

673

276

Copied:

Completed Call. D. 29/XII 1904.

sc
WR

272

Digitized by the Internet Archive
in 2014

<https://archive.org/details/laurentiipignori00pign>

LAVRENTII PIGNORII
PATAVINI
DE SERVIS,
ET EORVM APVD VETERES
ministerijs, Commentarius.

*In quo familia, tum urbana, tum rustica, ordine
producitur & illustratur.*

EDITIO SECUNDA
Indice gemino locupletata.

PATAVII, MDCLVI.

Typis Pauli Frambotti Bibliop. Superiorum Permissu.

AVANTIUM

DE AVANTIUM

DE AVANTIUM

DE AVANTIUM

DE AVANTIUM

DE AVANTIUM

DE AVANTIUM

DE AVANTIUM

DE AVANTIUM

DE AVANTIUM

DE AVANTIUM

Illustrissimo ac Reuerendissimo D. D.

G R E G O R I O

B A R B A D I C O

P A T R I C I O V E N E T O

Paulus Frambottus Felicitatem.

AVRENTII PIGNORII V.C. commentarium de Seruis denuo vulgaturus non diu circumspexi cuius nominis fulgorem typis meis advocarem . Tu enim non natalibus modo, sed sapientiæ studiis inter omnes

eminebas , a quibus operi commendatio accederet . Quippe principe familia in ea urbe editus, in qua cum nemo vnus dominus sit , nullus est seruus , nisi vitis nexus . Sed tu inter maxime liberos tui potens , tibi-que imperiosus , respondere cupidinibus , contemnere honores fortis , totus denique tuus . Immo etsi alieno arbitrio addictus in seruientium grege captiuum spiritum traheres , illico philosophia , atque ingens eruditio vindicias secundum libertatem dedisset : cum nemo hodie melius corporis seruitio , animi imperio utatur . Cuius ante paucos dies nobile documentum dedisti , quum vt liberior esses sanctioris vitæ instituto

Christi iugum sponte subiisti, atque vni Numini seruiens libertatis pretio pro salute decidisti. Quotus enim quisque hodie æquo iure viventium bona fide solutus est? aliisque imperitans, rerum imperiis tot tantisque minor, non aut voluptatibus ancillatur, aut lucro auctoratus, aut flagitiis obstrictus, aut libertorum suorum ne frugi quidem mancipium demissius seruit, quam qui de catasta emtus est? Plurimi nullo liberalium disciplinarum cultu in inscitæ, ac socordia nervo ætatem degunt, ea parte hominis vincti, quæ si erudiatur, in ergastulo, ac compede, & sub Tyranni ictu maxime libera est. Tibi ergo veræ libertatis patrono hunc venalium gregem, nomina ex iniuria nata, lubens sisto, vti liberali causa asseras manu, sed magis animos mortalium innocentia exemplo, cui vix vllum par habemus, flagitiorum captiuitate eximas. Sic te eximie dilectum ad pileum vocet rerum dominus, idemque Numini seruientium seruus. Vale.

Patauii Id. Ianuar. MDCLVI.

BREVIARIUM OPERIS.

P R A E L V D I A.

Seruorum multitudo apud veteres Praef. & 246. in Aegina insula, Athenis & alibi. in Italia, & Roma. Praef. Roma quando. Praef. Serui quo tempore esse desierint. 189. Seruorum ministeria distincta. Praef. seruitii nomen vetustissimum. 1. origo antiquissima. 2. duplex ratio. 1. 2. Legibus & constitutionibus Principum ampliati. 3. Seruorum, & mancipiorum etymon. 1. 2. Seruitutis conditio iniqua. 3. 4. 5. Seruilia supplicia. 5. 6. 7. 8. 9. eadem quæ martyrum nostrorum. *ibid.* fugitiui, & fugitiuarij qui conquirerent. 9. 10. 11. 12. 13. Praeconium. Libellus. preces Vestalium. 10. milites stationarij. 11. Asylum, statua, ara, perfugium fugitiuis. *ibid.* fuga cognitio ad quem spectaret. 11. 12. 13. Stigmata fugitiuorum. 13. 14. in fronte, & quibus notis. 14. 15. Collaria inscripta. Lamellæ inscriptæ. 15. 16. fugitiui dati ad bestias, in ludum, & cruci affixi. 17. 18.

seruorum omnia dominorum omnia. Filij etiam & caritates. 18. 19. Ipsi pignori dati, addicti, & censiti. 19. 20. horum nomina collectiua aliquot.

familia, famulitium, grex. 20. puer, pueri, paedagogium, paedagogia. 21. 22. seruitium, seruitia, homines. *ibid.* vernæ, vernaculi. 22. 23. 24. Casta, & mangonum fraudes. 24. 25. 26. 171. vernula, vernalis. verniliter. 26. 27. comati, criniti, capillati. 28. 224. seruorum frequentes

D 3 qua-

quædam appellationes in scriptis I Crum. 27. Serui publici. Limocincti.
27. 28. 29. *Aquarij, & eorum munera. 29. 31. 32.*
uationes & nomina propria seruorum. 31. 32. cognomina eorundem. 33.

FAMILIA VRBANA.

Serui urbani qui 33. 34. *medici, chirurgi, & ocularij. 34. clinici, chirurgi, & ocularij simul. 35. clinici qui. 36. dissectores cadauerum. pollinctores, succollatores, ustores. 35. 36. orcini & pileati. 37. princeps medicorum superpositus medicorum; medicæ & tractatrices. 37. Iatraliptæ, aliptæ, unctores, mediastini. 38. 39. curatores agrorum, & amentium. 38.*
balneatores, 39. *pueri unguentarij. 40. 41. alipilarij, alipili, mulieres unctrices. 41. tonsores. 42. tonsrices. 43.*
offarij, & coqui. *archimagiri & supra coquos. 44. pistores, dulciarij, lactarij. 45. 46. placentarij, pomarij, focarij, venatores, aucupes. 46. promi; penuarij, condi-promi, procuratores peni, ancillæ penuariæ, 47.*
ministri conuiuales, qui propriè ministri, & ministeria. 47. 48. *ministri, & ministeria latè accepta. ibid. ministeriales. 49. 62.*
obsonatores, inuitatores, vocatores, nomenclatores, calatores. 53. 54. *indices horarij. 65. tricliniartha, qui & summus minister. 54. ab aquimanili & polubro. ibid. Infertores epularum & luminum. Lectisterniatores. 54. 55. 56. 57. mensarum deterfores. 56.*
structor. 56. 57. *scissor & carptor. 54. 58. diribitores panarij. 50. 59.*
prægustatores, papates. 59. *argento & auro præpositi. 60. ab auro gemmato. 61. ab argento potorio, ab argento scænico, vasorum deterfores. ibid.*
ministratores. 61. 62. *pueri ad cyathum & vinum, pocillatores, ad cyathos, scantiones, à lagena seu laguna. 62. 63. ministri aquæ calidæ & gelidæ, muscarum abactores. ibid.*
à matella. 63. *pueri ad pedes; à pedibus; & circumpedes. 65. 66.*
symphoniaci, & acroamata. 73. *aretalogi, symphoniaci in nauis. 74. 75. chorus, choraulæ, cytharædi. 75. præpositus à sibilis Cæsarianus. 75. 76. 77. 78. mulieres cytharistrix. 78. 79.*
tibicinæ, tibicines, fidicines, fistulatores, sambucina, crotalistris. 80. 81. *cymbalistris. 83. 93. tympanistris. 88.*
organici, hydraulæ; organarij. 88. 89. *aliij serui de triclinio docti symphoniam*

phoniam. 90. puella in ministerio, nuditate, cantu, saltatione. 91. 92.
comcedi, & histriones. 92. 93. 102. moriones. 93. 94. nani, nanae, scur-
rae. 94. 95. suffitores. 96. 97. gladiatores in conuiuio. ibid.
mediastini, scoparij, lecticarij pro scoparijs. 97. 94. sputisimatium deterfo-
res, & reliquiarum abiectarum collectores. 99.
ministrorum numerus, geruli. 99. 100. 101. 102.
supellecticarii, calatores, vascularij, argentarij, & à Corinthiis. 103. 104.
105. vestiarij, vestifici, vestispici, vestitores. 105. 160. ianitores, & cla-
uicularij. 108.
à bibliothecis, à studijs, anagnostae, à manu, scriptores, notarii. 108. 109.
110. librarij, antiquarij, tabellarij. 113. scribae, biliopola, librariae.
114. glutinatores. 115. pumicatores, malleatores, ornatores, minicula-
tores. 116.
grammatici, padagogi, magistri, praecipitores. 116. 117. capsarii. 119.
armigeri. 119. à pugione, à custodia armorum, caculae, calones. 120. cla-
uatores, galearii, lixae. 121.
anteambulones. 121. 122. pedissequi officium, salutatores. 124. 125.
aduersitores, accersitores, comites. 127. geruli lychnorum, funaliurn, la-
ternarum, lampadarum &c. 128. 129. monitores varii. ibid.
lecticarii. 130. cathedrarij & cathedralicij. 136. 210.
nomenclatores publici & priuati, monitores & factores. 138. 139. 140.
praecones, & buccinatores. 139. 140.
cursores. 141. 142. Mauri & Aethiopes. 144. machaerophori. 145.
tabellarij. 145. tabularij Caesariani. 147. qui dominum rus, vel peregre
abeuntem comitabantur. 147. 148.
actores, maiores domus. 148. adiutores actoris. 149. à calendario. 150.
dispensatores & prorogatores. 150. 151. à frumento. 153. ab epheme-
ride. 154. 155. tesserarij. ibid.
arcarii. 154. à loculis, à crumena, à marsupio. 155. procuratores priuati
& palatini. 167. 168. à pignoribus, à pecuniis, à mensa. ibid. exacto-
res, procurator Caesaris. 161. 162. rationalis. 163.
ratiocinator & à rationibus. 163. 164. calculator. 164. 165.
negotiatores, sarcinatores, sarcinatrices. 169. nauj praepositi, venalica-
rii & venalicij. 176. institores varii. 171. 172. circitores. 172. 173.
ancilla negociationi praeposita. 214.
artifices. 173. gladiatores, agitators, funambuli, palestrica. 173. 174.
magici pueri. 174. 175. pictores, calatores. 175.
fullones, textores, phrygiones, sutores, cerdones. 176. solcarii, sanda-
liarii

liarii, sutores caligarii. 177.
dominarum famulitium. 177. 178. eunuchi. 178. 177. 178. 179. 180.
181. 182. 183. ancilla. 184. eadem à cubili. ibid. prapostitus & primice-
rius. 177. 179. silentiarii. 150. 181. papates. 181. aquarii, aquarioli,
baccariones. ibid.
obstercies, adstetrices, nutrices, gerula, nutritores, nutricii, baiuli, cu-
narii, educatores. 185. 186. tata, mamma. 187. alumnus, collactaneus
collactus, collacteus. 188. 189.
à cura catellæ mulier, item ab argento potorio. 190.
cosmetæ, ornatrices, ornatores. 191. 192. 193. 194. cinerarii & cimiflo-
nes. 194. 195.
vestiplicæ, vestispicæ, vestifici, vestificæ. 202. vestiaria. 203. textrices,
lanipendiæ, lanificæ. 203. 204. 205.
ancillulæ, flabelliferæ, umbelliferæ, sandaligerulæ, anteambulatrices, pe-
dissequæ. 205. 206. comites varii. 207. salutigeruli, internuncii. 208.
muliones, basternarii, carrucarii, cisiarii, lecticarii, rbedarii, iunctores.
208. 209. 210. 211. 213. pueri cathedralicii. 210. 211.
ostiarii. 214. 215. 216. 217. 219. excubiæ, custodes. 215. 216. 232.
ianitores & ianitrices. 218. 219. 220. serui à Iano. 220.
atrienses, atriarii. 221. 222. ab atrio curando. 224. officinator à statuâ,
magister ab marmoribus. 225.
admissionales. 225. magister admissionum, proximus admissionum. 226.
adiutor magistri. 227. serui velarii. 227. 228.
cubicularii, prapostitus cubiculo, supra cubicularios. 231. 232. 233. custo-
des cubiculares &c. 235.
diatarii, & zatarii. 235. 236. 238. diatarchi. 238. 239.
hortulani. 239. 240. villici & procuratores hortorum. ibi d. subuillici. 241
viridarii & aquarii. 241. 242. 243. topiarii. 243. 244.
insularii & custodes. 244. 245. 246.

FAMILIA RVSTICA.

Serui rustici numero & ordine nobiles. 246. 247.
atrienses rustici. 248.
pistores & pistrices. 248. mulieres de coquina. ibid.
focariæ, focarii, cenarii, cellerarii, promi. 249.
operarii. 249. coloni, lanificæ, laniæ, textores. 250. 251. fossores, erga-
stuli, ergastularii. 251. 252. 253. 254. 255. 256. figuli. 258. 259. for-
naca-

nacarius. ibid.

*arator, iugarius, bubulcus, bubsequa, tonsores ouium, opiliones, ouilio-
nes, caprarii, viruicarii, equisones, equorum magistri, agasones, cu-
stodes equorum, equitii, gregarii. 259.*

*superiumentarii, asinarii, agitadores, muliones, subulci, porculatores,
porcarii. 260. pastores, pecori praefecti, pecoris magistri, custodes ar-
menti, armentorum pastores. 261.*

*villicus, epitropos, vicedominus. 261. 262. villica. 262. 263. monitor, di-
spensator, procurator. 263. 264. à mercedibus praestandis, actores.
264. exactores rustici, & operum dominicorum. 165.*

*oliuitores, capulatores, leguli, strictores, factores, custodes torcularium,
praetores, serui doliarii. 265. vinitores. 266. vindemiatores, putator,
frondator, legulus, salictarius. 267. scaenifector. 267. 268. olitor, for-
nacarius, panicottaria. 268.*

*piscatores. 268. 269. gallinarius, auarius, curatores, & pastores. 269.
auarius altiliarius, fartor. 270.*

*aucupes. 269. 271. venatores, luparii, mansuetarii, 271. ursarii, vestiga-
tores, indagatores. 272.*

*fabri, architecti. 272. structores, ferrarii, tignarii, fabri carpentarii, ad
qualum, & calcem.*

custodes villae mulieres, saltuarii, ianitores, &c. 274.

Menda sic emendanda.
Prior numerus paginam, aliter versum notat.

Commentario.

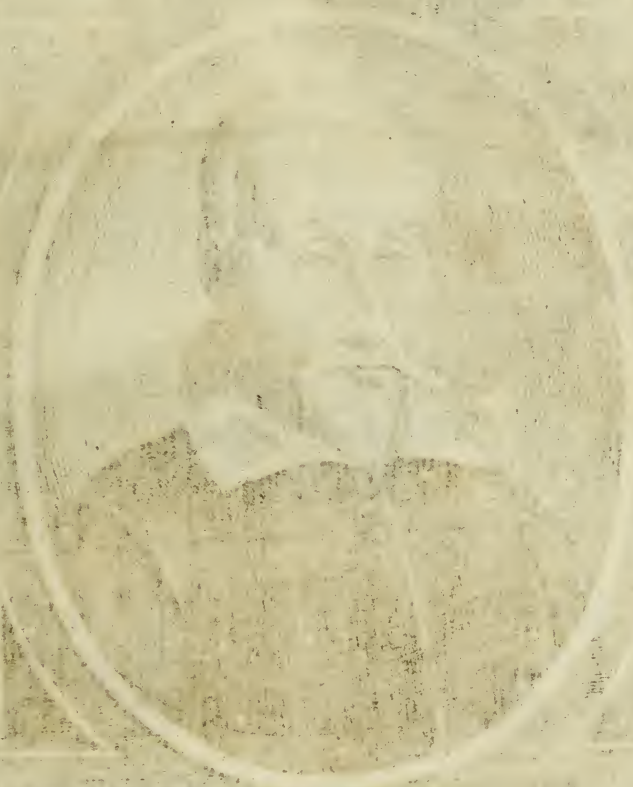
3. 21. liberis, quos 4. 17. legerent 10. 26. mercedem 27. γραμματίον 31. incipio
11. 26. ad marginem. *Annal.* sic. 24. 7. 12. 10. maleficijs. 18. *flagellis*. 13. 8. didicimus.
20. *qua* 15. 9. litteras. 28. ærea. 18. 9. lanienam. 19. 8. Serui. 20. 22. Enricus. 22. ad
marg. *harusp.* 23. 9. sublata parenthesi adde: & hæc Taciti non sunt. 24. 11. *tralatitæ*.
30. *Genesis*. 28. 12. *πᾶσας*. 32. 8. Hæc non sunt Vlpiani, sed Auctoris. Quod monitum in
contextu expungendum. 16. *argutias*. 28. BRITANNI. 39. 24. cogit. 49. 11. & 23. *Διδάκτορες*,
& *Διδάκτορες*. 23. *Ἰεῦ*. 50. 1. leuiter. 51. 27. videtur. 56. 2. *agilis*. 65. 14. *ἑσπότης*
ἑλ. φ. 76. 2. citharædicarum. 78. 29. fuisse. 83. 16. *pectus*. 86. 21. *Putabas se* 88. 30. aqua.
97. 4. horret) 101. 8. *habere*. 116. 15. *se gratum*. 149. 23. perciperent, 153. 31. &
ACTOR. 166. 27. ad marginem *Laertius*. 174. 16. misererit. 183. 4. *δυνατός* 200. v.
postr. Iuuenalis: & *inde Inuictura*. 30. apud Capitolinum 206. 5. *ταῖς*. 213. 15. *ἰταῖρος*.
23. atq; Hæc sententia etiam Alfens est. 31. ac. 224. 27. hominum, quorum cateruæ.
226. 4. *Vitis*. 237. 7. *ἡμίραν*. 18. *σκότος*. 23. *ὀκλαυθμός*, 239. 22. *agros*, 248. 21. *ἢ*
deleatur. 259. ad marg. Papinianus. 260. etiam 267. 32. FOENISECÆ 270. 14. gratiam.

Indice Auctorum.

A. Col. 1. vers. 20. ad 231. C. col. 1. v. 7. ad 17. 20. 218. v. 11. Iul. Capitol. 17. &c.
deleatur. col. 2. v. 11. del. 111. post 19. versum adde. *explicatus*. 155. v. 20. *expurgatur*.
v. 30. *Curopalata*. E. v. 10. *Eustachius*. F. col. 2. v. *Marquardus*. G. v. 4. *Gallonius*.
I. col. 1. v. 27. ad 146. L. v. 1. pro 14. scribe. 12. M. col. 2. v. 10. dele 44. P. col. 3.
v. 9. dee. 198. 301. 230. adde 218. S. col. 2. v. 1. pro 331. 238. lege 271. 278. v. 5.
pro 71. lege. 75. v. 18. pro 17. scribe 27. T. col. 1, v. 10. *Theophrastus* v. 33. scribe.
275. col. v. 22. *Fulvius*.

Indice Rerum, & Verborum.

A. Col. 1. vers. 21. scribe. 259. col. 2. v. 11. Antioxi. v. 27. scribe. 37. C. col. 1.
v. 3. 233. v. 12. catellæ. v. 16. Caprarij. 259. col. 2. v. 28. cellarium. 46. col. 3. v. 26.
sente. 17. P. Col. 2. v. 1. vasa. v. 13. *Diætula* v. 16. scribe. 235. F. col. 2. v. 22. 1. *sceni-*
secæ. G. v. 6. certe. v. 15. *γραμματίον*. I. col. 2. v. 8. l. 220. L. col. 2. post v. 5. *Lucipor*.
21. M. col. 1. v. 10. *Mancipiorum*. 249. 12. *Mancipiorum*. v. 28. post v. postr. adde.
Municipia. 31. *Mullas fugans minister*. 63. O. v. 6. scrib. 35.

WILLIAM PIERCE
1800

LAVRENTIVS PIGNORIVS
PATAV. PHILOLOGVS INSIGNIS.

LECTORIS

Commentarium Lector, quem nunc primum, grandiusculum iam, nec omnino implumem, euolare patior de nidulo, suo, fuisse compressum mihi supra nonum annum, sciunt pleriq; amicorum, qui argumento olim delectati, et) amori nimis indulgentes, iam urgere non destiterunt, ut perficerem porro quod inchoaueram. Monabant autem, e' re tum mea tum aliorum esse, diligenter & accuratè tractari, quæ non exiguam portionem antiquitatis, ut ipsi quidem profitebantur, illustratum irent. Neq; verò mihi propositum est hac præfatione, aut excusare quod secus, aut prædicare quod sedulo fecerim. Delegabo nimirum hoc arbitrium alijs, ut dispiciant an constiterim intra conatum, an excurrerim longius. Quæ tractanda mihi sumpsi, dubio procul ex obuia passim vetustate sunt, quam qui non nouit, ille verò puer dici iure merito potest. Romanam, Græcam, atq; ad eò barbaram historiam qui primoribus labris degustarunt, sciunt nullum ferè auctorem reperiri, in quo non de Seruis, & eorum ministeriis, sermo habeatur. Poetæ, Grammatici, Oratores, Iuriconsulti, grauiorum doctrinarum professores, Theologi ipsi, hæc ideo attigerunt, quia usus poscebat: &

quia priuatim, & publicè ingenuos omnes, domos
 & earum singulas partes, vicos, regiones, opera
 publica, publicas voluptates, templa, fora, basili-
 cas, curias, collegia, negociationes, artificia, totas
 urbes, rura uniuersa, orbem deniq; Romanum, nec
 non & circumfusam barbariam, hoc genus homi-
 num perpetuo agmine obsederat. Et quamuis nus-
 quam gentium, ut scripsit^a Anaxandrides, ciuitas
 Seruorum exstaret, ius tamen belli, & turpis hic
 questus, delicatorum hominum intemperantiæ in-
 nixus, adèd referferant omnia, ut liberorum capi-
 tum solitudo, seruilibus copijs arte & consilio oc-
 cultanda videretur.^b Seneca: in Senatu dicta est
 aliquando sententia, ut Seruos à liberis cultus di-
 stingeret, deinde apparuit quantum periculum
 immineret, si serui nostri numerare nos cœpif-
 sent. Nimirum hoc erat curare, ut dominorum
 hostes (ita vulgo audiebant serui) agnoscerent vi-
 res suas, & armis arreptis, turbarent omnia mi-
 scerentq; . De^c Euno^d Athenioneq; legimus, ut Si-
 ciliam vastarint, ut Praetores exuerint castris, ut
 insignia Regia arripuerint. Neq; hæc mirabitur,
 qui norit (ut de ergastulis nihil dicamus) urbana
 & rustica mancipia inexhaustam materiam bello
 præbere potuisse. Iure namq; scripsit^e Seneca, ad
 pascendam seruorum turbam, transmarinarum re-
 gionum fuisse optandam fertilitatem: neq; finxit
 supra

^a Apud Arbo
 naum lib. 6.

^b lib. 1. de cl^o
 mentia c. 24.

^c d' Dioris Sic.
 excerpta lib.
 34. & 36.

^e Ep. 17.

supra fidem Petronius, Emolpi familiam tam ma-
 gnam per agros Numidia sparsam fuisse, ut posset
 vel Carthaginem capere. ^a Plinius ipse testatus est, ^a lib. 33. c. 2.
 in domos mancipiorum legiones, & turbam exter-
 nam ita coniectam, ut seruatorum causa nomencla-
 tor ipsi domino habendus esset. Peruulgata sunt il-
 la, T. ^b Minucio equiti Romano quadringentos ser-
 uos fuisse; totidem cessisse filijs suis ^c Pudencillam
 matronam prouincialem; ^d Proculum arrepto impe-
 rio armasse eorundem duo millia; C. ^e Cecilium
 C. L. Isidorum reliquisse supra quattuor millias; M.
 Crassum maximam suorum turbam domi aluis-
 se; ^f Demetrio Pompeiano, numerum quotidie ser-
 uorum velut Imperatori exercitus referri solitum;
 ab ^g Hermete prefecto urbis eodemq; martyre, mil-
 le dueentos quinquaginta manumissos fuisse die
 Sancto Paschatis. Hæc inquam sunt peruulgata,
 & nota satis. Quæ subiungemus penitiora erunt
 sortasse, neq; ideo tamen incredibilia, seu falso me-
 morie prodita. Ab ^h Oninio videlicet Gallicano
 martyre clarissimo, quinque millia seruatorum liber-
 tate fuisse donata, octo millia à ⁱ Melania iunio-
 res; & quod mirandum nostris moribus valde sit,
 duodecim millia puerorum ^j Belisarium habuisse.
 Quæ sane faciunt, ut credam, non augenda rei gra-
 tia, sed plane pro veritate, legi in ^k Actis Iulia-
 ni martyris: hæc dicente Præside, aduenit ma-

^b Excerpta Di-
odori lib. 36.

^c Appul. A-
pol. 2.

^d Spartianus.

^e Plinius lib.
23. c. 10.

^f Plutarchus.

^g Seneca de
Tranquill.
cap. 8.

^h S. Hieron. To. 3.

ⁱ Terentianus
in Actis SS.

^j ^k & Paulz.
^k Calladius.

^l Aimovius
& Regino a-
pud Lippium.

^m apud Sur.
10 p. 179.

ter eius cum innumerabili familia utriusq; sexus. *Iam verò illa^a Aristotelica vix fidem inuenient apud plerosq; nostrorum, qui vetera è presentibus metiuntur. in Aegina Insula, & illa quidem satis angusta, nec admodum magni^b ambitus, quadringenta septuaginta millia seruilium capitum fuisse; ut etiam illa Ctesiclis, Athenis in censu Demetrii Phaleræi, quadringenta millia seruorum fuisse recensita. Italiam sane nostram his omnibus antefere hac etiam in parte certum est; sedem nimirum, & domicilium Imperij augustissimi, quod oppressie sui maiestate quidquid uspiam olim mirum fuit. Ideoq; non immerito MARTINVS SANDELLIVS politissimus amicus noster, Rempublicam & Imperium quæ Romæ viguerunt, humane magnitudinis finientes vel horizontas appellare solitus est. Confirmatur autem sententia hæc nostra^c Pliniano encomio. Ergo in toto orbe, & in quacunq; parte cœli conuexitas vergit, pulcherrima est omnium, rebus meritoque principatum naturæ obtinens, Italia, rectrix parensq; mundi altera, viris, fœminis, ducibus, militibus, SERVITIIS, artium præstantia, ingeniorum claritatibus &c. huc pertinent illa D.ª Hieronymi, labente iam & inclinato pene Imperio scripta: quis crederet, ut totius orbis extructa victorijs Roma corrueret? ut ipsa suis populis & mater fieret & sepulcrum? ut*

^a Athenaus lib. 6.

^b Strab. lib. 8
^c Radior. CLV

^c lib. ult. c. ult.

^d Epist. ad Eusebium

tota

tota ORIENTIS, AEGYPTI, AFRICAE littora, olim
 dominatricis urbis SERVORVM & ANCILLARVM
 numero complerentur? Quod si Romæ^a Liberti-
 ni, qui è seruili segete manipuli aliquot fuerunt, non
 unam aut alteram tribum, sed tres & quatuor oc-
 cuparunt, si ibidem^b legibus latis manumissiones
 cohibite sunt, ne Rempublicam pessundarent illi,
 quos domini quotidie, seruos esse non patiebantur,
 quid tandem seruorum dicemus Romæ fuisse? quid
 in Italia uniuersa? quid in uniuerso Imperio? hinc
 profecto effluerunt non minus veri quam fami-
 liares auctoribus hæc explicandi modi, minister PO-
 PVLVS, longus ORDO, GREX, AGMEN, NVMERVS,
 COHORS, & LEGIO seruorum. Romæ autem an-
 tiquitus, cum integra esset, valeretq; rectè publi-
 cæ rei dignitas & maiestas, paucis admodum^c ser-
 uis contenti erant. At post euersas^d Carthaginem
 & Corinthum, cum vitia factò agmine in urbem
 vittricem influxissent, & priuata luxuria publi-
 cam magnificentiam concutere cæpisset, tunc irru-
 pit vis & multitudo seruorum, qui rei familiaris
 animata instrumenta, & oculi, aures, manus, pe-
 des, omnia deniq; dominorum essent. Iam verò mi-
 nisteria eorundem ad eò distincta & peculiaria fue-
 runt, ut non ab re scriptum existet apud iuniorem
^e Plinium, Seruis Rempublicam quandam & quasi
 ciuitatem, domum esse. Et hæc certè omnia nostri
 ordi.

^a Sigonius de
 antiquo Iure
 lib. 2. cap. 14.
^b Institution.
 lib. 1. Tit. 6.
 & 7.

^c Val. Max.
 lib. 4. cap. 3.
 Athenæus li. 6
^d Strabo lib.
 14. apud què
 numerus ve-
 nabulum in em-
 porio Deliacæ
 expositorum,
 ad paradoxon
 videtur acce-
 dere.

^e lib. 8. ep. 16.
 Seneca epist.
 47.

ordinis hominibus hæcenus ita despecta fuerunt, ut
 pudeat me plerunq; delicatum illud dominorum fa-
 stidium in seruos non cum ipsa vetustate consen-
 uisse. At hæc minuta sunt (inquiunt) præ Mili-
 tia, Triumpho, Comitijs, Ludis. Demus esse, &
 sanè sine. At minuta quedam etiam parum uti-
 lia ut Myrmecidis Quadrigæ, & Formicæ nescio
 cuius Callicratis, nonne suos amatores inuenerunt?
 Me autem addictum ex vitæ instituto studijs sa-
 cris, non usquequaq; dedecebat hæc pertractare.
 Ex his enim copijs, quot cælo recepti liberalem ani-
 mum gestarunt in seruili corpore? Referti sunt præ-
 dicandis horum nominibus sacri Fasti, in quibus
 tyranni calcati, cupiditatum lenocinia despecta,
 vitiorum illecebræ insuper habitæ, opum ingesta-
 rum contemptus insignis, speciosis & veris elogijs
 immortalitati commendantur. Nimirum in his
 Apostolica voces, celebres illæ & decantatæ, mi-
 rum in modum enituerunt; ἡ γὰρ ἐστὶ προσωποποιήσια
 παρὰ τῷ θεῷ. Quid? quod CHRISTVS dominus
 sermones suos seruilibus ministerijs impleuit? ut vi-
 delicet ad despectum nostri nos informaret, ut ob-
 sequium doceret, ut ostenderet è re nostra esse, id
 demum velle, id nolle, non quod liberet, sed quod
 expediret. Horum ego omnium tenuem descriptio-
 nem scriptis hisce meis complexus sum, non ut glo-
 riolam aliquam aucuparer, sed ut pleraque mihi
 spar-

a D. Paulus.

Sparsim adnotata, in unum veluti corpus redigerem, tironibus nostris (si non veteranis) usui aliquando futura. Et verò mihi satis superque erit functum esse indicis partibus, & alicui monstrasse feracem olim agrum, nunc verò cessantem, qui impensam coloni laboremq; magno possit fœtu remunerari. Hanc etenim Notarum nostrorum Spartam, quisquis è prima philologorum nobilitate non aspernatus fuerit, ne ille operam non ludet, tum quia Latine lingue & nobilissimis scriptoribus afferet lucis non parum; tum quia excitabit alios ad huiusmodi laudate conscriptionis genus persequendum, quo mores & instituta veterum magno cum fructu, nec minore cum temporis compendio in conspectu habemus. Desinere hîc est animus; neque diutius tuam mi Lector patientiam in hoc vestibulo fatigare. At percurrere queso hæc pauca, & quidem excepta è Phæbi cortina. Quidquid ego in hunc meum commentarium retuli, illud omne annotatum, dispositum, explicatum meâ operâ est. Evoluti mihi sunt boni scriptores non pauci, & plures fortasse, quàm rationes ocij mei patiebantur. Inspecere omnes neq; potui, neque sane volui: tantum abest ut me adeò lynceum præstare auserim, ut peruiderim omnia. Quid tum? inquires. hoc unum, quod volo nescius ne sis, me non ideo compilasse scrinia aliorum, quod alij alibi hæc &

his

his similia notauerint . Quid enim? num furti aut
plagij damnabimus illam apem, quæ in prato pa-
tente, florem hodie infederit, libatum heri & nu-
diustertius vni aut alteri comitum suarum? Num
ideo pagani minacibus edictis arcendi sunt ab aqua-
tione, quod maiores eorum, iam inde ab extracto
pago, de unico & perenni fonte hauserint? Non
opinor. At quod his ultro damus, demus & nobis
non inuili. Communem & nos (ut est in veteri
paræmia) Mercurium habemus. eosdem auctores
volutamus. ex yisdem seligimus, & colligimus sin-
guli. nouos & adulterinos mihi conflare aut cude-
re consilium non fuit, & virgula diuina ad ma-
num haud erat, quæ defossos & latentes erueret.
edere autem, quæ acumen fugerint hætenus criti-
corum nostrorum, paucis admodum contingit, in
tanta præsertim eruditorum hominum copia, quæ
hec nostro æuo facit, ut nihil semel dicatur, quod
non prius, ter & amplius dictum sit. Hæc, neq;
admodum multa, Lector habebis, quæ proponas
illis, qui ut putentur sapere, cælum vituperant.
Tu bene vale, & conatui nostro faue.

LAURENTII PIGNORII PAT. DE SERVIS COMMENTARIUS.

Etustissimum SERVITII nomen esse,
& à Noe usq; temporibus dedu-
ctum, sacra Biblia ^a testantur: *male-*
dictus Chanaan, servus servorum erit ^{a Gen. 9.}
fratribus suis. Expressit autem ele- ^{Aug. de Civi.}
ganter ^{De lib. 19.} Alcimus Auitus: ^{cap. 5.}
^{b Lib. 4.}

— *primum inde repertum*

Servitij nomen: cuncti nam semine ab uno
Prodyimus, patremque omnis sibi vendicat unum
Posteritas: deque ingenuo mala crimina servorum
Eficiunt —

Et hoc ab ipso Noe totum effluxisse, ut canit Alci-
mus, argumento est celebris deinceps facta men-
tio servorum, ut in illa ^c Abram subitaria copia- ^{c Gen. ca. 14.}
rum domesticarum recensione, ad fratrem è capti-
vitate eximendum; in præscripto ^d circumcisionis ^{d Cap. 17.}
& impleto ritu, & ^e alibi; ubi ancillarum, verna- ^{e Cap. 20. &}
rum, emptitorumq; memoria extat. Ad nomen ^{22.}
quod attinet, ^f SERVI ex eo appellati sunt à nostris, ^{f L. 4. de ste-}
quod Imperatores captivos vendere, & per hoc ^{hom.}
servare, nec occidere solent. MANCIPIA verò dicta
sunt, quod ab hostibus manu capiuntur. ^g Eamdem ^{g Epitom. luv.}
Erymi vim latiore aliquanto verborum ambitu cir- ^{cim}

A

cum

a Epitome iur.
ciu. ex edit.
Paris. 1599.

cum scripsit antiquus nescio quis Iuris *a* studiosus, qui in hostibus captis, & in seruitutem redactis scribit esse obseruatum, quod utile erat & benignum. Eos enim seruari, & non occidi benignitatis esse, seruire utilitatis, occidi neutrius. Ita sane Latini, alij alia; quæ nos transliemus, ne Lector in ipso pene limine hæreat. Captiuitas sane nouitium inuentum non fuit. siquidem effluxit ab ipso usque Nemrod. Quæ enim leguntur in Genesi; porro *Chus genuit Nemrod: ipse capit esse potens in terra, & erat robustus b* venator coram Do-

b Gen. c. 10:
c Lib. 16. de
Ciu. Dei
cap. 4.
d Lib. 1. Poli-
crat. cap. 4.

mino; illa interpretatur D. *c* Augustinus de oppres- sione, & captiuitate intelligi. *d* Ioannes Saresberien- sis aperte: *traditur hic (Nemrod) in tantam elationis erupisse vecordiam, ut non vereretur iura temerare natura, cum consertes conditionis & generis; quos ingenuos illa creauerat, hic addiceret seruituti.* Non

e Lib. 15. in
Genes.
f Schol. ad
Oppian.
g Iustinus &
Orosius.

improbat hanc sententiam *e* Pererius, quam etiam tutatur *f* Conr. Rittershusius. Et hoc profecto non dedecebat idololatriæ repertorem, & Politicorum patrem. *g* Alij autem Nino attribuunt, qui primus intulit bella finitimis, ut facile fuerit Semiramidi eius uxori metalla primum inuenire, & captiuis eorum tractationem mandare, ut scribit Suidas. Duplici autem iure aliquis seruus fiebat;

h L. 5. de stat.
hom.

h ciuili, quando maior viginti annis precij participandi causa se venire patiebatur, gentium, quando ab hostibus quis capiebatur, aut ex ancilla nascebatur. Dominatio enim ex gentium iure introducta est, inquit *i* Iurisconsultus, quod & *k* Luctatio Placido visum est ad illa Statij:

i L. 64. de
cond. ind.
k Lib. 5. Theb.

*Ne tristes Dominos, orbamque inimica renisam
Eurydicen —*

Naturà enim seruū esse quempiam ^a paucis visum est omnino. Iuris ciuilis capita ampliavit maximus Imperator ^b Constantinus, qui sanciuit, Libertos homines ingratos recidere in Seruitutē, quā euasissent; ^c Claudium imitatus. quod & ^d Nerone imperante agitatū est. Imo & in patriam ingrati, qui olim militiam detrectabant, ad dilectum non respondentes, ut proditores Libertatis, in Seruitutem ^e redigebantur. Et horum auctariorum alia quidem (ut vidimus) culpæ, & noxæ imputanda sunt, alia egestatis, & pietati. Cōstituit enim idem ^f Constantinus, licere patribus, filios inopiæ causa distrahere; iure nimirum antiquissimæ à Romulo inueste patriæ potestatis, cuius meminerunt ^g Dionysius Halicarnassæus, ^b Cicero, ⁱ Dion Chrysostomus, & alij. Hi tamen precium, aut vicarium offerendo, ^k vindicabantur in Libertatem; quā compensationē sustulit ^l Valentinianus Imperator, quod seruitium (diceret) ingenui, etiam minimi temporis spatio, remunerationi precij facere satis. Et idem ius videtur fuisse obseruatum in ^m expositis libris, quo *σπερ τοὺς* appellabant Eorum enim Libertatis maximam habendā rationē respoondit Imperator ⁿ Traianus. At cum anno ^o Domini CDXLVII fames uniuersam Europam vexaret, Italici homines filios, & parentes vendiderunt, quos ^p Placidius Valentinianus redimi precepit sub quintę adiectione. Quibus tamen optimorum Imperatorum sanctionibus malæ huic mercaturæ obuiam penitus itum nō est, cum in ^q Lucanis, conuentu Leucothææ, natali D. Cypriani, à parentibus liberi passim distraherentur. SERUITVTIS autem conditio iniquior fuit,

^a Aristot. lib. 1. Politicor.

cap. 3. & 4. ^b L. 11. c. de libert. & eor. libe.

^c Sueton c. 25

^d Tacitus lib. 13. Annal.

^e L. 4. de re milit.

^f L. 11. c. de pa. qui fil. distr.

^g lib. 1.

^b lib. 1. de Oratore.

ⁱ Oratione 15.

^k Eadem L.

15. ^l L. unia. c. Theod. eod.

^m Apud Bithynos.

ⁿ Plin. lib. 10 ep. 71.

^o Marcellinus

^p Nouell. 11. Valent.

^q Cassiodorus lib. 10. Variar

quàm ratio humanitatis seruo, & domino communis exigeret. *Est autem infima conditio, & fortuna seruorum* inquit ^a Cicero. *caput enim seruile* ait ^b Paulus,

^a lib. 1. offic.
^b L. 3. de cap. dimin.
^c Declam.
311.

nullum ius habet, caret nomine, censu, tribu. ^c Fabius maior de addicto, cuius manumissio erat cōtrouersa; *ante omnia Seruus hic habet nomen, est in censu, est in tribus; quorum nihil (ut opinor) deprehendi in seruo potest.*

^d Seruius lib. 9. Aen.
^e L. 11. de re milit.
^f apud Plin. Ep. 39. lib. 10.

A militia præterea ^d arcebantur, & quidem proposità capitali pœnâ. ^e Marcianus, *ab omni militia serui prohibentur: alioqui capite puniuntur.* ^f Traianus Imperator de seruis inter tyrones repertis: *lecti si sunt, inquisitor peccauit, si vicarij dati, penes eos culpa est, qui dederunt, si ipsi, cum haberent conditionis suæ conscientiam, vnerunt, animaduertendum in illos erit.* Ex hoc

^g Linius lib. 22.

adeò receptum fuit, ut cum ex inopia liberorū capitum, Imperatores ad ultimū prope desperatæ Reipublicæ auxilium adigerentur, tunc non legent in militiam seruos, nisi § liberos factos. Nunc ex his, quæ diximus, intelligi dabitur, quid sibi vellet Plinius, eum se confectū scribit infirmitatibus, & moribus suorum, illud solatij habere, quod permitteret seruis quoq; quasi ^h testamenta facere, eaq; ut legitima custodiret. Quasi testamēta appellat ea, quæ Ius ciuile testamenta esse nolebat. Qua ratio-

^h lib. 8. ep. 16.

ⁱ L. 40. de Iur. Lat.
^k E. 48. in fi. de peculio.
^l L. 14. de ritu nupt. ibid. quasi nurus
^m quasi socius.
ⁿ L. 11. ad l. Aquill.
ⁿ Ep. 47.

ne ⁱ Vlpianus seruā seruo quasi dotem dare scripsit; ^k Paulus peculium serui quasi patrimonium; serui contubernalem, vernæ filij ^l quasi nouercam appellauit. DOMINIVM verò in ipsos tum summi iuris, tum summæ iniuriæ erat. Pecudum enim potius, quàm hominum numero censebantur ^m Caius: *ut igitur apparet, seruis nostris exæquat quadrupedes, quæ pecudum numero sunt.* ⁿ Seneca; *alia interim crudelia, & in-*

humana-

humana prætereo, quod nec tamquam hominibus quidem, sed tamquam iumentis abutimur. Et, nolo in ingentem me locum immittere, & de usu seruorum disputare, in quos superbissimi, crudelissimi, & contumeliosissimi sumus.

Ideo rectè excepit ^a Cicero: *seruus est nemo (qui* ^{a 4. Catilinæ}

modo tolerabili conditione sit seruitutis.) fuerunt enim qui intolerandâ erant conditione, etiam si ad Legis Aeliæ Sentiaë capita Cicero minimè respexisset.

Cibum enim adurere, mensam euertere, dicto tardius audientem fuisse, cruce, aut flagellis ad minus

& expiabantur. dixisses, omnes penitus dominos professos fuisse Stoicam sectam, ad eò illis altè infederat, omnia seruorum peccata æqualia esse. Quo factum est, ut serui nuper empti non quererent, an superstitiosum, vel inuidum, sed an iracundum herum

nacti essent. ^c Seneca: *quid est, quare ego serui mei hiliarius responsum, & contumaciorem vultum, & non peruenientem usq; ad me murmurationem, flagellis & compedibus expiem?* ^d Petrus Chrysológus suauissimus, & ^e eruditissimus Tractator, verissimo epiphonemate sententiam concludit: *Quidquid dominus indebitè, iracundè, libens, nolens, oblitus, cogitans, sciens, nescius, circa seruum fecerit, iudicium, iustitia, lex est. imperantis ira subdito ius est, & ad libitum domini vocem non habet conditio seruitutis. Et has serviles delicias tangit eleganter Geta* ^e Terentianus: ^b Plut. de ira, cobib.
^c lib. 3. de ira, cap. 28.
^d Serm. 141.
^e Phorm. Act. 11. Sc. 1.

— *herus si redierit,*

Molendū usq; in pistrino, vapu landū, habendæ cōpedes,

Opus ruri faciundum —

ubi hæc Donatus: *facetè enumerat seruus uniuersa supplicia suæ conditionis, excepta cruce & furca, quarum pœnâ verbis extenuare non potuit. Et ex horū suppliciorū fre-*

frequentia honoraria illa manarunt feruorum epi-
 theta, Furciferi, Mastigiæ, Flagrionis, Verberonis,
 & Cruciarij. Ab hoc eodem capite est Domitij^a Vl-
 piani sententia, *licere seruis naturaliter in suum corpus*
sanire. Quam bonus censor, iustitiæq; sacerdos, ad
 liberos etiam homines transtulit & aliquando: ut
 hic obiter animaduertere liceat, quantopere ius
 humanum diuini iuris lumine destitutum, cœcuti-
 ret. discussit sanè aliquoties natura caliginē hanc;
 ita ut^e Paulus viderit, *difficile dignosci posse liberum*
hominem à seruo: at hoc non diu mansit, siquidem ple-
 riq; ita sentiebant, ut illa apud^d Iuuenalem garrit:

O demens, ita seruus homo est! —

^e lib. 3 *Histor.* Quod nequis Satyricè dictum putet, audiat L.^o Flo-
^{exp.} 20. rum: enimverò *seruiliū armorum dedecus feras*. nam
 & ipsi per fortunam in omnia obnoxij, tamen quasi se-
 cundum hominum genus. Quæ si apud politos, & hu-
 manitatem professos obtinuerunt, quid mirum à
 rudioribus fuisse recepta? Leges^f Ripuariorum:
^f Tit. 23. quod si seruus seruum, ictu uno, vel duobus, seu tribus
 percusserit, nihil est, sed tamen propter pacis studium
 tremissem, idest, quattuor denarios componat. Non igitur
 mirandum est, si^g Vlpianus seruitutem mor-
 ti adsimilauerit. Et olim quidem potestas domini-
 ca necem ipsam feruorum complectebatur. ^b Ca-
 ius: nam apud omnes peræquē gentes animaduertere pos-
 sumus, dominis in seruos vitæ necisque potestatem fuisse.
 Et profectò, sanguinarium hoc ius notauerunt
 apud Germanosⁱ Tacitus, apud Persas^k Ammia-
 nus. Et huius sanè iuris illa fuit vis, ut^l Hadria-
 nus Imperator seruos à dominis vetuerit occidi, eos-
 que iusserit damnari per Indices, si digni essent, Quod

&

& ^a Antonino Pio Hadriani successori placuit. ^b Cōstantinus autem, sub cuius humano imperio immanitatem olim exiit orbis Romanus, rescripsit, reum homicidij fore, ^b qui seruum, barbarorum sententiam imitatus, in ipsis adegerit cruciatibus vitam relinquere.

^a L. 1. & 2. de his qui sui vel alie. sunt iuri.
^b L. un. c. de emend. ser.

Egregiè quidem Constantinus. At neque ideò domini ius tibi suum eripi passi sunt. ^c Saluianus: homicidia quoq; in seruis rara sunt, terrore, ac metu mortis, in diuitibus assidua, spe, ac fiducia impunitatis. nisi forte iniqui sumus, hoc, quod diuites faciunt ad peccatum referendo: quia illi, cum occidunt seruos suos, ius putant esse, non crimen. Lenioribus autem animaduersionibus frequenter domini utebantur. ^a Iuuenalis,

^c de Gubern. lib. 4.

— hic frangit ferulas, rubet ille flagello,

^d Sat. 6.

Hic scutica — — Baltea verò, quæ vocat * Iuuenalis, Lora interpretatur Scholiastes antiquus.

* Sat. 9.

Quam utiq; operam nauasse conseruos argumento sunt ^e LORARI, qui apud Plautū catenas, & vincula iniiciunt vincendis. Imò & conserui apud Apuleium, ^f Myrmecem vinciunt; & Sollicitudo ^g Tristitiesq; Veneris ancillæ, Pſychem misellam flagellis affligunt, & cæteris tormentis excruciant. Et quidem flagella in peculio seruorum erant. Imò & ad Libertos pertinebant aliquando, iniurio tamen iure.

^e lib. 10. cap. 3. Gellius.

^f lib. 9. Meta. ^g lib. 6. Met.

^b Vlpianus: nam interdum etiam ex causa famosa, ut Pædius putat, permittere debet patronum in ius vocari à Liberto, si eum grauissima iniuria affecit, vel flagellis fortè cecidit. Neq; verò mitiores fuerunt in seruos magistratus, quam domini. ^h Hermogenianus: & serui quidem flagellis casi dominis restituuntur, liberi verò, humilioris quidem loci, fustibus subijciuntur: cæteri autem vel exilio temporali, vel interdictione rei certæ coer-

^h L. 10. de ius voc. & L. 7. de iniur.

ⁱ L. ult. de iniur. & fam. lib.

a Βάραχ.

centur. Recensuit autem ^a Aristophanes catalogum feruiliū aliquot tormentorum. *Extensionem videlicet in tabula, suspensionem, scuticam e pelle histricis, verbera, torturam, aceti in nares infusionem, & laterum impositionem.* ubi notat Scholiastes, Liberos porri, & gythij caule cædi consueuisse. huius verò loci iudicium debeo VINCENTIO CONTARENO, qui splendorem humaniorum litterarum, quas profitetur publicè, humanissimis moribus pene obruit. Huic eidem dominicæ licentiæ adscribamus necesse est enarrationem illam Donati Grammatici ad ^b Terentianam parcœmiam.

b Eunuchō.

--- at enim in me isthac cudetur faba.

quosdam videlicet consueuisse, malè coctam fabam, & quæ non maduerit, supra caput coqui saxo comminuere.

c Appul lib. 3. Met.

Item supplicium ^c villici, quem dominus melle perlitum, formicis cruciandum obiecit. Ab huiusmodi

d ex hoc capite gulam & furta seruorū excusat Salustianus lib. 4.

læuis, & sanguinarijs hominibus, qui ^d fame, verberibus, & acerbo dominatu familiam suam vexarent, ne oblata recipiat Episcopus, seriò admonet Clemens Con-

stitutionum Apostolicarum lib. 4. Quod utiq; monitum pernecessarium tunc temporis visum est, cum domini non rarò adeò asperi, & immites inuenirentur, ut *macelli specie* (utar ^e Capitolini verbis)

e Maerino. f Lib. 3 de ira cap. 40. Seneca. Idem de elem. cap. 18. g Satyræ 6.

domus eorum cruentarentur sanguine vernularum. Nota est immanitas f Vedij Pollionis, quam Augusto festino talione contudit. Verè demum g Iuuenalis:

--- hic frangit ferulas, rubet ille flagello,

Hic scutica. (sunt quæ tortoribus annua præstant.

Verberat, atq; obiter faciem linit; audit amicas,

Aut latum pictæ vestis considerat aurum;

Et cadit: longi relegit transfuersa diurni;

Et

Et cedit, donec lassis cadentibus, exi

Intonet horrendum, iam cognitione peracta:

Præfectura domus Sicula non mitior aula.

Et huius carnificinæ scænam repræsentat nobis non

obscurè ^a Galenus, apud quem legimus, *famulos* ^{a de dignosc.}
tum calcibus appetitos, tum graphijs compunctos: eisdem ^{cur. an. morb.}
confractos dentes, oculos stylo, & calamo erutos; eosdem ^{cap. 4.}

gladio percussos, ^b ancillas morsu dominarum cruentas. ^{b cap. 8.}

Imò quidquid tætrum, sæuum, horribile in Chri-

tianos olim excogitatum, & exercitum est, illud

omne (ut ego quidem censeo) à seruis ad illos trā-

siuit. Idem enim ^c Galenus alibi scribit, *dominos fu-* ^{c Lib. 6. de}
gitiuorum crura adurere, cadere, lacerare: furum ma- ^{Decr. Hipp.}
nus: edacium ventrem; garrulorum linguam torquere con- ^{& Plat.}

sueuisse. Iam verò colaphi, & alapæ præ his fuerunt

hugæ meræ. Quæ tamen & ad nostros martyres per-

tinuerunt. Et hæc inclementia in FUGITIVOS præfer-

tim eminuit, quos per amicos, vel per fugitiuarios

conquisitos, stigmatibus notatos, vel trudebant in

custodiam publicam ad tempus, vel in pistrinum,

vel interficiebant. ^d Cicero: *cum eum fugitiuum postea* ^{d lib. 1. Epist.}
esse ex Aesopi litteris cognosset, hominem comprehendit, ^{ad 2. Fr.}
& in custodiam Ephesi tradidit; sed in publicam vel in

pistrinum, non satis ex litteris eius intelligere potuimus.

DE FUGITIVIARIIS ^e Florus præter alios; itaque qui per ^{e lib. 3. Histot.}
Fugitiuarios retrahi debuissent, Prætorios duces profu- ^{cap. 19.}

gos prælio, ipsi sequebantur. Pistrini elegans descri-

ptio legitur apud ^f Appuleium: ibi complurium in- ^{f lib. 9. Metam.}

mentorum multiuuj circuitus intorquebant molas ambage

varia; nec die tantum, verum perpeti etiam nocte prorsus

instabili machinarum vertigine lucubrabant peruigilem

farinam. At quales pistrini habitatores? pergite idē

auctor; homunculi vibicibus liuedinis totam cutem depicti, dorsumq; plagosum scissili centunculo magis inumbrati, quàm obtecti; nonnulli exiguo tegili tantummodo pubem iniecti, cuncti tamen sic tunicati, ut essent per pannulos manifesti frontes litterati, & capillum semirasi, & pedes annulati. Quod si latitarent fugitivi PRAECONIO illos indagabant. ^a Petronius: intrat stabulum Praeconum seruo publico, aliaq; sanè modica frequentia; facemq; fumisam magis, quàm lucidam quassans, hæc proclamauit. Puer in balneo paulò ante aberrauit, annorum circa sexdecim, crispus, mollis, formosus; nomine Gyton. si quis eum reddere, aut demonstrare voluerit, accipiet nummos mille. ^b Lucianus, & alij eadem habent. Quidam etiam

^b in fugitiuis
& amore fugi-
git.
^c lib. 1. Art.
Rh. Schol.

inquirebant Libello proposito. ^c Curius Fortunatianus; cuius seruus fugerat, Libello proposito, vel per Praeconem nunciatus dixit, daturum se - x - ∞ ei, qui ad se seruum perduxisset. LIBELLI speciem exprimunt auctores proximè citati, & ^d Propertius egregiè.

^d lib. 3. El. 22

Quas si quis mihi rettulerit donabitur auro.

Quis pro diuitijs ligna retenta velit?

1 puer, & citus hæc aliqua propone columna.

Et dominum Exquilij scribe habitare tuum.

^e l. 16 de præscr. ver.

huc pertinent verba ^e Iuliani I. Cti. Solent qui nouerunt seruos fugitinos alicubi celari, indicare eos dominis, ubi celentur. quæ res non facit eos fures. solent etiam mercedem huius rei accipere, & sic indicare. Porrò Libellus χαρτηριον s. Luciano est. At eousq; progressa est dominorum sæuitia, & procliuis seruorum fuga, donec ad publica sacra populi Romani perueniret. ^g Plinius: Vestales nostras hodie credimus, nondum egressa urbe mancipia fugitiua retinere in licio precatationis. (ita enim ibi videtur legendum.) Hoc

^f in Demonastre.

^g lib. 18. c. 2.

ut ut verum fuerit, homines tamen Vesta valentiores, non carmina modò, sed & custodias euadebant, quod ut publicè perniciosum, publico etiam iure coercitum est. ^a Vlpianus; *Senatus censuit ne fugitivi admittantur in saltus, neue protegantur à villicis, vel procuratoribus possessionum, & multam statuit.* infra. *Senatus consultum Modesto Consule factum, ut fugitivos inquirere volentibus, litteræ ad magistratus dentur, multa etiam centum solidorum in magistratus statuta, si, litteris acceptis, inquirentes non adiument: sed & in eum, qui quæri apud se prohibuit, eadem pœna statuta est; etiam generali epistola diuorum Marci, & Commodi, qua declaratur & Præsides, & magistratus, & milites stationarios dominum adiunare debere.* hinc apud ^b Pliniũ ^{b lib. 10. epist.} iuniorẽ legimus, Appuleium militem è statione Nicomediensi de seruo scripsisse, qui ad statuam confugerat. Statua scilicet miseris perfugium erat, tunc enim magistratus de querelis ipsorum cognoscebat, & venire eos iubebat, ne in potestatem minorum reciderent amplius. Ideoq; neque fugitivi censebantur, qui in ^d asylum, aut ad statuam confugiebant. Asylum aut est templum religionẽ, & iure sanctum; quod seruitijs etiam pessimis patebat aliquando. Quare Scto. abolita quæpiam asyla sunt, quibusdam modus præscriptus apud Cornelium Tacitũ, cui nos alibi lucis aliquid attulimus. ^c ^{c l. 2. de his qui sui vel aliorum iur.} ^{d l. 67 de adile. ed.} Statua quibus ad manum non erat, illis ara nõ deerat, ut notarunt viri docti ad Tibullum, & elicitur ex ^f Cornelio Nepote, *fanum Neptunũ, & Tenari,* ^{f Pausania:} *quod violare nefas putant Græci, eo ille index confugit: in ara consedit.* Hæc autem fugæ cognitio, vel Præsidis, & Proconsulis in prouincia, vel Præfecti vigi-

a L. 2. de ser. fugit.

lum Romæ fuit. ^a Labeo: *tamdiu autem custodiuntur, quamdiu ad Præfectum vigilum, vel ad Præsidem deducantur, eorumque nomina, & nota, cuius se quis esse dicat, ad magistratus deferantur. Quod si a dominis agniti non fuissent, per officium Præfecti vigilum distrahebantur, ut asserit Iulius ^b Paulus. Neq; de fuga tantum Præfectus vigilum cognovit, sed & de furtis seruorum, excepto adulterio in domini uxorem cõmisso, quod ad notionem Præfecti ^a urbis spectabat.*

b Lib. 7. sent. Tit. 14. c lib. 15. de contau. da.

d L. 1. de off. pref. urb. e L. 24. de pignor. act.

Et sanè ^e Vlpianus, cum seruos pro maleficij oblatos Præfecturæ scribit, vix de alia quàm vigilum Præfectura videtur intellexisse. Animaduertebant autè in seruos & Illviri capitales. Monet Asconius in commentario ad primam, in Verrem, quæ diuinitio dicitur, fures, & seruos nequam apud Illvros capitales, apud columnam Mæniam puniri tolere. ^f Horatius in Mænam Pompeianum;

f Epodè Ode 4.

Sectus flegellis hic triumviralibus,

Præconis ad fastidium.

ubi Porphyrion animaduertit, poetam speciali elocutione usum pro generali neque enim Illviris tantum, sed & alijs potestatibus ius esse alienos seruos

g Amphitruone.

flagellare. Sofia apud ^g Plautum stat à Triumviris,

Quid faciã nunc, si Tresviri me in carcerẽ compegerint?

Inde cras è promptuaria cella depromar ad flagrum?

h lib. 8. cap. 4.

^h Val. Maximus: *Fannij seruus Alexander, cum in suspicionem C. Fl. equitis Romani occisi venisset, sexties tortus pernegavit, sei se culpæ affinem fuisse: sed perinde atq; confessus, & à iudicibus damnatus, & à L. Calpurnio Illviro in crucem actus est. Imò & fugitivi ad eos per-*

lib. 8. cap. 4.

ducebantur, ut diximus. ⁱ Asconius Pædianus: Munnatius, & Pompeius Tribuni plebis in rostra producerant

IIIvirum capitalem, eumque interrogauerant, an Galatam Milonis seruum cades facientem deprehendisset; ille dormientem in taberna pro fugitino deprehensum, & ad se perductum esse responderat. IIIviri autem non seruorum, & humilium tantum, ut quibusdam placuit, sed & liberorum, nobiliumque maleficia conquirebant, carceris custodes erant, animaduersionique intereant, ut ex ^a Varrone, & ^b Pomponio dicimus. Liuius autem, & Gellius disertè. ille; fugientes Bacchanalium cōscios à IIIviris in carcerē coniectos fuisse scribit; ^d hic: Næuium, ob assiduam maledicentiam, & probra in principes ciuitatis, de Græcorum poetarum more dicta, in vincula Romæ à IIIviris coniectum esse. Seruos retractos à fuga STIGMATIBVS notabant. ^e Aufonius;

^a Lib. 4. de E.
L.

^b L. 11. de o.
rig. inr.

^c Lib. 39.

^d Lib. 3. c. 5.

^e Epigr. 15.

*Pergame non rectè punitus. fronte subisti
Supplicium, lenta quod meruere manus!*

*At tu, qui dominus, peccantia membra coerce:
Iniustum falsos excruciare reos.*

*Aut inscribe istam, qua non vult scribere dextram,
Aut pre fugos ferri, pondere nocte pedes.*

f Columella Lepidium circumscribens, cecinit;

f lib. 10.

*Ponitur & lactis gustum qua condiat herba,
Deiectura quidem fronti data signa fugarum,
Vimque suam idcirco profitetur nomine Graio.*

g Iuuenalis de Xerxe:

g Sat. 10.

*Ille tamen qualis redijt Salamine relicta,
In Corum, atque Eurum solitus seuire stagellis
Barbarus, Aeolio numquam hoc in carcere passos,
Ipsum compedibus qui uinxerat Ennosigæum?
Mitius id sanè, quod non & stigmate dignum
Credidit —*

At

a lib. 7.

At credidit, si *a* Herodoto credimus. Quod sanè factum indicat antiquitatem stigmatiarum, ut & capitalis ille *b* Tabellarius ab Histiaeo missus ad Aristagoram, & *c* Artemisæ trophæum apud Rhodios. Imò & Phocylides præcipit;

b Herodot. lib.

c Virginius

lib. 2. c. 8.

Στίγματα μὴ γράψῃς ἐπιτοειδείζον τεράποντα.

& his notis insignes videntur fuisse Pagasæi δέλοι, quos Hermippus apud *d* Athenæum recensuit. Et hoc fuit inscribere, ut apud Ausonium vidimus.

a lib. 1. Deipnosoph.

e lib. 2. in Eutrop.

e Claudianus,

*Iura regunt, facies quamvis inscripta repugnet,
Seque suo prodat titulo —*

f Reuiviscen-
tibus.

Locus inustionis fuit frons, ut monstrat *f* Lucianus, qui fugitivos nescio quos Philosophos, typo vulpis, aut simiæ, censet in ea parte vultus inuri debere.

g lib. 6. Deipn.

g Diphilus quoque nescio, quem insectatur, qui comam se alere Deo dicebat, ut capillis promissis obuelaret frontem inustam notis. At quæ nam hæ notæ? Fuerunt, qui statuerunt ϕ & F: quod utique nobis non improbatur. Illud inijcit scrupulum, quod Petronius narrat, Eumolpum impleuisse frontes Eucolpij, & Gytonis ingentibus litteris, quas,

h lib. 6. cap. 8.

appellat notum fugitiuorum epigramma. *b* Val. certè Maximus memoriæ prodidit, seruum Restionis inexpressibili litterarum nota, per summam oris contumeliam inustum; ubi vox illa litterarum minus aptè ad unicum ϕ vel F videtur referri posse. *i* Mar-

i lib. 2. 29.

tialis & ipse scrupulum non eximit. cum enim nescio quem liberum se, & fortunatum mentientem, carmine insectaretur, Rufum monuit, ut personam fronti detraheret, neque permitteret, ut impone-
rent sibi manus Sardonychata, Lacernæ Tyriæ, to-

ga candida, unguentorum fragrantia, & cætera, quæ apud ipsum videre est. Latitare enim sub his omnibus seruum, eumque inscriptum, & pro nequitia litteratum huius porrò frontem numerosis splenijs insignem, ut respiciat hortatur, concluditque,

Ignoras, qui sit? splenia tolle, leges.

Splenia profecò numerosa videntur adhibita, ut contegerent numerosas inscriptas litteras quid ergo? num frontem implebant repetita littera F vel φ? Ego quidem nihil habeo, quod statuam. Arbitror tamen inscriptionem fugitiuorum fuisse cõceptam illis verbis, quæ in eorundem collaria, & æreas lamellas incisa, Romæ ab hinc trienium vidi. Cum enim ^a Constantinus Aug. ad normam eius humanitatis, quam profitebatur, vetuisset in facie noxiorum scribi, quod dedeceret faciem maculari, quæ ad similitudinem pulchritudinis cœlestis esset figurata, non defuerunt lenes domini, qui obsequerentur, & frontis contumeliam in ea, quæ diximus, transferrent. Collaria enim fuisse apta fugitiuis, testatur & ^b Lucilius.

*a l. II. c. Tq.
de poenis.*

Cum Manicis, Catulo, Collarique ut fugitium

*b Nonius ex
lib. 29.*

Deportem —

Collare autem vidi Romæ, ut dixi apud LAEL. PASCHALINVM cum huiusmodi inscriptione: TENE ME, QVIA FVGI, ET REVOCA ME DOMINO MEO BONIFATIO LINARIO A ~~X~~ ΩX. Extat apud eundem æra lamella utrimque inscripta:

TENEMEQ
VIA FVGTREB
OCAMEVICTOR
I*ACOLIT

O ADOMIN
ICVCLEM
ENTIS

EVGI ○ EYP
I OGIO EX O
PRE VRB

Sunt verò illæ, quæ in ipsa aduersa leguntur, litteræ non prominentes, sed incisæ, & quidem non ineleganter. at quæ in eadem auersa conspiciuntur, in summa velut cute, cultelli acumine videntur exarata negligentiùs. Et ex hoc demum capite famosa erat olim collaris ferrei gestatio, ut notat Metaphrastes in actis SS. martyrum Carpi, Papyli, Agathodori, & Agathonica; ut quæ liberos homines deceret. Vidit & ^a BENEDICTVS AEGIVS Romæ olim apud Maffæios laminam æneam, in qua legatur.

^a Ex autogra-
pho ipsius.

Neq; verò non poterant verba in fronte commodè imprimi, cum ^b Theophilus Iconomachus, detestabili solertia, XI versus Theophanis, & Theodori fratrum martyrum frontibus inscripserit. Et hælamellæ, ut ego quidem sentio. clavis capitatis ad collaria affigebantur, ut indicio suo proderent fugitiuos. Et ut priora illa Christianorum sunt;

^b Baronius in
Not. ad mar
tyrol, 22. Dec.

TENEMEQ
VIA FVGIETRE
BOCAME INBASI
LICA PAVLLI
AD LEONE

è no-

è nota ✕ quæ CHRISTI nomen indicat, & è mentione Acolythi, & Dominici Clementis (Dominicum enim ædes sacra est) ita posterior hæc inscriptio habet nonnihil, de quo ambigamus. Basilica enim Pauli, & ad Titulum Pauli via Ostiensi (ut nominat Prudentius) potest referri, & ad insignem illam Basilicam, quã L. Aemilius Paulus in medio foro extruxit. Ego tamen ad res nostras pertinere arbitror. Quod enim Constantinus damnatos in ludum, vel in metallũ inscribi vetuerit, id homines nostri nites, & innocentes, videntur & in fugitiuis recepisse. At hæc, non ut asseramus, dicta sint: sed ut differamus, eruendæ studio veritatis. Porrò de uniuersa stigmatum ratione tractarunt ^a CAESAR BARONIUS,

^a, loco citato.

Quem nunc emerita permensum tempora vite,

Secreti pars orbis habet, mundusque piorum:

& ^b HIERONYMVS ALEXANDER meus, Mystra ille Musarum. Neq; his tantum finibus cõclusum fuit supplicium fugitiuorũ. dati enim sunt non rarò ad pugnã bestiarum. Androclus apud Appionem, seu ^c Gelliũ ita de seipso ait; *ad dominum ex Africa Romam deductus, is me statim rei capitalis damnandum, dandumq; ad bestias curauit.* Ab hac impia consuetudine profuxit ^d Caij Imperatoris immanitas, qui multos honesti ordinis, deformatos prius stigmatum notis, ad metalla, aut ad viarum munitiones, aut ad bestias condemnauit. Fugitiui nimirum ad manum nõ erant, quos feris obijceret, substituit igitur honestiores homines, sed inscriptos prius, ut fronte saltem fugitiuos eumentirentur. Præterea fuerunt in ludum coniecti, quod solemne fuit M. ^e Opelio Marcrino Imperatori, quam ob causam illa ^f Iuuenalis,

^b Cõment. in inslit. Cati.

^c lib. 5. c. 14.

^d Suetonius Cato cap. 27.

^e Capitolinus

^f Sat. 8.

C

— sed

— *sed in magna legatum quare popinā;*
Inuenies aliquo cum percussore iacentem,
Permistum nautis, & furibus, & fugitiuis,
Inter carnifices, & fabros Sandapitarum.

ad Gladiatores retulit antiquus Grammaticus. Imò
 & non fugitiui, atq; adedò innocentes, ut de Spar-
 taco & eiusdem socijs tradidit ^a Plutarchus, cui ad-
 stipulatur ^b Laetantius; *hac consuetudine, inquit, im-*
buti (efflagitandi homines ad lanie nam) humani-
tatem perdiderunt. itaq; non parcunt etiam innocentibus;
sed exercent in omnes, quod in malorum trucidatione di-
dicerunt. Quæ sanè arbitrij dominici impotentia
 impulit ^c Hadrianum Aug. ut vetaret, Lanistæ ser-
 uum vendi, causâ non præstitâ. Crux ipsa, ut ad
 fugitiuos reuertamur, non infrequens his posita
 fuit. ^d Val. Maximus: *quoniam quidem id egerit, ut qui*
cupiditate vitæ adducti, cruce dignissimis fugitiuis, trophæa
de se statuere concesserant, libertatiq; suæ seruili manu fla-
gitiosum imponi iugum non erubuerant, &c. Idem ^e au-
 stor: *hos enim (Romanos) tamquã patriæ fugitiuos cru-*
cibus affixit. Et hoc dominicum ius non vitam modò,
 sed & alia omnia seruorū complectebatur. ^f Caius;
 igitur quod serui nostri ex traditione nanciscuntur, siue
 quid stipulentur, vel ex qualibet alia causa acquirant, id
 nobis acquiritur. ipse enim, qui in potestate alterius est, ni-
 hil suum habere potest. Itaq; filios etiam seruos pro-
 creabant, inter ipsos enim non matrimonium, sed
 contubernium erat, ut illi quidem opinabantur.
^g Paulus I. C. *idem tamen quod in seruilibus cognationi-*
bus constitutum est, etiam in seruilibus affinitatibus ser-
uandum est, veluti ut eam, quæ in contubernio patris
 fuerit, quasi nouercam, non possim ducere. ^h Plautus:

^a in Croffo.
^b lib. 6. c. 20.

^c Spartianus.

^d lib. 2. cap. 7.

^e Loco prox.
 ci. n. 12. vide
 & Polyb. lib.
 1. Histor.

^f L. 10. de acq.
 rer. dom.

^g L. 14. de ri-
 tu nupt.

^h Casina Pro-
 logo.

Sunt

*Sunt hic quos credo nunc inter se dicere,
Quæso hercle quid isthuc est? serviles nuptiæ?
Serui ne uxorem ducent? aut poscent sibi?*

Novom attulerunt, quod fit nusquam gentium.

Et hoc demum iure nititur Diocletiani, & Maximiani AA. ^a rescriptum, seruos ob violatum contubernium, adulterij crimine accusare non posse. Si quis autem serui alieni corpus, animumue corrupisset, ex edicto Prætoris, & lege ^b Aquillia pœnam facti dominus exigebat. Non igitur mirum est, si domini seruos pignori dabant, si addicebant, si deferebant in censu. de pignore ^c Papinianus; *Seruo pignori dato, peculium eius creditor, citra conventionem specialiter super eo conceptam, frustra distrabit.* Seruum autem oppigneratum fiduciarium appellat ^d Iulius Paulus. de addictione. ^e Martialis.

^a L. serui. c.
ad l. Iul. de
duli.

^b L. 9. D. Tit.
2. & Lib. 11.
Tit. 3.

^c L. 1. de pi-
gno.
e l. 10. 3 l.

Addixti seruum nummis here mille ducentis,

Vt bene cœnares Calliodore semel.

de sensu Vlpianus hæc habet; *in seruis deferendis* ^f *l. 4. de consi.*
observandum est, ut & nationes eorum, & atates, & res, &
officia, & artificia specialiter deferantur. Plerumque
verò homines etiam liberi addicebantur à Prætoribus
creditoribus ex Lege ^g XII. tabularum, cuius verba
sunt apud ^g Gellium, & meminit ^h Quintilianus. ⁱ *hi*
autem licet in vinculis essent, serui tamē non erant.
ⁱ *Fabius maior contra addictum, qui se testamento*
manumissum fuisse protebatur: ante omnia seruus
hic habet nomen, est in censu, an in tribu. infra, hunc
ex quo genere servorum ponitis? dominatum esse se non
dicit, ne emptum quidem, aut hereditate relictum. pen-
det igitur omnis hæc conditio ex fœnore. quid sequitur?
ut nomen sit. Et hi omnes vel pactione, vel debi-

^g lib. 20. capi

^h lib. 3. cap. 8.

ⁱ Declam. 311

ti repræsentatione liberabantur: quod ipsum (inquit Fabius) serui non est, habere in sua potestate, quando desinat seruire. At quia nomina quædam, ut appellant Grammatici collectiua, serulia hæc recensentes obseruauimus, nostrum erit illa indicare. FAMILIAR

a L. 25. de a.
d l. edit.

b lib. 47. Dig.

c L. 195. de

uarb. sign.

d lib. 3. Fabul.

e pro Cacin.

na.

f Appuleius

in Apol.

g Lib. 1. Sa.

turnal. c. 11.

Planus in E-

pidico in prin.

h Pertinace,

i Seneca.

k Epist. 110.

l Sat. 12.

appellatione omnes, qui in seruitio sunt, continentur, inquit Vlpianus. huc pertinet Rubrica, si Familia furtum fecisse dicatur: & Festi epitomator, cum eodẽ Vlpiano, etiam alibi in idẽ cõsentiunt. Phædrus ironicè; Aesopus domino solus cum esset familia.

cum unus homo (ut inquit Cicero) familia non sit. f xv] autem seruis constabat familia ad minus, Domini patres familias, serui familiares appellati sunt (inquit Macrobius) à maioribus nostris, quod uellent his uocibus omnem dominis inuidiam, omnem seruis contumeliam detrabere. FAMULITII nomen idem penitus expressit. Capitulinus;

Supervenerunt autem Pertinaci, cum ille aulicum famulitium ordinaret. Spartianus: & postera die occurrente omni famulatio aulico. Famulitium à famulo; Famulus à Famel, seu Famul Osco verbo deducta sunt; & meminerunt Festus, Nonius, Ennius Lucretius.

GREX. idem significat. Seneca: hinc pucrorum perspicuos cultu, atque forma greges. Iuuenalis; Alter enim, si concedas, maculare uouebit De grege seruorum magna, aut pulcherrima quæq; Corpora —

Et quidem Comædos signanter, & Histriones. Petronius

Grex agit in scena mimum: Pater ille uocatur Filius bis: nomen diuitis ille tenet.

Donatus in Adelphos: hæc sanè acta est Ludis scanicis fune.

funebribus L. Aemilij Pauli: agentibus L. Ambinio, & L. Turpione, qui cum suis gregibus etiam tum personati agebant. PVER, & PVERI eadē ratione a Paulus Pueri appellatio tres significaciones habet, unam cum omnes seruos pueros appellaremus, &c. b Cicero: nam puer festiuus Anagnostes noster Sosithus decesserat, meque plus quam serui mors debere videbatur, commouerat: huc referenda sunt Festi verba, Quintipor seruile nomen frequens apud antiquos erat, à pronomine domini ductum, ut Marcipor, Caipor. huc c Plinij, singuli Marcipores, Luciporesue, dominorum gentiles, victum in promiscuo habebant. huc Fabij d Quintiliani; in seruis iam intercidit illud genus, quod ducebatur à domino: unde Marcipores, Publiporesq; hinc lucem accipit vetus inscriptio, quæ & ad Libertos hoc transferre videtur.

P. RVBRIO. LATINO

SICINIUS. P. POR. PATRŌNO

SVO. B. M

Marcipores autem, & Publipores dicebantur, quasi Marci, & Publij pueri, ut docet e Priscianus, pueri id est serui. quo spectat forte f Varronis obiurgatio; quotusquisque iam seruos habet priscis nominibus? Quæ omnia faciunt, ut serui nomen apud g Asconium restituendum putem; & cum puer ante subtractus esset, de seruo Alicore quæstionem ita habuisse, ut eum articulativè consecaret. pro Alicore lego Aulipore, ad præscriptum eorum, quæ diximus. PAEDAGOGII etiam nomine venerunt serui, licet nō omnes promiscuè.

^b Vlpianus; si instructum fundum legasset, ea Pedagoga, quæ ibi habebat, ut cum eo venisset, præsto essent in triclinio, legato continentur. Seneca: quare Pedagogium preciosa veste succingitur? ^k Idem: omnium Pedago-

gogia

a L. 204. de verb. sign.

b lib. 1. ad. At.

c lib. 33. c. 1.

d lib. 1. cap. 4.

e lib. 6. f lib. 8. de L.

L.

g in Milonia nam.

h L. Quæstio de fundo instr.

i de beata vita cap. 17.

k Epist. 123.

a in Apologe
tico.
b lib. 26.

gogia' oblita facie vebantur, ne Sol, ne frigus teneram cutem la-dat. ^a Tertullianus; cum de Pædagogys aulicis, nescio quem, cynadum deum facitis. ^b Ammianus Marcellinus de Procopio tyranno; stetit itaque subtabidus (excitum putares ab inferis) nusquam reperto paludamento, tunica auro distincta, ut regius minister, indutus à calce ad pubem in pædagogiani pueri speciem, purpureis operatus tegminibus pedes, hastatusque; purpureum itidem pannulum leua manu gestabat, ut in theatrâ scena simulachrum quoddam insigne, per aulaum, vel mimicam illationem subito putares emersum. Ex his patet, opinor, è quo genere seruorum Pædagogium constaret. SERUITIVM, & SERVITIA familiam uniuersam complexa sunt. ^c Cicero: quid magis deformatum, inquinatum, peruersum, conturbatum dici potest, quàm omne seruitium permissu magistratus liberatum, in alteram scenam immissum? ^d Columella, Villicum fundo, familieque præponi conuenit, etatis nec primæ, nec ultimæ; nam seruitia sic tirunculum contemnunt ut senem. At si seruos homines non esse nonnullis (ut vidimus) aliquando placuit; non idè tamen ablatum etiam illis hominis nomen est. HOMO enim absolutè seruū exprefit. ^e Cato: Villicum, Villicam, operarios V. Bubulcos III. Subulcum I. Asnarium I. Opilionem I. summa hominum XIII. ^f Catullus;

e de Maurusp.
resp.

d Lib. 11.

e Tit. 10.

f Carm. 10.

— are comparasti

Ad Lecticam homines —

alij passim. Domi autem natos VERNAS appellabant.

g apud Cassio.
dorum.

Adamnatus Martyrius: si enim Berna domi gentiū significet, id est, ὀνομαζενός. Et ab hac VOCE VERNACVLLI, quibus infensus fuit Imperator ^b Vitellius. quorsum enim ibi substituiamus diuinaculos, aut veraculos?

h Sueton cap.
14.

Si-

Signat autē Suetonius plebeculā Romanā, de cuius dicacitate hæc habet ^a Tertull. ; ipsos Quirites, ipsam ^a Apolog. vernaculam septē collium plebē conuenio, an alicui Casari suo parcat illa lingua Romana ? notauit pridē & ^b Martialis. Vernaculorum dicta, sordidum dentem,

Et fœda linguæ probra circulatricis.

& hæc est vernacula multitudo ^c Tacito; *quæ militari-
bus numeris per dilectum inserta, lasciuie sueta, laborum intolerans, seditionem (conciuit.) hæc Taciti non sunt in castris insignem illam, quæ Germanicum Casarem, florem illum domus Augustæ, non tralatitè exercuit. Tetigit & Cicero aliquando, ut cum recensuit imaginem antiquæ, & ^d vernaculæ festiuitatis, saporem ^e vernaculum, crimen domesticum, ac f vernaculum. Et quidem ^f Felix Romulum, Picum, Tiberinum, Consum, Pylumnum, Picumnum, eâdem ratione Romanorum dixit vernaculos Deos; eâdem ^g Petrus Diaconus Aetnæ incendium Siciliæ, appellauit vernaculum genus monstri. domesticum videlicet quidpiam, & natiuum cupiebant significare. Hinc natum proculdubio est, ut vernaculos nominarent domesticos seruos. ^h Marcianus Capella: *famulitium Venenris, vernaculeque Bromiales, tantos cachinnos concussis admodum tulere singultibus, ut quamplures alios connisos cobibere risum, hoc maximè in petulantis prurptionis sonitum effusi;* cachinni licentia prouocarint. ^k Appuleius; *quàm saluè agit (inquit) Demeas noster ? quid uxor ? quid liberi ? quid vernaculi ?* Paulus Diaconus; *Didymus & Viridianus acceptis proprijs seruulis, & vernaculis &c.* Sacræ ^m Genesi interpres, & acta Synodi Rhemenfis. Et sanè aliquando & ipsa Vernæ vox latiore aliquanto, quàm diximus, notione*

acce-

^c lib. 1. annual.

^d lib. 9. ad famul.

^e de clar. orat. f V in Verrè.

^g in Octauio.

^h lib. 4. Hysto. misc.

ⁱ lib. 8.

^k lib. 1. meta. mor.

^l lib. 13. de gest. Rom.

^m Cap. 14. & 15.

L. 6. 29.

accepta est. a Martialis :

*Non de plebe domus, nec auaræ verna catasta,
Sed domini sancto dignus amore puer.*

Vbi notandum est, Manciparios, Mangones, Venalitiarios, Catastis afferuasse pueros venales. Idem

Lib. 9 epigr. b Martialis.

60.

*Sed quos arcane seruant tabulata Catasta,
Et quos non populus, nec mea turba videt.*

c lib. 35. c. 17. e Plinius : talem in Catasta videre Chryso gonum Sylla.
d de illustr. d Suetonius ; Laberius Hiera emptus de Catasta. Eorū-
Gramm.
e Lib. 2. de Ca-
zasta, Marci-
lius ad Sat.
ultim. Persii.
Gallonus de f
cruciat. SS.
mart. cap. 3.
Baron. in not.
ad mar. vol.
16. Martii. Pa-
melius ad Cy-
prian. epist.
33.
f lib. 1. Amor.
El 8.
g lib. 35. cap.
ante penult.
h l. 16. de
Publ. & Vect.
i Declam.
340.
k cap. 47.

*Nota loquor. regnum ipse tenet, quem sæpè coegit
Barbara gypsatos ferre Catasta pedes.*

Ouidius :

*Nec tu, si quis erit capitis mercede redemptus,
Despice gypsati crimen inane pedis.*

g Plinius de creta disertis verbis; idē Mangones (& erit loco appēdicis) seruos nouitios apud Publicanos profitebantur. h Marcianus; quoties quis mancipia inuecta professus nō fuerit, siue venalia, siue usualia, pœna cōmissi est: si tamen nouitia mancipia fuerint, non etiam veterana. i Fab. maior de Mangone, qui nouitium puerū prætextâ induit; circumscribere vectigalia P. Romani voluisti: specie prætextati imponere Publicano voluisti. Nouitia verò mancipia idē vectigalia erant, quia à venalitiarijs pluris, quā veterana vendebantur. k Suetonius de Cæsare, seruitia recentiora, politioraq; immenso precio, & cuius ipsum etiam puderet sic ut rationibus ventaret inferri. l Vlpianus: præcipiunt Aediles, ne veterator pro nouitio vaneat. Et hoc edictum fallacijs venditorum occurrit. ubiq; enim curant Aediles, ne emptores à venditoribus circumueniantur, ut ecce pleriq; solent mancipia, que

noui-

novitia non sunt, quasi novitia distrabere, ad hoc scilicet ut pluris vendant. Quod autem tangit Vlpianus de cura Aedilium, id vero confirmat ^a Gellius dum scribit, ^a venalitarijs edicto Aedilium præceptum fuisse, ut proponerent titulum suorum singulorum, in quo morbi, vitiaue eorum continerentur: an erronei, an fugitivi, noxae non soluti essent. Veterator autem ille est ex ^b Venuleio, qui ex venalitiis novitiorum emptus, alicui ministerio præpositus. novitium autem non tyrocinio animi, sed conditione servitutis intelligi: nec ad rem pertinere Latine sciat necne, nec ob id veteratorem eum esse, si liberalibus studijs eruditus sit. At ^c Marcianus contra hit hæc in fauorem Publicanorum; *Sunt* (inquit) *veterana, quæ anno continuo in urbe servierunt; novitia autem mancipia intelliguntur, quæ anno nondum servierunt.* Fallacias, & præstigias venditorum, quarum meminit Vlpianus, indicabit nobis unico argumento ^d Plinius, cum recenseat, non semel artes mancipiorum, qui auertebant pubertatem venalium. Ad quam turpitudinem præterea instituta fuerunt in urbibus ^e officinæ, ubi molles pice oblitia vulso-ribus, depiles, & glabri fiebant. Nec aliò pertinebant in Commodiana suppellestili ^f Samnitica vasa, calefaciendæ, seu ^g tabefaciendæ resinæ, ac pici. Neque malè omninò ^h Aelianus, qui Tarentinos notat, & Tyrrhenos ex viris studuisse, ut mulieres facerent. Primi quippe Tarentini cutem corporis lævigant, ut apud ⁱ Athenæum tradit Clearchus. Emptores verò morbos, & vitia mancipiorum sedulo explorabant. ^k Appuleius: *cum incensus Gagates lapis (ut apud Physicos lego) pulchrè, & facile hunc mar-*

^a lib. 4. cap. 23

^b l. ult. de ac
dil. ed.

^c L. 16. de
pub. & vet.

^d lib. 21. c. 26.
lib. 30. cap. 5.
lib. 32. cap. 10.

^e Clemens A-
lexandr. Pad.
lib. 3.

^f Capitolinus
in pertinace.
^g scriptura ve-
reid. codicis.
^h lib. 13. de
Hisp. an.

ⁱ lib. 12.

^k in Apolos

bum (comitalem) exploret. cuius odore etiam in venalitijs vulgo sanitatem, aut morbum venalium experiantur. etiam orbis à figulo circumactus non difficile eiusdem valitudinis hominem vertigine suo corripit. * Claudianus,

a Lib. 1. in Europ.

— quot iura, quot ille

Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit?

Nudatus quoties, Medicum dum consulit emptor?

b L. 1. aduers. Louinien.

D. b Hieronymus ex Theophrasto: Equus, Asinus, Bos, Canis, & vilissima mancipia, vestes quoque & lebetes, sedile ligneum, calix, & urceolus fictilis probantur prius, & sic emuntur. Neque his tantum experimentis ven-

c L. ex manu dati.

ditorum fraudes cohibitæ sunt; sed & cautionibus de sanitate seruorum interpositis, quas excogitavit fortasse Manilius (sive ille Mamilius) cuius leges venalium vendendorum tetigit d Cicero, quarumq; apud e Varronem videtur exstare vestigium.

d L. de Orato.

e Lib. 11. de R. R. cap. 3.

f Seneca in sap. non cad. inur. cap. 3.

g in vitarum auferre.

*Hæ tamen ab illis non videntur receptæ, qui ad f Castoris negociabantur, nequam mancipia ementibus, vendentibusque, quorum tabernæ pessimorum seruorum turba erant refertæ. Cæterum quisquis specimen venditionis mancipiorum intueri volet, is legat e Lucianum, apud quem præconia quæ venditor non tenebatur præstare, exprimuntur; emptoris nomen & patria in tabulas referuntur, cum solemnibus illa præfatione, ΑΓΑΘΗΤΥΧΗ, quæ respondet illi alteri apud nostros, quæ * B. & F. notabatur. Atqui (ut eò reuertamur, unde sumus digressi) Libellos domi natos*

** BONVM FACTVM.*

b libro 5.

c Sermone 6.

b Martialis vernulas vocat, qua eadem voce non semel utitur i Petrus Chrysologus, eruditissimus, & suauissimus tractator, laxiore tamen significatione: erat homo peccati seruus; erat captiuus mortis:

erat

erat mancipium demonum: erat idolorum vernula: erat vitiorum verbero: erat criminum compeditus. ^a Idem: in ^a Serm. 162: homine agebat Deum, in seruo dominum; ut esse vernula temporis, qui erat & factor, & cognitor seculorum. Ipsi autem serui hac sibi videntur vernæ appellatione blanditi. Romæ legebatur.

FVSCVS. - AVGG.
NOSTRORVM
VERNA
VILLICVS
T V T E L A E
V O T V M
REDDIDIT

Ibidem:

LVCIDAE. AVG. VERNAE
MARITAE. INCOMPARABILI

Ibidem in veteri monumento post alia legitur,
LEONAS AVGG. VERNALIS, scilicet occinere illis licebat, ut apud ^b Statium est;

^b Lib. II.
Sylu.

Hinc domus, hinc ortus, dominiq. penetibus olim

Carus uterque parens —

Alioqui vernilitas malè audiuit. vernæ enim nomine scurram accepit ^c Martialis.

Urbanus tibi Cacili videris;

^c Lib. I. 38.

Non es, crede mihi. quid ergo? vernæ es.

Et verniliter dicere quidpiam, adulatoriè dicere est; quod vernæ adulari consueuissent & scurrari. alludit ^d Horatius;

^d Lib. 2, Sat. 6.

Ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit

Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,

Continuatque dapes; nec non verniliter ipsi

Fungitur officijs, prælambens omnes, quod afferit.

Reliquum est postremum cultioris, & iunioris familiae nomen; COMATORVM videlicet, CRINITORVM, seu

Lib. 12. 71. CAPILLATORVM. ^a Martialis;

O quantum Diatbeca valent, & quinque comati!

Tunc cum pauper erat, non sitiebat Aper.

Lib. 1. Aen. ^b Virgilius: — *citbara crinitus Iopas*

Personat aurata, — ubi Servius; aut puerum intellige, aut imitabatur Apollinis formam, cuius fuerat etiam artis imitator. Seneca; nam si pertinere ad te

indicas. quam crinitus puer, quam perlucidum tibi poculum porrigat, non sitis. πραιβάδας κομητάς appellat Lucianus. ^d Claudianus,

*a de bello Gil.
dan.*

Crintos inter famulos, pubemque canoram,

Orbatas iubet ire nurus —

Sat. 11.

Cultioris familiae dixi, quoniam apud diuites, & fortunatos tantum spectabantur hæ delicie. Iuuenalis de cœna pauperis;

Plebeios calices, & paucis assibus emptos,

Porriget incultus puer atque à frigore tutus;

Non Phryx, aut Lycius, non à mangone petitus

Quisquam erit in magno, cum posces posce Latine,

Idem habitus cunctis, tonsæ rectique capilli,

Atque hodie tantum propter conuiuia pexi.

ubi vetus interpres illa verba, *tonsæ, rectique*, explicat, non comati. Dixi iunioris familiae nomen, quia vel ex voto crinem, quem Deo pascebant tondere consueuerant, vel in ipso virilitatis aduentu, ut indicant ^f Martialis, ^g Lucianus, & ^h Censorinus.

*f Lib. 1. & 9.
g de Syria
Dea.*

h de die Natali cap. 1.

i lib. 11. 79.

Addamus & nouæ nuptæ imperium, & manum non regiam sed tonsoriam in huiusmodi capillatos.

ⁱ Martialis:

Llam-

Flammea texuntur sponsæ, iam virgo paratâ est.

Tondebit pueros iam noua nupta tuos.

Verum quoniam apud ICtos nostros, nec non & apud alios quosdam auctores, obseruauimus, communes aliquot, & quidem non infrequentes, seruatorum appellationes; ideò & has illis subiungemus. Sunt autem, Vsuarij, Fructuarij, Vicarij, Vicariorum vicarij, Peculiares, Communes, Dotales, Receptitij, Hereditarij, Castrenses, Ordinarij, Peculiatij, Vulgares & Publici. De PUBLICIS notandum est, publico ære fuisse ^a emptos, plerisque magistratibus ^a apparuisse, horum & licitorum fuisse functos ^c officio, quandoque etiam ^d Scribarum. Horum aliqui voce valdè apta, sed penè obsoleta, LIMOCINCTI appellati sunt, ut legimus in antiqua ærea tabula, apud CAESAREM NICHESOLAM patricium, & Canonicum Veronensem, qui nuper defunctus, nobis triste sui desiderium reliquit;

*a Dionys lib.
1. Linius lib.
1. c. 9.
b Frontinus
de Aquod.
c Petronius.
d L. 3. c. de
ser. Resp. mag
num.*

HONORI

M. GAVI. M. F.

POB. S QVILLIANI

E. Q. PVB. IIII. VIR. I. D.

IIII. VIR AP VB

CVRATORI. VICETINOR

APPARITORES. ET

LIMOCINCTI

TRIBVNALIS. EIVS.

Tiro Tullius M. Libertus: *Lictorem uel à limo, uel à licio* ^e *Gellius lib. 12. cap. 2.*
dictum scripsit, Licio enim transuerso, quod limum appel-
latur, qui magistratibus (inquit) præministrabant cincti
erant. ^f *Isidorus; hinc & limus uocabulum accepit, cin-*
gulum ^f *lib. 19. c. 14.*

gulum, quo serui publici cingebantur obliqua purpura. Idē:
alib. 19. orig. a Limus est vestis, quæ ab umbilico usque ad pedes produci-
cap. 22. tur, hæc autem vestis habet in extremo sui purpuram limam,
 id est flexuosam, unde & nomen accepit. nam limum obli-
q. 19. c. 33. quum dicimus. & alibi; *b* Limus est cinctus, quem publici
 habent serui; & dictus Limus, quia transversas habet pur-
 puras, id est limas. Hi autem serui publici pro quolibet
 civium *c* stipulabantur, pecuniam publicam à de-
 bitoribus *d* exigebant, custodias *e* adseruabant. Sa-
 cra curasse argumento est factum *f* Potitiorum, qui
 seruos publicos sacra Herculis docuerunt, cuius-
 modi videntur fuisse & Martiales *g* Larinates mini-
 stri publici, Marti deo sacri; nec non & Calatores,
 qui apud Festum leguntur, si Scaligerum audimus.
 Eorum fuit aliquis in triumpho usus. *b* Iuuenalis;

— magnaue corona

Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?

Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi consul

Ne placeat, curru seruus portatur eodem.

i L. 11. de
 eru. fu g.

& hæc sunt (ni fallor) quæ *i* Labeo vocat publica
 ministeria. An verò eadem ratio sit Publici, qui
 apud *h* Langobardos legitur, aliorum esto iudi-
 cium. Luitprandus Rex; *insuper* & Publicus in quo
 loco factum fuerit, comprehendat ipsas mulieres, & fa-
 ciat eas decalvare. & frustrare per vicos vicinantes. &
 sanè Leges eius gentis non semel Publici memine-
 runt huius generis seruos possidebant *l* Ciuitates,
 & Prouinciæ. Romæ in veteri Elogio:

l L. 6. de ver.
 din.

DIS MANIB

ATTICO III. PROVINCIA RV M

GALLIARVM SERVO

C. LICINI VS. IANVARI VS

PAREN-

PARENTI OPTIMO
ET. LICINIA CALLIOPE
CONIVGI
SANCTISSIMO.

Item ^a Municipia, ^b Collegia, ^c Decuriæ, ^d Fiscus, ^e Societates, ^f fana, ^g Curia, ^h Corpora. Scorsum ab his, quos diximus, fuit olim Romæ familia publica, quæ incendia restingueret. ⁱ Seneca: *interueniunt quidam amici, propter quos maior fumus fieret: non hic, qui erumpere ex lautorum culinis, & terrere vigiles solet; sed hic modicus, qui hospites venisse significaret.* Et hi quidem Senecæ vigiles ad ^k Augustum pertinent, qui reiecta III virum nocturnorum, Aedilium, & Tribunorum plebis cura, per se maluit huic rei consuli, instituto ^l Præfecto vigilum, cui id muneris demandatum esse voluit. De familia illa veteri Iulius ^m Paulus, qui scribit, *circa portas, & muros fuisse dispositam, unde si opus esset, euocabatur.* Eiusdem ⁿ Augusti liberalitate factum est, ut familia aquaria legata sibi à M. Agrippa publica esset. In ea connumerabantur ^o *QVARI*, qui aquam publicam è castellis erogabant; ad quorum similitudinem erant & in familia priuata, qui salientes ^p curarent. in publica censebantur *CVRATORES*, qui aquas, & castella custodirent, alio nomine *CASTELLARI*. antiqua inscriptio

D M
CLEMETI. CAESAR
VM. N. SERVO. CASTE
LLARIO. AQVAE CL
AVDIAE &c.

Ex qua inscriptione cõprobatur ^p Frontini dictum; ^q Lib. 27

Aqua

^a *abcd. L. 25. de acq. her. e f Varrolib. 4. de L. L. g Terentius. h L. 10. de iur. voc. i Ep. 65.*

^k *Sueton. & l. 6. Xiphilins. l L. 1. de off. Praef. vig.*

^m *eodem Tit.*

ⁿ *Frontinus. de aquad.*

^o *Iul. Paulus lib. 3. Sent. Tit. 8.*

Aquariorum familias duas esse, alterā publicam, alteram à Ti. Claudio Cæs. constitutā. SILICARII stratas silice vias perrumpebant, ad subditos aquarum ductus reparandos, ut etiam hodie Romę fieri vidimus. TECTORES castella, & opus arcuratum tegebant. VILlici calices, & fistulas signabant. APVNCTIS ex publicis fistulis aquas in priuatū usum deriuabant. NATIONES, que seruos promebant, hæc non sunt Vlpiani, sed Auctoris emptores (inquit^a Vlpianus) prouocabant, aut deterrebant.^b Varro: itaq; iu hominibus emendis, si natione alter est melior, emimus pluris. Quædam enim probe censebantur, quædam improbæ.^c ALEXANDRINI nequitij. salibus, canto cætero antecellebant.^d Seneca: pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam amant, & sub magistro habent, qui probra meditatè effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutia.^e Quintilianus: verba ne Alexandrinis quidē permittenda delicijs risu, & osculo excipim us. ASIATICI forma. f Iuuenalis;

a L. 31. de adl.

b lib. 8. de L. L.

c Martialis lib. 1. Perroni.

d in Sapien. nō ead. in iur.

e cap. 11.

f Lib. 1. ca. 11.

f Sat. 5.

g Sat. 11.

h Martialis

lib. 7. ca. 9.

i Iuuen. Sat. 7

k Sat. 9.

l Clē. li. 3. pad

m Lucianus,

Catullus.

n Martialis 6

o Iuue. Sat. 3

p S. rabo lib. 5.

q Adagium.

r Cic. post r. d.

in Sen.

s S. rabo lib. 4.

t lib. 3. Georg.

*Flos Asia ante ipsum precio maiore paratus,
Quàm fuit & Tulli census pugnacis, & Anci.*

Inter quos nominatim PHRIGES, & LYCII. ^g Idem;

Non Phryx, aut Lycius, non à Mangone petitus

Quisquam erit in magno —

^h SYRI, ⁱ MAEDI, ^k MOESI, ^l GALLI, ^m BITHYNI, ⁿ CAPPADOCES, ^o LIBYRNI, viribus valentes, ad onera, & lecticam parabantur. ^p CORSI feri, & socordes, quos domini ne exiguo quidem precio emptos vellent.

^q SARDI nequam. ^r CAPPADOCES stupidi. ^s BRITANI proceri: ideoque ab Augusto ad officia theatralia donati, auctor Seruio ad illa ^t Virgilij,

— utque

Purpurea intexti tollant Aulea Britanni.

Vela-

Velarij videlicet theatrales, de quibus infra. De seruatorum NOMINIBVS, immensa propemodum tractatio esset, cum penè infinita & ad libitum fuerint.

Illud è ^a Strabone admonuisse sufficiet, Dacos, & ^a Lib. 7.

Getas apud Athenienses fuisse nominum seruilium segetem. cuiusmodi sunt Mysis, Syrus, Phrygia, Lydus, Iapix, seruis imposita à regionibus nomina.

^b Varro: sic tres cum emerunt Ephesi singulos seruos, non- ^b lib. 7. de
nunquam alius declinat nomen ab eo, qui vendit Artemi- ^{L. L.}

dorus, atque Arteman appellat: alius aut ab regione, quod ibi erit, ab Ionia Ionem: aut ab urbe Epheso Ephesium:

sic alius ab alia aliqua re, ut visum est. antiquus ^c glossa- ^c Sat. 6.

tor Iuuenalis ad illud.

*Quam qua longorum vebitur ceruice Syrorum,
verbo, inquit, usus est Comico, nam antiquitus seruis nomi-
na ex gentibus suis ponebantur, ut apud Terentium fre-
quenter legimus. At de his hætenus.*

Priuata nunc nobis producenda in prospectum familia est, quod commodius fiet, si urbanam à rustica seposuerimus. ^a Paulus ICs. quærens, qua ra-

tione urbana mancipia seorsum à rusticis componi ^d L. 97. de
possint, inquit; dicendum est autem, quod urbani intel- ^{Leg. 3.}

ligendi sint, quos pater familias inter urbanos adnume-
rare solitus sit; quod maximè ex libellis familia, item ci-
barijs deprehendi poterit. Verùm quia nos huiusmo-

di libelli & tabule domesticæ destituunt, eadem for-

tasse methodo rem totam inuestigabimus. Omnes

enim conijciemus in urbanam familiam, quotquot

in urbe cultui dominico, & urbiæ negociationi

adhibebantur. Item eos, qui ædium partibus no-

menclaturam debent; & hoc ex officiorum ciui-

lium, urbaniq; splendoris ratione: cum villas, utut

constructas ad exemplar ædium urbanarum, desertas tamen, & sub unius imperio Villici, rusticorumq; tutela per anni dodrantem, non rarò esse paterentur. Neq; eos omittemus, qui & urbani, & rustici dici poterant: *urbana enim, & rustica familia nõ loco* (inquit Pomponius) *sed genere distinguitur.* Exordiemur autem à MEDICIS, quos familiares fuisse testantur ^b Suetonius, & ^c Seneca, qui Domitium Corfinio inclusum, à seruo prius, quàm à Cæsare servatum scribunt. Clarissimè ^d Paulus Orosius; *adeò dira Romanos famas consecuta est, ut Cæsar Lanistarum familias, omnesq; peregrinos, servorum quoque maximas copias, exceptis Medicis, & Præceptoribus, trudi urbe præceperit.* blando nimirum ministerio, & tunc id Augustus indulsit, & longè post ^e Iustinianus, ut supra omnia servorum artificia æstimaret. Horum aliqui CHIRVRGI fuerunt, seu Medici vulnerum, ut appellat ^f Plinius. Romæ legebatur:

CHRESTAE. CONSERVAE. ET. CONIVGE

CELADVS. ANTINOVS. DRVSI

MEDICVS. CHIRVRG.

&c. Et huius fortè Celadi meminit, Suetonius, sub corrupto Enceladinomine. aliqui OCVLARI, seu AB OCVLIS, quales P. ATTIVS. ATIMETVS. AVG. MEDICVS. ABOCVL; & Celadi Antinoi alumnus Lyrius, cuius elogium descripsimus Romæ propè collem Hortulorum.

TI. LYRIVS. TI. CAESARIS

AVG. SER. CELADIANVS

MEDICVS OCVLARIVS

PIVS. PARENTIVM. SVGRVM

&c.

g 5a n 12

Celadus enim Grammaticus, cuius meminit Iuvenalis;

lis; & ^a Celadus C. Cæsaris Dispensator, huius loci non sunt. Celadianus autè à Celado (ut vidimus) dictus est. Quæ sanè denominandi ratio admodum recepta fuit in seruis apud nostros, ut videlicet ab illo, qui inter ipsos familiam veluti duceret, nominarentur. Ita à Crescente Crescentianus, à Theamïde Theamidianus. ab Euphemo Euphemianus, à Thamyra Thamyrianus. Imò & à dominorum nominibus aliquando eadè manauit appellatio; ut à Germanico Germanicianus, à Cæsare Cæsarianus, ab Herode Herodianus. Quod enim apud D.^b Matthæū ^{b cap. 22.} vulgata editio habet: *mittunt ei discipulos suos cum Herodianis*, Euangelium Hebraicum Matthæi à ^c IOH. TILIO Episcopo Briocensi editum, habet ad ^{c Anno MDLV.} verbum; & *miserunt ad eum discipulos cum seruis Herodis, dicentes; Magister, scimus, quod homo veritatum tu.* Quod sanè glossema non video, cur doctis viris placere non possit, cum à vetusto illo, quem tetigimus, more proficiscatur, & dirimat fortassè omnes de Herodianis interpretum controuersias apud Euangelistam. Ocularios recensuit non semel & ^{d cap. 38.} ^{e cap. 120.} Scribonius Largus, qui & ^{f in prasat.} Atimetum nominat. Et de his demum medicis illud utique eiusdem ^f auctoris sine mendacio prædicari poterat: *multos itaque animaduertimus, unius partis sanandi scientias, medici plenum nomen consecutos.* CLINICI aliqui, CHIRVRGI, & OCVLARI I simul; ut Eros ille, qui manumissus P. DECIMI VS P. L. EROS. MERVLA scribitur Affisij in antiquo titulo, ubi is notatur pro libertate dedisse ^{hs. 100.} g Seneca in eamde sententiam: *quid autem melius potes velle, quàm eripere te huic seruituti, quæ omnes premit, quæ mancipia quoq; conditionis extrema, & in his sordibus*

nata, enim modo exuere conantur; peculium suum, quod comparauerunt ventre fraudato, pro capite numerant. Clinicos non malè nos Lectularios interpretabimur. ^a Martialis,

^a lib. 1. 87.

*Chirurgus fuerat, nunc est Vespillo Diavulus,
Capit quo poterat Clinicus esse modo.*

Clinicum vocat vespillonem, ut qui lectos elatorum tractaret. Nec sanè ad viuos tantum medicorum seruorum opera pertinuit, sed etiam ad mortuos, quando legimus præcepisse ^b Iosephum seruis suis Medicis, ut patris defuncti cadauer aromatibus condirent. Apud Aegyptios enim moris fuit hoc exequi præuia dissectione, quæ non nisi peritis mandari poterat, ut monuerunt ^c Herodotus & ^d Diodorus.

^b Genes. 50.

^c Lib. 2.

^d lib. 1. p. 11.

cap. 5.

Et hoc Aegyptiorum institutum amplexati sumus, & nos in Principibus viris, traditum videlicet à maioribus. D. ^e Gregorius: nam Illustris vir Stephanus, quæ benè nosti, de semetipso mihi narrare consueuerat; quia in Constantinopolitana urbe pro quadam causa demoratus, molestia corporis superueniente, defunctus est. cumque Medicus, atque Pigmentarius ad aperiendum eum, atque condendum esset quæsitus, & die eodem minimè inuentus, subsequente nocte corpus iacuit inhumatum. Et huius profectò

^f L. 5. de In-
stitor. act.

classis est seruus POLLINCTOR, cuius meminit ^f Vlpianus ex Labeone. Deligebantur autem ad ministerium funeris SVCCOLLATORES, & VSTORES ex infima seruitute homines, inscripti, & semirasi, cuiusmodi in pistrinum, & in metallum dabantur. ^g Martialis;

^g Lib. 8. 75.

*Quatuor inscripti portabant vile cadauer,
Accipit infelix qualia mille rogus.*

^h 60.

^h Catullus,

Cum deuolutum ex igne prosequens panem,

A semi-

A femiraso tonderetur. ustore.

De quattuor gerulis subscribit Martiali a Petrus a *Serm. 127;*
 Chrysologus; *in obsequium diuitis migrat hic tota ciui-*
tas, cum funus effertur. pauper vadit solus; pauperem duo-
rum portat miseratio baiulorum: nec quatuor ut mortuos,
sed duo sub uno veſte quaſi proijciendo oneri portitores ad-
dicuntur inuiti. idem auctor: funus diuitis antecedit
lugubris turba ſeruorum. inter quos videntur fuiſſe
 inferti ORCINI, & PILEATI, *heſterni Quirites,* ut ap-
 pellat Perſius, de quibus clariffimus b *CVIACIVS. Au-*
 guſtorum familia agnouit etiam *PRINCIPEM-MEDI-*
CORVM, ARCHIATRVM; quem, ut in antiquo titulo eſt,
 ipſi vocabant *SVPERPOSITVM Medicorum.* Neque
 verò Medici tantum, ſed & *MEDICAE* fuerunt in uſu.
 antiqua inſcriptio,

b *Lib. 3. obſ.*
 cap. 23.

SECUNDA
 LIVILLAES
 MEDICA

Et hæ videntur gynæcia curaffe, & curam adhibuiſ-
 ſe mulierum paſſionibus; Quare non malè (ut aliq-
 etiam animaduertent) notauit Anianus ad Pau-
 lum; *quoties de mulieris pragnatione dubitatur, quinque*
obſtrices, id eſt Medica, ventrem iubentur inſpicere.
 Iam verò *TRACTATRICES* quæ corpus fricabant, *Me-*
dicarum miniſtras fuiſſe arbitror, ut TRACTATORES
Medicorum. c *Martialis:*

c *Lib. 3.*

Percurrit agili corpus arte Tractatrix.

Nec aliud intellexiſſe videtur d *Seneca: an potius opte,* d *Epist. 66;*
ut malaciſſandos articulos exoletis meis porrigam, ut mu-
liercula, aut aliquis in mulierculam ex viro verſus, digi-
tulos meos ducat? quid ni ego feliciterem putem Mucium,
qui ſic tractauit ignem, quaſi illam manū Tractatori præſti-
tiſſet?

lib. 29. c. 1. *isset?* Medicis IATRALIPTAS adiungimus. ^a Plinius: nec fuit postea quæstus modus; quoniam Prodicus Selymbria natus discipulus eius, instruens quam vocant Iatralipticem, reuictoribus quoque Medicorum, & Mediastinis vetibgalinuenit. Romæ legebatur in veteri inscriptione,

DIIS. MANIBVS. S
TITO. FLAVIO. OLENO
SERVO. ET. PROCVRAT
BALNEI. T. FLAVI. AVC
VCT. MEDIASTINO &c.

b lib. 10. ep. 4. Plinius minor: proximo anno domine grauissima valitudine usque ad periculum vitæ vexatus, Iatraliptem assumpsit. Ceterum ad rem maior Plinius, quæ scribit de MEDIASTINIS. fuerunt enim illi, ut Aliptæ, & Vinctores, ministri balneares. Nam quod ^c Iuuenalis cecinit, de poetis eo desperatione adactis, ut

c Sat. 7.

*Balneolum Gabÿs, Romæ conducere Furnos
Tentarent*

d lib. 1. ep. 14. veteres glossæ de Mediastinis & Pistoribus interpretantur. Consentit Porphyrius ad illud ^d Horatianum;

Tu Mediastinus tacita prece rura petebas.

*e In Partis
vers. Aem. lib.
5.*

*f Seneca lib.
11. de Tran-
quil. cap. 13.*

nec abit ^e Priscianus. Hæc eadem statio illos sibi vendicat, quibus *f* cura obtigerat in magna familia, ut ægros, insanosque compercerent. Et huius muneris aliqua portione functus est (nisi nos veterum marmorum exscriptores fallunt) SEXTORIVS nescio quis, AVG. LIB. AB AEGRIS. CVBICVLARIORVM. At quia Medicorum placita Balneas, ut vidimus, non abnuerunt, BALNEATOREM propterea hic collocabimus. Eius ministeriū pulchrè tetigit ^g D. Zeno Episcopus & martyr; *properate propera-*

*g Imitatione
ad fontem 11*

te bene loturi fratres. Aqua viua, Spiritu sancto, & igne
dulcissimo temperata, blando murmure iam vos inuitat.
iam balneator praescinctus expectat, quod unctui, quod ter-
sui opus est prabiturus, sed & denarium aureum tripli-
cis numismatis unione signatum. Balnearum verò usus
supra quotidianum balneatoris ministerium adeò
assiduam fecerat, ut elixum appelleret ^{a Lib. 3.} Martialis
FORNACATOREM instrumento balneatorio contine-
ri scribit ^{b L. 14. de} Paulus; & huic à balneatore credita vide-
tur Fornax, quæ fuit in balneo, ut ad illius arbitriũ
malefaceret eam, tepefaceretue. ^{c in Commo-} Lampridius: au-
spicium crudelitatis apud centumcellas dedit anno atatis ^{do.}
XII nam cum tepidius forte lotus esset, balneatorem in for-
nacem coniici iussit, quando à pedagogo, cui hoc iussum fue-
rat, vervecina pellis in fornace consumpta est, ut fidem pæ-
nae de factore nidoris impleret. Qui dominum lauantes
ungebant, voce Græca Latio donata ALIPTAE dice-
bantur, nostris VNCTORES, & ministri ungenti. ^{d Epist. 57.} Se-
neca: cum in aliquem inertem, & hac plebeia unctio-
contentum incidi, audio crepitum illise manus humeris,
quæ prout plana peruenit, aut concava, ita sonum mutat.
infra. Aliptam cogita, tenuem & stridulam vocem, quo sit
notabilior subinde, exprimentem, nec unquam tacentem,
nisi dum velit alas, & alium pro se clamare cigit. Ope-
lici unctoris meminit ^{e Lib. 12. 71.} Martialis Panthæ, Secundio-
nis, Erotis antiqua monumenta. Huiusmodi mini-
ster Commodum Imperatorem de medio sustulit.
^{f in editione} Victor: ibi per ministrum ungenti (nam forte is quoq;
^{A Schott.} è consilio erat) faucibus quasi arte exercitiũ, brachiorum
modo validius pressis, expirauit. & alludit huc Horatius, ^{g lib. 12. Sat. 7.}

— insserit ad se

Mæcenaserum sub lumina prima venire

Com-

Conuiuiam; nemon' oleum feret ocyus? ecquis
 Audit? cum magno blateras clamore, fugisque.
 Aliptæ instrumenta erant Strigilis, Lintea, Guttus.

a Sat. 3. de his
 Artemidor.
 cap. 66 lib. 1.

— domus interea secura puellas
 iam lauât, & bucca foculum excitat, & sonat iunctis
 Strigilibus, pleno componit lintea Gutto.
 Hæc inter pueros variè properantur —

b lib. 12 Sat. 7.

b Horatius,

— an hic peccat, sub noctem qui puer uiam

c epist. 95.

Furtiua mutat Strigili? — c Seneca; vetemus lintea

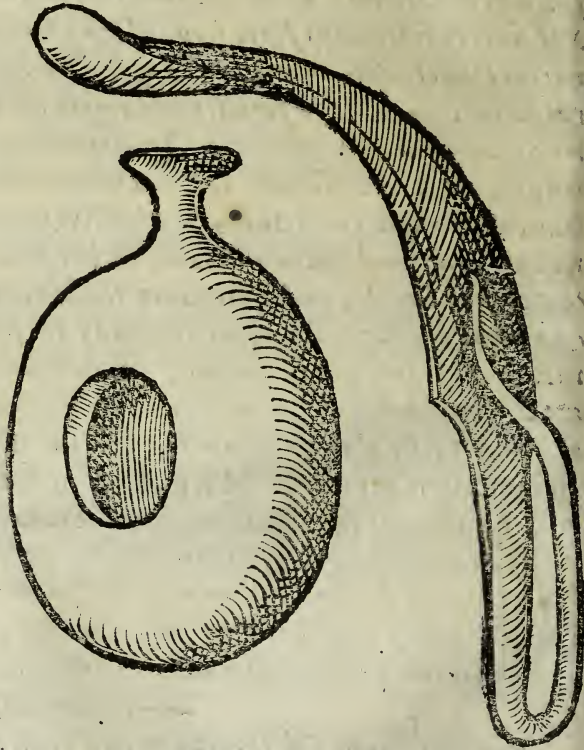
& strigiles
 Ioui ferre, et
 speculū te-
 nere Innoni.
 non querit
 ministros

Deus. quid
 ni? ipse hu-
 mano generi
 ministrat.

Ampulla
 ad hæc &
 Lenticula,
 cuiusmodi
 ego Romæ
 nactus sū
 fictilem,
 lenticulari
 (ut ille

d Appuleius.

d ait) for-
 ma, tere-

ti ambitu, pressisla rotunditate. cuius hic exemplum
 subijcio, ut & antiquæ Strigilis, quam vidi apud no-
 bilissimū virum NICOLAVM FABRICIVM. Porrò decla-
 rabit nobis Strigilis hic typus Appuleij verba in
 Excerptis (ita enim Florida appello) *inxtaq; honestā*
strigileculam tecta fastigatione clausula, flexa tubulatio-
ne ligula; ut & ipsa in manu capulo moraretur, & sudor ex
ea rivulo laberetur. Per tubulationem quippe ligulæ
 sudor dilabebatur. Ligulam autem vocat partem
 incuruam superiorem, quod sit non absimilis Ligulæ,
 oblonga, fornicata, & contracta; cuiusmodi ego
 argenteam eleganter elaboratam Romæ spectavi
 apud LAELIVM PASCHALINVM, inscriptamque CRE-
 SC~~X~~ENTIA. Et hac (ut ego quidem censeo) Stri-
 gilis parte videntur usi fuisse aliquando & Medici.
 a Scribonius Largus; *ad auricula & tumorem, & dolo-* a cap. 39.
rem sine ulcere, prodest herba urceolaris, aut cucurbitæ ra-
mentorum succus tepens, per Strigilem in foramen auris
dolentis infusus. b Plinius; *medentur & aurium dolori:* b Lib. 25. cap.
item succus inunctus Hyoscyami modicè: item Achilleæ, & uli.
minoris Centaureæ, & Plantaginis; Peucedani cum rosaceo,
& Meconio: Acori succus cum rosa. omnis autem Strigili
calesactus infunditur. Aliptæ ministerium egregiè ri-
 det Epictetus apud c Arrianum. At non præficie- c lib. 3. ca. 26.
 mus unguentis peculiarem ministrum, qui prome-
 ret, & asseruaret? Servius ad illa 1. Aeneid.

— ubi mollis Amaracus illum

Floribus, & dulci aspirans completitur umbra;

narrat, Amaracum puerum regium VNGVENTARIIVM d Lib. 4. cap.
 fuisse, qui casu lapsus, dum ferret unguenta, ma- penult. lib. 17
 iorem ex confusione odorem creauerit, quæ omnia cap. 9.
 alfidorus in suas origines traastulit. e Horatius hu- e lib. 3. Ode
 14.

F

iusmo-

iusmodi puerum alloquebatur ;

1, Pete unguentum puer, & coronas.

Et cadum Marſi memorem duelli.

Cur autem axillas olim vellent, & leuigarent cum toto corpore, id verò mollitiei adſcribendum eſt ; & tetigimus nos paulò ſuperius. Imò poſt Pumices, Reſinam, & Voſſellas eò ventum eſt, ut Pſilothro, & Dropace adhibitis, pilos arcerent. ^a Plinius. *Vale- rianus ſunt qui vel ſuis pilis, vel ſeruorum ſuorum in bal- neo offendantur, ſine ulla quidem ratione. ſed illorum, quoq; perſuaſioni ſuccurrendum eſt, & monſtrandum, que- madmodum effici poſſit, ut euulſi pili non renaſcantur. Omni autem Pſilothro ſic utendum eſt, ut prius quàm adij- ciatur, Reſina pili auferantur. &c.* ^b Martialis,

^a Lib. 3. c. 52.

^b lib. 3. 32.

Pſilothro faciem que lauas, & Dropace caluam :

Numquid tonſorem, Gargiſane, times?

^c Turnebus

lib. 27. ca. 10.

^d Epist. 57.

A quo ministerio in veteribus ^e Lexicis ALIP. LARIUS ^f *δρωτρανισης* appellatur. hunc ALIPILVM vocant nonnulli, inferuntq; ^d Senecæ verbis, quæ superius retulimus. Vestimenta lauantium seruabant CAPSARII, & peculiare aliquando è familia homines. Petronius: *ceterum ut mouimus dextros gressus, seruus nobis dispoliatus procubuit ante pedes, & rogare cepit, ut se pœna eriperemus: nec magnum esse peccatum suum, propter quod periclitaretur. Subducta enim vestimenta sibi Dispensatoris in balneo, que vix fuissent XHS.* Notandum verò est, honestas matronas ancillarum opera uti consueuisse. ideò Romæ lapis extabat inscriptus,

ATHENAIS AVGVSTAES VNCE

Non enim uniuersæ cum tunica pudorem posue- rant, ut illa ^e Iuuenali decantata,

^e Sat. 6.

— magno gaudet sudare tumultu,

Cum

*Cum lassata graui ceciderunt brachia massa,
Callidus & cristæ digitos impressit Aliptes,
Ac summum domine femur exclamare coegit.*

Ad castitatis normam Susanna, de qua ita ^a Alci- ^a lib. 6. ca. 22
mus Auitus,

*Ecce autem viridis per mollia gramina luci
Susanna ingreditur, famulis comitata duabus,
Quas smigma, atq; oleum iubet ad se adferre, forasque
Destinat imprudens —*

TONSOR non alibi quærendus est, quem familia rem
fuisse unus euincet ^b Ouidius,

*Sed solitus longos ferro refecare capillos
Viderat hoc famulus —*

^b lib. 11. me.

Pantagathus ille, cuius epitaphium cecinit ^c Mar- ^c lib. 6.
tialis, hoc domestico ministerio functus est. Ton-
strinæ autē negocium describit nobis ^d Seneca: quid ^d De Breui.
illos ociosos vocas, quibus apud Tonsorem multa hora trans- ^d vita cap. 122
mittuntur, dum decerpitur si quid proxima nocte succro-
nit, dum de singulis capillis in consilium itur, dum aut di-
siecta coma restituitur, aut deficiens, hinc atq; illinc in fron-
tem compellitur? pergit: quomodo exascendunt, si quid
ex iuba sua decisum est, si quid extra ordinem iacuit, nisi
omnia in annulos suos reciderunt? infra; hos tu ociosos vo-
cas, inter pectinem, speculumque occupatos? Instrumen-
tum notat ^e Lucianus, *Ἐυρόν, καὶ μαχαρίδας, καὶ κἀ-
τοπτρον.* Habuit & Palatium Tonsores suos. ^f Am- ^f Lib. 220
mianus: euenerat *ijsdem diebus, ut ad demendum Impe-
ratoris capillum, Tonsor venire preceptus, introiret qui-
dam ambitiosè vestitus, quo viso Iulianus obstupuit; ego,
inquit, non rationalem iussi, sed tonsorem acciri. Neque
verò mulieribus obsepta fuit hæc ad quæstum, &
dominicam gratiam via.* ^g Martialis; ^g Lib. 2. 170.

Tonstrix, Suburra faucibus qua sedet primis :
 vetus elogium :

SEXTIAE. L. TERTIAE
 TONSTRICI

Et in hoc ministerio apud Cleopatram Aegypti reginā gratiā, & regio favore insignis fuit mulier ancilla, cui nomen Eras, ut asserit ^a Plutarchus. Nec aliud sibi voluit ^b Cicero, Dionysij senioris miseram custodiam perstringens; qui ne Tonsor colulum committeret, tondere filias suas docuit. Subdit enim: *ita sordido, ancillariq; artificio, regiae virgines ut Tonstriculae, tondebant barbam, & capillum patris. De Balneo imus in Culinam. OFFARIOS, & COQVOS, veteres illi lurcones magni fecerunt.* ^c Plinius; *at nunc Coci triumphorum precij parantur, & Cocorum pisces: nullusq; prope iam mortalis aestimatur pluris: quam qui peritissimæ censum de mini mergit.* Val. ^d Maximus; *inde ab Oceani litoribus attracti pisces: inde infusa culinis artes, (ita enim habent membranæ meæ) censibusque edendis, ac bibendis reperta voluptas est.* Liuius; *tum Coquus, vilissimum antiquis mancipium, & aestimatione, & usu, in precio esse; & quod ministerium fuerat, ars haberi cæpta.* Idem ^e Plinius; *postea culinarum artes, ut clunes spectentur, ut diuidantur in tergora, ut à pede uno dilatata, repositoria occupent.* Coqui ideam expressit Damoxenus Comicus apud ^f Athenæum, apud quem culinæ instrumentum, condimentorum indiculus, porcus Troianus, & Coqui gloriosa magisteria recensentur. Huius artificij fuerunt Aesopi nobilis patina, coenę Metellianæ, Apicianæ decreta, & alia huiusmodi sexcenta excogitata in pernitię censuum, & patrimoniorum. ^g Appuleius: *his erat dives*

^a in M. Anto.
nio.

^b Tuscul. Disp.
Lib. 5.

^c lib. 9. cap. 17.

^d lib. 9. cap. 1.

^e lib. 10. c. 50.

^f Lib. 3.

^g Lib. 10. Me.
tumo.

dines admodum dominus; at illorum alter pistor dulciarius, qui panes, & mellita concinnabat edulia; alter Coquus, qui sapidissimis intrimentis succum pulmenta condita uapore mollibat. a Iuuenalis,

a Sat. 7.

— *ueniet, qui fercula doctè*

Componat, ueniet, qui pulmentaria condit.

que Structore, & Coco dicta esse testantur veteres Glossæ. Eleganter b Martialis,

b lib. 14. 210.

Non satis est ars sola Coco seruire palato,

Namque Cocus domini debet habere gulam.

Neque verò unico tantum Coquo contenti erant. c Iuuenalis;

c Sat. 9.

— *Librarius, ARCHIMAGIRI,*

Carptores —

Inscriptio antiqua,

HIC. OSSA. SITA. SVNT

FAVSTI. ERONIS

VICARI. SVpra

COCOS

Et quia Coquus, & Pistor idem d antiquitus fuit, d Festus: e Gell. lib. 15. cap. 19.
 PISTORIS, seu PINSORIS hæc erit statio. e Varro $\pi\epsilon\pi\iota$
 $\epsilon\delta\epsilon\sigma\mu\acute{\alpha}\tau\omega\upsilon$; si quantum opera sumpsisti, ut tuus Pistor bonum faceret panem, eius duodecimam Philosophiæ dedisses, ipse bonus iam pridem esses factus. nunc illum qui norunt, volunt emere millibus centum, te qui nouit, nemo centessi. Sybariticum verò possit videri illud, quod narrat f Clearchus Solensis lib. v. vitarum, Pistorem, f Athenans lib. 12.
 nescio cuius, cum tunica chiridota, & ore sudario obuoluto, iussum esse farine massam tractare; ne videlicet sudor stillans insueneret, aut subactam farinam halitu afflaret. Panis cōficiendi ratio apud Plinium extat, qui & de Pistoribus multa. Horum alij DVLCIARII, alij LACTA-

a li. 10. met. *RII.* de illis *Apuleius*: hic *Panes*, *Crustula*, *Lucunculos*, *Hamos*, *Laterculos*, & complura scitamenta mellita.

b lib. 14. 22. *b* *Martialis*, Mille tibi dulces operum manus ista figuras
Exstruit: huic uni parca laborat Apis.

c *Elagabalo*. de *Lactarijs* *Lampridius*: dulciarios, & lactarios tales habuit, ut quacumque coqui de diuersis edulibus exhibuissent, vel *Structores*, vel *Pomarij*, illi modo de dulcys, modo de *lactarijs* exhiberent. *PLACENTARIORVM* meminit *Iul.*

d *Paulus*: & *Pistoris* affeclas fuisse innuit *Martialis*,
e *Lib.* 11. 32. Hinc *Pistor* fatuas facit *Placentas*.

f *L.* 1. *Naut.* *POMARIJ*, & *SFOCARIJ* se hic exhiberi non moleste ferent; ut & *VENATORES*, vel *AVCVPE*s, qui instruendum gratia quotidianarum epularum habebant. *CELLARIJ* rem cibariam, quæ in penu fuit, adseruabant.

g *Plautus*:
g *Captiuus*. Cume, pesces, prome quid vis: te facio *Cellarium*.

h *Epist.* 123. *Seneca*; circa lucem discurretur, pueri vocantur, *Cellarij*, Coqui tumultuantur. quæro, quid sit? dicitur *mulsum*, & alicam poposcisse à balneo. *Plinius*: *Apio* eximunt *Coci obsonijs* *Acetum*; eodem *Cellarij* in saccis odorem *vinogranem*. *h* *Lampridius*; mittebat *Parasitis* per *Cellarios* *Salarij* annua *vasa*, cum *Ranis*, cum *Scorpys*, cum *Serpentibus*, & cum huiusmodi *monstris*. Hinc manuit loci nomen apud *Lucæ* interpretem, *m* *Augustinum*, &

i *Lib.* 19. *cap.* *ult.* *Elagab.* *Cellarij* in saccis odorem *vinogranem*. *h* *Lampridius*; mittebat *Parasitis* per *Cellarios* *Salarij* annua *vasa*, cum *Ranis*, cum *Scorpys*, cum *Serpentibus*, & cum huiusmodi *monstris*. Hinc manuit loci nomen apud *Lucæ* interpretem, *m* *Augustinum*, &

n *Cassianum*. Transtulit eleganter. *o* *Theodorus Priscianus*; sed *Pulmonem* esse veluti *Cellarium* spiritus ad *arterias* mittendi, seu replendi omnem corporis regionem; ex quo spiritu omnes nostri artus commoveantur. hinc

p *lib.* 2. *mirac.* *Cellariolum* apud *Gregorium Turonensem*, qui & *Promptuarium* vocat. *Cellarium* autem *mini-*
q *lib.* 2. *Sat.* 2. *strum*, *PROMVM* appellauit *Horatius*;

Cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis,

Sperne

*Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. foris est Promus, & atrum
Defendens pisces hiemat mare. —*

PAENVIARIUM, antiquum a marmor; CONDVM PROMVM ^{a Puteolis,}
PROCVATOREM Peni ^{b Plautus,} quem imitatus est ^{b Pseudolo, ci-}
dubio procul Paulus Diaconus in Distichis, quibus ^{ranie Fulgen-}
beatissimi Benedicti admiranda complexus est; ^{io}
^{c lib. 1. de gest.}
^{Lang. ca. 26.}

Cur Prome conde times stillam præbere Lecytis?

Dolia certè fluunt. cur Prome conde times?

Cellæ promæ huc referendæ sunt. ^{d Tertullianus:}
*nisi quia in cellis promis caro salita, & vsui reposita ser-
uatur, depromenda illinc suo tempore. Hinc Cella pe- ^{d De R. Surr.}
*naria, cuius meminere Suetonius, Vlpianus, Tu-
ronensis, & alij. Verum inter Penu, & Cellarium ^{carnis.}
hoc intererat, quod Cellarium paucorum dierum,
Penu esset temporis longi. Notat e Seruius ad ^{e lib. 1. Aen.}
*illud,***

Cura penum struere —

quod & videtur Q. Scæuolæ placuisse apud ^{f lib. 4. cap. 1.} Gel-
lium, licet Fab. Planciades non ita ad amussim
scripserit, *Penum autem Cellarium dicimus.* Cella au-
tem, & Cellarium auctore ^{g Donato à reponendis, ca-}
landisq; rebus esculentis, & poculentis dicitur. Verum ^{g Adelp.}
Penoris nomine veniunt esculenta, & poculenta, ^{Act. 4. Sc. 2.}
Oleum, Garū, Muria, Mel, Acetum, & Hordeum, Li-
gna, & Carbones, Thus, & Ceræ. nec iniuria, est enim
omnes, scribit ^{b Cicero,} quo vescuntur homines, & verus. &
Penora dicuntur res necessariæ ad victum quotidia-
num. Notauit autem apud Homerum ^{i Athenæus}
PENVIARIAM, seu PENARIAM ancillam; quæ Græcè
est, ἡ ταμία. Conuiuium apparabant MINISTRI; hæc
siquidem fuit legitima, & iusta seruorum triclinia-

rium

^{i li. 1. Deipno-}
^{soph. est autè}
^{eiusmodi Ly-}
^{de apud Ho-}
^{rarium lib. 3.}
^{carm. ode 23.}

a Serm. de li.
nore & in
uido.

rium nomenclatura. *a* Zeno Veronenſis: *Ioſeph utiq;*
in Aegyptum non veniſſet, nec pudicitia tenax domina la-
ſciuentis inſidias inciſiſſet, non fuiſſet retruſus in carce-
rem, nec miniſtris Pharaonis familiarior extitiſſet. &c.

b Lib. 1. Aen.
c Lib. 11.

b Virgilius, — *totidemq;* pares *etate miniſtri*
c Silius, — *non una miniſtri*

Turba gregis —

d Lib. 10.

a Lucanus, *Tunc famula numerus turba, populusq;* mi-
niſter. Seruius in Eclogam II. de Alexi; *cum vidiffet*

e M. Antonio.

in miniſterio omnium pulcherrimum. Iul. c Capitolinus:
tunc viris clarioribus permiſit, ut eodem cultu, quo ipſe,

f Serm. c. 14.

vel miniſterijs ſimilibus conuiuia exhiberent. f Petrus
Chryſologus: *diſcumbenti homini Deus adſtat in coele-*
ſtibus: epulanti ſeruo ſeruit Dominus; & ſeruit accin-
ctus; pueris ſui, miniſtris ſuis miniſterium facit Chri-
ſtus, & facit in Patris iam gloria conſtitutus. Neque

g lib. 7. c. 39.
h Serm. 122.

tamen negamus, quod vir eruditiffimus affirma-
uit, miniſterij appellatione aliquando intelligi
omnia vaſa argentea Triclinio ſternendo neces-
ſaria. Vſi enim ſunt hac vocis eius notione *g* Pau-
lus Oroſius, & *h* Petrus Chryſologus. ille; *dumque*
expoſitis opibus, attonitum barbarum, magnitudine, &
pondere, ac pulchritudine, ignota etiam vaſorum qualita-
te intelligeret, virgo Chriſti ad Barbarum ait: hac Petri
Apoſtoli ſacra miniſteria ſunt, preſume, ſi audeſ, de facto
tu videris. Hic; quid eſt diues? ubi ſunt torrentes tor-
cularium tuorum? ubi ſunt horrea ad famem pauperis non
minus cupiditatibus dilatata, quam copijs? ubi ſunt vina
ad inopiam pauperis, annoſitatibus, & ipſa temporum
obliuione ſeruata? ubi ſunt effuſiones, lapſus, flumina
miniſteriorum tuorum? i Sidonius: *ſi in conuiuium veni-*
tur, quod quidem diebus profeſtus ſimile privato eſt, non

i Lib. 1. Ep. 2.

*ibi impositam congeriem liuentis argenti mensis cedentibus
suspiriosus minister imponit.* Scimus autem Seruos quā-
doq; in uniuersum ministros, & ministeria dictos es-
se, ut à ^a Seneca, ^b Plinio, ^c Martiale, qua notione
ministerialis apud Latino Gallicos scriptores ser-
uus est, Coniualem ministrum expressit ^d Horatius;

^a lib. 3. de be-
nef. cap. 18.
^b lib. 7. ca. 52.
^c Lib. 7.
^d lib. 2. Sat. 8.

— *puer aliè cinctus acernam*

Gausape purpureos mensam pertersit — &

— *ut omnes*

Pracincti recte pueri, comptiq; ministrent.

Hi Græcè ^e λψάκονες & φ λψάκονοι appellati sunt, à
quibus ordo sacer non traxit Diaconorum. No-
stri enim ex prima institutione ministrauerunt men-
sis, ut ex Actis Apostolicis notauerunt Isidorus, &
Amalarius Fortunatus. Et profecto ^e Arator mini-
stros vocat;

^e Rabanus
Maurus de in-
stit. Cler. lib. 1
ca. 7. Ino Car-
notensis in ser-
monib.
φ omnes pas-
sim.
^e Lib. 1.

— *sit cura ministris*

Officium librare suum, quo laudis amictu

Hunc deceat lucere chorum, quem mysticus ordo

Consecrat in numero —

Huc respexit D. Ignatius, nostros Diaconos in-
formans; ^f ἔ γάρ βρωτῶν, καὶ ποτῶν εἰσι λψάκονοι, ἀλλ'
ἐκκλησίας δὲ ὑπηρετοῦ. & hinc ministeria ipsa fue-
runt, qui Diaconias nominarent. Auctor cœnæ D.
Cypriano falso adscriptæ: at ubi dinisit vestes, Rex
respiciens eos, sic ait; non ante cœnabitis, nisi singuli sin-
gulas vices feceritis: atque ita sibi præceptas Diaconias
consumauerunt. Porrò insignitur hæc vox peculiare
quoddam Diaconorum nostrorum ministerium, de
quo agemus inferius. At vestis ministrorum Tri-
cliniarium fuit Tunica, qua omnes, ut suo loco indi-
cabitur, promiscuè serui usi sunt, eaque sine ma-

G

nicis

nicis aliquando, aliquando manicata; sed leuitur, & nō ultra cubitum, interdum etiam ultra cubitū, totius brachij operimento, ut cōspeximus in antiquis scalpturis. Ab his desumpfisse Tunicas suas, quas hodie vocamus Albas, Leuitas Diaconosue nostros, quas tamen non præcingerent sibi, sed ad talos usq; demitterent, non inuiti suspicamur.^a Philo Ecclesiam Alexandrinam describens: *ceterum in hoc sacro conuiuio nemo, ut dixi, seruus adest, ministrant ingenui, & sponte quicquid opus est, faciunt. infra: discincti autem, & promissis Tunicis accedunt ad ministrandum, ut absit omnis seruilis species ab hoc conuiuio.* Et licet per hæc minus trita à nostris, in tanta annorū ac rerum caligine, timidè, & suspenso gradu incedamus, monemus tamen eruendæ veritatis studiosos, B. Siluestrum Diaconibus, qui Colobijs antea utebantur, Dalmaticas vestes assignasse, ut asserunt ^c Breuiarium Romanum, & ^d Hugo de S. Victore. at id quare? quia nuditas brachiorum culpabatur. Ita ^e Albinus Flaccus, & ^f Expolitor Romani (ut inquit) Ordinis. At Colobium fuit vestis sine manicis, ut asserunt ^g Seruius, ^h Hieronymus, ⁱ Iudorus, & ^k Albinus; licet Aegyptiorum monachorum Colobia (ut prodit ^l Cassianus) manicas, sed decurtatas, cubito tenus haberent. Fuit autem Colobium Tunica. An verò Ecclesiastici Diacones nudis omnino incederent brachijs, ut conuiuales illi, non ausim omnino affirmare, aut negare constanter. Culpa nuditas brachiorum videtur fauere affirmanti; quā tamen ego speciem pro cetera castimonia senioris Ecclesie, vix animo possum concipere. Addamus, non esse omnino certam traditionem Albini, Colobia

a de vita con-
templ.

b in Siluestro.
e Erudit. The-
ol lib 1 c. 33.
d Quia signif.
vest.
e referi Pan-
tinus in ex-
pl. voc. Eccles
f lib 9. Aen
g in Quest. on.
h. br.
i lib 19. E
zym cap. 22.
l Lico citato.

lobia videlicet D. Siluestri iussu abolita fuisse, cum narret ^a Anselmus Decretorum antiquus collector, ^a *citat Cinc*
à Sancto Siluestro, & Presbyteris eius Colobiorum ^{con in notis}
usum incœpisse; & Marcum, Iulium Liberium accep- ^{ad Cassianũ}
tum retinuisse: post hos autem Colobia Dalmati-
cis esse permutata in gratiam alieni aspectus, qui in
Colobio requirebat, nescio quid amplius. Quæ sanè
confirmantur ex *ijs*, quæ narrat ^b Ammianus: *post hæc* ^{b Lib. 14.}
(inquit) indumentum regale querebatur, & ministris
fucandæ purpuræ tortis, confessisq; pectoralem tuniculam
sine manicis textam, Maras quidam nomine inductus est,
ut appellant Christiani, Diaconus; cuius prolata littere
scriptæ Græco sermone, ad Tyrj textrini prepositum ce-
lerari speciem perurgebant. In re tam perplexa quid
pronunciabimus? Non liquere; & idèò ampliand-
um. Non ignoramus utique multa mysticè de sa-
cris Sacerdotum vestibus, à sanctissimis, & erudi-
tissimis viris tradita esse, cum illas ab augustissimis
Hebræorum ritibus deriuent; neq; hæc nobis con-
uellere propositum est: sed scimus etiam multa è
gentilium obuia consuetudine, atque adèò super-
stitutione, translata fuisse ad usus nostros, tum utili-
ter, tum sapienter. Aequi igitur, boniq; consulet, qui
hæc nostra leget, studium veritatis inquirendæ, cuius
luce menti hominis, ut ait summus Orator, *nihil dul-*
cius. Porrò Diaconorum nostrorum (vt etiam hoc
obiter tangamus) partes videtur fuisse, Eleemosy-
nas à fidelibus oblatas in usus pauperum distribue-
re; & hoc iam inde à D. ^c Paulo, qui ministerium ^{c Epist. 2. ad}
hoc Diaconiam appellat. Hinc Sisinnius, & Cyria- ^{Corinth. cap.}
cus Diaconi victũ deferebant Sanctis Martyribus, ^{8. & 9.}
ut habent ^d gesta Marcelli Papæ. D. certè Lauren- ^{d apud Meta-}
tius ^{phr.}

a Prosper in Chron.

b Lib. 3. Dial. cap. 20.

c Clem. lib. 2. cōstit. cap. 61.

d Lib. 3. c. 15.

e ibidem.

f lib. 8. cap. 26

g nescio, quid simile exiat

in Ord. Rom.

h lib. 10. Ep.

97 & nota-

uit Balduino

*i Luce 10. 20-
hanc. 12.*

*k Sulpit. Seue-
rius lib. 3.*

tius Archileuita hoc munere functus egregiè est, transmissitq; ad successores, cum Titus Diaconus Martyr pecunias pauperibus distribuens Romæ à Barbaris interfectus sit; & D. Gregorius Bonificiū Diaconum, Ecclesiæ nominet dispensatorem. Diaconissę autem quę vocantur, Diaconis origine fuerunt æquales. *c* custodiebant verò portas introitus videlicet Ecclesię in statione fœminarum. erant ad easdem *d* internuncię; *e* ministrabantque Presbyteris in earumdem Catechismo, & Baptismate, propter honestatem; & finitiabantur ab Episcopis solemni precatione, ministerio tamen non Sacramento. Harum videtur meminisse & Plinius iunior in cōsultatione de rebus nostris ad Traianum Augustum conscripta: *quo magis necessarium credidit, ex duabus ancillis, quę ministra dicebantur, quid esset veri, & per tormenta querere. Sed nihil aliud inueni, quàm superstitionem prauam, & immodicam &c.* Et ex hac tandem muliebri ministrandi ratione, quis non laudet pietatē nobilissimarum. & sanctissimarum sororum Marthę, & Marię, quarum altera non semel Domino *b* ministravit, altera sedere consuevit secus pedes eiusdem? nimirū submittebant illę fastigiū auitę nobilitatis diuino obsequio, & exquebātur in CHRISTO, quod clarissima heroina longè post imitata est in CHRISTI imitatore Martino. *Maximi enim Imperatoris regina, non opes regni, non Imperij dignitatem, nō diadema, non purpuram cogitabat: diuelli à Martini pedibus solo strata non poterat. Postremo à viro suo poposcit, deinde Martinum uterque compellunt, ut ei remotis omnibus ministris, præberet sola conuiuium. nec potuit vir beatus obstinatius reluctari. componitur castus Regina*

mani-

*manibus apparatus: sellulam ipsa consternit. mensam ad-
mouet, aquam manibus subministrat: cibum, quem ipsa
coxerat, apponit ipsa, illo sedente, seminus secundum famu-
lantium disciplinā, solo fixa consistit immobilis, per omnia
ministrantis modestiam, & humilitatem exhibens serui-
entis: miscuit ipsa bibituro, & ipsa porrexit. finita cœnu-
la, fragmenta panis assumpti, micaq; collegit, satis fide-
liter illas reliquias Imperialibus epulis anteponens, &c. O
felices, o beatas, quibus licuit CHRISTO, & Martino
ministrare, quibus CHRISTI, & Martini pedibus ad-
uolui licuit! Ministrorum primus mihi erit OBSONA-
TOR.^a Martialis eleganter de eodem;*

^a Lib. 14. 217

Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec unum

Addideris verbum, cœna parata tibi est.

*Seneca: adijce obsonatores, quibus dominici palati no-
titia subtilis est, qui sciunt, cuius rei illum sapor excitet,
cuius delectet aspectus, cuius nouitate nauseabundus erigi
possit, quid iam ipsa satietate fastidiat, quid illo die esu-
riat. Hic Athenæo est ἀγορασῆς, καὶ ὀψώνης, quem
præceptis instruxit Lynceus Samius. INVITATOR,
& VOCATOR appellationem sortiti ex munere sunt.
huius meminit Athenæus, illius Martialis, & an-
tiqua Romana inscriptio:*

^b Epist. 47.

^c Lib. 4.

^d Lib. cit.

^e Lib. 9.

AGATHOPVS

AUG. LIB.

INVITATOR.

*Plinius; indignantiq; Ptolemæo, & vocatores suos ostendē-
ti, ut diceret, a quo eorū inuitatus esset. Appuleius: & ecce
quidā introcurrens famulus, rogat te, ait, tua parens Byrrhe-
na, & conuiuij cui te sero desponderas, iam appropinquantis
admonet. Ammianus; & Nomenclatores assueti hac, & a-
lia venditare, mercede accepta, cœnis quosdā, & prandys in-
serunt*

^f lib. 35 cap.
10.

^g lib. 3. Men.

^h Lib. 14.

serunt subdititios, ignobiles, & obscuros. Notandi hi Nomenclatores è campo in tricliniũ euocati, quos a Athenæus ὀνομακλήτορας, & δειπνων ταξιάρχους appellat: & videntur esse δειπνοκλήτορες Artemidoro. Inuitatores expressit CHRISTVS dominus apud ^bMatthæum, & ^cLucam. Descripsit autem ^dSeneca, alius, cui conuinarum censura permissa est, perstat infelix, & expectat, quos adulatio, & intemperantia, aut gula, aut lingua, renocet in crastinum. Et ab hac forte opera seruum Calatorem in Rudente appellat Plautus, ubi tamen Lambinus à Festo non discedit. Huius classis fuit puer qui nunciabat HORAS.

^a Lib. 2.

^b cap. 22.

^c cap. 14.

^d Epist. 47.

^e Sat. 10.

^e Iuuenalis:

— clamore opus est, ut sentiat auris

Quem dicat venisse puer, quot nunciet horas.

^d Lib. 8. 67.

^f Martialis:

Horas quinq; puer nondum tibi nunciat, & tu

Iam conuiuia mihi, Cæciliane, venis.

^g Lib. 2. ep. 9.

^g Sidonius; ecce & ab Archimagiro aduentans, qui tempus instare curandi corpora moneret, quem quidem nuncium per spatia clepsydre horarum incrementa seruantem, probabat competenter ingressum quinta digrediens. Porro ipsi Triclinio præfectus erat seruus TRICLINIARCHA, ut in veteri Epigrãmate nominatur, M. VLPIVS. AVG. LIB. PHAEDIMVS. hic D. ^b Iohanni Architriclinus est, siue eiusdem interpreti Iuuenco summus minister; quod ut inquit ^k Athenæus, esset ἐπιστάτης τῆς ὄλης διακονίας, seruorum nimirum Tricliniarium, quorum aliqui ^a QUAM in manus infundebant, aliqui fercula ^m INFEBEBANT, INFERTORES appellati ab opera, quam præstabant. ⁿ Iuuenalis;

^b Cap. 2.

ⁱ lib. 2. Hist.

Eu.

^k Lib. 4.

^l Petronius.

^m Athenæus

lib. 4.

ⁿ Sat. 5.

Aspice quàm longo distinguat pectore lancem

*Quæ fertur domino squilla, & quibus undiq; septa
Asparagis, qua despiciat conuiuia cauda,
Cum venit excelsi manibus sublata ministri.*

ubi habent veteres glossæ, ministri; *Inferioris*. Eæ-ASII. 11.
dem ad illa eiusdem^a poetæ,

Nec frustum caprea subducere, nec latus Afra

Novit avis noster tirunculus —

ita explicant, hoc est quod vult dicere, *Inferior noster
furtum facere ignorat*. Et hæc quidem vox in Lege
etiam Salica extat, ut videbimus infra. Mini-
sterium tetigit^b Iuuenalis, & ante hunc^c Hora-
tius;

b loco cit.
c li. 2. Sat. ult.

— deinde secuti

*Mazonomo pueri magno, discerpta ferentes
Membra gruis, sparsi sale multo, non line farre,
Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi,
Et leporum auulsos, ut multo suavius, armos
Quam si cum lumbis quis edit —*

Tangit & ^d Zeno Veronenſis: tres pueri unanimes d ad Neophy.
res post Ba-
pissima Serm
legumina inferunt primi, quibus, ut scitus sit sapor, 1.
e Tacitus an-
nal. lib. 12.
salem sapientia aspergunt, oleum Christus infundit.
^e Halotus autem ille, qui boleto Claudianam apo-
theolm procuravit, Prægultator itidem, & Infer-
tor fuit: quæ ministerij coniunctio non videtur per-
petua fuisse. Vini Inferorem lepidè expressit *f* Ho-
ratius;

f lib. 2. Sat. 2.

— ut Attica virgo

*Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes,
Cacuba vna ferens: Alcom, Chium maris expers.*

His de Triclinio ministris LECTISTERNIATORES ac-
censiti sunt. ^g Plautus,

*Tibi hoc precipio, ut niteant ades, habes, quod facias. pro-
pera;*

g Pseudolo.

pera, intro abi:

Tu esto Lectiſſerniator.

^a Lib. 2. de ira ^a Seneca; parum agilis est puer, aut tepidior aqua potui erogata, aut turbatus thorus, aut mensa negligentius posita.

^b Lib. 2; Sat. 8. MENSARVM DETERSORES. ^b Horatius,

— puer aliè cinctus, acernam

Gausape purpureo mensam perterſit.

^c Lib. 14. 144 cui rei spongia aptior fuit. ^c Martialis.

Hæc tibi sorte datur, tergendis spongia mensis

Vtilis, expresso cum leuis imbre tumet.

^d Manachm. hinc factum nomen Parasito ad ^d Plautum, peniculi;

— quia mensam (inquit ipse) quando edo,

detergeo. Peniculi enim spongiae sunt, inquit Festus,
& pro spongia peniculum usurpauit.

^e Lib. 5. ^e Sedulius,

— quin insuper haustum

Cum peteret sitiens, unus de plebe nefanda

Peniculo infusum, calamo porrexit acetum.

Nec non & qui LUMINA sub noctem INFEREbant;

^f Lib. 2. Met. ^f Appuleius; iam illatis luminibus, epularis sermo per-

^g Lib. 16.

crebuit. ^g Ammianus: malignitate similis quidam Agens
in rebus in Hispania, ad cœnam itidem inuitatus, quum
inferentes vespertina lumina pueros exclamasse audisset
ex usu, VINCAMVS &c. At his, luxus, & vilitas
opum, statuas substituit.

^h Lib. 2.

^h Lucretius;

Si non aurea sunt iuuenum simulacra per aedes.

Lampadas igniferas manibus retinentra dextris,

Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur.

Quæ Coquus elaborauerat, collocabat STRUCTOR.

Petronius: superq; propriū, conuenientemq; materiae Stru-
ctor imposuerat cibum. Et hunc famulitij ministerialis

præ-

præfulem videtur constituere ^a Macrobius: *inter hæc seruilis moderator obsequij, cui cura vel adolendi Penates, vel struendi penum, & domesticorum actuum ministros regendi, admonet dominum, familiam pro solemnitate annui moris epulatam,* ^b Virgilium autem imitatur Macrobius.

Quinquaginta intus famule, quibus ordine longo

Cura penum struere, & flammis adolere Penates.

ubi Seruius; *struere, ordinare, componere. unde & Structores dicuntur ferculorum compositores.* Donatus verò procurationem Cellarij, & deorum Penatium cultum interpretatur. quæ sequuntur,

Centum alia, totidemq; pares atate ministri,

Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant.

de Inferioribus, & Pocillatoribus accipe. Structoris enim erat componere, & seruare fercula, non inferre. hic *τραπεζοποιός*, & *τραπεζονόμος* à Græcis dictus est, ut apud ^c Athenæum vidimus, & ^d Cle-
mentem Alexandrinum. de eodem ^e Seneca: *quare ars est apud te ministrare: nec te merè, & ut libet, collocatur argentum, sed peritè struitur, & est aliquis scindendi obsonij magister?* SCISSOREM hic habemus, eumque unà cum Structore productum, uti & apud ^f Iuvenalem,

^c Lib. 4.

^d Lib. 3. *Paed.*

^e De vita *ben-*
na.

^f Sat. 5.

Structorem interea, ne qua indignatio desit,

Saltantem spectes; & Chironomonta volanti

Cultello, donec peragat dictata magistri

Omnia: nec minimo sanè discrimine refert

Luo gestu lepores, & quo gallina secetur.

Meminit, & Petronius: *processit statim Scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus laceravit obsoniū, ut putares Da-
rium hydraule cantante pugnare.* CARPTOR idē, qui Scis-

H

for

for fuit. Petronius; nec minus, & Trimalcio eius modi methodi latus, carpe, inquit. processit statim Scissor. a Iuuenalis,

— audiet & quæ
Finxerunt pariter Librarius, Archimagiri,
Carptores —

b lib. 2. Met.

DIRIBITORES, qui apud b Appuleium leguntur; Diribitores plusculi splendide amicti, fercula copiosa, puella scitula ministrantes, pueri calamistrati, pulchre indusiati. Panem forsân diribebant: & videntur mutuati appellationem à Comitialibus, & Iudiciarijs Diribitoribus. Fuit autem penes aliquem seruorum Triclinarium hæc panis distributio. Iuuenalis eleganter, ut solet.

a Sat. 5.

Maxima quæq; domus seruis est plena superbis.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, solida iam mucida frustra farina,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morsum.
Sed tener, & niueas, molliq; siligine factus
Seruatur domizo. —

Et huc pertinet illa Petronij: circumfer ebat Aegyptius puer clihano argenteo panem. Promebant autem è canistris statutis in ipso Triclinio, ut indicat antiqua Sigmatis a sculptura, quæ Romæ trans Tiberim visitur, è regione ædis D. Chryfogoni. ideoque Iuuenalis,

b odidi F. Pr.
fin.
a Sat. prox. cit.

— fuge tamen te
Improbulum, superest illic, qui ponere cogat.
Vis tu consuetis andax conuivia canistris
Impleri, panisque tui nouisse colorem?

f Lib. 1. Aen

f Virgilius,

Dant famuli manibus lymphas, Cereremq; canistris
Expediunt. —

ubi hæc Donatus; *hic dispositionem familie regalis ostendit. alij enim, hoc est viri, aquam abluendis manibus dabant, alij mantilia porrigebant, quibus manus abluta tergerentur, alij canistris panem ministrabant, mos enim fertur apud veteres fuisse, ut panis non argenteis vasculis inferretur, sed canistris, hoc est speciebus factis ex vimine.*

At ex his Donati verbis elicimus, in Petronio pleraque legi, quæ luxum referant non vulgarem, & tritum, sed Imperatorium, & summæ inter luxuriosos fortunæ; quale est, quod de clibano argenteo vidimus.

PRÆGUSTATORES non nihil ex herilibus edulij præmandebant. ^{a lib. 12. An. nat.} *⁹ Cornelius Tacitus: cuius minister è spadonibus fuit Halotus, inferre epulas, & explorare gustu solitus.*

^{b Lib. 4.} *⁹ Arnobius; curat ad sensum palati, suis cum incunditatibus veniant rerum incorruptarum saporibus: & an ritè pulmenta condita sint, Prægustatoris fungitur, atque experitur officio.*

inuehitur autem his verbis in Lateranum Deum focorum. Et hinc docemur, non in gratiam tantum vitæ tuendæ, sed & voluptatis, gulæque causa institutos fuisse Prægustatores. ^{c Sat. 6.} *⁹ Iuuenalis tamen ad prius illud munus respexit;*

Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa

Qua peperit: timidus prægustet pocula Papas.

quod quidem præmordendi munus fecit fortasse, ut antiquus Grammaticus illa eiusdem ^{d Sat. 7.} *⁹ poetæ*

Discipuli custos præmordet Acænonetus.

de Papate interpretatus sit. ^{e lib. 2. Sat. 6.} *⁹ Horatius voluptariam prægustatoris operam tetigit in fabella de rustico, & urbano mure:*

Ergo ubi purpurea porrectum in veste locauit

Agrestem, veluti succinctus cursitat hospes,

*Continuūq; dapes, nec non vernaliter ipsis
Fungitur officijs, pralambens omne, quod offeri.*
apud Cæsares procuratio Prægustatorum Liberto
de more demandabatur. Vetus elogium Romæ,

DIS. MANIBVS

TI. CLAVD. AVG. LIB

ZOSIMI. PROCVRAT

PRAEGVSTATORVM

&c.

Vt & vini censura in epulas dominicas, quod no-
tauit^a Plinius. Et quoniam escaria vasa aurea fue-
runt, & argentea, ideò minister fuit ARGENTO
præpositus, cuius meminit^b Africanus ICs. AVRO
præpositorum meminit^c Clemens Alexandrinus,
οἱ δὲ χρυσοφυλακοῦσιν ὡς γέφυρες. præpositorum auro
ESCARIO mentio extat in vetere inscriptione,
quam vidimus Romæ in hortis IVLII III. Pont.
Max.

^a Lib. 14. cap.
6.

^b Lib. 22. de
manum. test.
^c Lib. 3. Pad.

DIS MANIB
GAMVS AVG. L. PRAEP. AVRI
ESCARI FECIT SIBI ET
FLAVIAE TYCHE CONIVGI
BENEMERENTI &c.

argentum ESCARIVM recensuit Donatus, enar-
rans illa^d Virgilij,

^d Lib. 1. Aen.

*Ingens argentum mensis, calataque in auro
Fortia facta patrum —*

inquit enim; idcirco adiecit mensis, ut ostenderet esca-
rium argentum, ne putaretur in ijs speciebus esse, quæ
longe essent ab usu mensarum. cælataque in auro fort.
fac. hic multiplex argenti laudatio. nam fuit ingentis
formæ, perindeque magni ponderis, insignitum auro,
& decore mirabili, manu verò artificij ornatum, ut ars

cum speciei precio certare videretur . In veteri marmore legitur . Præpositus auro GEMMATO, de quo Iuuenalis,

a Sat. 5.

— tibi non committitur aurum ,

Vel si quando datur , custos affixus ibidem ,

Qui numeret gemmas , unguesque obseruet acutos .

Fuit & ministerium argenti POTORII. Romę legerunt viri docti.

OSSA

VIBIAE. SVCCESAE. LIVIAE. AVG. SER.

AB. ARGENTO. POTORIO. &C.

VIATORII præterea , & BALNEARIS meminit ^{b L. 42. de} ICs. ^{oro, & arg.} SCAENICI mentio extabat olim Romæ in hortis Car- ^{Leg.} pensibus.

T. AELIVS. AVGVSTORVM. LIB. A
MEMPTVS. AB ARGENTO SCAENI
CO & rel.

Erat autem argentum Scænicum, quo dominus non temerè utebatur, sed commodare ad ludos, & ad ceteras apparationes solebat, ut Alfenus interpretatur. Vasa ^{c L. 30. de au} ipsa qui TERGERENT, & LAVARENT, huius cohortis manipulares videntur fuisse. ^{ro & arg. leg.} Iuuenalis eorundem ^{d Sat. 14.} meminit;

Hospite venturo cessabit nemo tuorum .

Verre pavementum , nitidas ostende columnas ,

Arida cum tota descendat aranea tela ,

Hic lauet argentum , vasa aspera tergeat alter .

Horatius :

elib. 2. Sat. 4.

Magna mouent stomacho fastidia , si puer unctis

Tractauit calicem manibus , dum furta ligurit :

Sive grauis veteri crateræ limus adhæsit .

Nunc MINISTRATOR dicendus est. huiusmodi in antiquis marmoribus nominantur AMARANTHVS AVGVSTI

MINI-

MINISTRATOR TVRRANIANVS. ERASTVS, & ANSIO CAESARIS MINISTRATORES. Petronius, *Vinum dominicum ministratoris gratia est.* ^a Seneca: *alius vini minister in muliebrem modum ornatus, cum etate luctatur.* ^b Appuleius autem hæc Senecæ explicans, *pueros calamistratos, pulchrè indusiatos, gemmas formatas in pocula vini vetulti frequenter offerentes*, notauit. nimirum hic fuit muliebris ornatus; indusiatum esse; & calamistratum quempiam. Idem Seneca: *transseo pistorum turbam, transeo ministratorum, per quos, signo dato, ad inferendam cœnam discurretur.* Neque sanè temerè coniungit hic noster pistores, & ministratores, cum & in Notitia (ut vocant) Imperij, sub dispositione viri Sp. Comitum Castrensium, ministeriales dominici recenseantur, ad quos indicandos, inter Comitum insignia, mensa panaria, & vinaria aliquot vasa conspiciuntur. Porrò, qui vinum ministrabat, à ^d Suetonio ad CYATHVM, & VINVM appellatur, ab ^e Appuleio POCILLATOR, à ^f Iuuenale ad CYATHOS, in veteri epitaphio à POTIONE.

^a Epist. 47.
^b Lib. 2. Met.

^c Ep. 95.

^d Cesare cap. 49.
^e Lib. 10. Met.

^f Sal. 13.

TI. CLAVD. AVG. LIB

GRATIO. LIVIAE

AVG. SER. A. POTIO

NE. S. T. T. L.

^g LL. Salic. Tit. 11. edit. Basil.

^h Athenaus.

ⁱ Lucianus.

^k Lib. 8 56.

à ^g Gallis SCANTIO. ^b Græcis OINOXOOC. hic vinum prægustabat. ⁱ Martialis de Alexi Virgiliano:

Adstabat domini mensis pulcherrimus ille,

Marmorea fundens nigra Falerna manu;

Et libata dabat roseis Carchesia labris.

hic idem qui à potione, fuit & à LAGENA, seu LAGVNA; & confirmat antiqui marmoris elogium,

M. VLPPIO. AVG. LIB
 PHAEDIMO. DIVI. TRAIANI. AVG
 A. POTIONE ITEM A. LAGVNA. ET
 TRICLINIARCH. LICTORI. PROXIMO. ET
 A. COMMENT. BENEFICIORVM &c.

vas enim vinarium fuit lagena. Prægustatores autè voluptati, & securitati dominorum inferuiebant: illi, temperando ad blanditias gustus: huic, prælibando ad insidias cauendas. Et hoc demum serium fuit, & solidum ministerium prægustatoris; quo fit ut ^a Cornelius Tacitus prudentissimus scriptor, ad hoc indicandum utatur verbo explorandi. Neque verò defuit CALIDAE, GELIDAE Q. minister, ut appellat ^b Iuuenalis. ^c Seneca; inde & illud sequitur, ut *minimis, sordidisque rebus non exacerbemur. parum agilis est puer, aut tepidior aqua potui erogata, aut turbatus thorus, aut mensa negligentius posita.* ibidem; perpetietur hic famem, & aestiua expeditionis sitim, qui puero male diluenti niuem irascitur? Et quoniam ab his templis Bacchi, Cererisque, non æquè aberant muscæ, ac ab æde Herculis in foro boario abfuisse, memoriæ traditum est; ideò minister, qui MVS-CAS, FVGARET in triclinio fuit.

^a Anna. lib 12.

^b Sat. 5.
^c lib. 2. de ira, cap. 25.

^d Martialis;

*Et aestuanti tenue ventilat frigus
 Supina prasino concubina flabello,
 Fugatque muscas myrtea puer virga.*

^d Lib. 3. 402

^e Seneca: quid enim est? cur tussis alicuius, cur sternutamentum, aut musca parum curiosè fugata, nos in rabiem agat, aut versus calix &c. Eiusdem ordinis videtur fuisse puer à MATELLA. ^f Martialis;

^e loco cit.

^f Lib. 3. 402

Digitu crepantis signa nouit Eunuchus.

Masel-

*a Athenaus
lib. 12.
b Epist. 77.*

Matellam videlicet poscentis ex instituto a Sybaritarum. Nescio, quid huiusmodi ministerij tangit
b Seneca : ut primum iussus est fungi seruili, & contumelioso ministerio (afferre enim vas obscœnum iuebatur) illisum parieti caput rupit. Ceterum hic digitorum sonus alios etiam ab his famulos exciuit, ut conijcimus. Velius Longus ; nam & digitorum sono pueros ad respondendum ciemus. utebantur autem & ad alia promiscuè. c Tibullus :

c Lib. 1. El. 2.

Non labor hic ledit, referet modò Delia postes,

Et vocet ad digiti me taciturna sonum.

d lib. 2. Pada.

*e lib. 1. mira-
cul. 40.*

Ceterū poppysmata, sibili, & digitis expressi soni, quibus accersebantur famuli; cū sint rationis expertes significationes, ex sententia a Clementis Alexandrini, ratione præditis hominibus omninò vitanda sunt. Ideoq; apud e Grègorium Turonensem Mummolus calculosus, tangens unum puerorum, voce terui vasculum postulat exhiberi. Et hoc erat, quod Martialis signum vocauit (ut vidimus) digiti crepantis, & argutias pollicis, alibi, crepitumq; digitorum. Petronius graphicè: cum has miraremur lauticias, Trimalcio lautissimus homo digitos concrepuit, ad quod signum matellam spado ludenti supposuit. exonerata ille vesica, aquam poposcit ad manus, digitosq; paululum aspersos, in capite pueri versit. Quid autem mouerit dominos, ut voci parcerent, etiam cum ministeria citarent, ego quidem nō video, nisi dicamus, hoc illis visum esse fastigiū dominicæ dignitatis, vocem non consociare, sed quidquid opus esset, nutu, aut manu significare. Ad hanc dominicam gesticulationem (digitorum siue manuum) referre possumus, quæ leguntur apud *f Psalm. 122.* Regem, & prophetam f Dauidem, vertentibus nostris;

stris; ecce sicut oculi seruatorum in manibus (Græcè aptius
 εἰς χεῖρας) dominorum suorum, sicut oculi ancilla in mani-
 bus dominae suae &c. Quod enim hæc ^a Iohannes Cam-
 pensis de diurno, seu demenso accepit; ^b alij de pa-
 trocinio, id mihi quidem non æq; placet, ac prior il-
 le sensus, qui &c ^c Genebrardo enarratori optimo
 nō displicuit. De nutu intelligenda sunt, quæ extant
 in capitibus accusationis Tribuniciae, in P. Scipionē
 Africanum, apud ^d Liuium; unum hominem caput, co-
 lumenque Imperij Romani esse: sub umbra Scipionis ciui-
 tatem dominam orbis terrarum latere: nutus eius pro de-
 cretis Patrum, pro Populi iussis esse. Ad quam impe-
 randi normam directum videtur pulcrum illud ^f ada-
 gium, πᾶς δὲ αὐτότης δὲ ἀλλὰ μονοσύλλαβον. Epulanti do-
 mino adstabant pueri ad pedes, inde appellationem
 nacti. ^g Seneca: seruus, qui cœnanti ad pedes steterat,
 narrat, quæ inter cœnam ebrius dixisset. ^h Suetonius;
 nihilo reuerentior, leniorue erga Senatum. quosdam sum-
 mis honoribus functos, ad essedum sibi occurrere togatos
 per aliquot passuum millia, & cœnanti modò ad pluteum,
 modò ad pedes stare, succinctos linteo passus est. De
 Caluisio Sabino stulto diuite hæc ⁱ Seneca; habebat
 ad pedes hos, à quibus subinde cum peteret, versus quos
 referret, sapè in medio versu excidebat. Et hos ego
^k Ciceroni CIRCUMPEDES appellari conijcio: seruos ar-
 tifices pupilli cum haberet domi, circumpedes autem ho-
 mines formosos, & litteratos. Litteratos quidem, ut
 habuit Caluisius; formosos, ut plerique omnes è
 secta hominum beatorum, qui pueris forma insigni-
 bus non triclinium modò, sed & coquinam referse-
 rant. ^l Martialis,

Quis ergo tam durus, quis tam fuit ille superbus,

^a in paraphr.
 Ps. 123.
^b Ioh. Bapt.
 Folengus.

^c Psalm. citò

^d Lib. 38.

^f apud Ada-
 giogr.

^g lib. 3. de Be-
 nef.
^h Calig. c. 26.

ⁱ Epist. 27.

^k in Verr. 2.

^l Lib. 10. 66.

Qui iussit fieri te Theopompe cocum?

Hanc aliquis faciem nigra violare culina

Sustinet? has uncto polluit ungue comas?

Quis potius cyathos, aut quis chrystalla tenebit?

Qua sapient melius mixta falerna manu?

Si tam sidereos manet exitus iste ministros:

Iuppiter utatur iam Ganymede coco.

In quibus sanè versibus elucet Petroniana illa sub Trimalcionis nomine latens lautitia. ut enim ille digitos in capite pueri terfit, ita videtur Theopompi dominus ad eiusdem comas ungues unctos affricuisse, munditiæ causa. Horum, quos ad pedes vocabant, officium fuit, soleas accumbentium domino; rum custodire. ^a Martialis:

Bis Cotta soleas perdidisse se questus,

Dum negligentem ducit ad pedes vernam,

Qui solus inopi prestat, & facit turbam:

Excogitavit homo sagax, & astutus,

Ne facere posset tale sapius damnum:

Excalceatus ire cœpit ad cœnam.

^b Lib. 8. ad
An. ep. 5.

Hos eosdem dixerunt ^a PEDIBVS. ^b Cicerō; *nec ullam ob aliam causam Pollucem seruum à pedibus meum, Romanam misi.* ^c Martialis festiuè;

^c Lib. 5. 70.

Omnia cum retro pueris obsonia tradas,

Cur non mensa tibi ponitur à pedibus?

Et hæc demum esset in sacris tabulis vera, & germana statio MARIAE MAGDALENÆ, quam pictores nostri, inscitia per manus, & penicillos tradita, coniurarunt, ut perpetuo contra fidem historiae in triclinio Simoniano malè collocarent. Iam verò quæ facies ministrorum tricliniarium esset, quis cultus, quæ frequentia, qui splendor, quæ

quæ species triclinij ipsius, nemo melius a Philone ^{a de vita con-}
 expressit. Scribit enim, triclinia lectos habent eburneos, ^{templ.}
 aut testudineos, aut preciosioris materiae, gemmatis plerof-
 que, stratos auro, intertexta purpura, vel alijs floridis co-
 loribus varijs, oculos allicientibus, poculorum etiam vim
 magnam, digestorum per suas species. præsto sunt enim
 scyphi, calices, phiala, thericlea, toreumataque clarorum
 artificum; ministrantibus formosis MANCIPIIS, non tam ad
 præsens ministerium questitis, quàm ad exhilarandos aspe-
 ctu conuiuis oculos. ex his minores pueri, PINCERNAS agunt,
 grandiores A QUAM afferunt, loti, & nitidi, fucati què, ac cin-
 cinnatuli, alunt enim CAPILLITIVM, vel omninò INTONSI,
 vel à FRONTE tantum præfectis in orbem crinibus, tenuis-
 simas, candidasque præcincti TUNICAS, anteriore parte ad
 genua demissas, posteriores ad poplites, utrimque mollibus
 tenijs adstricti commissuras tunicae, propendentibus ad la-
 tera sinibus. sic ornati adsunt nusquam obseruando, quid
 quisque postulat. adsunt & alij adulescentes prima lanu-
 gine malas vestiti, qui paulò ante amatorum suorum de-
 licia fuerant, curiose docti granioris momenti MINISTE-
 RIA; mera ostentatio magna opulentiae. Hæc ille, sed La-
 tinè reddita. ^{b de breuit. vi.} Seneca & ipse concinnè satis: Conui-
 uia me hercule horum non posuerim inter vacantia tempo-
 ra, cum videam, quàm solliciti ARGENTVM ordinent, quàm
 diligenter EXOLETORVM suorum tunicas succingant, quàm
 suspens sint, quomodo aper à coco exeat, quanta celeritate,
 signo dato, GLABRI ad ministeria discurrant, quanta arte
 SCINDANTVR aues in frustra non enormia, quàm curiosè
 infelices pueruli ebriorum sputa DETERGEANT. ex his
 elegantia, lautitiæ què fama captatur; & usque eo in omnes
 vite successus mala sua illos sequantur, ut nec bibant sine
 ambitione, nec edant. Omnem autem hanc huiusmo-

^{12 cap. 12.}

Sert. 261.

di seruorum operam ob oculos nobis ponet ^a Petrus Chryfologus : seruus namque post vigiliâs antelucanas , post totius diei varios , & duros labores , post trepidantes , & anxios concursus , & parat domino suo cœnam , & cinctus , quod parauerat subministrat : non est elatus , quia fecit , sed eum deuotione singula faciens contremiscit . & apponit domino suo cibos multiplices arte tota totius saporis conditos , ipse autem semicoctam nec salitam forsitan cœnulam gustaturus ; porrigens crebra pocula , variat calices , vina mutat , ad longissimi conuiuij fabulas longiores stat fixus , stat moueri nescius , stat , cui lascescere non licet seruituti . & cum dominus iam partem noctis infonnem deducit , peragit inquietem ; seruus colligit , curat , accurat , ponit , componit , reponit , & sic in rebus necessarijs immoratur , ut nihil sibi aut parum noctis ad escam reseruet , & soporem , post hæc omnia nisi peruigilet in crastinum , & dominum prænenerit dormientem , fessus indefessus manebit ad verbera , ad præsentem penam nihil hesternò subuenit ei de labore . Hactenus Chryfologus . Cecidit verò percommode , ut apud ALOYSIVM CORRADINVM I.C. hominẽ summã prudẽtiã , multã etiam doctrinã , icunculas æreas antiqui operis maecti fuerimus , quæ seruos de triclinio dubio procul effingunt , eosque pocillatores . Afferent illæ Philonis verbis non minimum lucis , dabuntque in conspectum quicquid ille de accurato CAPILLITIO , & TVNICARVM præcinctiõne differuit . habebunt insuper , qui perdiscendæ antiquitatis studio flagrant , quid sibi velint Illa ^b Iuuenalis ;

Sert. 261.

— vitreo bibit ille priapo.

& ad ipsum antiquus Grammaticus.

Verum

Verum ne solus venter delectaretur, erant in triclinio *SYMPHONIACI* familiares, qui sunt Luciano *a in Gallo*
μυσουργοὶ. *b Seneca: in comessationibus nostris plus can-* *b Ep. 81: 1*
torum est, quàm in theatris olim spectatorum fuit *c CHRIS-* *c Luca 15c*
STVS Dominus; ὡς δὲ ὁ υἱὸς αὐτῆς ὁ πρῶτος ἐν ἀρχῇ.
καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκυσσε συμφωνίας καὶ χο-
ρῶν. *d Cicero: animis, & aurium causa tot homines ha-* *d pro Sexto*
bet, ut quotidiano cantu: vocum & neruorum, & tiliarum, *Rōscio.*
nocturnisque conuiujs tota vicinitas personet. Idem e au- *e lib. 3. Ac-*
ctor: cum in eis conuiujs symphonia caneret, maximisque *cus.*
poculis ministraretur. f Sidonius; sit tamen, quod illic *f Lib. 1. ca. 2c*
nec organa hydraulica sonant, nec sub phonasco vocalium
concentus meditatum acroama simul intonat. nullus ibi
lyristes, chorales, moschorus, tympanistria, psalteria can-
nit. g Suetonius: & aut acroamata, & histriones, aut *g Aug. ca. 76c*
etiam triviales ex circo ludios interponebat, ac frequen-
tius aretalogos. In conuiuio videlicet. Acroamata
symphoniaci sunt; Aretalogi, narratores.
h Iuuenalis, *h Sat. 15.*

— attonito cum

Tale super cœnam facinus narraret Vlysses
Alcinoo, bilem, aut risum fortasse quibusdam
Mouerat, ut mendax aretalogus. in mare nemo
Hunc abicit, saeva dignum veraque Charybdi,
Fiugentem immanes Lastrygonias, atque Cyclopas?

Ab his diuersæ *i* acroaticæ Aristotelis commenta- *i Gellius lib.*
 tiones. quamuis enim auditoribus cognobiles es- *20' cap. 5.*
 sent, continebant tamen philosophiæ remotioris,
 subtiliorisq; summa quædam capita, quæ tum ad na-
 turæ contemplationes, tum ad dialecticas discepta-
 tiones pertinerent. Cornelius Nepos de Attico; ne-
 mo in conuiuio eius aliud acroama audiuit, quàm anagno-

a Sueton. cap. 78. *sten.* Remissior Attico Augustus, qui si interruptum somnum recuperare, ut evenit, non posset, lectoribus, aut fabulatoribus arcessitis, resumebat. *b* Lampridius: Nanos

b Alex. Sev. 10. & nanas, & moriones, & vocales exoletos, & omnia acroamata, & pantomimos populos donavit. Erit huius loci admonere, symphonicos etiam in naui fuisse, qui celeuma remigibus canerent; & per assam vocem, in-

c ad divina- tion. Cicer. quit *c* Asconius, id est ore prolata, & ut in Argo naui per cytharam. Et sanè in Argo naui testatur Hygi-

d lib. 1. Ar- gon. nus, Orphea, per cytharam celeuma modulatum esse; quod & *d* Val. Flaccus tetigit:

*Nec verò Othrysius transtris impenditur Orpheus,
Aut pontum remo subigit, sed carmine tonsas
Ire docet, summo passim ne gurgite pugnent.*

e con. Lib.

e Idem alibi,

*At ducis imperijs Minya, monituque frequentes
Puppem humeris subeunt, & tento poplite, proni
Decurrunt, intrantque fretum. non clamor anhelis
Nauticus, aut blandus testudine defuit Orpheus.*

f Lib. 1. 144. Nauticus clamor, celeuma est, ut dicemus. *f* Mar- tialis;

*Ne blando rota sit molesta somno,
Quem nec rumpere nauticum celeuma,
Nec clamor valet helciariorum.*

g Lib. 1.

g Rutilius Numatianus:

*His mecum pigri solabar tedia venti,
Dum resonat varijs vile celeuma modis.*

Nec aliud intellexit Panegyrista, nescio quis: ita in aquas sponte subeuntes impetū nauigia fecerunt, leui modo commota nixu ducentium, quorum ad felicissimū illud exor- dium, magis opus erat nautico carmine, quam labore. Nau-

h Lib. 3. Aen. ticum carmen. *nauticus cantus* Ciceroni est, *h* Vir- gilio

gilio nauticus clamor . cuius illud specimen teste Seruio .

Hortentur socij , Cretam proavosque petamus .

Celeuma hodie nostris moribus , voce , vel parua fistula canitur nautis . Nunc ad domesticos symphonicos redeamus . Musicorum corpus CHORVM illi appellabant , ut ^a Seruius & ^b Icti . scribunt ^c Seneca eleganter ; non vides , quam multorum vocibus chorus constet ? unus tamen ex omnibus sonus redditur . aliqua illic acuta est , aliqua grauis , aliqua media . accedunt viris ^c *fœmina , interponuntur tibia : singulorum illic latent voces , omnium apparent .* Ceterum neque sine choravles seruus , neque sine citharoedo conuiuium fuit , mittamus Virgilium , Silium , Appuleium ; uno Ammiano contentieri mus : cumque apponerentur exquisita cupedia , & ades pulsu neruorum , & articulo , flatilique sonitu resultarent . loquitur autem de conuiuio Traiani , qui rem militarem in Armenia curabat . Cytharœdos moris erat infibulari , tum quæstus , tum vocis gratia . ^e Iuuenalis :

Soluitur his magno Comœdi fibula . sunt que

Chrysoگونum cantare vetent . —

Infibulandi rationem monstrauit ^f Cornelius Celsus , qui hoc quidem sæpius inter superuacua , quàm inter necessaria esse testatus est . cuiusmodi erat quod insectatur ^g Plinius , adhibitas argêteas fibulas mancipijs ad transitum virilitatis . mihi sanè non nisi æreas videre contigit , & habere , quarum hîc speciem exhibeo .

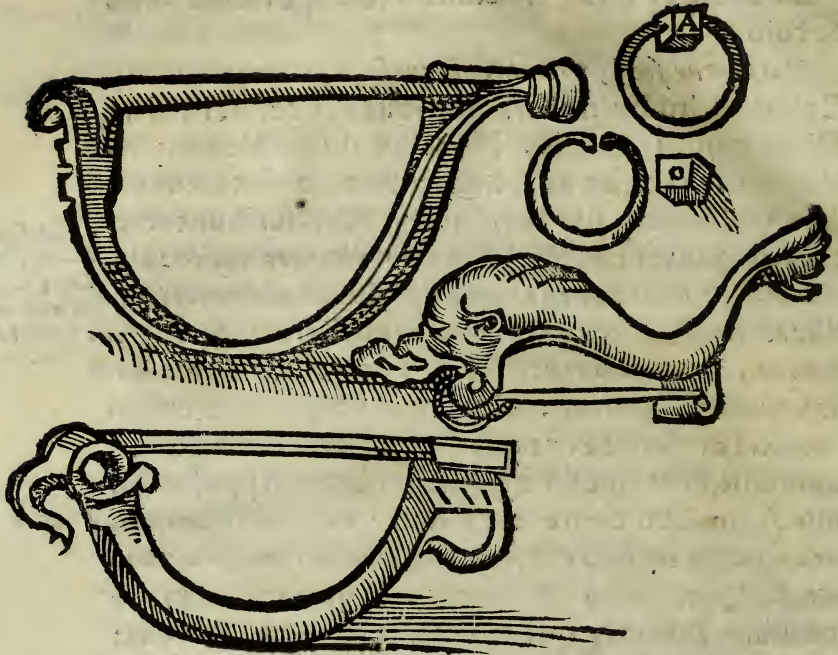
^a lib 1. Georg
^b L. 77. de
Leg. 3. L. 34.
de adil. ed.
^c Epist. 84.

^d Lib. 30.

^e Sat. 6.

^f Lib 7. c. 2.

^g lib. 33. cap. 12.

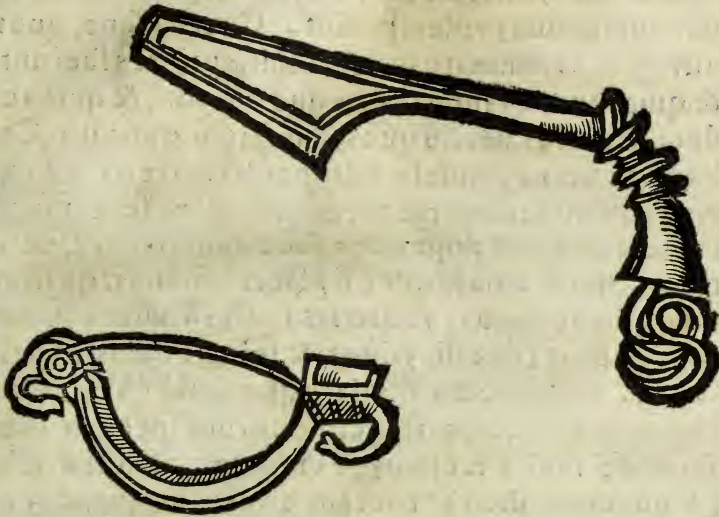

At quod ad figuram
Citharę dicarū atti-
net, inicit sanè scrupulum
vetus glosator, qui ad illa Lu-
uenalis,

— nullius fibula durat
vocem vendentis Prae-
toribus —

scriptum reliquit: fi-
bulam dicit circellos,
quos Tragedi sine Co-
mædi

modi in pene habent. At licet sciamus, glossas illas non esse omninò eas, quibus fidem tutò habere possumus, quod sint aliquando more centonum confarctatæ, & coagmentatæ alicubi sine ullo delectu, scrupulum tamen nobis eximi nò ita facilè patimur. Primum quia GVIDVS PANCIROLVS præceptor meus, vir optimus, & eruditissimus, cuius ea vera laus fuit, ut qui eum viderent, loquentemque audirent, redderent ferè doctiores, cultioresque, is inquam in commentario illo, in quo commisit inter se præclara reperta tum æui veteris, tum recentioris, arbitratus est, hæcæ fibulas in eo usu fuisse, ut vestes subnecterent. Accedit deinde, quòd acus fibularum nostrarum eâ crassitie sunt, ut perincommodæ videantur transuendæ cuti. Addamus, afflicturas dubio procul pondere suo illos, quos còtigerit infibulari, cum præcipiat Celsus leuiores tantum apta-

*o Menapius
Lib. 2. cap. 11.*

*b lib. 2. cap.
15. & 31.*

*c Martialis
lib. 11. 76. lib.
7. 81.*

*d lib. 7. 34.
e Hymno ie-
nant. quem
imitatus est
Alcimus Aui-
tus lib. 4. cap.
12.*

f Claudio.

g Sehm. 91.

ris, cuiusmodi una, aut altera earum, quas delinean-
das curauimus, videri possint. Circelli sane, quos
antiquus Grammaticus recensuit, apiores fuerunt,
& quia leues erant, minimeque onerosi, & quia au-
dio religiosos, nescio quos, Turcarum, quos illi ^aCa-
lender vocant, huiusmodi annulis ferreis, seu cu-
prinis, addo etiam argenteis, in fibulare se se, ad au-
cupandam apud populares suos opinionem sancti-
tatis. Statuamus igitur (si placet) fibulas, quarum
exempla dedimus, vestiarias fuisse, Musicos autem
nostros usos circellis, quos & ipsos fibulas appel-
lant. Et profectò fibulas, quæ apud ^bVegetium
leguntur in veterinaria, circellorum speciem præ-
setulisse multa faciunt, ut credam. Nostræ sanè
(Musicorum dico) ^cthecam adnexam quandoque
habuerunt, quæ nudorum virilia includeret; cuius
vicem supplēuit aliquando etiam ^dAluta. De ve-
stiaria fibula hæc ^ePrudentius:

*Rex ipse Coos astuantem murices
Lenam reuulsa dissipabat fibula.*

reuellebatur autem acus, quæ vocabatur, & memi-
nit ^fTrebellius Pollio: *fibulas argenteas inauratas duas.
Fibulam auream cum acu cuprea unam.* de eadem fibu-
la ^gChrysologus, qui Iohannem Baptistam vocat
legis, & gratiæ fibulam, *quæ diploidem summi sacer-
dotis sancto patri iungebat in pectore.* Harum apud Cæ-
sares is numerus fuit, ut inter Palatina ministeria
legatur alicubi Præpositus AFIBLIS. CITHAROEDAS
indicant marmora antiqua in ministerio fuisse extat
Romæ monoclinij sculptura (ita liceat appellare)
in quo mulier sedens citharam pulsat. Confirmat
vetus elogium, Auxesis, & Nerisi (minus ingenuo-
rum

rum nominum) muliebria hæc studia, psallendi, & oblectandi aures, viguisse olim, & placuisse. Mentio utique apud ^a Horatium,

*alib. 4. carm.
Ode 13.*

— *virentis &*

Docta psallere Chia —

ministeria nostra propius tangit. ut & *scitissimi utriusque sexus canentes, & psallentes, quos adolescens è terra Asia,* apud ^b Gellium habuisse scribitur: pueri ^{lib. 19. ca. 9.} nimirum, ac puellæ;

D.

M.

AVXESI CITHAROEDAE

CONIVGI OPTIMAE

C. CORNELIVS NERIVS FECIT

ET SIBI

Has alij psaltrias, fidicinas, citharistrias appellant.

Prudentius hoc ministerium tetigit eleganter; ^{e Hamartig.}

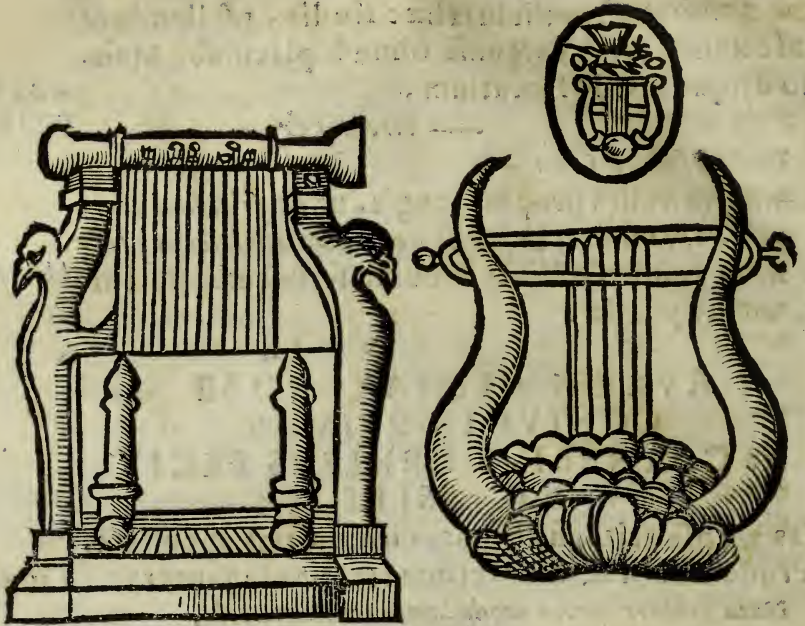
Num propter lyrica modulamina vana puella,

Neruarumque sonos, & conuiuale calentis

Carmen nequitia, patulas Deus addidit aures?

Citharæ autem species enumerat ^a Isidorus psal- ^{d lib. 3. orig.}

teria, lyras, barbita, & alias quadrata forma. nec non & trigonali. Nos hic aliquot declineandas curauimus, rariores illas quidem, sed & studiosis antiquitatis adiumento futuras ad cognoscendas testudinis partes, laterna, cactumina, brachia, humeros, scapulas, pectines, modulum, tympanum.

Et licet Minerua tibias abiecerit, quòd vultum infantis deformarent, non defuerunt tamen TIBICINAE, quæ abiectas tollerent. — Plautus :

Sticho.

Post ut occæpi narrare, fidicinas, tibicinas,

Sambucinas aduexit secum forma eximia. —

TIBICEN autem, & FIDICEN, qui Duillio præbant à cœna domum reuertenti, an serui fuerint, necne, alij viderint. Ego sanè non dispicio, quid prohibeat, familiares, & vernaculos fuisse. Cum præsertim è grege domesticorum FISTVLATOR amanuensis, concionanti ^b Graccho eburneolam fistulam inflaret, ad quam ille vocem, ac gestum componeret. huius sanè ordinis fuit puella ex Hebræis, in regio conuiuio calamos inflans apud Abdi-

3 Cic. 3. de
Orat.

^a Abdiam. SAMBUCINAE sunt, quas ^b Livijs noster sambuciftrias appellat. Sambuca autem fuit organi genus, in quo cordæ intendebantur, ut ait Festus, quamvis ^c Isidorus nescio, quid de tibijs in-
nuat. Neque desideratæ sunt in conuiujs CROTA-
LISTRIAE. ^d Propertius;

^a Lib. 9. hist.

Apoſt.

^b Lib. 9.

^c Lib. 3. orig.

^d Lib. 4. el. 93

Nile tuus tibiçenerat, crotaliftria Phyllis.

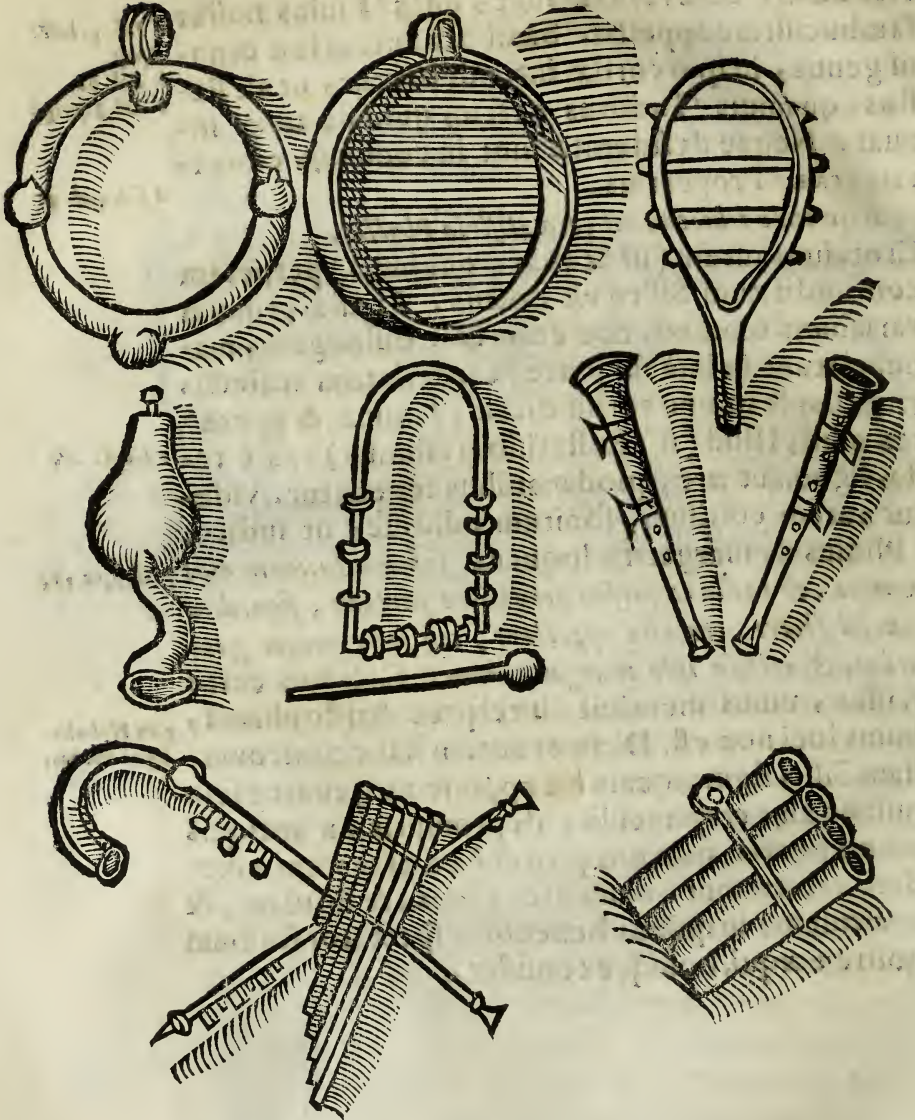
Crotalum autem (ut & alias monuimus) perperam confundit cum Sistro vir doctus. Figurâ primum variabant omninò, hoc enim erat oblongum, manubriatum in ima sui parte, cancellatum traiectis virgulis, & ut uno verbo dicam, laminæ, & præterea nihil; Illud (si ^e Eustathio credimus) vas è testa, ligno, aut ære, quod manibus tenebatur. videtur autem collisum, sonitum edidisse, ut indicat ^f Plinius de margaritis loquens: *subeunt luxuria eius nomina, & tadia exquisita perditiore portatu, siquidem cum id fecere, crotalia appellant, ceu sono quoque gaudeant, & collisu ipso margaritarum.* Calamus certè scissus, cuius meminit ^g interpres Aristophanis, huius loci non est. Dirimet autem hanc controuersiam Sistri figura, quam hic apponemus, cum nescio quibus alijs crepitaculis, depromptis ex antiquis monumentis, quæ nos proximè ad crotalum accedere arbitramur. damus, & tibias, & fistulam, & utriculum; in quibus beneuolus spectator studium nostrum æqui, bonique consulat.

^e Iliad. A

^f lib. 9. ca. 151

^g in Nebulis.

^d quo Suidas.

At crotali crepitus onocrotalo aui nomen videtur imposuisse, quod vocem forsan edat ciconiæ similem, quam & ipsam crotalistriam appellauit Petronius, at Aegyptij crotalum, si^a Ioanni Saris berien- a Polieraticè Lib. 8. c. 12. si fidem velimus habere, qui & addit; *crotala quoq; dici sonoras spherulas, quæ quibusdam granis interpositis, pro quantitate sui, & specie metalli, varios sonos edunt.* Hæc ferè omnia symphonicorum organa complexus est^b Petrus Chrysologus; *venit pietatis* b Serm. 93. *illa, non voluptatis exhibitura conuiuium: deniq; & pœnitentia ponit mensam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, potum lacrymis temperat in mensura, & ad delicias Deitatis totas, totam pulsat cordis sui, & corporis symphoniam. Organi planctu dat clamorem, citharam per suspiria longa modulatur, gemitus aptat in fistulam, & dum pectum ipsum conscientiam arguens sæpè percutit, facit placitura Deo cymbala personare. Cymbala eius figuræ erant, qua cotyledonis folia sunt, ut testantur^c Dioscorides, &^d Scribonius Largus;* c Lib. 4. d cap. 55. e Lib. 25. cap. ult. Latini umbilicum Veneris vocant. Coxendicibus^e assimilat^f Plinius, acetabulis f Ididorus. Ambabus enim manibus (erant enim manubriata, vel an- f Lib. 3. Orig. fata in extima conuexitate) apprehendebantur, & complōsa concussæ; sonitum edebant tinniebantque. tinnitus enim cymbalorum proprius fuit.^g Ca- g de nupt. Pol. & Thest. tullus de Satyris, & Silenis;

Plangebant alij proceris tympana palmis,

Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.

^b Virgilius:

Tinnitusque cie, & matris quate cymbala circum.

b lib. 4. Georg.

ⁱ Ouidius;

Liba Deo fiunt: succis quia dulcibus idem

i lib. 3. Fastor.

Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt;
 Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro,
 Non habet ingratos fabula nostra iocos.
 Iamque erat ad Rhodopen, Pangæaq; flumina ventum;
 Aerifera comitum cum crepuere manus.
 Ecce nouæ coeunt volucres tinnitibus acta,
 Quosque movent sonitus, æra sequuntur apes.

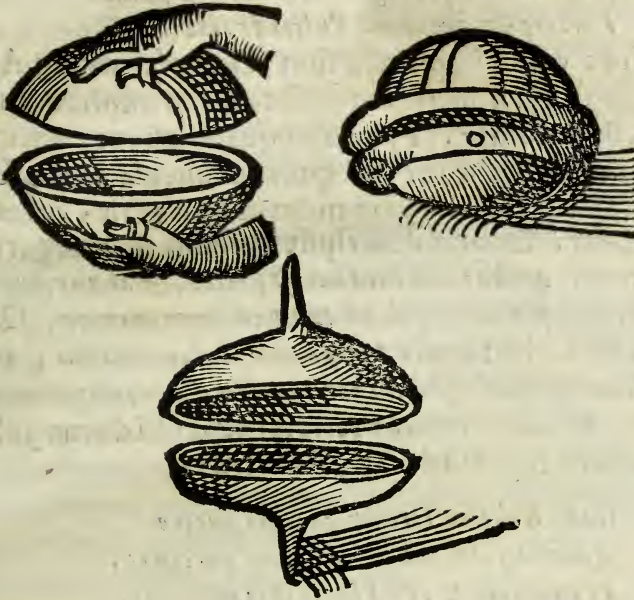
Lib. 3. Me. ^a Idem alibi collisionem cymbalorum tangens;
 Quis furor anguigenæ, proles Mauortia, vestras
 Attollit mentes? Pentheus ait. æra ne tantum
 Aere repulsa valent? —

Lib. 2. Me. de tinnitu ^b Appuleius: inibi vir principalis, & alias
 religiosus, & eximie deum reuerens, tinnitu cymbalorum,
 & sonitu tympanorum, cantusque Phrygi mulcentibus
 modulis excitus, &c. ^c Arnobius; etiamne aris tinnitibus,
 quassationibus cymbalorum? etiamne tympanis? etiamne
 symphonijs? quid efficiunt crepitus scabillorum? ut cum
 eos audierint numina, honorificè secum existiment actum,
 & feruentes animos irarum obliuione deponant? Quod

Epist. 1. ad Corinth. cap. 13. ^d ergo D. Paulus scripsit: γενοα χαλκός η̄χών η̄ κύμβα-
 λον ἀλαλάζον, rectè versum Latinè est, factus sum
 velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. ad organi sa-
 nè cauam inanitatẽ respexit ^e Nemesianus:

Pronus at ille lacu bibit, & crepitantibus haurit
 Musta labris: alius vocalia cymbala mergit,

Porrò mulieres, quæ cymbala quaterent, pro ana-
 logia vocabimus CYMBALISTRIAS, vidimusque eas
 sæpè ac sæpius Romæ in scalpturis Bacchanalium
 sacrorum, è quibus hæc damus.

Hinc autem apparet, quomodo cymbala collidentur. quod intelligens ^a Amalarius Fortunatus ^{a lib. 3. cap. 3.} scriptum reliquit, *cymbala inuicem tanguntur, ut sonent: ideo à quibusdam labijs nostris comparata sunt.* Materia cymbalorum fuit ex ære; quod licet satis pateat ex ijs, quæ supra retulimus, ^b Martialis ^{b lib. 14. 204.} tamen etiam disticho illustrabimus;

CYMBALA

*Aera Celenas lugentia matris amores,
Esuriens Gallus vendere sæpè solet.*

An verò Naulia cymbalorum figurâ essent, non est admodum dictu facile. Ouidius sanè tangit, nescio ^{c lib. 3. de ar. 1090.} quid, quod huc referri possit;

Disce

*Disce etiam duplici genialia Naulia palma
Vertere, conueniunt dulcibus illa iocis.*

At hæc valdè implicata sunt, egentq; aliquo Alexandro, qui non gladio dissecet, sed explicet calamo, & dissoluat. Tympana qualia essent, antiqua numismata indicant, in quorum auersa parte Cybele mater Deum tympanum in sinu gerit, vel eidè innititur. Eximiè descripsit ^a Plinius de margaritis scribens; quibus una tantum est facies, & ab ea rotunditas auersis planicies, ob id tympana nominantur. Quæ ^b imitatus Isidorus: tympanum autem dictum, quod medium est. unde & margaritum medium tympanum dicitur. Erant autem, ut scribit idem ^c Isidorus pelle, vel corio superinducta. ^d Phædrus:

^a lib. 9. ca. 35.

^b Lib. 3. Orig.

^c loco cit.

^d lib. 4. Fab.

*Galli Cybeles circum questus ducere
Asinum solebant baiulantem sarcinas.
Is cum labore, & plagis esset mortuus,
Detracta pelle sibi fecerunt tympana,
Rogati mox à quodam delicio suo,
Quidnam fecissent, hoc locuti sunt modo:
Putabat se post mortem securum fore,
Ecce alia plagæ congeruntur mortuo.*

Hæc autem virgula percutiebantur aliquando; idè plagarum meminit Phædrus, aliquando manu impellebantur. ^e Ouidius:

^e lib. 4. Mer.

Femineæ voces, impulsaque tympana palmis.

f De Atys

f Catullus,

*Niueis citata cepit manibus leue tympanum,
Tympanum, Tubam, Cybele tua mater initia:
Quatienisque terga tauri teneris cava digitis
Canere hæc suis. —*

Suetonius: sed & populus quondam uniuersus ludorum die, & accepit in contumeliam eius, & assensu maximo comprobant versum in scena pronunciatum de Gallo matris Deum tympanizante,

a Augusto 68.

Vides ne, ut Cynadus orbem digito temperet?

huc alludit Aufonius in Pythagorica acroasi de viro bono;

Sit solidum, quodcumque subest, nec inania subtus

Indicet admotus digitis pellentibus ictus.

D. b Augustinus; plaudat nunc organis Maria, & inter veloces articulos tympana puerpera concrepent. Tympani sonitum Carullus expressit elegantissimè, ut omnia.

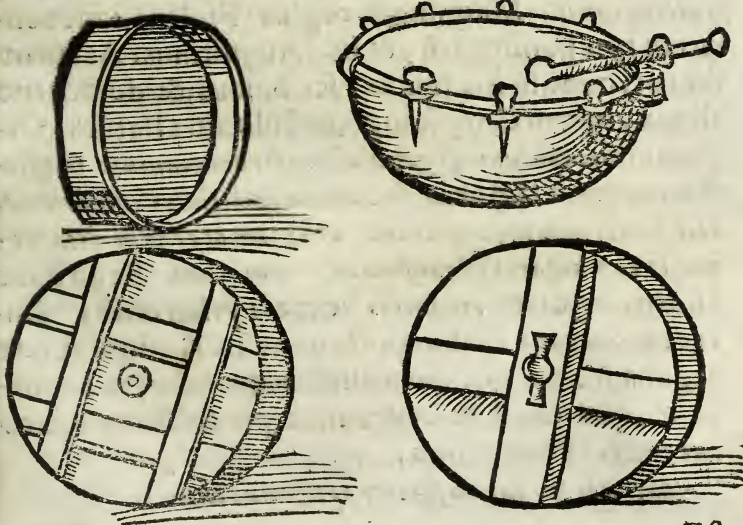
b Serm. 18. de Sanctis.

c loco cit.

Vbi cymbalum sonat vox, ubi tympana reboant. & Leue tympanum remugit, caua cymbala recrepant.

Porro forma tympani hæc fuit, quam exhibemus, prima facie cribrum referens, ut non immeritò legamus in iudicio coci, & pistoris

Tympana habet Cybele: sunt & mihi tympana cribrum.

Est verò notandum, organum illud, cuius orbis bracteolis, & orbiculis insignitur, à nostratibus cymbalum vocari eadem prope licentiâ, quâ A. ^a AVGVSTINVS tympanum crotali nomine, & ^b VINC. CARTARIVS fistrum cymbali appellatione designarunt. Apud ^c Virgilium autem quæ essent *tympana* plaustrorum (ut & hoc obiter tangamus) ineptè declaravit Seruius, siue alius quispiam Seruii nomine. Egregiè Iun. Philargyrius, rotas ex solidis tabulis factas interpretatur, cuiusmodi Romæ videntur in antiquis monumentis, quæ ^d alij ante nos delineanda curarunt. Tympana pulsabant *TYPANISTRIAE*. Sidonius de cœna Theodorici: *sane intromittuntur, quamquam rarò, inter cœnandum mimici sales, ita ut nullus conuina mordacis lingua felle feriatur. sic tamen, quod illic nec organa hydraulica sonant, nec sub phonaeco vocalium concentus meditatam acroama simul intonat, nullus ibi lyses, choraules, mesochorus, tympanistria, psalteria canit.* Meminit, & regius ^e Psaltes iuuenularum *tympanistria*rû, & D. ^f Augustinus. At quando toti nunc in his sumus, scribamus, & de organo aliqua, lucem Chryfologo, & Sidonio allatura. Organum *vocabulum est generale vasorum omnium musicorum*, inquit ^g Isidorus, *hoc autem, cui folles adhibentur, alio Græci nomine appellant: ut autem organum dicatur, magis ea vulgaris est consuetudo Græcorum.* Et ad hanc Isidori regulam *organicos* vocat cytharædos ^h Lucretius, *organa cytharas* Iuuenalis. Antiqui autem organa sua quandoque follibus, quandoque animabant aqua immò, & hydraulica ipsa, follibus non caruerunt. ^k Porphyrius;

Hæc erit in varios species aptissima cantus,

ⁱⁿ Dial. 2. ^o 5
^b in imag.

^e lib. 2. Georg.

^d Lucan. Pa.
1m.

^e Psal. 67.
^f Serm. cit.

^g lib. 3. Orig.

^h lib. 2. ^o 5.
ⁱ Sat. 6.

^k in panegy.
dicto Const.
tino Aug.

*Perque modos gradibus surget fecunda sonoris,
Aere cauo, & tereti, calamis crescentibus aucta.
Quis bene suppositis quadratis ordine plectris
Artificis manus in numeros claudit, aperitque,
Spiramenta probans placidis bene consona ritibus,
Sub quibus unda latens properantibus incita ventis,
Quos vicibus crebris iuuenum labor haud sibi discor s
Hinc atque hinc animaque agitant. —*

Hæc qui tractabat, HYDRAVLES, & ORGANARIUS dicebatur. Spiritalia fanè nostra, & pneumatica ideo videntur prævaluisse, quod aquariorum organorum non esset facilis ratio, ut inquit ^a Vitruvius. Incertus quidem ^b auctor in annales Gallicos retulit, anno Domini DCCCXXVI, Georgium quendam presbyterum de Venetia organum hydraulicum Aquisgrani fecisse. quod argumento sit, aut desijisse prorsus iam tum, aut minus fuisse in usu. Nos huius generis organum Romæ vidimus, in Quirinali in hortis Pontificiis, audiimusque non sine comitum admiratione, cum mulicos modos variaret, nemine plectra manu tangente. Recipiebat verò sese domum à cœna luxuriosissimus Imperator ^c Gallienus ad organum, cum ad tibicinem processisset. Ceterum ^d Sidonius nonnulla eorum, quæ nos recensuimus, ita expressit;

^a lib. 10. c. 13
^b Collectione
Pithæ.

^c Capitolinus

^d Lib. 9. c. 13

<i>Iuvat & vago rotatu</i>	<i>Tepidas ad officinas</i>
<i>Dare fracta membra ludo:</i>	<i>Citharistras Corinthus:</i>
<i>Simulare vel trementes</i>	<i>Digiti quibus canentes</i>
<i>Pede, veste, voce Bacchas.</i>	<i>Pariter sonante lingua</i>
<i>Bimari remittat urbe</i>	<i>Vice pectinis fatigent</i>
<i>Thymelen, Palenque doctas</i>	<i>Animata fila pulsu.</i>
<i>Date & ara fistulata</i>	<i>Quibus antra per palati;</i>

M

Sa

Satyris amica nudis. *Crepulis reflanda buccis,*

Date rauculos choraulas, *Gemit aura tibialis.*

Symphoniaci autem (ne nimis diu exorbitemus) aliquando fuerunt, & alij de triclinio serui. Apud Petronium siquidem, pueri ad pedes, & pocillator cantant, in ipso, quo fungebantur, munere, paronychia tollendi, & vinum ministrandi. Immò &, quod ex eodem Petronio discimus, ministeria in triclinio singula ad symphoniam exequi mos fuit. Ita Trimalcio ad symphoniam illatus in conuiuium est, Diribitores symphonia strepente paleam scrutantur, Gustatoris choro cantante rapiuntur, ad symphoniam tripudiantes superiorem partem repositoryj auferunt, Scissor demum, ad symphoniam gesticulatus, obsonium lacerat, quod & ^a Iuuenalis cum stomacho animaduertit. Immò & Pacuuius, nescio quis, apud ^b Senecam ad symphoniam in cubiculum referebatur à cœna quotidie. O Duillios patinarios! At hæc ministeria idcò comparata sunt, ut ne silerent: ceteris indistum eo usque silentium est, ut ne mutire quidem liceret. ^c Seneca; at infelicibus seruis mouere labra ne in hoc quidem, ut loquantur, licet. virga murmur omne comescitur, & ne fortuita quidem verberibus excepta sunt; tussis, sternutamenta, singultus; magno malo ulla voce interpellatum silentium luitur; nocte tota ieiuni mutique perstant. Imitatus est Senecam ^d Macrobius, qui & hos animos dominorum tyrannicos luculenta oratione proscidit. Idem ^e Seneca; quid flagella media cœna petis, quod serui loquuntur, quod non eodem loco turba concionis est, & silentium solitudinis? in hoc habes aures, ut non nisi modulata tantum, & mollia, & ex dulci tracta, compositaq; accipiant? Et hoc idem apud Persas

graves

^a Sat. 5.

^b Epist. 12.

^c Epist. 47.

^d lib. 1. Satyr.

cap. 11.

^e lib. 3. de ira.

graues illos, & tetricos notauit ^a Ammianus. At hæc aurium oblectatio ferri poterat. Illa oculorum digna utique fuit censoriâ notâ, ut nudis puellis ministrantibus cœnaretur; more forsan à Tuscis petito, quibus id impingit ^b Timæus in I. Historiarum. Par improbitas excogitauit puellarum Gaditanarum saltationem, & cantum. ^c Iuuenalis;

^a Lib. 27.^b Athenæus lib. 4.^c Sat. 11.

Forſitan expectes ut Gaditana canoro

Incipiant prurire choro —

ubi vetus interpretis Lyristrias, & Pantominas interpretatur. Nec aliò respexit ^d Quintilianus; *omne conuiuium obscenis canticis strepit, pudenda dictu spectantur.* Et huius sanè luxus vestigium extat apud scriptorem ^e Madaurensem, qui in conuiuio Byrhenæ, puellas *scitule ministrantes* recensuit. Hæc omnia calentis in triclinio nequitia irritamenta, sustulit optimus Imperator Theodosius, ut Christianum decebat. ^f Paulus Diaconus testatur: *illa tamen, quibus Traianus adpersus est, vinolentiam scilicet, & cupidinem triumphandi, usq; ad eò detestabatur, ut bella non mouerit, sed inuenerit, prohibueritque lege ministeria lasciuæ, psaltriasque comessationibus adhiberi.* Extat ^g lex hodieque, & tangit ^h Macrobius; *dic enim Hore, qui antiquitatem nobis obijcis, ante cuius triclinium modò saltatricem, vel saltatorem te vidisse, meministi?* Excisa tamen utcumque luxuria, per vices pullulare non desijt. ⁱ Petrus Chrysologus, qui Marciano Imperatore clauit, conuiuia sui temporis obiurgans hæc habet: *luxus abſſat, fugetur effuſio, saltatricum pestis, lenocinia canterum, voluptatum fomenta, ventris onera, naufragia mentium, cum Herodiadis conuiuijs abscondantur.* Has autem fœdas, atq; inquinatas

^d Lib. 1. ca. 2.^e Lib. 2.^f lib. 12. de gest. Rom.^g L. 7. lib. 5. Tit. 10. Cod.

Th.

^h lib. 3. Saturn. cap. 14.ⁱ Serm. 127.

voluptates quantopere amplecterentur apud antiquos nonnulli, nemo est, qui nesciat. Illi ipsi, qui cohibere debuissent, inuitabant palam magisterijs, & præceptionibus. Grauis alioqui, & nobilis rei medicæ auctor, ut ætatis vrgentis inclinationi occurreret, admonuit, *puellarum speciosarum, vel puerorum similiter, seruitium procurandum esse, utendum præterea lecttionibus animum ad delicias pertrahentibus, ut sunt Amphipolitæ Philippi, & Herodiani, aut cerè Syri Iamblicis, vel ceterorum suauiter amatorias fabulas describentium.* O luem morum! COMŒDI sanè, & histriones, archimimi, & pantomimi familiares in conuiuium inducti frequenter sunt; & hoc iam inde ab Asiatica illa præda, quæ Romanam frugalitatem afflixit, seu verius perdidit. *Liuius noster; Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu Asiatico inuecta in urbem est. ij primum lectos aratos, vestem stragulam preciosam, plagulas, & alia textilia, & quæ tum magnificæ suppellectilis habebantur, monopodia, & abacos Romam aduexerunt. tunc psalteria, sambucistriaque, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis.* D. *Augustinus in eandem sententiam: tunc enim primum lecti arati, & preciosa stragula visa perhibentur. tunc inductæ in conuiuia psalteria. & alia licentiosa nequitia.* Notat de luxu Metelli *Sallustius, ad cœnam inuitato, exornatus fuisse ades per aulaas, & signa, scanaasq; ad ostentationem histriionum fabricatas.* Marius apud *eundem: sordidum me, & incultis moribus, aiunt, quia parum scitè conuiuium exornos, neq; histriionem ullum, neq; pluris precij coquum, quàm villicum habeo.* *Plinius iunior frequenter Comædis cœna distinguitur, ut voluptates quoq; studijs condiantur. Pantomimorum artem delineabit nobis vetus Poeta;*

Theodorus Priscianus lib. 2. cap. 11.

Lib. 39.

lib. 3. de Ciuit. Dei c. 21.

lib. 2. Hist.

in Jugurth.

lib. 3. ep. 1.

odidi P. Pæcorus.

Nam

Nam cum grata chorus diffundit cantica, dulcis

Quæ resonat cantor motibus ipse probat.

Pugnat, ludit, amat, bacchatur, vertitur, adstat,

Inlustrat verum, cuncta decore replet,

Tot linguæ, quot membra viro. mirabilis ars est,

Quæ facit articulos ore silente loqui.

Est autem apud ALOYS. CORRADINVM sigillum æreum
vetustissimum, quod personatum quendam ex hoc
grege referat; cuius hic nos typum dabimus, & his
usui futurum, quæ diximus,
& carminibus a Iuuenalis,

— ipsa dierum

*Festorum, herboſo colitur ſi quã-
do theatro*

*Maieſtas, tandemque redit ad
pulpita notum*

*Exodium, cum perſona pallen-
tis hiatum*

*In gremio matris formidat ru-
ſticus infans.*

Verùm ulterius etiam pro-
grediente luxu, quàm ut
his finibus concluderetur,
MORIONES etiam, utut de for-
mes, & monſtroſi, in conui-
uium animi gratia recepti
ſunt. ^b Martialis;

*Opimianum morionibus nectar
Chryſtalliniſq; murrhiniſque
propinat.*

horum formam, & elegan-
tiam

a Sal. 30

b 7. 6. 10

tiam tangit ^a idem auctor:
*Hunc verò acuto capite, & auribus longis,
 Quæ sic mouentur, ut solent a sellorum,
 Quis Morionis filium neget Girthæ?*
 stuporem verò, cuius gratia inter cetera compara-
 bantur, ^b idem notauit:

M O R I O .

Non mendax stupor est, nec fingitur arte dolosa.

Quisquis plus iusto non sapit, ille sapit.

Ita ut beatulis hisce nostris pareat non scripssisse
^c Ulpianum, ^d fatuum, vel morionem vitiosum videri. Hic
 erat nimirum luxus eruditus, nihil amœnum, & mol-
 le arbitrari, nisi quod nouitas, & rectè sentientium
 contemptus viris perditis commendarent. ^d Plutar-
 chus sanè testatur, fuisse Romæ quosdam monstro-
 rum conquisitores, qui venalium formositatem
 odio habentes, forum morionum frequentarent.
 hi sunt (ni fallor) γελωτοποιοι, quos ^e Lucianus cõ-
 memorat, è quorum numero delineat, nescio quem
 deformem, derafo capite, pauculos capillos in
 vertice gestantem, eosque in cristam conforma-
 tos. ^f Seneca: *Harpasten uxoris meæ fatuam, scis he-
 reditarium onus in domo mea remansisse. ipse enim auer-
 sissimus ab istis prodigijs sum. si quando fatuo delectari
 volo, non est mihi longè quarendus. me rideo.* ^g Plinius
 iunior, *accepi tuas literas, quibus quereris tadio tibi
 fuisse, quamuis lautissimam cœnam, quia scurræ, cinedi,
 moriones mensis inerrabant.* NANI quidem & NAN-
 NAE Sybaritarum delicię, morionibus collati nescio,
^h Tiberio cap. *quid Veneris habuerunt.* ^b Suetonius: *Annalibus
 suis vir consularis inseruit, frequenti quondam conuiu-
 io, cui & ipse affuerit, interrogatum eum subito, & cla-
 re*

vè à quodam nano adstante mensa inter copreas, cur Paco-
 nius maiestatis reus tam diu viueret. ^a Lampridius: Na-
 nos, & nanas, & moriones, & vocales exoletos, & omnia
 acroamata, & pantomimos populo donauit. Hæc autem
 fuerant Elagabali ministeria, quæ Imperator Ale-
 xander auersabatur, ad ^b Augusti fortasse æmula-
 tionem, qui pumilos, atque distortos, & omnes ge-
 neris eiusdem, ut ludibria naturæ, maliq̃ue ominis
 abhorrebat. SCVRRAE autem, & ipsi mensis adsta-
 bant, conuiuas diæterijs ad hilaritatem prouocatu-
 ri. Plinius obiurgans tædium amici, qui in propu-
 diosum illud, cuius nuper meminimus, conuiuium
 impeggerat, retuleratq̃ue domum pro apophoretis
 nauseam, & stomachû: *vis tu remittere aliquid ex nu-
 gis? equidem nihil tale habeo, habentes tamen fero. cur ego
 non habeo? quia nequaquam me ut inexpectatum, festiuum-
 que delectat, si quid molle à cinædo, petulans à scurra, stul-
 tum à morione profertur.* Idem in Panegyrico: *neq; enim
 aut peregrina superstitionis mysteria, aut obscena petulan-
 tia mensis Principis oberrat, sed benigna inuitatio, & li-
 iberales ioci, & studiorum honor.* Inter hos nobilis fuit
 Sarmentus ille, cuius velitationes cum Cicerro, cõ-
 memorat ^c Horatius: de quo etiam ^d Iuuenalis;

^a Alex. Sever.

^b Suerö. Aug.
cap. 33.

^c lib. 1 Sat. 5.
^d Sat. 5.

Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas

Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset.

ubi glossator antiquus notat, Sarmentum forma, &
 urbanitate demeruisse sibi plurimos. Augusto fa-
 nè olim placuerat lepôre, & festiuitate, ut notat
^e Plutarchus, qui etiam tradit huiusmodi pueri Ro-
 manos DELICIORVM nomen imposuisse. & quidem
 illi pueros urbanos, & procaces, delicias, & delicia
 appellabant, ut ^f Statius;

^e M. Antonio.

^f lib. 5. Sylu.

*Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
Delicias, doctumque sui conuicia Nili
Infantem, linguaque simul, salibusque proterunt
Dilexi. —*

^a 2.
^b Lib. 1. 8.

quod & ad passerem transtulit ^a Catullus, & ad columbam ^b Martialis. Honestarunt tamen etiam hac appellatione flagitiosam illam, & nefariam impudicitiam, quæ virilem olim sexum turpissimè infece-
rat. testis ^c Prudentius;

^d lib. 1. adu.
sym.

*Quid loquar Antinoum cœlesti sede locatum?
illum delicias nunc diui Principis, illum
Purpureo in gremio spoliatum sorte virili?*

^e lib. 6. 2. 10.

At Græci in aſotia, & nequitia nauiter elegantes, in triclinijs, ut testatur ^d Vitruuius, ludiorum operis locum apparabant, à quibus & hunc morem arripuisse Romanos (ut alia etiam multa) diximus nuper.

^g de beata vi.
in cap. 11.

Et eò sanè alludit ^e Seneca; *vides hos eosdem è lectis suis spectantes popinam suam, aures vocum sono, SPECTACVLIS oculos, saporibus palatum delectantes? molibus, lembusq; fomentis totum laceſſitur eorum corpus, & ne nares interim ceſſent, ODORIBVS varijs inficitur locus ipse, in quo luxuria parentatur.* ^f Silius Italicus:

^f Lib. 11.

*Nec luxus ullus, mersaque libidine vite
Campanis modus: accumulans, variasq; per artes
Scenarum, certant epulas distinguere ludo.*

^g lib. 3. ca. 10. 2

Alcimus Auitus, ad suffimentorum, quod diximus, ministerium respiciens,

*Viuida quin etiam miscebant Cynnama talli;
Et suffita domus pingui fragrabat amomo.*

^h lib. 9. ep. 13. ^b Sidonius:

*Manus uncta succo amomi
Domet hispido capillos:*

*Arabumque messe pinguis,
Perat alta tecta fumus.*

GLADIATORES postremò (quod animus meminisse horret, in conuiuium recepti sunt à quibusdam, adeò familiariter, ut non possim non mirari præposterum philosophi^a hominis consilium, qui non has tragicas cœnas, sed Aenianum in conuiuio impro-^{a Maximus Tyrius Serm. 12.} bavit ludicram pugnam. ^{b Lib. II.} Silius Campanis tribuit;

*Quin etiam exhilarare viris conuiuia cede
Mos olim, & miscere epulis spectacula dira
Certantum ferro sapè, & super ipsa cadentum
Focula, respersis non parco sanguine mensis.*

Quàm conueniunt hisce cruentis spectaculis illa
Petri Chryfologi? ^{e Serm. 337} in arenam vertitur domus, mensa
migrat in caueam, fiunt de pransoribus spectatores, furo-
re mutatur conuiuium, fit cibus cedes, vinum transit in
sanguinem. Et ut tandem aliquando de triclinio exi-
re incipiamus, dicemus de MEDIASTINO, cuius ope-
ra præcipua fuit, in cœnatione scopis mundanda.
Viderunt Romæ ^{d E. Vrsin} viri docti in pauimento vermi-
culato hominem cum scopa, & canistro, cum inscrip-
tione.

CORNELIUS. SERVVS. MEDIASTIN.

Jurisconsultus SCOPARIUM appellauit, cuius ope-
ram tetigerunt ^{e L. 8. de sum. in Fr.} Horatius & Iuuenalis, ille :
*Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus
Consistit sumptus? neglectis flagitium ingens.*
hic; ^{f Lib. 2. Sat. 4. g Sat. 14.}

*Hospite venturo cessabit nemo tuorum :
Verre pauimentum, nitidas ostende columnas,
Arida cum tota descendat aranea tela.*

N

nec

nec non & Plautus.

a *Afinaria.*

Ius in scelestis ab ianua hoc sterco auferris?

Ius in columnis deycier operas araneatum?

b *L. 12. de Fund. infr.*

Quo pertinent illa *b* Vlpiani: item centones, siphones, funes, perticas quoque; & scalas, & phormiones, & spongias, & amas, & scopas contineri, plerique; & Pegasus aiunt.

Et, item pertica, quibus aranea deterguntur: item spongia, quibus columnae, pavimenta, podia exterguntur: scala quoque; quae ad lacunaria admouentur, instrumenti sunt, quia mundiore domum reddunt. Et profecto mediastinus

c *Serm. 2. de assumpt.*

sordidioris operae videtur semper fuisse, tum in urbana, tum in rustica familia. Huc respexit D. *c* Bernardus; intret ergo domum Salvator, & frequenter visitet eam, quam poenitens Lazarus mundat, ornat Martha, & Maria replet interna dedita contemplationi. Sed forte curiosus quisquam requirat, cur in praesenti Evangelica lectione, nulla prorsus Lazari mentio fiat? arbitror sane, ne id quidem a proposita similitudine dissidere. Virginalem enim domum intelligi volens spiritus, siluit non incongrue poenitentiam, quae malum utique comitatur. absit enim, ut proprii quidquam inquinamenti domus hac aliquando habuisse dicatur, ut in ea proinde *scopa* Lazari quaereretur. Apud Petronium hanc operam nauat

d *L. 27. de ser. urb.*

Lectarius; qui argentum inter reliqua purgamenta scopis coepit verrere. Huius loci est *d* foramen illud, quod in pariete triclinij, proluendi pavimenti causa excuabatur, quod ad analecta, & vina profusa in pavementum exportanda paratum fuisse conijcio. cui profusioni qua ratione occurrerint

e *Lib. 7. ca. 4.*

Græci, exponit *e* Vitruuius: bibulo nimirum pavimento ex carbonibus, sabulone, calce & fauilla mixtis. Verum non extante foramine, aderant ser-

ui,

ui, qui sputa detergerent, & reliquias subditi col-
ligerent temulentorum. ^a Horatius :

*His ubi sublatis, puer altè cinctus, acernam
Gausape purpureo mensam perterisit, & alter
Sublegit quodcumq; iaceret inutile, quodque
Possit cœnantes offendere —*

^a Lib. 2. Sat.
8.

Ad hæc autem, & similia scobe utebantur^a, ut vidi-
mus in carmine Horatiano. ^b Iuuenalis ;

*Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Attria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus : & tamen uno
Semodio scobis hæc emendat seruulus unus .*

^b Sat. 14.

Iulius Bassus apud ^c Senecam Rhet. inter temulen- ^c lib. 9. con-
tas reliquias sumptuosissimæ cœnæ, & fastidiosos sub ebric- ^{trou. 2.}
tate cibos, modo excisum caput humanam fertur. inter
purgamenta, & iactus cœnantium, & sparsam in conui-
uiu scobem, humanus sanguis euerritur. hi fuerunt tri-
cliniæ manipuli. Et profectò qui ministeriales
hæc copias apud veteres auctores recensuerit,
næ ille minus mirabitur, aliquando ministeriorum
cateruas, turbas aliquando, & populos appellari.
Donatus ad illa ^d Virgilij,

^d lib. 2. Aen.

— totidemque pares ætate ministri.

hic (inquit) leuiter, legentes accipiunt ducentorum de-
scriptionem, in quibus eadem ætas fuit. sed nihil ma-
gnum æstimantes, si Regina ad hanc partem officij ducen-
tis ministris utebatur : & reuera nihil fuit magnum ad
diuitias regales, & memorabile, si numeri tantummodo
faceret mentionem, taceret de ætate. cum autem hoc ipsum
adiicit dicens, pares ætate, illic omnibus familiæ copiam,
decorem quoque, & substantiam demonstrauit. in eviden-
ti est enim, quanta seruorum regina fuerit multitudo,

ex qua ducenti pares atate deligi potuerant, digni quæ curarent supradicta. hæc ille. Iam verò ab hac mente Seneca: placet cibus, quem nec parent familia, nec spectent. familias vocat coquorum numeros, & seruatorum tricliniarium turmas, quarum specimen è Lucano petendum est,

lib. 1. de tranquill. cap. 30.

lib. 10:

*Discolor hos sanguis, alios distinxerat atas.
Hæc Lybicos pars, tam flavos gerit altera crines,
Vt nullas Cæsar Rhæni se dicat in arvis
Tam rutilas vidisse comas: pars sanguinis usti
Torta caput, refugosque gerens à fronte capillos,
Nec non infelix ferro mollita iuventus,
Atque exsecta virum. stat contra fortior atas
Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.*

GERVLI etiam illi sportularum, non nisi è ministerio videntur fuisse. Iuuenalis:

lib. 30.

*Nonne vides quanto celebretur sportula fumo?
Centum conuiuæ, sequitur sua quemque culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Seruulus infelix, & cursu ventilat ignem.*

Et hæc focorum migratio erat ab ædibus diuitum ad tenuiorum, & pauperum domos. qui sportulam officio diurno commeruissent. Illæ autem à culina in triclinium beatorum, & diuitum, & in ipso etiam triclinio fuerunt, quarum meminerunt

Epist. 78.

lib. 7. 47.

Seneca, & Martialis. Senecæ hæc sunt; *O infelicem agrum! quare? quia non vino niuem diluit, quia non rigorem potionis suæ, quàm capaci scypho miscuit, renouat fracta insuper glacie: quia non ostrea illi Lucrina in ipsa mensa aperiuntur: quia non circa cænationem*

eius

eius tumultus coquorum est, ipsos cum obsonijs focos transferentium: hoc enim iam luxuria commenta est; ne quis inrepefcat cibus, ne quid palato iam calloso parum ferueat, cœnam culina prosequitur. notat eandem Martialis:

*Cum mensas habeat ferè ducentas,
Pro mensis habet Annius ministros.
Transcurrunt Gabata, volantiq̃ue Lances.
Has vobis epulas habet lauti,
Nos offendimur ambulante cœna.*

Ille verò apud ^a Euangelij scriptores, lagenam, seu amphoram aquæ baiulans, huius agminis portio fuit, velut etiam illi apud ^b Sidonium,

^a Lucam, &
Marcum.

^b Lib. cit.

*Geruli caput plicantes
Anaglyptico metallo
Epulas superbiores
Humæris ferant onustis.*

Notauerunt autem viri eruditi, multos ex hisce ministerialibus copijs, dominorum liberalitate, inius, & potestatem conuiuiarum transiisse, nomine, & titulo apophoretorum. Quam sanè ob causam Martialis, libro cui apophoreta nomen fecit, videtur inseruisse puellam Gaditanam, morionem, palæstritam, pumilionem, obsonatorem, cocum, & pistorem dulciarium: inimò, & notarium, qui profectò cum temulentia, & nequitia coniuiali quid commune habeat, non capio. Non deerunt, qui referant ad indices ferculorum, quæ apponebantur; affirmante præsertim ^c Ammiano ^c Lib. 18. Marcellino: *poscuntur etiam in conuiujs (scribit ille) aliquoties trutina, ut adpositi pisces, & volucres ponderentur, & glires. quorum magnitudo sapius delicata, non sine tædio presentium, ut antebac inuisitata,*

lat.

laudatur ad fidem, maxime quum hac eadem numerantes notarij propè triginta adsistant, cum thecis, & pugillaribus tabulis, ut deesse solus magister ludi litterarij videretur. Si qui verò minimè credent, tot homines uni triclinij ministerio fuisse addictos, quia non possent tot capita unico ædium membro contineri, hi Senecam audiant; illos (pueros intellige) reperi in littore calculi leues, & aliquid habentes varietatis delectant: nos ingentium macula columbarum, sive ex Aegyptiis arenis, sive ex Africa solitudinibus aduecta, porticum aliquam, vel CAPACEM POPVLI COENATIONEM ferunt. Ad quam normam idem alibi, ministros appellavit turbam concionis. Quæ si vera sunt, ut ego quidem verissima esse arbitror, quid dicemus de Cæsarum triclinijs? D. Hieronymus: mirum dictu est, nutritus in palatio, contubernalis, & condiscipulus Augustorum, quorum MENSÆ MINISTRAT ORBIS, ET TERRÆ, AC MARIA SERVIVNT, inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore, tanta verecundia fuit, ut virginalem pudorem vinceret. Quid autem sit ministrare orbem mensæ Augustorum, ille demum intelliget, qui apud Martialem hæc legit;

Cui pater ætherius, puero dulcissime dixit,
 Non ego, quod possis, res negat ipsa tibi.
 Cæsar habet noster similes tibi mille ministros,
 Tantaque sidereos vix capit aula mares
 At tibi si dederit vultus coma tonsa viriles,
 Quis tibi, qui nectar misceat, alter erit?

Valeant hic hyperbolæ: ego enim mille pocillatores intelligo. Neque verò impar fuit ædificium frequentiæ ministrorum. Statius descripsit;

Tectum

Epist. 115.

ad Salu-
 nam.

Lib. 9. 37.

lib. 4. 87m.

*Fectum augustum ingens, non centum insignis columnis.
 Sed quanta superos, cælumque Atlante remisso,
 Sustentare queant: stupet hoc vicina Tonantis
 Regia, teque pari latantur sede locatum
 Numina, ne magnum properes ascendere cælum.
 Tanta patet moles, effusaque impetus aule
 Liberior, campi multumque amplexus aperti.
 Aethereo, & tantum domino minor, ille Penates
 Implet, & ingenti Genio iuuat. amulus illic
 Mons Libys, Iliacisque nitent, & multa Syene
 Et Chios, & glauca certantia Doride saxa,
 Lunaque portandis tantum suffecta columnis.
 Longa super species. fessis vix culmina prenda
 Visibus, auratique putes laquearia cæli.*

de conuiuio satis dictum est. Nunc percurramus
 reliqua cultus herilis ministeria. Offerunt autem
 sese **SUPPELLECTICARII**. qui in veteribus inscriptioni-
 bus dicuntur à suppellectili. Romæ.

NESTOR

C. CAESARIS. SER
 GERMANICIANVS

A. SUPPELECTI. VIX. A. XL.

Ibidem:

EVMOLPVS CAESARIS
 A. SUPPELECTILE

At in palatio fuit, & **SUPPELLECTICARVM CA-
 STRENSIS**, & **DOMVS AVRIÆ**. ut indicant ve-
 teres cippi sepulchrales. Et quidem supellex (ait
 a Pomponius) est domesticum patrisfamilias instru-
 mentum, quod neque argento, auroue facto, vel vesti a L. 1. de Suis
 pellect, leg.
 adnumeratur. Quæ tamen magis dicta sunt ad regu-
 lam

lam sæculi feuerioris, quàm ad recentioris luxum.

*Ad Heluicã
cap. 11.*

*Seneca ; si desiderabit aureis fulgentem vasis supelle-
ctilem, & antiquis nominibus artificum argentum nobi-
le, as paucorum insania preciosum, & seruorum turbam,
quæ quamuis magnam domum anguset, iumentorum cor-
pora differta, & coacta pinguescere &c. Supellectili ad-
numerant Iurisconsulti vasa ænea, qualia erant
Corinthia, & Deliaca, quæ adseruabat è seruorum
numero quispiam, dictus a CORINTHIS, & CORIN-
THIARIVS. Romæ,*

TI. LAIVS. PARATVS. A. CORINTHIS
& CALLITYCHAE. ZOILI. CORINTHIAR.
AGRIPI.

Lib. 8. inf.

Item vasa vitrea, escaria, & potoria: Item chrystal-
lina, & murrhina, fictilia etiam, idque in delicto-
rum tricliniis. *Vitruuius: saporem quoque meliorem
extubulis esse, quotidianus potest indicare victus, quod
omnes extructas cum habeant vasorum argenteorum men-
sas, tamen propter saporis integritatem, fictilibus utun-
tur. Neque verò conducendi erant CÆLATO-
RES, & VASCVLARII, cum adessent domestici.*

3 Nat. 7.

Iuuenalis,

Sit mihi præterea curuus cælator, & alter

Qui multas facies pingat citò —

Vbi vetus interpres cælatorem explicat seruum ar-
gentarium, laboriosum, anaglyfarium. Quæ ta-
men disparare videtur antiqua inscriptio sepul-
chralis, quæ Romæ legebatur,

ANTIGONVS. GERMANIC. CAESAR

ARGENTARIVS

VIXIT. AN. XLII.

AMIANTVS. GERMANIC. CAESAR

CAE-

CAELATOR

FECIT.

Quæ sanè faciunt, ut suspicatus aliquando fuerim, illum qui ad statuam ^a Augusti adscripsit, tempore proscriptionis,

*a Suetonius
Aug. cap. 70.
qui tamen va-
lida repugnat.*

PATER ARGENTARIVS EGO CORINTHIARIVS

ludere in hac etiam vocis notione voluisse, ut patrem, & filium notaret, velut minus ingenuæ conditionis. FABER A CORINTHIS huius procul dubio classis est. Romæ

P. LVCRINVS. P. L. THALAMVS

A. CORINTHIS. FABER

Vestem non curabant supellecticarij, ut apud Pomponium vidimus, sed VESTIARIJ, quos domo cum omni iure suo, sicut instructa est, legata, cedere legato scripsit ^b Iulius Paulus. Ab eâdem veste VESTIFICI sunt, & VESTISPICI. Vestimenta autem erant tricliniaria, virilia, puerilia, muliebria, communia, familiaria, scænica, & funebria, & alia, de quibus alij huc pertinent veteres tituli.

*b lib. 3. Sen-
cii. 7.*

T. STALILIVS

MALCHIO

AD. VESTEM.

&

BYRÆ. CANACIANÆ. LIVIÆ

AVG. SER. A. VESTE. MAGN. &C.

Item,

ARION. CAESARIS. N. A. VES
TE. MATVTINA

&

OSSA

VIBIÆ. SVCCISSÆ. LIVIÆ. AVG. SER

O

A. B.

AB. ARGENTO. POTORIO. ITEM. A. VESTE
L. VIBIVS & rel.

nec non

DIS MANIBVS
COELIAE. DYNATE
M. VLPIVS. AVG. LIB.
VALENS. A. VESTE. IMP.
PRIVATA &C.

ut etiam

DIS MANIBVS
VENVLEIA. CLEOPATRA
FECIT. SIBI. ET
RHODANO. CAESARIS. VERNAE
A. VESTE REGIA

Veluti & A VESTE GRAECVLA, & A VESTE SCAENICA.
Et hæc demum statiuæ erunt VESTITORVM. antiquum
elogium.

PHEDIMO. VESTITORI
AVG

Et hos, vel non valdè dissimiles,
alloquitur pater filij prodigi:
ἔξενέγκατε τὴν σολῶ τὴν πρώτῃ,
καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν. &c. At quia
hæc omnia seris, arculis, & cla-
uibus cohibere consueuerant,
idè clauium speciem hic da-
mus, expressam videlicet ex
antiquis aliquot, quæ apud nos
sunt.

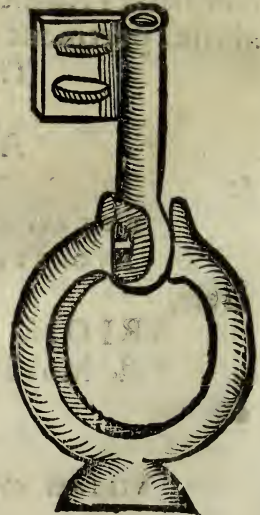
Illarum custodia penes seruos
frequenter fuit: quam ob rem

^b Martialis Euclidem notauit;

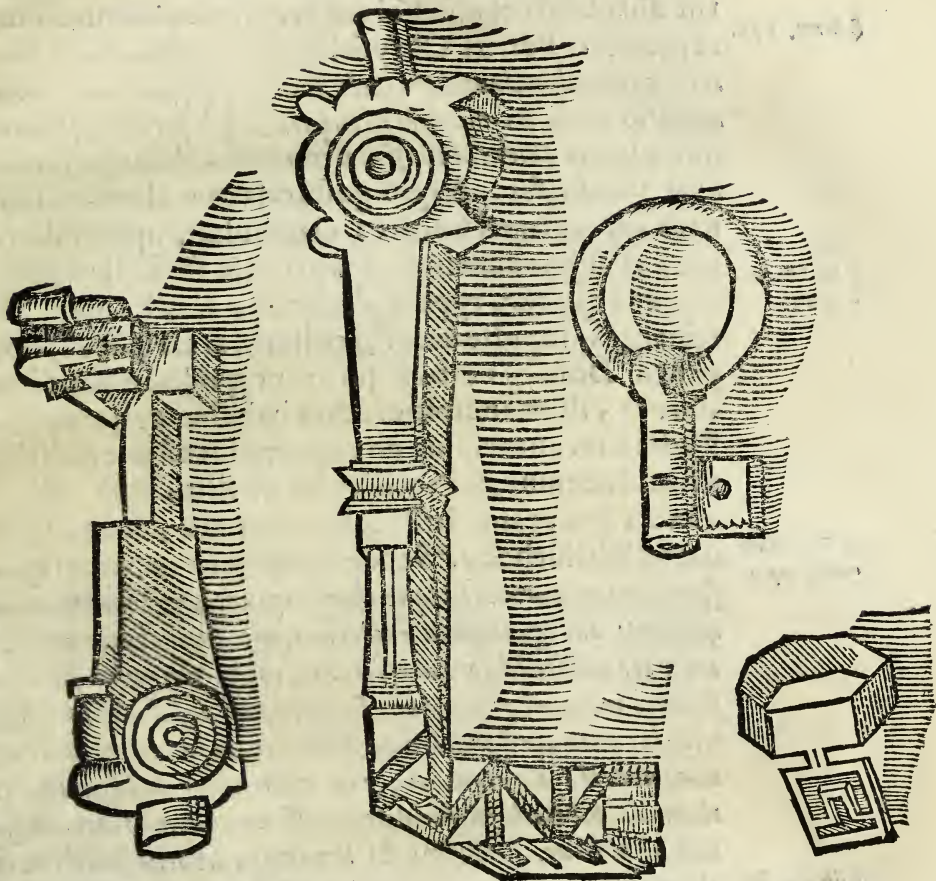
Equiti

^a Luca 15.

^b Lib. 5. 36.

*Equiti superbo, nobili, locupleti,
Cecidit repente magna de sinu clavis.*

quod ipse sibi dominus esset, & familia. Seneca; quid a lib. 2. de ira
enim est cur tussis alicuius, aut sternutamentum, aut musca ca. 25. Arsenio
parum curiose fugata, nos in rabiem agat, aut versus calix, dorus lib. 3. O.
nitocr. ca. 54.

lib. 9. Met.

Serm. 172.

lib. 10. cod.
Tit. 65.

De Tran-
quill. cap. 9.

lib. 13. fam.
Ep. 77.

aut clavis negligentis serui manibus elapsa? Ianitores ipsi non fuerunt sine clauibus: & confirmat ^a Appuleianus ille Myrmex, qui nocturnas tenebras causabatur sibi obsistere, quin clauem curiose absconditam reperiret. ^b Petrus Chrysologus; *audistis hodie fratres, quemadmodum dum seclusit alios, seipsum ianitor inuidiosus exclusit. vae vobis, inquit, legis peritis, quia tulistis clauem scientiæ: ipsi non introitis, & eos qui introibant prohibuistis.* A quo gestandarum clauium munere, carcerum ianitores clauicularij appellabantur, ut animaduertit ^c Cuiacius. & sanè illas grandiores, quarum typum dedimus, vindicabunt sibi ianitores, supellectiliarij, cellarij, arcarij, & alij non pauci. Domini verò, si qui erant qui literis operam darent, illi mancipia erudita habebant, quibus ad studia uterentur. hoc nos agmen seruilis eruditionis diducemus, & exordiemur ab illis, qui BIBLIOTHECIS præerant. Instruebantur enim, & apud priuatos bibliothecæ. ^d Seneca; *quid habes cur minus ignoscas nomen marmore atque ebore captanti, quam opera conquirenti aut ignotorum auctorum, aut improbatorum, & inter tot millia librorum oscitanti, cui voluminum suorum frontes maximè placent titulique? apud desidiolissimos ergo videbis quidquid orationum, historiarumque est, & tecto tenuis extructa loculamenta. iam enim inter balnearia, & thermas, bibliotheca quoque; ut necessarium domus ornamentum expolitur.* huiusmodi seruum, ut sibi restituendum curet, petit à Sulpitio ^e Cicero; *Dionysius seruus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractauit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit.* Apud Imperatores erant non pauci, quibus hoc munus incumberet: cum hæc ordinan-

darum,

darum, & publicandarum bibliothecarum cura, non omninò videretur imperij maiestatem dedecere.

In veteribus elogijs legebantur olim C. IVLIVS C. L.

PHRONYMVS. A. BIBLIOTHECA. GRAECA. C. IVLIVS. FA-

LIX. A'. BIBLIOTHECA GRAECA PALAT. TI. CLAVDIVS.

AVG. L. HYMENAEVS. MEDICVS. A. BIBLIOTHECIS. L.

VIBIVS. AVG. SER. PAMPHILVS. SCRIBA. LIB. ET. A'. BY-

BLIOTHECA. LATINA. APOLLINIS. Et hi omnes viden-

tur fuisse è domo Cęsarum, apud quos liberti etiam

A STVDIIS in precio fuerunt. ^aSuetonius: *ac super hos* a Suetō. Clau-

Polybum à studijs, qui sapè inter duos consules ambula- dio cap. 28.

bat. Eodem munere functus apud eundem Clau-

dium est Lemnus nescio quis, cuius mentio extat in

veteri inscriptione,

TI. CLAVDIVS

LEMNVS

DIVI CLAVDII

AVGVSTI. LIB

A STVDIIS

Et huiusmodi seruos in priuatorum familijs fuisse

statuamus necesse est. Huic studiosorum cohorti

adscribemus & ANAGNOSTEN. ^bVatinius; *dicitur mihi* b lib 1. famil.

tuus seruus Anagnostes fugitiuus, cum Vardais esse. ^cPli-

nius: Encolpius quidem lector, ille serua nostra, ille de- c Lib. 8. ca. 1.

licie, exasperatis faucibus puluere, sanguinem reiecit.

Sequentur excipientes dictata dominorum, vel

aliud quidpiam scribentes AMANVENSES, & A MANV.

^dSuetonius; *Thallo à manu, quod pro cpistola prodita* d Augusto ca.

denarios quingentos accepisset, crura effregit. ^ehi fuerunt e 67.

preciosi, & excepti, etiam quando seruorum nu-

merus dominis indicebatur. SCRIPTORES appella-

uit *f* Cicero. Eandem operam nauabant NOTARII, e Sueton. Ne-

rone ca. 46.

f lib. 1. de O-

ratore, & in

Bruto,

&

& NOTARIAE, quorum commendatio in velocitate excipiendi fuit. ^a Manilius,

^a Lib. 4.

*Hic & Scriptor erit felix, cui littera verbum est,
Quique notis linguam superet, versumque loquentis
Excipiens, longas noua per compendia voces.*

^b Epist. 90.

^b Seneca; quid verborum notas, quibus quamuis citata excipitur oratio, & celeritatem linguae manus sequitur? vilissimorum mancipiorum ista commenta sunt. Quae Se-

^c lib. 1. Orig.
cap. 21.

Senecae verba impetunt dictum Isidori, qui asserit, Senecam contracto omnium, digestoque, & aucto numero opus effecisse in quinque millia notarum.

^d ad Iulianum.

D. ^d Hieronymus: iam de misso synthemate equus publicus sternebatur, & nobilem iuuenem punicea indutum tunica baltheus ambiebat, & tamen ille, apposito notario, cogebat loqui, quae velociter edita, velox consequeretur manus, & linguae celeritatem prenderent signa verborum.

^e lib. 9. ep. 36

Notarius tamen quandoque pro amanuensi sumitur. ^e Plinius, Notarium voco, & die admissio, quae for-

^f Dialog. lib.

maueram dicto, abit, rursusque reuocatur, rursusque remittitur. D. ^f Gregorius; tunc vir Dei accersito notario dictauit, dicens, Sabinus Domini IESU Christi seruus commonitorium Pado. Alij ab his NOTARII PRINCIPIS,

^g Lib. 6. 16.

^h Cornelius
Nepos. in Eutru-
mene.

ⁱ Lib. 28.

quorum meminit ^g Cassiodorus: erant enim principia secretis, ut olim ^b Scribae apud Graecos. Notariorum erant thecae, quibus includebantur styli, & pugillaria. ⁱ Ammianus: maximè cum hac eadem numerantes, notarij prope xxx. adstant cum thecis, & pugillaribus tabulis. Pugillarium verò forma fuit oblonga, & quadrata, eminenti quadam margine circumcirca conclusa, ut vidimus Romae in veteri arca sepulchrali in hortis Cyriaci Matthæii. Materies frequenter fuit è citro, buxo, acere, ebore, membra-

nis;

nis; quibus omnibus ceram coloratam superinducebant. ^a Ovidius,

Ite hinc difficiles, funebria ligna, tabelle,

Tuque negaturis cera referta notis,

Quam puto de longa collectam flore cicutæ,

Melle sub infami Corsica misit apis.

At tamquam minio penitus medicata rubebas,

Ille color verè sanguinolentus erat.

^b Althelmus in ænigmate de pugillaribus,

Melligeris apibus mea prima processit origo,

Sed pars exterior crescebat cetera siluis,

Calceamenta mihi tradebant tergora dura.

Nunc ferri stimulus faciem proscindit amœnam

Flexibus, & sulcis obliquat ad instar aratri.

Tabellæ idem significauerunt, quoniam pugillar ut plurimum ligneum erat. ^c Prudentius in hymno de Cassiano martyre, in quo antiqua scribendi ratio ad amussim explicatur.

Conjiciunt alij lapides, inque ora tabellas

Frangunt, relisa fronte lignum dissilit:

Buxa crepant cerata, genis impacta cruentis,

Rubetque ab ictu curua tumens pagina.

Calami vicem in his gessit graphium, siue stylus; tum è ferro, tum ex ære, eius planè formæ, quam hic nos damus, illustraturæ dubio procul Symposii, & Althelmi ænigmata, necnon & subscripta Prudentii carmina. Minusculum illud apud me est, maius illud alterum apud A LOYS. CORRADINVM.

^d Symposius;

GRAPHIVM.

De summo planus, sed non ego planus in imo,

Verfer utrimque manu diuerso & munere fungor:

Alte-

^a lib. 1. amor.
El. 12.

^b Editus à Delrio in Oðastichis, anigm. 1.

^c Peristeph.

^d anigm. 1.

a in heptastichis.

Alterâ pars renocat quidquid pars alterâ fecit!

Althelmus in ænigmate, cui
titulam præfixit de elementis;

*Nascimur ex ferro, rursus ferro
moribunda,*

*Nec non & volucris penna volitantis
ad æthram.*

Prudētius in passione Cassiani:

*Inde alij stimulos, & acumina
ferrea vibrant,*

*Qua parte aratis cera sulcis
scribitur;*

*Et qua secti apices abolentur, &
æquoris hirti*

Rursus nitescens innouatur area.

*Hinc foditur Christi confessor, &
inde secatur.*

*Pars viscus intrat molle, pars scindit
cutem.*

Symposius expressit sanè aptè.

Acumè enim graphii si in imo

digitis complectamur, ut poscit

usus, eiusdem planities

seu latitudo (ut loquitur Gregorius

Turonensis) erit in summo.

Althelmus ferrum utrobique

appellat, ut vidimus; & ferri

stimulum non ineleganter, quia

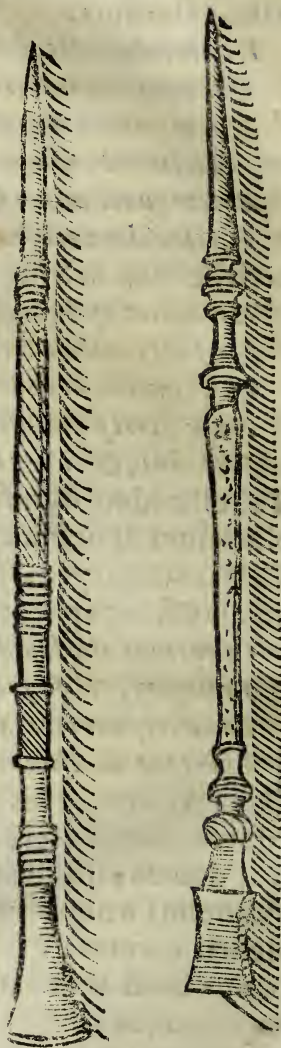
mucrone scribebant, planitie

scriptum abradebant,

& Columella,

b in hortis.

Nomine tum Graio seu littera proxima prima

Para-

Pangitur in cera docti mucrone magistri,

Sic & humo pingui ferrata cuspidis ictu

Deprimitur, folio viridis, pede candida, Beta.

D. Hieronymus; *stultus ego, qui me putauerim hac absq;* a ad Domnicem
Philosophis scire non posse, qui meliorem styli partem eam nem.
legerim, quæ deleret, quàm quæ scriberet. Recondebatur
autem in thecam, quam graphiarium appellat ^b Mar- b Lib. 14.
tialis, ut innocens haberetur, & asserit præter ^c Sue- c Claudio ca.
ronium ^d Gregorius Turonensis. Stylus autem mu- d lib. 1. de mi-
cronem, & aciem graphij unico nomine complecte- rac. D. Marti-
batur. ^e Quintilianus: *cum verò iam ductus sequi cœpe-* tini cap. 14.
rit, non inutile erit eas (litteras videlicet) tabella quàm e lib. 1. cap. 1.
optime insculpi, ut per illos velut sulcos ducatur stylus.
Et hinc usurpant non rarò scriptores stylum infige-
re, stylo appetere, stylum vertere, & stylo depa-
scere. Fuit autem graphium ad cædem etiam aptum. f Sueton. Cæ-
ita ^f Cæsar Cassij *brachium arreptum graphio traiecit:* fave cap. 82.
^g Caligula, *cum discerpi Senatorem concupisset, suborna-* g Cato cap. 28
uit, qui ingredientem curiam, repente hostem publicum ap-
pellantes invaderent, graphijsque confossum, lacerandum
ceteris traderent. Populus Romanus ^b *Erixonem equi-* b Seneca 1. de
tem Romanum, quia filium flagellis occiderat, in foro gra- Clem cap. 14.
phijs confodit: & ^c *Cassianum martyrem pueri stylis con-* c Prudentius
fecerunt. Fuit autem ferreum vel æreum ut vidimus; loco cit. Tur.
aureum enim, cuius meminit Marcellus medicus, de glor. mart.
veluti & chrySTALLINA, & ONYCHINA pugillaria, extra lib. 1. cap. 43.
ordinem fuerunt. LIBRARIJ quos nonnulli ^k ANTI- k D. Augusti
^q VARIOS dicunt, à libris arborū appellati sunt ideò, serm. 44. de
quia in dedolatis è ligno codicillis, aut in corti- verb. D. li. 2.
cibus arborum, ante usum cartæ vel membranarum, de stud. lib. ur.
antiqui scriberent: unde TABELLARIJ portitores li- Ro. C. Th. D.
terarum. Extabat in musæo Carpeni Romæ an- Hieronym. ad
tiquus Florent. l. s. d.
lib. 6. Orig.
l. D. Hierony.
ad Nicæm.

114
tiquus titulus,

LAVR. PIGNOR.

IVCVNDVS
DOMITIAE
BIBVLI. LIBRAR.
A D. MANVM.

^a lib. 12. ad
Atticum:

Librarij aliquod munus indicat nobis ^a Cicero: & erit gratius si non modò libris tuis, sed etiam in aliorum per librarios tuos Aristophanem reposueris pro Eupoli.

^b lib. 5. Ep. 15.
^c 17.
^e ad Tironè.

Ideoquè ^b Sidonius Appollinaris scribam vocavit, & bibliopolam. ^c Cicero filius: sed peto à te, ut quàm celerrimè mihi librarius mittatur, maximè quidem Graecus. multum enim mihi eripitur opera in exscribendis hypomnematis. Erant in ministerio & LIBRARIAE. Antiquus lapis;

SEXTIA. XANTA
SCR. LIBRARIA
EM. O L. II.

^d Sat. 6.

^d Iuuenalis,

— perijt libraria, ponunt

Cosmetæ tunicas. —

^g Eccl. Histor.
lib. 6. cap. 17.

^g Eusebius disertè scripsit, Origeni ad manum fuisse librarios, unà cum puellis, quæ scitè & concinnè scriberent. Quo fit, ut minus credam interpreti antiquo Iuuenalis, & veteri nescio cui Iuris civilis epitomatori, qui pondera hic, & libram substituant. Tetigit hæc eleganter ^f Galenus, cuius hæc sunt Latinè reddita; nam quod ad nos attinet, decima fortasse prouentuum nostrorum pars impenditur, reliquæ verò partes nouem substantiæ ipsi adijciuntur: at tamen video te ne in res quidem egregias insumere quidquam audere, non in coemptionem, comparationemque LIBRORVM: non in eos qui SCRIBANT exercendos, siue NO-

^f de dignosf.
^g cur. an.
merb. cap. 9.

TIS,

TIS, & SIGNIS id faciunt, ut CITIVS; siue exquisitis FIGURIS ut PVLCHRVS: sicut ne in eos quidem, qui EMENDATE, RECTE QVE legant. Inseruiebant librariis GLVTINATORES, conglutinandæ nimirum papyro operam impendentes. legebatur olim Neapuli,

MANNIO STICHIO
TIBERII CAESARIS
GLVTINATORI

in vetere glossario glutinator κολλήτης est, meminit & Cicero; etiam velim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cetera administris. Chartæ autem ipsæ papyro, & glutino constabant. idè apud Spartianum Firmus tyrannus iactabat, exercitum se alere posse papyro, & glutino, quod chartarum quantitatem immensam haberet. Ceterum de charta, & glutino latè Plinius. Neque verò in chartis tantum, sed & in membranis glutinis usus fuit, si antiquo Persij glossatori credimus, qui bicolorem membranam ita interpretatur, quod pars altera seu facies membranæ crocea esset, glutinata altera. Libris materiã cortex olim, papyrus, carbasus, ouilla tergora, linteï, plumbum, & alia suppeditarunt, ut cuilibet animaduertere promptum est. iiq̃ue quod circum ligneum teretem surculum, vel osseum conuoluerentur, volumina sunt appellati. Surculum ipsum seu surculi capitula, quæ & cornua, umbilicum vocabant. Porò de his, & de uniuersa scribendi ratione, contexit insignem commentarium VINC. CONTARENVS noster, quem ille non diu patietur à studiosis desiderari. Librariorum administris, quos vocat Cicero, videntur fuisse PVMICATORES, MALLEATORES, OR-

ad Atticum

lib. 13. cap.

12.

Sat. 37

NATORES. De pumice ^a Catullus, ^b Tibullus, ^c Plinius de cetero ornatu ^d Domitius Vlpianus. At quoniam minium in voluminum quoque scriptura usurpabatur, inde nomen factum est seruo MINICVLATORI. ^e Persius:

Excepto si quid Masuri rubrica notauit.

ubi glossæ veteres: *Rubricas vocat minium, quo tituli legum annotabantur.* At ut viuentes bibliothecas aliquando aggrediamur, hæc erit statio GRAMMATICORVM, quos ^f Cornelius Nepos, & ^g Messala Coruinus litteratos, & litteratores appellant. Quo videndum an respexerit idem Cornelius, cū in vita Pomponii Attici scribit, in eiusdem familia fuisse pueros litteratissimos. Huiusmodi fuit Mecœnati C. ^b Mellissus, Spoleti natus ingenuus, sed expositus, qui cum segratum, & acceptum in modum amici videret, quamquam asserente matre, permansit tamen in statu seruitutis, præsentemque conditionem veræ origini anteposuit. horum æstimationis index erit Daphnis ille, cuius memi-

^a 1. epigr.
^b lib. 3. l. 1.
^c lib. 36. c. 21.
^d L. L. de Leg. 3.
^e Sat. 5. L. ult. de liber. cau. l. 7. de oper. libert.

^f g Suetonius de ill. Gram.

^h Sueton. lib. cit.

ⁱ lib. 7. ca. 39.
^k Lib. cit.

l. 35. de Fideicom. lib. 1. ber.

^m Paulus Oros. lib. 7. c. 3.

ⁿ Bacchidib.

^m Augustus, cum urbs fame premeretur, seruorum maximas copias, exceptis medicis, & præceptoribus, trudi urbe præcepit. Pædagogi, puerorum & puellarum ductores fuerunt, & doctores. ⁿ Plautus, *Nego tibi annis viginti fuisse primis copiam, Digitum longe à Pædago pedem ut efferres ex adibus.*

&

*Inde de hippodromo, & palæstra ubi reueniffes domum,
Cincticulo præcinctus in sella apud magistrum affideres,
Tum librum legeres.*

Hoc sibi voluit ^a Manilius :

^a Lib. 5.

*Componet teneros etiam qui nutriat annos,
Et dominum dominus prætexta lege sequatur.*

D. ^b Augustinus : cum videamus exempli gratia, & sine
tribulis areas tritulari, quamuis adiuent si adsint; &
sine pedagogis posse pueros pergere in scholam, quamuis ad
hoc non sint inutilia pedagogorum adiumenta. huius sa-
nè operæ, pueris, & puellis nauatæ notitia facit, ut
minus miremur, cum apud ^c Val. Maximum legi-
mus, puellæ virginitatem à seruo pædagogo, Fan-
nio nescio cui Saturnino proditam. Fuit autem
non rarò præpostera valdè, & translatitia paren-
tum cura in pædagogis comparandis. ^d Aristides:
quid autem? nonne nutrices, litteratores, ac pedago-
gi pueris ita dicunt: oportet te non impleri, & modeste
per vias incedere, ac senioribus asurgere, & parentes
amare, non tumultuari, non alea ludere, non, si uis, alterna-
re pedes: veruntamen non propterea magni se faciunt nutri-
ces, nec philosophis se se præferunt. itaq; quæcumq; maxi-
mi est præci, duarum est fortasse, vel trium minarum. Pæda-
gogi verò etiam cum barbarie quadam plerique ista docent,
ac ianitores aliquando pro pædagogis, cum artem desie-
runt, æquo animo fiunt. hæc & similia docuerunt pæ-
dagogi, ut ^e ambulare in via demisso capite; ut digito
salsamentum, duobus tangere piscem, panem, carnem, sic
scabere; sic vestem gerere. Magistri pueros & puellas
docebant & ipsi, D. ^f Hieronymus: magistrum autem
pueri tui, de quo dignatus es scribere, quem plagiatores eius
esse non dubium est, saepe Euagrius presbyter, dum adhuc

^b De gest. Pæ-
lagii. Et hoc
videtur Op-
pianus Episc-
pos appellare,
sive inspecto-
res, lib. 1. &
3. de Piscat.
^c Lib. 6. cap. 1.
vide & pæda-
gogum crucia-
rium Calpur-
nii Flacci.
^d in Platoni-
ca 1.

^e Plutarch.
virtutem do-
cere posse.

Antiochia essem, me presente corripuit, cui ille respondit, ego nihil timeo, dicit se à domino suo fuisse dimissum.

Quod ad puellas attinet, extat insigne testimonium

a L. 4. ubi Pupillus educi debet.

a Iuliani ICri. is à cognatis, & propinquis pupilla perditus ad magistratum, iussus est alimenta pupilla, & mercedes ut liberalibus artibus institueretur, præceptoribus dare. b Martialis;

b lib. 9. 70.

Quid tibi nobiscum est ludi scelerate magister?

Inuisum pueris, virginibusque caput.

c de Ill. Gräm

c Suetonius: Q. Cæcilius Epirot a Tusculi natus, liberatus Attici Satrij equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistola, cum filiam patroni nuptam M. Agrippæ doceret, suspectus in ea, & ob hoc remotus, ad Cornelium Fallum se contulit. Neque verò seruis ipsis defuit magister, aut pædagogus familiaris. de illo antiquus cippus Tibure,

D

M

TIB. CLAVDIO. AVG. LIB

HERMETI

M. PVEROR. DOM. AVGVST

de hoc Romæ,

FLAVI. STEPHANI
PAEDAG. PVEROR.
IMP. TITI
CAESARIS

Pædagogo CAPSARIUM adiungemus, ex auctoritate

d L. 13. de manū. vind.

d Vlpiani: si collactaneus, si educator, si pædagogus ipsius; sinutrix, vel filius, filiaue alterius eorum, vel alumnus,

e Sat. 10.

vel capsarius &c. e Iuuenalis;

*Eloquium aut famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,*

Quisquis adhuc uno partam colit aße Mineruam,

Quem

Quem sequitur custos angusta vernula capsæ.

ubi ex vetere Grāmatico discimus, designari puerum adhuc discentem, quem arcula sequatur, in qua codices reponantur. Capsas autem, & armaria librorum recensuit, & Iul. Paulus. Et hæ pueriles capsæ minuscule videntur fuisse, ut pote ad gestandum habiles. ideoque angustas vocauit Iuuenalis, ad earum discrimen, quæ maiores erant, & statariæ, quarum videtur meminisse Iul. Paulus. Capsarii verò, qui in balneis vestimenta accipiebant custodienda, utrum serui fuerint an liberi, alij viderint. Et hi ferè omnes (uno & altero excepto) serui intramurani fuerunt, ut cum Asconio nostro dicam. Nunc describemus eos, quibus extra domesticos parietes utebatur dominus, militares primum, tum alios. ARMIGER ex *b* Virgilio, & aliis notus satis,

*a lib. 3. Senz.
Tit. 8.*

— *forma tum vertitur oris*

Antiquum in Buten, hic Dardanio Anchisæ

Armiger ante fuit —

isque preciosus, si *c* Plinio credimus de Iusciniis loquenti: ergo seruatorum illis precia sunt, & quidem ampliora, quàm quibus olim armigeri parabantur. Et hos heroibus Poetæ attribuunt, quos Reges & olim, & hodie, in hac saltem parte æmulati sunt. testis est antiqua sculptura preciosæ illius Sapphiri, cuius typum MARQ. FREHERVS vir eruditissimus edidit, & illustrauit. In ea Constantius Imp. aprum venabulo excipit: Armiger autem telum gestans, feræ impetum formidans, dat se in pedes. *d* Prudentius de armigero Cæsariano;

b lib. 9. Aen.

c lib. 10. cap. 279

d in apothese

Armiger è cunco puerorum flauicomantum,

Purpurei custos lateris, deprehenditur unus.

Nec

*Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Projicit, ac signum Christi se ferre fatetur.*

lib. 9. 57.

^a Martialis.

Splendophorus Lybicas domini petit armiger urbes;

Que puero dones tela Cupido para;

Illa quibus iuvenes figis, mollesque puellas;

Sit tamen in tenera leuis, & hasta manu.

Loricam, clypeumque tibi, galeamque remitto. &c.

b lib. 1 Ep. 21

De Helemi-

ebis armigero

Alboin. Pau-

lus Diaconus

lib. 2. de gest.

Longob. cap.

28.

c Lib. 4.

d Menapius

lib. 3. cap. 10.

Notavit porro ^b Sidonius. Theodoricum regem, arcum lateri innectere citra grauitatem regiam iudicasse, & tradidisse gestandum puero, hinc armiger in aula Constantinopolitana, qualis describitur à ^c Corippo Narfes: hinc apud Curopalatam scutarius in eadem aula. & hinc demum in ^d Turcica puer ephebus, qui Sultano gerit arcum, & sagittas. A qua eadem ratione notat Lampridius, Commodus imperante tres Præfectos Prætorio fuisse, inter quos libertinum, qui a PVGIONE appellatus est. Fuit autem apud Cæsares minister Palatinus, qui arma custodiret huiusmodi A. quidam VIBIVS. HERMES. IMP. NERONI. A CVSTODIA ARMORVM in veteri monumento legitur. Duces & ipsi, regibus satis impares, armigeris non caruerunt. S. ^e Ferrandus in parænetico; *tunc autem dux optimus neminem ladet, sin omni Prætorio illius non audeat aliquis amicus, cliens, medicus, armiger, aut propter officij publici deuotionem lateri ducis semper adiunctus, concessa beneficia vendere.* His armigeris affines fuerunt CACVLAE, & CALONES, ita dicti auctore Festo, quod fustibus clauisque ligneis armari solerent ad tutelam dominorum. Hic ^f Isidorum emendabimus, deformem vitio non suo. *classis (inquit ille) dicta est à Gra-*

*e edidit A.
Statius.*

*f lib. 19. orig.
cap. 1.*

εὐνομασθὲν ἀπὸ τῶν κάλων, id est lignis: unde & calones
 nauiculae, quae ligna militibus portant. lego: unde & ca-
 lones, & caculae, qui ligna militibus portant. Fuerunt
 autem haec ligna fustes ut diximus, & clauae: quod
 enim Euangelistarum interpretes habent, missam
 fuisse cohortem ad vincendum IESVM cum gladiis,
 & fustibus, ita vertit Iuuenius;

Pars strictis gladijs, pars fidens pondere clauae.

a Lib. 4.

Et hi ^b CLAVATORES dicti sunt, & ^c GALEARII. LIXAS. ^b Festus:
 Acron Grammaticus perperam seruos militum ap-
 pellat, cum certum sit fuisse liberos homines. ^c Val.

*b Festus:
 c Vegetius lib.
 3. cap. 6.
 d ad Horat.
 lib. 1. Sat. 2.
 e lib. 2. cap. 7.*

Maximus: protinus namque lixas à castris summonit (Me-
 tellus) cibumque; coctum venalem proponi vetuit. in agmi-
 ne neminem militum, ministerio seruorum, iumentorumque;
 ut arma sua & alimenta ipsi ferrent, uti passus est. Lecti-
 carios quoque ideò calones appellauit Seneca, (Le-
 ctica formosis imposita calonibus) quod ligna seu asse-
 res lecticæ portarent. κάλων enim lignum est, inquit

Festus, & Isidorus. f Horatius profectò aliquoties

*f lib. 1. Sat. 2.
 s. ut. 6. lib. 1.
 Epist. 14.*

hoc nomine seruos designat, sed viliores ut vide-
 tur, veluti muliones, & huiusmodi. Et haec de ser-
 uis militaribus. Dominum domo egredientem

ANTEAMBVLONES praecedebant, in eum usum, quem

g lib. 3. ep. 14.

tangit iunior ^h Plinius; eques Romanus à seruo eius, ut

h lib. 4.

transitum daret, manu leniter admonitus, conuertit se;
 nec seruum, à quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam
 grauitè palma percussit, ut penè concideret. Nescio quis
 apud ⁱ Cornificium: hic inquit habito; perspicit argentum,

i Lib. 5. 93.

quod erat expositum, visit triclinium stratum; probat, ac-
 cedit seruulus, dicit homini clarè, dominum iam ventu-
 rum, si velit exire. ^j Martialis autem scribit, & ad li-
 beros homines pertinuisse hanc operam,

Q

Exigis

Exigis à nobis operam sine fine togatam:

Non eo, libertum sed tibi mitto meum.

Non est (inquis) idem: multo plus esse probabo.

Vix ego lecticam subsequar, ille feret.

In turbam incideris, cunctos umbone repellat: &c.

^a lib. 10. 74. Idem ^a Poeta;

Iam parces lasso Roma gratulatori,

Lasso clienti. quamdiu saluator

Anteambulones, & togatulos inter

Centum merebor plumbeos die toto?

At quia non ad clepsydram scribimus, quisquis leget hæc ignoscat nobis, si studio veritatis eruendæ, plumbeos nummos asseremus. Hos hic noster

^b lib. 3. 7.

^b alibi centum quadrantes appellat,

Centum miselli iam valet Quadrantes,

Anteambulonis congiarium lassi.

Et quidem ego ipse in illa opinione aliquando fui, ut putarem, & illa superius relata, & hæc eiusdem ^c auctoris,

^c lib. 1. 67.

Nigra sordibus explices moneta:

&c,

Constemus tibi plumbea selibra.

hæc inquam omnia intelligi de vili, & minuta pecunia, ut apud eundem ^d Poetam legimus, *plumbea vina, & plumbea mala.* Imò & quæ apud ^e Plautum legeram;

^d lib. 10. 89.

& 98.

^e Casina.

^f Trinummus.

^g 4 sc. 1.

^g Mestellaria.

Cui homini hodie peculi nummus non est plumbeus. f &c,

Cui si capitis res fiet, nummum nunquã credam plumbeum.

^g item, SER. *Tace sis faber, qui cudere soles plumbeos Nummos.*

ita interpretabar. Verũ ut sententiam mutarẽ fecit primũ fortuna obsequens, quẽ obtulit mihi nummos aliquot veteres, Romæ & alibi erutos, plumbeos omnes,

omnes, quos auersos, & aduersos hinc in tabella dare
decreui: deinde i. ^a LIPSIUS, qui monetam plumbeam ^{a in Schediss}

Q 2

can-

candidè agnouit. Subsequebantur PEDISSE QUI. Et ideo myriadas seruorum comparatas fuisse scribit

^a lib. 6. de *af-*
fectis, Nonius
in *ASSAS*.
^b Lib. 14.

^a Athenæus, ut comitum, anteambulorum, & asseclarū copia ne deesset. ^b Ammianus: nonnullos fulgentes sericis indumentis, ut ducendos ad mortem, vel ut sine diritate omnis loquamur, prægresso exercitu, arma cogentes, manipulatim concitato fragore sequitur multitudo seruorum. ^c Cimon nobilis ille Imperator, dispensatoribus utebatur, ut si quis opis eius indigeret, haberet quod statim daret, ne differendo videretur negare. Et hi omnes pars erant, & portio officii & obsequij quotidiani. Cuius tamen corpus liberi homines constituebant. ^d Iuuenalis,

^e Cornel. Nepos. *sive* *is* *Acemil*, *Probus*.
in *Cimone*.

^d Sat. 3.

*Si vocat officium, turba cedente vehetur,
Dives, & ingenti curret super ora Liburno.* &

— nobis properantibus obstat

*Vnda prior: magno populus premit agmine lumbos,
Qui sequitur: ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter. —*

^e lib. 1. ep. 5.
^f lib. 10. 88.

^e Plinius: paucos post dies ipse me *Regulus* conuenit in *Prætoris officio*. ^f Martialis:

*Omnes persequeris Prætorum Cotta locellos,
Accipis & ceras, officiosus homo es.*

^g lib. 4. 35.

^g idem alibi graphicè,

*Condita cum tibi sit iam sexagesima messis,
Et facies multo splendeat alba pilo.
Discurrens tota vagus urbe, nec ulla cathedra est,
Cui non mane feras irrequietus Aue.
Et sine te nulli fas est prodire Tribuno,
Nec caret officio Consul uterque tuo.*

^h lib. 6. de *be-*
nes, cap. 34.

Salutatores totā hanc scēnam cōplebant. ^b Seneca:

ad

ad quemcumque itaque istorum veneris, quorum salutatio urbem concutit, scito, etiamsi animaduerteris obsessos ingenti frequentia vicos, & commeantium in utramque partem cateruis itinera compressa, tamen venire te in locum hominibus plenum, amicis vacuum. in pectore amicus, non in atrio queritur. Salutatoria vox fuit, Ave, ut apud Martialem vidimus, & apud alios passim est videre. Hora huius officiosæ salutationis fuit antelucana.

^a Iuuenalis,

^a Sat. 3.

Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod pauperis hic meritum, si curet nocte togatu s
Currere, cum Prætor licforem impellat, & ire
Precipitem iubeat, dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam, & Modiam collega salutet?

^b Idem,

—habet Trebius propter quod rumpere somnum ^b Sat. 5.

Debeat, & ligulas dimittere sollicitus, ne
Tota salutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubijs, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri Serraca Bootæ.

^c Sallustius: C. Cornelius eques Romanus operam suam ^c in Catilinæ

pollicitus, & cum eo L. Vargunteius Senator, constituere ea nocte paulò post cum armatis hominibus, sicuti salutatum, introire ad Ciceronem. Nisi ^d salutatores incidissent ^d Sen. Ep. 122

in aliquem sectatorem Atrilii illius Butæ, qui lucem statuerat sibi somni tempus esse. Et hæc quidem penè publica fuit salutatio, illa priuata, quam

Galba Sulpicius exoletam alibi, in domo sua obstinatissime retinuit; ut liberti seruique, bis die frequentes adessent, ac mane saluere, vesperi valere sibi singuli dicerent. Admittebantur autem salutatores, idq; non sanè gratis. ^e Sueton. cap. 4.

sanè gratis. f Iuuenalis;

f Sat. 3. nec uno in loco;

omnia

— omnia Romæ

*Cum precio. quid das ut Cossum aliquando salutes ?
Ut te respiciat clauso Veiento labello ?*

At verò præfuisse aliquem huic turbæ officiosæ, saltem in aula Cæsarum, videtur indicare marmoreæ inscriptionis fragmentum, in quo NERITO cuidam DIVI CLAVDII nescio an liberto, OFFICI IMPER. fortè curator, locus monumenti designatur. Confirmant coniecturam verba martyrologij Romani; *Pisis in Tuscia sancti Torpetis martyris, qui magnus in officio Neronis primum fuit &c.* An autem TISANDER quidam AVG. LIB. OFFICIALIS huc pertineat, viderint alij. Et certè nisi insigniter fallor, hoc munus admissionalium fuit, de quibus suo loco dicemus. Locus status & solemnis, ubi peragebatur hæc fabula, atrium erat. Seneca stylum acuens in has ineptas saluatorum concursationes, & quidem verbis pro-

*a lib. 6. de beneficiis. cap. 34.
b De breuitate vite cap. 14.*

ximè citatis: *a in pectore amicus, non in atrio queritur.* *b Idem: quàm multi per refertum clientibus atrium prodire vitabunt, & per obscuros aditum aditus profugient ?* Martialis passim. Illa antelucana potentiorum fuit; tenuiorum autem matutina. OFFICIOSORVM statio vestibulum fuit. *c Gellius ex doctrina Sulpicij Apollinaris; qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam vacuum relinquebant, qui inter fores domus, & viam medius esset, in eo loco qui dominum eius domus salutatum venerant, priusquam admitterentur, consistebant &c.* Et hæc verba Gellij penè transcripta

*d vestibulum.
e Aen.*

*d Non. Marcellus, qui ex Gellio emendandus est.
e Donatus etiam ad illa Virgilij;*

*Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci,
Luctus, & ultrices posuere cubilia cura.*

fera-

feralem (scribit) *Ditis domum, ecce quale obseruabat officium in primo vestibulo.* ^a ADVERSITORES qui dicebantur, huic seruitio extramurano ad censendi sunt. hi domino foris cœnanti (teste ^b Donato) aduorsum ibant, officij & tutelæ gratia. Sed & ACCERSITORES, ut ita dicam; & qui aduentum domini præmittebantur nunciatum. ^c Plinius; *euigilaueram. nuncius à Spurinna, venio ad te. imò ego ad te à Iuuen-* ^d *CUS,*

Talia dum loquitur, scissos lacerata capillos:

Pro fratris morbo iustis soror anxia curis,

Hortatur iuuenem rapido percurrere gressu,

Casibus ut tantis Christus seruaret amicum.

Iuuenis hîc famulus est. ^e Ouidius,

Ancilla puerique manus ferat arte tabellas:

Pignora nec iuueni credite vestra nouo.

Et hi erant domestici ultro citroq; cursantium manipuli. ^f Appuleius; *misitque protinus cursorem, qui uianti marito domus expugnationem nunciaret.* At de cursoribus agemus infra. Aduersitoribus illi non dissimiles fuerunt, qui præcincti lumbos, & lychnos ferentes, dominum domi præstolabantur, à cœna reuertentem; quorum aliqui Dominorum comites erant. ^b Val. Maximus: *Caius autem Duillius, qui primus naualem triumphum ex Pœnis retulit, quotiescumque epulaturus erat, ad funalem cereum, præeunte tibicine, & fidicine, à cœna domum reuerti solitus est.* idem ^g *au-* ^h *ctor: M. Antonius auorum nostrorum temporibus clarissimus orator, incesti reus agebatur. cuius in iudicio accusatores seruum in questionem perseuerantissimè postulabant, quod ab eo, cum ad stuprum iret, laternam pralatam contenderent.* ^k Iuuenalis.

^e lib. 3. de arte am.

^f lib. 10. Met.

^g Luca 12. 35

^h lib. 3. cap. 6.

ⁱ lib. 6. cap. 8.

^k Sat. 3.

sed

— *sed quamuis improbus annis,*

*Atq; mero feruens, cauet hunc, quem coccina lena
Vitari iubet, & comitum longissimus ordo:*

Multum praterea flammaram, & abenea lampas.

Et verò sine his dominus benè potus, qui domum se
contulisset? ^a Propertius;

^a Lib. 2. El.
29.

Hesternæ mea lux cum potus nocte vagarer,

Nec me seruorum duceret ulla manus;

Obuia nescio quot pueri mihi turba minuta

Venerat. —

Et hos AD LYCHNUM, AD FVNALE, AD LATERNAM,
LAMPADOPHOROS, & TAEDIGEROS appellabimus. At

^b 1. Aeneid.

funalia (ut inquit ^b Seruius) ideò dicta sunt, quia ante
usum papyri antiquitus funes cera circumdabant. Quod

^c lib. 20. E
sym. cap. 20.

iisdem verbis expressit ^c Isidorus. Antiquorum autè
funalium figuram præferunt Angeli insculpti in ve-
tere monumento è marmore Synnadico, in quo ia-
cent sacrosancta ossa beatissimi Lucae Euangeli-
stæ, in augustissimo templo D. Iustinæ, apud nos.

Et hoc dubio procul etymon habent vox Ecclesia-
stica, Intortitia, & Italica Torcie, & Torchii: imò
& Hispanica, Antorcha. Funalia enim funes intor-
tas referebant. Addamus etiam fomitem gossy-
pinum, quem hodie cera superinducimus, à nostris
appellari, Pauero, corruptâ Papyri, cuius memi-
nit Seruius, nomenclaturâ. In hac autem cohorte
MONITORES quidam erant. ^d Appuleius: *post hac mo-
nitu famuli mei, qui noctis ADMONEBAT, iam & ipse
crapula dissentus, protinus exurgo: & appellata prope
Byrrhena, titubante vestigio domuitionem capesso, sed cum
primum plateam vadimus, vento repentino LVMEN, quo
nitebamus, extinguitur.*

^d Lib. 2.

Et

Et horum qui admonerent ingens videtur fuisse numerus, apud homines nobiles, & fortunatos. Seneca: nec illos quidem inter ociosos numeraueris, qui sella se, & lectica huc & illuc ferunt, & ad gestationum suarum, quasi deserere illas non liceat, horas occurrunt: quos quando lauare debeant, quando natare, quando cœnare, alius ADMONET; & usq; eo nimis delicati animi languore soluntur, ut per se scire non possint an esuriant. Concinnè ^b Plinius; quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. 5°. Lucullus hanc de se præfecturam seruo dederat, ultimoque probro manus in cibis triumphali seni deducebatur, vel in Capitolio epulanti, pudenda re, seruo suo facilius parere, quàm sibi. Contra ^c Carneades, qui cum cibi capiendi causa recubisset, cogitationibus inharrens, manum ad mensam porrigere obliuiscatur, nisi monitrix domestica, temperato inter studia officio, manum necessarijs usibus,

a de breui
uita cap. 13.

b lib. 28. cap.

c Val. Max.
lib. 8. cap. 7.

R

aptas-

aptasset. At de his monitoribus non nihil egimus, cum Inuitatorem, & Structorem produceremus in medium. Quoties verò pedibus incedere domino non libuisset, aderant LECTICARII qui gestarent. ^a Seneca; hoc itaq; ipsi mihi dico, quoties tale aliquid perstrinxerit oculos meos, quoties occurrit domus splendida, cohors culta seruorum, lectica formosis imposita calonibus. impositam dixit, quia lecticarii succollabant suppositis ceruicibus. ^b Auctor ipse: idem de istis licet omnibus dicas, quos supra capita hominum, supraq; turbam delicatos lectica suspendit. & ^c alibi: quò tandem ab istis gerulis, cubile istud tuum circumferentibus? quò te penulati isti, in militum quidem non vulgarem cultum subornati? In quibus verbis notandum est, Penulam fuisse vestem lecticariorum; tum quia pluuiam arcebat, tum quia viatores ipsa utebantur promiscuè. Apud nos utuntur eadem, sed laxiore, & breuiore cursores nostri: antiqua enim penula demissior, & adstrictior fuit; ideoque ^d Cicero penula irretitum Milonem. ^e Quintilianus (siue ille Tacitus) adstrictos & inclufos penula, causarum patronos scripserunt. huc allusit ^f Martialis, qui cucullum papyraceum, oliuarum penulam vocat. Fuit autem penula ^g pallium cum fimbriis longis, quo usi sunt Grammatici, quos penulatos magistros vocat ^h Augustinus, ut & Grammaticam ingressam fuisse Deorum Senatam penulatum affirmat ⁱ Marcianus Capella. Et Marciani quidem verbis, quæ nescio quibus deformata librario- rum præstigiis, Criticis omnibus, sub specie probæ lectionis, hætenus imposuerunt, nos personam detrahare conabimur. Quod enim vulgo legunt; quæ femina licet in Attica, ubi maiore aui parte floruerat, se

asse-

^a Epist. 110.^b Epist. 80.^c lib. 3. de benefic. cap. 26.^d in Milonia.

na.

^e de causis

corr. Eloq.

^f lib. 13. 1.^g Cornutus

ad Pers. Sat.

^h Isidorus lib.

19. orig. cap.

24.

ⁱ lib. 1. con-

fession. ca. 16.

^g lib. 3.

affereret incedere palliatam, tamen ritu Romuleo, propter
 Latiale numen & olim caput, propterque Martiam gentem,
 Venerisq; propaginem &c. ita corrigendum est; propter
 Latiale nomen, & Toli caput. Nota est narratio de ca-
 pite Toli Vulcentani, euoluto ex fundamentorum
 sedibus, in colle Tarpeio. Et mihi quidem aliquan-
 do placuit, etiam ^a Varronis locum hoc Toli nomi-
 ne insignire, ad ipsius etiam auctoris mentem: *Capi-*
tolium dictum, quod hic, cum fundamenta foderentur adis
Ionis, caput Toli hominis inuentum dicitur. Verum hæc
 huius loci non sunt. Ad penulam ut reuertamur,
 selectiora quædam qui volet, legat commentarios
 ad Lampridium, & Spartianum Is. CASAVBONI. Ince-
 debant autem lecticarii canusinati. ^b Martialis;

^a lib. 4. de L.

L.

Vt canusinatus nostro Syrus affere sudet.

^b lib. 9. 23.

Penula igitur, ut vidimus hi usi sunt, quam tunica
 superponebant. alioqui tunica ^c solemnis vestitus
 seruorum fuit. ^e Afranius;

Vos quibus cordi est intra tunicam manus leua, dextra
intra penum herile.

^c apud Prisci-
 an. lib. 5.

^d Plautus:

Aduenisti audacia columen consutis dolis.

^d Amphirud-
 ne.

^{so}, Imò quidem tunicis consutis huc aduenio, non dolis.

^e Phædrus de Atriense,

Cui tunica ab humeris linteo Pelusio

^e Lib. 2. fabu-
 lar.

Erat destriicta. —

^f Iuuenalis,

^f Sat. 6.

— ponunt

Cosmetæ tunicas. —

gidem,

— simplex ne furor sestertia centum

^g Sat. 1.

Perdere, & horrenti tunicam non reddere seruo?

^b Gellius: Plutarchus, seruo suo nequam homini, & contu-

^b lib. 1. c. ult.

maci, sed libris, disputationibusque Philosophia aures imbutas habenti tunicam detrabi, ob nescio quod delictum, cecidit; eum loro iussit. ^a Appuleius de seruis in pistrinum coniectis; cuncti tamen ita tunicati, ut essent per pannulos manifesti. ^b Ammianus Marcellinus: stetit itaq; subtabidus (Procopius) excitum putares ab inferis, nusquam reperto paludamento, tunica auro distincta ut regius minister indutus. ^c Tranquillinus martyr Chromatium Praefectum alloquens: postea verò tu ipse positus sericis, quibus indutus es vestibus, seruilem tunicam induas. Et hoc demum est, quod innuit Lampridius, apud quem Alexander Seuerus Imperator, seruos suos semper cum seruili veste habuit, libertos (ita habet antiquus liber, & rectè) cum ingenuorum. Liberti enim Caesariani seruorum loco aliquando videntur habiti fuisse. Antiqua inscriptio.

OSSA

VIBIAE. SVCESSAE. LIVIAE. AVG. SER
AB. ARGENTO. POTORIO. ITEM. A. VESTE
L. VIBIVS. AVG. SER. PAMPHILVS. SCRIBA
LIB. & C.

Præterquam quòd ^d libertinis omnibus, etiam iure aureorum annulorum donatis, imago potius obtigit, quam status ingenuitatis. Et hoc est, quod ^e Seneca vestiarium vocat; est aliquid quod dominus præstare seruo debeat, ut cibarium, vestiarium. nemo hoc dixit beneficium. Idem ^f auctor alibi; Familia vestiarium petii, victumque. At hac tunica non demissa, sed ita constricta usi sunt, ut succingerentur laciniis eiusdem. & Horatius,

— puer altè cinctus acernam

Gausape purpureo mensam præterisit. —

Phæ.

^a Phædrus,

Ex alticinctis unus Atrienfibus.

^a lib. 2. fabulâ

^b Seneca: *Coniunia me hercule horum non pofuerim inter vacantia tempora, cum videam quàm follicitè argentum ordinem, quàm diligenter exoletorum fuorum tunicas fuc-*

^b de breuitate uita cap. 12.

cingant. c Iuuenalis de ancilla tabernaria,

^c Sat. 8.

Et cum uenali Cyane fuccincta lagena.

Et hoc fibi uoluit ^d Horatius,

^d lib. 2. Sat. 6.

— ut omnes

Præcincti rectè pueri, comptique minifrent.

Neque aliò respexit ^e CHRISTVS dominus, difcipulos monens, ut lumbos præcingerent feruorum in morem, qui dominum à nuptiis reuertentem expectant domi. ^f Petrus Chryfologus fcripfit egregiè:

^e Luca 12.

cingulum quidem eſt propriè indicium feruitutis; quod & difcurfus expeditos reddat, & faciat obfequentes. Anima duertendum obiter hic eſt, ueſtem aliquando traditam feruis fuiſſe, ut ea perpetuò uterentur, ſecundum ordinem, & dignitatem mancipiorum, ut ſcribit ^g Vlpianus: aliquando ad certum uſum,

^f Sermon. 24.

& ad certa tempora, ut cum deducerent dominum, uel ipſi cœnanti miniſtrarent, ut apud ^h Pomponium legimus. Et de his hæc tenus. Ad lecti-

^g L. 18 de uſu fr.

carios ut redeamus; efferebant illi mortuos. i Caius Gracchus: is in lectica ferebatur, ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit, & per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent? ^k Ser-

^h L. 26. de pecul.

Sulpicius; coactus ſum in eadem illa lectica, qua ipſe delatus eram, meiſque lecticarijs in urbem eum referre.

ⁱ apud Gell lib. 10. cap. 3.

Marcellum intelligit, què Magius necauerat. ^l Cornelius Nepos; Atticus elatus eſt in lecticula. ^m Ci-

^k lib. 4. Familiari. 12.

cero: at iſte operta lectica, latus eſt per oppidum ut mor-

^l in uita Attici. ^m Philipp.

THUS

a in Milon.
argum.

tuus. ^a Asconius : cadaver eius in viarelictum, quia ser-
ui Clodij aut occisierant, aut graviter saucij latebant, Sex
Tadius Senator, qui fortè ex rure in urbem reuertebatur,
sustulit, & lectica sua Romam ferri iussit. Et de hoc va-
rio lecticæ usu extant lusus aliquot apud ^b Martia-
lem.

b lib 2. 11.

Latiior hexaphoris tua sit lectica licebit :
Dum tamen hæc tua sit Zoile Sandapila.

c lib. 6. 77.

^c Item,
Invidiosa tibi quàm sit lectica, requiris ?
Non debes ferri mortuus hexaphoro.

d Lib 9. 3.

^d Et,
Octo Syris suffulta datur lectica puella ;
Nondum Sandapila pondus amicus erit ?

e Lib. 2.

Imò & posterius seculum, atq; adeò nostri recepe-
runt, ut lecticarij in vespillonū agmine essent. extant
Nouvelle Justiniani, quas vocât. XLIII. & LIX. ad quas,
& ad librum xi codicis notavit clarissimus CVIACI-
vs. Hexaphorum autem, & octophorum denomi-
narunt homines, prout sex vel octo lecticam subi-
bant, delicatorem dominorum arbitrato : & illam
quidem laxiorem ad modulum opum & luxus. Mo-
desti sanè, & frugij homines quatuor tantum adhi-
bebant, & ^e Marcianus Capella ^b Philologiæ in cœ-
lum eunti totidem adscripsit, laborem, amorem,
epimeliam, & agrypniam : nec aliter virginem de-
cebat, studiosam videlicet, minimeque delicatam.
Beatiore, octo sibi parabant homines rectos, ut in-
quit ^f Catullus. Petronius Bargaten à duobus lecti-
carijs in mediam rixam perlatum fuisse scribit, seruo
nimirum dignitatem hac etiam in re dominicâ, adi-
mens, & secernens à liberis. Cæsarianorum autem

f Epigr. 10.

lecti-

lecticariorum adeò grande agmen fuit, ut nominibus & præpositis distinguerentur. Indicat in veteri epigrammate TI. CLAVDIVS nescio quis AVG. L. QUADRATVS. DEC. LECTICARIORVM. BRITANNICI. EORVM verò . qui mercede conducti operas locabant, non minor numerus fuit. siquidem apud P. Victorem, Romæ, regione XIV. trans Tiberim, legimus castra fuisse lecticariorum. At quia plerumq; domini vel gratia voluptatis, vel morbi leuandi gestabantur, ideò in hunc usum parabantur loca peculiaria, quæ gestationes appellabant. ^a Plinius iunior, *gestatio* ^{alib. 2. ep. 17.} ^{b L 16. de u-} *buxo, aut rore marino. ubi deficit buxus, ambitur.* ^{sufr.} ^c Iulianus I Cs. & si forte voluptarium fuit prædium, viridaria vel gestationes, vel deambulationes arboribus infructuosis opacas, atque amœnas habens. Neque sub dio tantum gestabantur, aut vectabantur, sed & sub tecto porticus alicuius. ^e Iuuenalis,

*Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra.*

^d Idem,

*Balnea sexcentis, & pluris porticus, in qua
Gestetur dominus quoties pluit, anne serenum
Expectet, spargatque luto iumenta recenti?*

Adhibitus est autem in gestandò certus quidam passuum numerus, ut in deambulando Ciceronem adhibuisse testatur ^e Plutarchus; & patet ex antiqua ^{e in Cicerone.} inscriptione.

IN HOC
POMARIO
GESTATIONIS
PER CIRCVITVM
ITVM ET REDITVM

QVIN-

LAVR. PIGNOR.
 QVINQVIENS
 EFFICIT PASSVS
 MILLE

Gestabantur autem nauiletica, scamno, vehiculo;
a lib. 2. ca. 15. inquit *a* Cornelius Celsus. Cathedra etiam, & sella: unde CATHEDRARIJ serui *b* Sidonio: *solus Curio meus in transfugarum perfidiam inuectus, cum ad uesperasceret, per cathedrarios seruos vespillonibus tetriciores, domum raptus, ac reportatus est.* Delicati illi & CATHEDRALICII *c* Martialis iidem cum his minimè sunt. De sella *d* Suetonius, qui gestatoriam vocat. Et ad supplicium hac raptabantur rei tormentis afflicti, ut notauit *e* Ammianus: *indefensi, bonis ablatis, nullo contacti delicto, promiscuè iuuenes, alijque membris omnibus capti, ad supplicium sellis gestatorijs ducebantur. portatoriam vocat f Celijs Aurelianus: ante cibum prater ea erit adhibenda gestatio, portatoria scilicet sella, sine vehementi motu, quo partes vehementer patientes releuentur.* Idem meminit sellarum gestatoriæ, & fertoriæ. Gestabant autem homines duo. & Martyrologium. *Alexandriæ passio sancti Iuliani martyris, qui cum ita podagra constrictus esset, ut neq; incedere, neq; stare posset; una cum duobus famulis, qui eum in sella gestabant, Iudici offerretur &c.* Verum, non erit opinor nobis fraudi, si in gratiam studiosorum excurremus tantisper in varias aliquot sellarum nomenclaturas. Sellæ tonsoriæ meminit *b* Celijs Aurelianus. Sella pertusa legitur apud *c* Catonem, & videtur eadem, quæ balnearis apud Iul. *k* Paulum, quam ita delineat apud *l* Cassiodorum Theodoricus: *hinc desuper sella composita, quæ humanis necessitatibus, in absidis speciem perforatur, egros suscipit interno humore defluentes.* Familiaricas sellas

nomi-

nominat^a Varro, ad quem notauit ROS. SCALIGER, a lib. 1. de Re apud Catonem legi malè^b cellas familiæ, pro fellis, R. cap. 13. inuitâ sanè Criticorum Mineruâ. Cato enim cellas b Tit. 14. familiæ vocat seruorū habitationes, quas cellas appellat^c Columella. Seruilia namq; habitacula cellæ c lib. 1. cap. 6. nomine designantur. d Seneca de Pompeiano De d de Tr. aquil. metrio: cui iam dudum diuitiæ esse debuerant, duo vicarij, cap. 8. & cella laxior. e Cicero; conchyliatis Cn. Pompeij peristro- e 2. Philipp. matis, seruorum in cellis lectos stratos videres, f Vitru- f lib. 6. ca. 10. uius: & ex una parte equilia, ex altera ostiarj cellas. apud g lib. citato & eumdem^g auctorem cellæ familiaricæ, cellæ seruo- eod. capite. rum sunt, non penuariæ, ut quidam sunt arbitrati. Ab his cellis monachorū habitationes nomen mutuum sumpserunt, quod essent ut illę seruiles, arctę, & angustæ, quam sanè ob causam D. h Hieronymus, h in Hilario & i Ioh. Cassianus cellulas appellant, velut etiam ne. i lib. 2. de in- k Ennodius, monachos cellulanos, imò & D. l Gregorius monasterium ipsum non rarò cellam nomi- stitit. renanc. cap. 12. nat. Cellæ verò meretriciæ fatis notæ sunt ex Pe- k Lib. 1. Ep. 5. tronio, Martiale, Iuuenale, cuius carmen unius lit- l Dialog. Lib. 1. & 4. terulæ mutatione deprauatum, experiemur & nos an corrigere valeamus. m scribit namque.

Et dubitas alta Chionem deducere sella.

m Sat. 3.

quæ hic sit alta sella, dicant qui norunt, ego sanè cellam non inuitus reposuerim: alta enim cella fornix est. confirmat coniecturâ nostram idemⁿ poeta, n Sat. 4. qui alibi cecinit:

Intrauit calidum veteri centone Lupanar

Et cellam vacuum. —

& — sed quod potuit tamen ultima cellam o Sat. 6.

Clausit —

At pergamus recensere ceteras sellarū species: Ar-

S

quatæ

a Lib. 2. adu. Geni.
b annal. lib. 15.
c lib. 1. de bene. cap. 3.
d de breuit. vita cap. 14.
e Panegyrico.
f lib. 1. Ep. 6.

quate sellulæ meminit ^a Arnobius, nec non & ^b Tacitus. Porro glossario veteri sella arcuata Ἐπόρος est. Sellam muliebrem, solidam, curulem, alij recensuerunt. Et de his satis. Ob frequentes autem salutationes, & prelationes, aderant domino serui NOMENCLATORES, MONITORES, & FARTORES, quorum munus erat suggerere nomina obuiorum; nomen enim inquit Grammatici quasi nouimen dicitur, quod notitiam faciat: e notitia autem prodit existimatio, & beneuolentia, ^c Seneca: quemadmodum nomenclatori memoria loco audacia est, & cuiuscumque nomen non potest reddere, imponit. ^d idem alibi ob oculos hæc ponit orationis penicillo: isti qui per officia discursant, qui se aliosq; inquietant, cum bene insanierint, curæ omnium limina quotidie perambulauerint, nec ullas apertas fores praterierint, cum per diuersas domos meritoriam salutationem circumtulerint, quotumquemq; ex tam immensa, & varijs cupiditatibus districta urbe poterunt videre? quàm multi erunt, quorum illos aut somnus, aut luxuria, aut inhumanitas submoueat? quàm multi, qui illos cum diu torserint, simulata festinatione transcurrant? quàm multi per refertum clientibus atrium prodire vitabunt, & per obscuros adium aditus profugient? quasi non inhumanius sit decipere, quàm excludere, quàm multi beberna crapula semisomnes, & graues, illis miseris somnum suum rumpentibus, ut alienum expectent, vix alleuatis labijs, insusurratum millies nomen, oscitatione superbissima reddent? ^e Plinius minor: gratum erat cunctis, quod Senatam osculo exciperes, ut dimissus osculo fueras: gratum, quod equestris ordinis decora, honore nominum, sine monitore signares. ^f Horatius:

Si fortunatum species, & gratia spectat,

Mercemur seruum, qui dicitur nomina, leuam

Qui fodiat latus, & cogat trans pondera dextram

Porrigere. —

Nec aliter intellexit maior^a Plinius: *alienis pedibus alib. 29. ca. xi. ambulamus, alienis oculis agnoscimus, aliena memoria salutamus, aliena viuimus opera.* Censores & ipsi Nomenclatoribus sunt usi, indicat antiquum elogium;

L. VOLVSI O

VRBANO

NOMENCLATORI

CENSORIO.

Neque hoc ab re factum est, cum apud Censores, ciues nomina sua, uxorum, liberorum, libertorum, seruorumque profiterentur. Et sanè hic videtur censoribus nomina in memoriam reuocasse, non ciues citasse nominatim, quæ partes præconis fuerunt. ^{b lib. 2. cap. 9.} Val. Maximus: *ut est ad Poliam ventura Tribum, præco lecto nomine Salinatoris, citandum necne sibi esset hæsitauit.* Præconem verò comitatus est ille, qui ^{c L. ult. de iur. re immuni.} Buccinator nominum appellabatur. Romæ legebatur via Salaria.

L. VOLVSI O. VRBANO. NOMENCLATORI

PRAETORIO. PAPIAS. SERVOS.

PVELICVS. BVCCINATOR. NOMINVM

PRAECONES autem familiares fuisse, persuadent nobis antiqui lapides, Romæ,

C. RULLI

PRAECONIS

VENVLEIAE. O. L.

TRVPERAE &c.

Narbone,

VSINIO
 PRAECONI
 ANTIOPAE. & præter hos Thal-

a Iliad. A.
b Sat. I.

thybius, & Euribates ^a Homerici. At cui nam usui?
b Iuuenalis:

*Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
 Suppositus venias, ac falso nomine poscas.
 Agnitus accipies. iubet à præcone vocari
 Ipsos Troiungenas, nam vexant limen & ipsi
 Nobiscum —*

c lib. I. ep. 7.

c Horatius de Vulteio Mena præcone,
 — Vulteium mane Philippus
*Vilia vendentem tunicato scrut a popello
 Occupat. —*

d Gell. lib. 3.
 cap. 14.

SCRVTARIVM dixisset ^d Lucillius,
*Quid ni? & scruta quidem ut vendat scrutariu' laudat,
 Præfractam strigilem, soleam improbu' dimidiatam.*
 At hic Censorius Nomenclator, à quo digressi fu-
 mus, translata in Cæsares Censoria potestate, No-
 menclator à censibus appellatus forsan est.

DI S . MANIBVS
 TI. CLAVDI. AVG. LIB
 THALETIS. VINICIANI
 NOMENCLATORIS
 A CENSIBVS

e Apol. I.

Et is Libertus fuit iuxta præscriptum domus Pala-
 tine. Apparuerunt Nomenclatores & Proconsulibus.
e Appuleius: *querere à Nomenclatoribus tuis Maxime
 (quamquam est ille cauponibus, quàm Nomenclatoribus
 notior) tamen inquam interroga, an hic Iunium Crassum
 O censem viderint? non negabunt.* Huius gregis postre-
 mi

mi nobis, nec sanè admodum merito, erunt CURSORES, & TABELLARIJ. Cursoris operam indicat nomen ipsum. Petronius: *hinc inuolutus coccina gausapa, lectica impositus est, præcedentibus phaleratis cursoribus quattuor*. Præcurrere itaque, & præcedere cursorum fuit. ^a Martialis,

a Lib. 5. 94.

Nec feriatus ibat ante carrucam,

Sed tuta sæno cursor oua portabat.

Sed & prænunciare. ^b Appuleius: *misitque protinus cursorem, qui vianti marito domus expugnationem nunciaret*. ^c Tacitus; *supremo quidem die momenta deficientis, per dispositos cursores nunciata constabat*. ^d Suetonius: *& confestim quidem ad alterius matrem, qua procul aberat, cursores suos misit, qui anxie filium saluum nunciarent*. Imò & epistolas perferre ^e Suetonius; *inter moras perlatos à cursore Phaontis codicillos præripuit, legitque &c.* Et quidquid epistolas comitabatur. ^f Martialis,

b Lib. 10. Meid.

c Jul. Agrico.

la. d Ti: o cap. 6.

e Nero ca. 49.

f Lib. 3. 58.

Cursorum sexta tibi Ruffe remisimus hora,

Carmina quem madidum nostra tulisse reor.

Imbribus immodicis cælum nam fortè rucebat,

Non aliter mitti debuit, iste liber.

Suetonius in Nerone præcursum notauit, ut & Seneca. ^g ille: *numquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armillata, & phalerata cum Mazacum turba, atque cursorum*. Verùm, qualesnam hæ phalerae? num ab equis translatae ad cursores, quod illorum vices implerent? & sanè non improbo coniecturam. At apud Suetonium, Mazacum loco, Mazyces substituendi videntur. Mazyces enim Stephano Numidæ sunt, quos ita perspicuū est præcursores fuisse,

g cap. 30.

se,

a Epist. 37. se, ut negantem cœcum esse necesse sit. *a* Seneca:
o quàm cuperem illi nunc occurrere aliquem ex his troffulis
 in via diuitibus, cursores & Numidas, & multum ante
b Epist. 123. se pulueris agentem! Idem *b* auctor: omnes iam sic pe-
 regrinantur, ut illos Numidarum præcurrat comitatus, ut
c Lib. 12. 24. agmen cursorum antecedit. *c* Martialis,

*Non veñtor Libyci niger caballi,
 Succinctus neque cursor antecedit.*

En cursores & Numidæ iunctim recensiti. At Ma-
 zyces, ut diximus, Numidæ seu Nomades sunt, Ma-
 zaci Cappadoces, à Mazaca, si hanc inflexionem per-
 mittunt nobis canones Grammaticorum, apud
 quos Mazacenus, Mazaceus, & à Mazacis, Cappa-
 dox est, Mazacus nihil. Mazycum meminit *d* Iohan-
 nes Cassianus, ad quæ plura annotauit PETRVS CIAC-
 CONIVS Hispanorum eruditissimus. Verum ut una,
 quod dicitur, fidelia non duos tantum, sed & tres
 parietes dealbemus, legamus apud *e* Lucanum, &
 quidem meo periculo,

— tum concolor Indo

*Maurus, inops Nasamon, misti Garamante perusto
 Marmarida volucres, equaturusq; sagittas
 Medorum, tremulum cum torfit missile, Mazyx.*

f Cyneg. Et
 hi sunt equi
 Mazyces,
 quos laudas
 Oppianus lib.
 1. de venat.
 g in laud. Sti-
 lic. Panegy.

apud *f* Nemesianum,

*Quemq; coloratus Mazyx deserta per arua
 Pavit, & assiduos docuit tolerare labores.*

apud *g* Claudianum,

— nec spicula supplex

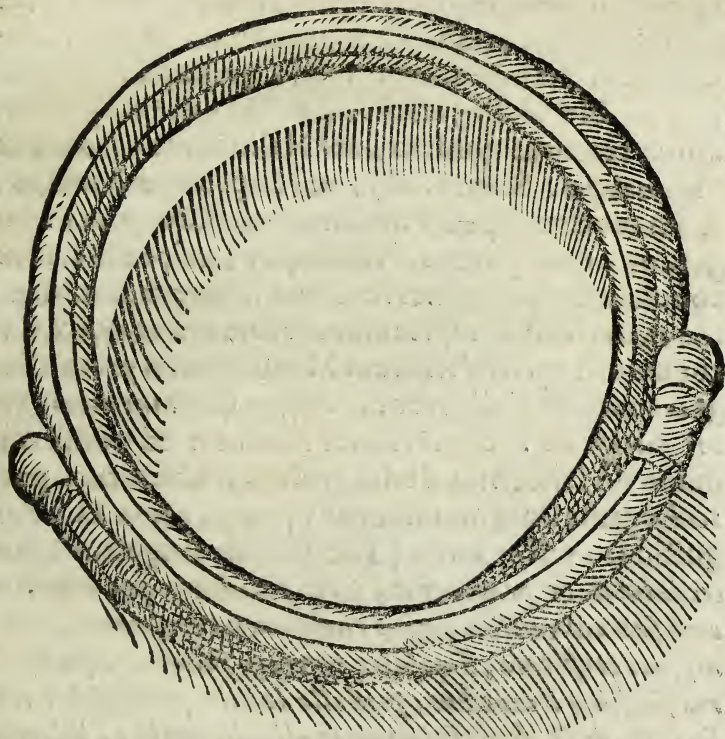
*Intorquet Garamas, repetunt deserta fugaces
 Autololes, pavidus proiecit missile Mazyx.*

h Lib. 10. 6. Nostros tangit, ni fallor, *h* Martialis,

Quan-

*Quando eques, & picti tunica Nilotide Matri
Ibitis. —*

Ad armillas quod attinet, damus hic earum exem-
plar, descriptum ex antiqua ærea olim inaurata,
quam Romæ nacti sumus.

Et ex hac armillæ specie percipimus quid in mentē
venerit a Isidoro scribenti, *circulum rotundari, armil-* alib. 19. orig.
lam extendi latius. Cornua enim (ut ita dicam) ar- cap. 31.
millæ abeunt à circuli perfecto illo orbe. De hu-
iuscemodi servis equitibus satis dictum est. Ad pe-
dites veniamus, quos tinctos (ut ille ait) colore

a Sat. 5.

noctis, in varios usus comparabant. a Iuuenalis,

— tibi pocula cursor

Gatulus dabit, aut nigri manus ossa Mauri,
 Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
 Cliuosa ueheris dum per monumenta Latine.

b Charact. 7.

c Lib. 4.

d Sueton. cap.

33.

e Horatius

lib. 2. Sat. 8.

f apud Petro-

nium.

g Ael. Spar-

tianus.

h Athenaus

lib. 4.

i apud Sur-

To. 30.

k Lib. 5. de Ci-

uit. Dei cap.

36.

l

m Lib. 2.

Ex eadem natione pedissequos aliqui habuerunt, ut gloriosulus ille apud b Theophrastum. Aliqui balneariorem, ut ostentator nescio quis apud c Cornificium. Nonnulli garrulos puellos, ut d Augustus. Vini infertores quidam, ut e Nasidienus; panis, ut f Trimalcio. Scurras alij, ut g Septimius Seuerus, & Phaurinus apud Philostratum. h Cleopatra eleganter, quæ pueros Aethiopes, ut prælucebant conuiujs domum reuertentibus, comparauit. Mauros autem fuisse suspicamus cursores illos, qui à Maximiano Aug. ad Victorem Maurum martyrem allegati sunt, ut ei dicerent; i desperasti vitam tuam, nec vis sacrificare? conterranei nimirum ad conterraneum de sententia deducendum. Cursorum porò Augustalium meminerunt præter alios D. k Augustinus: victor autem (Theodosius Augustus) sicut crediderat, & prædixerat, Iouis simulacra quæ aduersus eum fuerant, nescio quibus ritibus velut consecrata, & in alpebus constituta, deposuit; eorumq; fulmina, quod aurea fuissent, iocantibus, quod illa letitia permittebat cursoribus, & se ab eis fulminari velle dicentibus, hilariter benigneque donauit. l Corippus etiam,

— prænuncijs ante

Signa dedit cursor, posita de more lucerna.

De habitu certum est, non omnes eodem usos esse; cum Fl. Vopiscus tradat, Aurelianum Imperatorem Senatoribus, cursores eodem habitu quo ipse habebat,

bat, concessisse. Et quidem nisi Petronius phaleratos cursores Trimalcioni attribuisset, in eam sententiam propendebam, ut arbitrarer, Cæsarianos tantum phaleris usos esse. Quod enim hi albatii essent, alij secus, hoc sanè non displicet, at huic uni discrimini qui acquiescam, ego non video. Fuit profectò alba vestis Cæsarianorum, indicantibus^a Suetonio, & Aristide; At cursores in luto & puluere albatos vix animo concipio. Et quia lien peculiare cursus impedimentum est, ideò cursoribus inuri consueverat, vel extingui porione, ut tradit^c Plinius. hodie apud Turcas eximi cursoribus Regiis, testantur^d scriptores rerum Turcicarum. Cursoribus suis Cæsares unum aliquem præficiabant, qui in veteribus elogiis appellatur

^a Domit. cap. 12.

^b Sacror. Ser.

3.

^c lib. 26. cap. 13. lib. 11.

cap. 37.

^d Menauin.

lib. 4. cap. 13.

POSITVS CURSORVM. Neque verò iidem cum nostris fuerunt^e classarii, qui ab Ostia, & Puteolis, Romam pedibus per vices commeabant. Cursores dominum ut diximus præcedebant. Subseque-

^e Suetonius

V. sp. cap. 8.

bantur MACHAROPHORI. Cicero: memini enim, cum hominem portarem ad Baias Neapoli octophoro Aniciano, macharophoris centum sequentibus, miros risus nos edere, cum ille ignarus sui comitatus, repente aperuit leeticam, & penè ille timore, ego risu corruui. & Asconius: vehebatur Clodius equo, seruis xxx ferè expeditis, ut illo tempore mos erat, uter facientibus, gladij cincti sequebantur. Affinia sunt hæc illis^b Iuena-

fad. Q. Frat.

lib. 11. ep. 9.

ubi Paulum

Manutium

viderit fefel-

lisse coniectu-

ra.

g in Milonia-

na.

^b Sat. 7.

lis;
Nam si Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Ostendatur, ames nomen, victumque machera.

De TABELLARIIS agemus paucis. Petronius: annis enim ipsa inter diuersiores diutius ingurgitata, ne ignem

T

qui-

quidem admotum sensisset, & forsitan pernoctassemus in limine, ni tabellarius Trimalcionis intervenisset & vehiculis dives. ^a Cicero: duabus tuis epistolis respondebo; vni, quam triduo ante acceperam à Zetho, alteri quam attulerat Phileros tabellarius. Zethi nomen ex Aelii Cæsaris instituto cursori non potest nõ convenire: refert enim Spartianus, illum cursoribus suis, exemplo Cupidinum, alas frequenter apposuisse, eosq; ventorum nominibus sæpè vocitasse; Boream alium, alium Notum, item Aquilonem aut Circium, ceterisque nominibus appellantem, ut indefesse atque inhumane cursorarent. Currentius ille, cuius meminit D. Hieronymus, ad hanc normam nactus nomen est. Tabellarii videlicet laus est cursus, & festinatio. ^c Fuerunt autem qui cursores cum servis à pedibus confunderent: sed insigniter falsi sunt. Tabellarii autem, & tabelliones à tabellis, seu tabulis idè appellati sunt, quod ante chartæ & membranarum usum, in dolatis ex ligno codicillis epistolarum colloquia scribi solita essent. Tabellio idem qui exceptor fuit, & scriba publicus. Porro excipere actuario sum erat, sive notariorum, quo munere aliquandiu functi sunt ^d Genesius, & Cassianus clarissimi martyres, quorum ille exceptoris officio fungens, cum impia edicta, quibus Christiani puniri iuebantur, nollet excipere; & projectis in publicum tabulis, se Christianum esse testaretur, comprehensus, atque decollatus est; alter, execrabile ducens Christianorum neci deseruire, sub Christiana confessione triumphum meruit obtinere martyrii. Et hinc quod cecinit f. Iuvenalis,

Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?

Glossæ

^a lib. 9. fami-
liar. ep. 11.

^b Epist. ad
Marcellum.

^c Vines in
comm. Lib 5.
de civi. Dei
cap. 26.

^d Martyrol.
Rom. 25. Aug
3. Decembr.

f. Sat. 7.

Glossæ veteres interpretantur, *acta legenti*, excepto-
 ri. TABVLARIII autem, quos ^a Arcadius, & Honorius ^a L.V.C.Th.
 AA. seruituti obnoxios esse veterunt, rationes ^{de Tabul. Lo-}
 publicas tractabant; ideoque dicuntur aliquando ^{gogr. & Cens.}
 computare: necnon & Numerarii, & Calculatores
 vocantur. A tabulis verò denominati videntur eâ
 propè ratione, qua tabularium; quod nobis Italis
 sumentibus à Græcis mutuum, Archium est. ^b Qui- ^{b lib. 15. meta?}
 dius eleganter;

— intres licet ipsa fororum

Tecta tritum: cernes illic molimine vasto

Ex ere & solido rerum tabularia ferro.

Nec malè ^c Marcianus Capella: *Clotho verò, Lachesis,*
A troposq; quoniam sententias Iouis orthographe studio ve- ^{c lib. 1?}
ritatis excipiunt, utpote librariæ superum, Archiumq; cu-
stodes, cum Senatum Curiamq; contrahi, & ipsum Tonan-
tè exuuiis indusiari publicè cernerent, Magistratus in acta,
cælestiumq; consultum, stylos acunt, ceraq; componunt.
 Alii ab his tabulariis publicis fuerunt illi, qui Pala-
 tini ministerii erant portio non contemnenda. ^d TA- ^{d in veteribus}
 BYLARIII videlicet AVGVSTORVM VEL AVGVSTARVM, ^{marmorib.}
 RATIONIS PATRIMONII, seu A PATRIMONIO, RATIONIS
 HEREDITAT. XX. HEREDITATVM; FISCI ALEXANDRINI,
 Prouinciarum LVSITANIAE, & VETTONIAE, PICENI,
 CYPRI, Tabularius VILLAE TIBVRTIS, Tabularius A
 MVNERIBVS, RATIONIS FISCI, rationis VESTIARIAE, à
 VEHICVLIS, & alii complures, quibus & ADIVTORES
 non sanè pauci dati sunt, tum ut moli negotiorum
 pares omnindò essent, tum ut Cæsarum maiestas ex
 hoc etiam capite elucesceret. Domino peregrinan-
 ti præsto erant familiares ministri. ^e Horatius, ^{e lib. 1. Sat. 6?}

Nam mihi continuo maior quærenda foret res,

T 2

Atq;

*Atq; salutandi plures : ducendus & unus
Et comes alter , uti ne solus rusue peregre-
- Ve exirem ; plures calones atque caballi
Pascendi : ducenda Petorrita. —*

alib. 3. 75. Seruulus apud Martialem huius loci est ;

Tam macer , ut minimam posset vi x ferre lacernam.

b lib. 3. Ep. 16 ^b Plinius iunior: *nempe enim (inquit) daturi estis consu-
lari viro seruulos aliquos, quorum è manu cibū capiat, à qui-
bus vestiatur, à quibus calciatur: omnia vel sola prestabo.*
Sunt verba magnæ illius nostratis heroinæ (Arriæ
inquam) milites orantis , ut sinerent cum Pæto ma-

e lib. 3. de be. nesc. cap. 19. ^c Seneca: *quia
non potest (inquit) creditor domini sui fieri, si pecuniam
illi dederit, aliqui quotidie dominum suum obligat, pere-
grinantem sequitur, agro ministrat, & labore summo col-
lit.* Famulitii urbani alterum caput erat negotia-
tio, cui subiungemus rei dominicæ procurationem.
Et huius quidem vindicat sibi primas seruus actor.

*a lib. 1. de in-
stit. Cler. cap.
10.* ^d Rabanus Maurus; *quoniam enim actor prudens, &
bonus, scit quid sit domini sui census, & omnis substan-
tiæ modus, & redigit apud se totius possessionis instrumen-
ta originalia.* Et hi videntur fuisse, quos Ael. Do-

e Phormione. ^e natus maiores domus appellat. quod enim apud
Terentium Demipho ita Getam alloquitur,

D. ob

Bone custos salve, columen verò familiae.

id ille ita interpretatur, columen culmen, an columen
columna? unde columella apud veteres dicti serui maiores
domus. Lucillius xxii.

*Seruu' neq; infidus domino, neq; inutili, quoiquam
Lucilli Columella hic seru' Metrophanes.*

ita

ita enim legendum est hoc distichon. Pergit porrò Donatus confirmare interpretationem suam testimonio Tuberonis, eius nimirum, cuius non semel meminit Gellius: (*hinc in millesimum annum eorum columine ciuitas continebitur.*) ita ut nihil prorsus Tuberoni sit cum epitaphio Lucilliani Metrophanis.

Et huc referenda est sanctio Regis ^aTheodorici, qui precium occisi Actoris centum solidis taxauit.

Neque aliunde fluxit Iul. ^bPauli sententia, existimantis animaduertendum esse seuerissimè in eum,

qui Actorem corrupisset, ut qui posset rationes dominicas intercidere, vel adulterare, vel etiam rationem sibi commissam turbare.

Imò etsi seruus, qui Actum domini gessisse diceretur, in commissum ceciderat, non vendebatur; sed pro eo, viri boni arbitrato, æstimatio dabatur, ex rescripto D. D. ^cSe-

ueri, & Antonini. Sed & ^aIustiniano August. idem obuersatum est; cum in seruili etiam persona gra-

uis quosdam condemnationis voluit obseruari, ut aliud in vilissimo vel compedito, ius æstimationis

constituatur, nec iniuriâ sanè ut vidimus, ideoque rectè ^eIuuenus, seruos à patrefamilias missos ad

colonos agricolis, ut vineti fructus precipere, Actores interpretatur.

*Tum longinqua petit; sed fructus tempore certo
Actores famulos mittit, queis portio salua
Cultorum, certa ruris mercede daretur.*

Et quoniam unus non omnia poterat, adiutoribus Actor utebatur. ^fScæuola; item *quæro, an ea quæ ex-*

acta sunt per adiutores eius (Actoris) neq; Calendario illata sunt, aut fraudulenter acta, huic adscribi possint, cum esset his præpositus? Calendario autem præponebatur

ali-

^a Apud Papi-
niam Tit

⁴⁻
lib. ult. de
off. Præs.

^c L. 11 ^d de
Publ. Vett.
d § ^e xna. Iu-
st. de iniur.

^e lib. 3. histor.
Euang.

^f L. 40. de R. A.
in lib.

a L. 12. de reb.
cred.

b Lib. 8.

c lib. 1. de be-
nes. cap. 2.

aliquando ^a seruus quispiã, ut pecunias domini exi-
geret, crederetque, & hic a CALENDARIO fortè di-
ctus est. Calendarium verò, seu *pagina Calendarium*,
ut vocat ^b Martialis, codex nominum fuit, in quem
nomen debitoris Seii, aut Caii, cum summa pecuniæ
singulis calendis exigendæ, referebatur. ^c Seneca;
*nemo beneficia in Calendario scribit, nec avarus exactor
ad horam & diem debitorem appellat. Actor secunda-
rum in familia fuit DISPENSATOR, qui Græcis ἀνομόμος
dictus est, meminerunt autem antiqui tituli,*

SIGNVM

HERCVLIS

DORVS. LARC

DISP. QVI. ANTE. VILICVS

HVIVS. LOCI

D . D

Item

EPAPHRAE DISP.

T. ARIANI

ANESIS. FILIA. VIRGO

VIXIT. A. XVII

&

DIS

MANIBVS

ONESIMI

CAEPIONIS

HISPONIS

DISP

TI. CAEPIO HIERONYMVS

ET SIBI ET SVIS

& quidem Dispensatores dicti sunt ideo, quod
olim æs pensantes expenderent, non adnume-
rarent. Tradit hæc vetus ^d interpres ad Persium:
*fuit autem assis libralis, & dipondius, quod hodie in usu
remansit; & solebat pensari potius quàm numerari, un-*

d Sat. 7.

de

de & Dispensatores dicti PROROGATORES. hic ego olim cogitabam Prorogatores rectum non esse. Procuratores enim, aut Erogatores videbatur rectius; sed hallucinabar tamen. Arcarios enim prorogatores tritici appellat ^a Cassiodorus: & Petrus ^{a lib. 10. 28.} Chrylogus non semel hac voce utitur, ^b ut: de cœlestibus conditis, de horreis diuinis rationem reddit, prestabit causas Ecclesia prorogator, ^c & dispensator eibid. ergo diuini verbi, & cœlestis doctrinæ prorogator, qui ante Dominum stat ingiter, ^d & est consuetudinis, est ^{d Sermon. 23.} animi felicitatis, ut adscitus quis est ad regnum, quod fuit proprium, quod priuatum, mox parentibus, mox propinquis, ciuibus indigentibus liberaliter prorogare, ^e idem: Abraham, fratres, non sibi, sed pauperi diues ^{e Sermon. 121.} fuit, & opes non habere, sed prorogare gessit. idem salibi; sed bonum nobis, bonum nimis, si ad nos ista aptemus ^{f Sermon. 134.} singuli, si ad nos ista referamus, qui in terra nos debemus sentire villicos, dominos non putare: prorogationis temporaria ministerium suscepisse, non inuenisse ius perpetuum possidendi. De Dispensatore & Cicero: quid ^{g in Hortensio.} tu inquam soles, cum rationem ab Dispensatore accipis, ^{ho.} si ara singula probasti, summam qua ex his confecta sit non probare? Et hæc sanè ratio immaniter exacta plerumque est. ^h Seneca: audio (inquit) circa horam ^{h Epistol. 133.} tertiam noctis, flagellorum sonos, quare quid faciat? dicitur rationes accipere. ⁱ Iuuenalis, ^{i Sat. 6.}

Et cadens longè relegit transuersa diurni.

ubi antiquus Grammaticus diurnum, ratiocinium interpretatur. Nec aliò forsan respexit ^k CHRISTVS dominus, parabola usus serui, quæ herus tradidit tortoribus, quoad usq; redderet uniuersum debitum. Dispensator autem conferuis τὸ ἀποπέσειον, seu τὸ

ῥοσφῶ πρᾶστανε consueuerat, Demensum nimirum.

n Ad neophy.
105. Sermon. 1.

D.ª Zeno Veronensis: *Ioseph pre-motus ad mensuram prae-rogat cunctis annonam. lege; Ioseph promotus, ad mensuram prorogat cunctis annonam,* ^b Iuuenalis de auaro

ḡ Sat. 14.

patrefamilias, qui munus obibat Dispensatoris;

Seruorum ventres medio castigat iniquo,

Ipse quoque esuriens. —

Notat autem sordidos, qui in illud incumbabant, ut de menstruo etiam Demenso lucrarentur, aliquid semper corradendo. Et hic erat menstruus Canon, quatuor vel quinq; tritici modiorum in singulos. diurnus fuit, ut quidam senserunt, libra far-

Lib. 1. Sat. ris, ^c Horatius,

s.

*Denique cur unquam fugisset: cui satis una
Farris libra foret. —*

d Sat. 9.

^d Iuuenalis,

Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,

Quorum animas, & farre suo custodit, & are.

Nisi dicamus, utrobique far pro pane usurpari, & ludere Horatium in pusillum & gracilem, cui non iustum Demensum, sed extra ordinem, pro modo & quantitate corporis praestaretur. Quod enim XII. tabulae nexis libram farris, in dies pro victu praescriberent, ad seruos trahi nequaquam potest; quia cum illis olim agebatur immitius, ne dicam immanius, puniendae eorum perfidiae gratia, qua inopiae temporariae adimebatur subsidium illud, quo communis omnium vita indiget. Alioqui seruis ad rationem Demensi, cibarii panes quotidie, vel bilibres, vel etiam trilibres assignabantur. Quod ut statuam, facit in primis ^e Cael. Aurelianus, qui ita scribit: *sic denique plurimi impausabiliter tota die, atq; nocte cibum*

lib. 3. Acut.
2.

sumpsis-

sumpsisse veteribus traduntur: namque Asclepiades memorat, Praxagora famulum ternos bilibres panes per singulos dies accepisse, quibus comestis, non aliter passione afficeretur, quàm si nihil acciperet. hîc certum est, latere canonem quotidianum sub immodica illa quantitate, quæ famuli morbosam esuriam nullo modo leuaret. Mouet me deinde Catonis auctoritas, qui competitis, per hiemem panis P. III. ubi fodere cœperint, P. V. dari præcipit, adè ut urbanis ministeriis panis P. II. vel III. sufficere potuerint, cum neque fodere, aut opus facere necesse haberent, & quoad pulmentaria, & obsonia lautius acciperentur urbani, quàm rustici serui. Dixi autem, assignatos videri quotidie panes ad rationem Demensi, quia Demensum variauit aliquando; modò enim IV. modò IV & S. modò V modiorum fuit, prout ferebant & annonæ ratio, & dominorum qua splendor, qua sordes. Ab hoc autem ministerio Dispensator & aliud nomen inuenit. dictus enim est A FRUMENTO. Romæ.

VOLVSIAE. ARBVSCVLAE

PALLAN. Q N

A FRVM

CONTVBERNALI. CARISSI

MAE &c.

&

DIS : MAN

ASCLEPIADI

ATHICTVS. L. N

A. FRUMENTO

VICARIAE. CARISSIMAE &c.

Idem MINISTRATOR A FRUMENTO, & TACTOR A FRUMENTO

V

TO

ro dictus est, nisi, velimus, Ministratori & Actori quandoq; obtigisse, ut & hoc munere, tamquã subsidiarii fungerentur. Illud utiq; minimè cõtrouersum est, Diaria seruis exhibita fuisse. ^a Horatius ad villicum suum;

*Cum seruis urbana diaria rodere manis,
Horum tu in numerum voto ruis. —*

^b Lib. II. 109. ^b Martialis,

Sed lupus usuram, puerique diaria poscunt.

Petronius ad anseres transtulit, feliciter planè ut folet: *vix ad case hostiolum processeram, cum ecce tres anseres sacri, qui ut puto, medio die solebant ab anu diaria exigere, impetum in me faciunt.* Diurnũ vocat. ^c Seneca: ille qui superbus atq; impotens, & fiducia virium tumidus ait,

*Quod nisi quieris Menelae, hac dextera occides,
diurnũ accipit, in cõtunculo dormit.* allusit ^a Claudianus:

^d de bello Gil-
don.

*Pascimur arbitrio Mauri, nec debita reddi,
Sed sua concedi iactat, gaudetque diurnos
Vt famula præbere cibos —*

^e Serm. 14. Codicem verò, in quem hæ prorogationes referebãtur, diurnum vocat ^e Chrysologus; *in cælo prima est esurientis annonæ, prima stipendia pauperis tractantur in cælo, erogatio pauperis prima diuinis scribitur in diurnis.* Et hæc diurna num adseruabant illi, quos vocabant AB EPHEMERIDE? vetus marmor olim vulgatum hæc habuit.

PROC. AB. EMPHEMERIDE. PROC. A

MANDATIS. PROC. ET. AD. PRAEDIA

GALLICANA. PROC. SALTVS. DOMITIANI &c.

Fuit autè is THEOPREPON ALEXANDRI AVG. LIB. Et quidem ^f Isidorus affirmat, quod Latini diurnum, Græcos Ephemerida dicere. Diurnarii verò, quorum me-

^f Lib. I. origin.
cap. ult.

mine.

minerunt ^a Valentinianus, & Valens AA. non huius loci sunt, sed eiusdem cum Subscribendariis, Tabulariis, Logographis, ac Censualibus, ordinis. a L. 8. c. Th. de cohort. print. corn.
 Canon autem, cuius meminit ^b Saluianus, mihi cōpertus non est, an sit ad rationem diurnam referendus, an ad menstruum dimensum, an ad pensionem annuam, quam serui, stipendii cuiusdam vice acciperent. Iusta sanè, quæ vocat ^c Columella, sunt panis, potio, vestis, manicæ, pedum tegmina. Et hæc omnia præstare tenebatur dominus seruo. ^d Seneca: est aliquid, quod dominus præstare seruo debeat, ut Cibarium, Vestiarum. ^e Idem: atqui de iniurijs dominorum in seruos qui auidiat positus est, qui & senitiam, & libidinem, & in præbendis ad victum necessarijs auaritiam compefcet. Affine munus Dispensatoris ministerio obiuit TESSERARIUS. Tesserarum usus apud veteres in qua celebritate fuerit, nemo est qui nesciat, has qui accepissent, videntur ad Tesserarios attulisse, ut ab eis inuicem reciperent frumentum, nummos, vestem, gemmas, mancipia, iumenta, & cætera huiusmodi. Romæ multi descripserunt,

S Y M P H O R O
 T E S S E R A R I O
 S E R. C A E S A R I S
 D E. D O M O. G E L O
 T I A N A. F E C I T
 P H I L O D E S P O T V S
 E X. H E R M A E O
 F R A T R I. B. M.

Tessere cuius figure essent, satis indicat nomen. Materia earum Ligustrum fuit, ut asserit ^f Plinius. Ego f lib. 16. cap. 18.

eburneas vidi non paucas: & eiusmodi unica apud me est, cuius hic exemplum apposui, ut usum Tesserarum aliquem cōstituire possimus.

Hinc patet, notas illas SP. vel SPECT.

quæ doctos viros huc usque torserunt, nihil aliud significare, quā SPE-

CTAVIT. ut detur intelligi, conductos fuisse aliquos, veluti ab Editore gladiatores insignes, rude olim donatos, spectandi gratia, non pugnandi. Et sanè in his Tesseris vix aliud symbolum videas (ego sanè non aliud vidi) quàm fuscinarum, & palmarum, quæ ad ludum gladiatorium pertinent. Vulgauerunt earum inscriptiones ^a alii, cum titulo nescio cuius eburnei Figlini, quod ego non satis capio. Nomina quæ in ipsis leguntur, seruilia procul dubio sunt, ANTHVS, FAVSTVS, INGENVOS, OLYMPVS, REPENTINVS, HERMES, FELIX, PHILODAMVS, PILARGVRVS: & me iudice, non alios innuunt, quàm Tesserarios nostros, ut is cui Tesseræ obtigerat, haberet statim in promptu nomen erogatoris familiaris. Non pugnabo tamen admodum, si quis gladiatores qui spectabant interpretetur: pronior utique in priorem illam seu diuinationem, seu coniecturam. Vt res sit, illud profectò statuendum videtur, huiusmodi Tesseræ in usu fuisse, ut spectatores inde aliquid lucrarentur. ^b Martialis;

^a Aldus in or.
^bogr.

^b Lib. 8. 78.

Nunc veniunt subitis lasciuia numismata nimbis,

Nunc dat SPECTATAS Tesseræ longa feras.

Nunc

Nunc implere sinus securos gaudet, & absens

Sortitur dominos, nec laceratur avis.

Et nunc demum intelligemus, quod est apud ^a Gel- a lib. 10. cap. 27.
 lium, de Q. Fabii epiltola ad Carthaginienes mis-
 sa; *M. Varro autem non hastam ipsam, neque ipsum cadu-*
ceum missa, sed duas Tesserulas, in quarum altera cadu-
ceum, in altera simulacra hasta fuerunt incisa. ^b b de laud Scri-
 licon. Paneg. 3. *Claudia-*
nus ad has inscriptas Tesseras, & quidem ebur-
ne as, non videtur respexisse:

Tum virides Pardos, & cetera colligit Austri
Prodigia, immanesque simul Latonia dentes,
Qui secti ferro in tabulas, auroque micantes,
Inscripti rutilum celato Consule nomen,
Per proceres, & vulgus eant. —

Descriptit autem hisce carminibus Dypthicha. ^e e L. 1. C. Th. de exp. lud. *Val-*
entinianus, Theodosius, & Arcadius AAA. illud
etiam constitutione solidamus, ut (exceptis Consulibus or-
dinarijs) nulli prorsus alteri auream Sportulam, & Dy-
pticha ex ebore dandi facultas sit. cum publica celebrantur
officia, sit Sportulis nummus argenteus, alia materia Dy-
ptichis. ^d d lib. 2. ep. 80. *Symmachus: quaso igitur ut eius nomine Dypti-*
cha, & Apophoreta suscipere dignemini, qui apparatus
eius plura, & praeclara tribuistis. praeterea domino, & Prin-
cipi nostro, ad referendam largitatis eius sedulam magis,
quam parem gratiam, auro circumdatum Dypthichum misi,
ceteros quoque amicos eburneis pugillaribus, & canistellis
argenteis honoravi. Et haec Tesserarum nostrarum epi-
graphae explicant nobis sententiam ^e e L. 3. C. 1. de divers. re-
 ser. *Theodosii, &*
Valentiniani: Perissochoregia nomen penitus amputetur, &
Tesserae designentur, & nostra pietatis nomine censeantur.
quod est; felici nomine pietatis nostra impresso signentur,
ut Imperator Zeno alibi loquitur: non enim latis
 erat f L. 10. C. de aqua lib. 12

erat, ut Honorianę vocarentur. Frumentarię & ipse minutę fuisse videntur; & Persius ideò Tesserulas appellat;

Publius emeruit scabiosum Tesserula Far.

a Sat. 1.

paruos autem globulos ligneos, quorum meminit a Iohannes Xiphilinus epitomator Dionis, qua ratione ad Tesserulas referam non video, obstat enim forma. Quid autem, si missilia fuerint? Et quidem ad Dionis, seu Xiphilini mentem propè accedunt eburnea quędam circularia segmenta, notis numeralibus inscripta, quę Romę cum essem, anno MDCVII. eruta fuerant. Sunt autē huiusmodi, expressa ex archetypis, quę apud me domi habeo.

Lector & Spectator noster his utatur, fruatur, ea lege, ut si quid occurrerit certius, candidè impertiat studiosis. Vidi autem aliquando, & nummos veteres Augusti & Tiberii (si rectè memini) in quibus auersis huiusmodi notę numerales conspiciebantur. Neque verò globulos illos, & sphærulas è Tesserularum numero eximere consilium omninò mihi est, cum videamus non rarò transire in aliam figuram res, quę ab arte sunt, manentibus tamen primigeniis nominibus. Dispensatori nostro (ut ad illum reuertamur) credita fuit Arca, ut ex ea erogaret. b Iuuenalis,

b Sat. 2.

— neque enim oculis comitantibus itur.

Ad

*Ad casum tabula posita sed luditur Arcæ,
Prælia quanta illic Dispensatore videbis
Armigero?*

In summa, quoties numerandum esset, toties Dispensator accitus est. ^a Macrobius: *secuto omnium risu, Dispensatorem Caesar vocavit, & sestertia centum milia Græculo numerari iussit.* rectè, viros enim Principes comitabatur & Dispensator, ut pecunia esset in promptu, & notauimus cum de Pedisequis scriberemus. Arcæ verò, & Dispensatoris ad eò indiscreta ratio fuit, ut ^b Fabius maior coniunctim retulerit. ^b *Declam. ad summum (inquit) in Republica nostra honorem, non animus, non virtus, non manus mittit, sed Arcæ & Dispensator.* ideoque Dispensator ARCARIVS; & vice versa ARCARIVS, Dispensator appellatus est ^c alicubi. Meminit Arcarii ^d Scaeuola: *Stichus Arcarius probante domino nomina fecit, & rationes à domino scriptas exhibuit.* meminit & ^e Chrysologus, sed tacito muneris nomine; iterum contristatus es, quia quod habes in cælis cogitis collocare, rogo, crede Deo tuo, qui seruo credis, & magis Deo, quàm homini commenda. Erastus autem ille, què Arcarium Corinthi vocat interpret ^f Pauli, Græcè οἰκονόμος est. Ad cuius analogiam ^g Arcarius, qui Romano olim Pontifici diuina mysteria celebranti aderat, præerat tributis: ut & Arcarius Præfectorum ^h Cassiodoro, qui & Arcæ arbiter. ⁱ Zenone Veronensis huc allusit: *sanè si quis aliquid desiderauerit, qui recondidit, Noe omnia illi Arcarius non negauit.* Ceterum concinnè admodum Iuuenalis, Loculos (ut vidimus) Arcæ opposuit. Arcæ enim (siue ^k arata siue ^l ferrata) stataria fuit, Loculi mobiles, & ^m gestatorii. Et hos videtur tractasse unus quispiam ⁿ

^a lib. 2. Satur. cap. 5.

^b Declam. 345.

^c Tarnebus lib. 28. cap. 5. d L. 41. de fideicom. lib. 11. bert.

^e Serm. 23.

^f ad Romanos cap. 16.

^g Panuinius de 7. vrbis Eccles. lib. 1. 10.

^h Lib. 1. 10. i ad neophyte Serm. 1.

^k Iuuen. Sat. 14. ^l Sat. 11.

gre-

n L. 13 de pecul. Leg.

b Cap. 12.

e in 2. contra Verr.

d lib. 20. cap. 1.

e Menachmis.

f leg. L. de legat. 3.

g lib. 1. ca. 13.

h Q. Cicero Famil. Maritialis lib. 9. 39.

i Cassina. *k* Cap. 27.

grege ministrorū. Paterfamilias apud ^a Sceuolā; *testamento, codicillis ne seruos manumisit, & peculia legauit: & de Sticho ita cavit, Stichum seruum meum liberum esse volo, eiq; volo dari decem aureos, & quidquid ex ratione LOCVLORVM meorum habet.* ad quem morem collineauit interpres ^b Joh. Euangelistæ: *dixit autem hoc (Iudas) non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & LOCVLVS habens, ea quæ mittebantur portabat, appositè ad Iuuenalem scribit ^c Afconius; unde quia maior summa est pecunia publicæ, quàm priuata, ut pro censu P. R. ararium dicitur, pro Loculis & Arca, thesauri &c. Par ministerium fuit & illius, qui CRVMENAM, & eius qui MARSUPIVM gestabat ad nutum domini. Q. Labeo apud ^d Gellium; quidam, inquit, L. Veratius fuit, egregiè homo improbus, atque immani vecordia, is pro delectamento habebat os hominis liberi manus suæ palma verberare, eum seruus sequebatur crumenam plenam asium portitans, & rel. Apud ^e Plautum verò Menæchmis, Soficles Messenionem seruum alloquitur.*

Esto istuc cauebo: cedo dum mihi buc marsupium.

Obfirmabantur autem Loculi clauibus. ^f Vlpianus: *sunt tamen quedam, quæ omnimodo legatum consequuntur, ut lectum legatum continet & fulcra: & armariis ac loculis claustra, & claues cedunt. Quandoque tamen Loculi claues tantum seruabant, ^g Plinius: Fabius Pictor in Annalibus suis scripsit, matronam, quod Loculos, in quibus erant claues vinariæ celle, resignauisset, à suis inedia mori coactam. Quæ signandi consuetudo etiam ad aliud, quàm ad ^h Lagenas transit. Materfamilias apud, Plautum;*

Obsignate cellas: referte annulum ad me.

& Principes Sacerdotum apud ^k Matthæum Euang.

munierunt sepulcrum, signantes lapidem. ^a Ioh. Cassianus: etiam annulos, quibus recondita præsignemus, in digitis palam gestare præsumimus, quibus non solum cistella, vel sporta, sed ne arca quidem vel armaria, ad ea quæ congerimus, vel quæ egressi de sæculo reservauimus, condenda sufficiunt? At de his satis. Notandum autem est, ^b Dispensatorem locasse aliquando operas vicariorum. ^c nihil enim vetabat, quin seruus vicarios, & eorum peculium, ipse in peculio habere posset, ad quam rationem Athenio Cilix Dispensator & ipse, ducentis seruis præfuit, ut notauit ^d Diodorus. Ab Actore & Dispensatore non omninò differt PROCURATOR. Petronius: iam ad triclinium veneramus, in cuius parte prima Procurator rationes accipiebat. ^e Fabius maior: satis sit vobis (o diuites) hoc vestras præstare fortunas, quod per Dispensatores feneratis, quod familiam per Procuratores continetis. Bonifacius martyr, Aglaïdis seruus, huiusmodi ministerio functus est, ut tradidit Metaphrastis interpres Lipomanus: quem tamen ^g Romanæ Ecclesiæ auctoritas ingenuum facit. Stephanus autem Domitillæ Procurator, qui Domitiano Cæsari suffodit inguina, Libertus quidem fuit, ut asserit Ioh. Xiphilinus; at id ex præscripto diuinæ (uti appellabant) domus, cuius moribus receptum iam diu erat, ministeria seruilia Libertis demandari. Et hæc dicta sint de seruo Procuratore. Procurator enim liber homo, omnium alterius rerum quidam penè dominus, alienique iuris vicarius, ad nos non pertinet. Procuratores CAESARIANI (ut illos etiam obiter innuamus) innumeri penè fuerunt, digni sanè ut eorū officia cum ingenti illo collibertorum omnium agmine explicentur peculiari com-

^a lib. 4. de institut. rerum. cap. 15.

^b L. 11. inf. & L. 12. de institutor. act.

^c L. 7. §. ult. de pecul.

^d Lib. 36.

^e Declam. cit.

^f apud Suro To. 3.

^g Lectiones Brentar.

mentario, quem nos iam nunc voto destinamus erudito alicui viro, qui stilo & meditatione hæc assequi possit. Recensentur autem in veteribus monumentis, PROCVRATIO ORNAMENTORVM; BIBLIOTHECAE; PATRIMONII ET HEREDIT.; XX HEREDIT.; AVRARIARVM; BALNEI FORMIS; FVNDIS CAIETAE; LAVRENTO ADELEPHANTOS; A RATIONIBVS; VILLARVM TVSCVLANARVM; SVB-PROCVRATOR VICESIMAE, & alii non pauci. At illud hic obiter velim animaduerti, huiusmodi seruos impigisse plerumq; in meretricios scopulos, non sine magna rei dominicæ iactura. ^a Alfenus: dominus seruum Dispensatorem manumisit, postea rationes ab eo accepit, & cum de eis non constaret, comperit apud quamdam mulierculam pecuniam eum consumpsisse. Martialis;

^a l. 16. de ser. corr.

^b Lib. 5. 43.

*Dispensatorem fallax spoliabit amica,
Mercibus exstructas obruet unda rates.*

Neque sanè ab re commentus est apud Petronium extempore Eumolpus; inter cetera apud communem amicam consumpserunt pecuniam meam, à qua illos proxima nocte extraxi, mero, unguentisque perfusos, ad summam, adhuc patrimonij mei reliquias olent. ^c CHRISTVS dominus huc allusit non semel, & expressit ^d Iuuenicus;

^c Matih. 24.
Luca 12.
^d lib. Histor. Eu.

*At ille infelix, qui obscenè luxuriatus;
Tardantem contemnit herum, seruosque fatigat
Verberibus, segnisque indulgens ebrietati
Luxuriosorum conuiuia concelebrabit &c.*

^e l. ult. quod cum eo, L. 19.
^f ult. de instit. L. 13. eod. L. 18. de soln. & liberat. L. 5. in princ. de institor. aff.

Neque verò ab Actore, Procuratore, Dispensatore illi videntur esse abiungendis, quos PIGNORIBVS accipiendis, mutuis PECVNIIS dādis, foenerādis, accipiēdis, exigendis; & MENSÆ præpositos appellant. I. Ct

nostri; Danistas & Trapezitas alii. EXACTORES huius planè numeri sunt. ^a Scæuola; *Stichus Arcarius probante domino nomina fecit, & rationes à domino scriptas exhibuit, nec postea nomen ullum fecit, quero an si qui minus soluendo fuerint debitores, quibus alij Exactores erant applicati, nondum videatur conditioni satisfactum?* Meminit autem antiquum elogium, quod extabat olim Romæ in musæo Carpenfi,

a L. 4. de Fi-
deicom. & liber-
tat.

SEX. POMPEIUS FAVSTVS

SEX. POMPEI. EXACTOR.

Apud Cæsares fuit peculiaris EXACTOR HEREDITATVM, LEGATORVM, PECVLIIORVM; ut testantur veteres inscriptiones: ad hæc EXACTOR AVRI, ARGENTI, AERIS, in officina monetæ; & EXACTOR OPERVM DOMINICORVM. Verùm qui ratiocinium non didicisset, is excludebatur his muneribus. Petronius: *hinc quemadmodum ratiocinari didicisset, dein Dispensator factus esset, omnia diligenter curiosus pictor cum inscriptione red-diderat.* Et huc forsitan pertinet ut ille, qui olim dicebatur Procurator Cæsaris, RATIONALIS, ævo posteriore appellaretur ^b Lampridius; & quia de publicandis dispositionibus mentio contigit, ubi aliquos voluisset vel Rectores prouincijs dare, vel Præpositos facere, vel Procuratores, id est Rationales ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum, ut si quis quid haberet criminis, probaret manifestis rebus: si non probasset, subiret pœnam capitalem. Is autem, cui Ratiociniũ in familia obtigerat, RATIOCINATOR dicebatur, seu A RATIONIBVS. In domo Cæsariũ Libertus pro more huic muneri præficietur; & legitur in vetere marmore Lanuino.

^b in Alexan-
dro.

T. AVRELIO

AVG. LIB

X 2

APHRO.

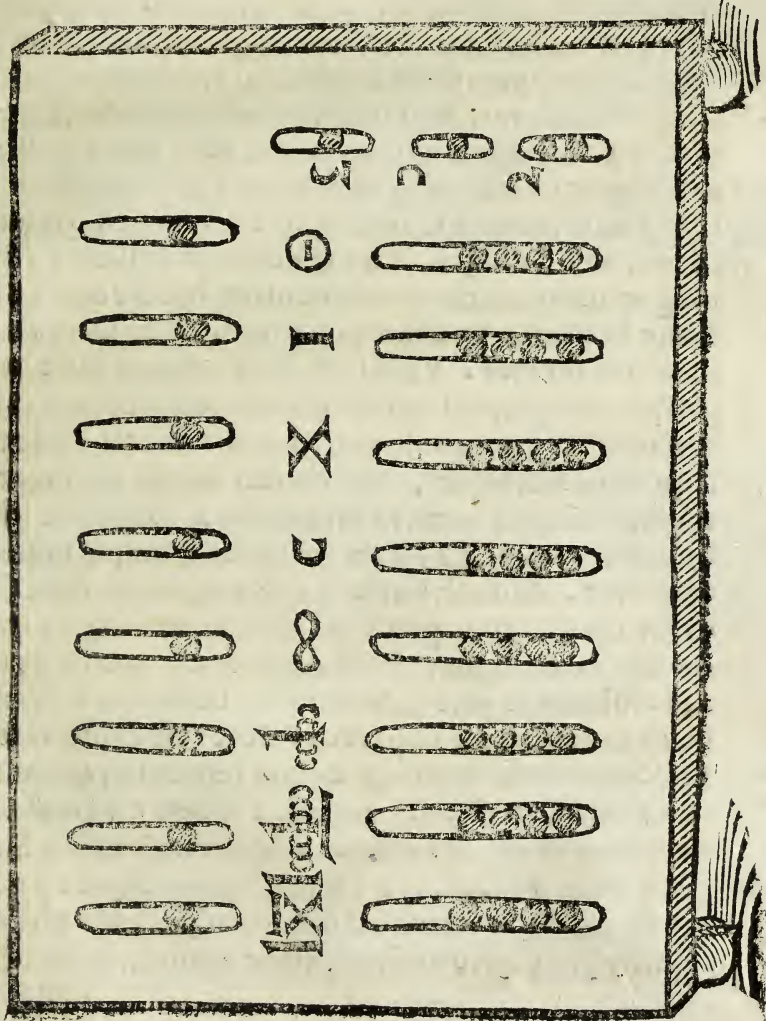
LAVR. PIGNOR.
APHRODISIO
PROC. AVG.
A. RATIONIBVS

a Claudio ca. 28. *a* Suetonius; sed ante omnes (Libertos videlicet) Narcissum ab epistolis, & Pallantem à rationibus; quos decreto quoque Senatus, non præmijs modò ingentibus, sed & Quæstorij, Prætorijque ornamentis ornari libenter passus sit. A calculis item, id est lapillis minutis, quos antiqui in manu tenentes, numeros componebant, dictus est CALCULATOR seruus. *b* Vlpianus; nam huius quoque est ministerium, si fortè vel Librarius, vel Miniculator, vel Calculator sit. quæ fanè ars nec ingenuos dedecuit. *c* Modestino teste; μηδὲ λιβραρίης, μηδὲ καλκελάτορας, οὐδὲ λικηφισίας λέγομεν. Ediscebant autem hæc pueri cum literarum primis elementis. D. *d* Augustinus: adamaueram enim Latinas (literas) non quas primi magistri, sed quas docent qui Grammatici vocantur. nam illas primas ubi legere, & scribere, & numerare discitur, non minus onerosas, pœnalesque habebam, quàm omnes Græcas. *e* Isidorus; primordia Grammaticæ artis, literæ communes existunt, quas Librarij, & Calculatores sequuntur, quorum disciplina velut quædam Grammaticæ artis infantia est. Iulius Capitolinus de Heluio Per-
tinace Imperatore; puer literis elementarijs, & calculo imbutus. *f* Horatius lepidè,
Romani pueri longis rationibus affem
Discunt in partes centum diducere. dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Vncia, quid superat? poterat dixisse Triens. tu
Rem poteris seruare tuam, redit uncia: quid fit?
Semis —

g lib. cit. eod. cap. Huius loci sunt quæ D. Augustinus recēsit: iam ve-

ro unū & unū duo, duo & duo quattuor, odiosa cantio mibi
 erat. que cantio hodieq; exauditur apud hosce ma-
 gistellos, quos antiquitus Cauculones seu Calculo-
 nes vocabant. Ceterū priscam illam calculandi ra-
 tionem ex^a Volusio Mæciano perdiscere possumus,

*a edidit Elias
 Vinetus.*

& ex

& ex tabella numeraria, cuius formam, & usum primus omnium edidit MARCVS VELSERVS IIVIR Augustanus, virtutis & doctrinæ gloria præstantissimus. Romani porrò Abaci, qui apud F. VRSINVM extaret, meminerunt ^a P. CIACCONIVS, & ^b ANT. AVGVSTINVS Hispanorum doctissimi. Nos verò non Augustanum, sed Romanum exprimendum curauimus; tum quod illius typus, quando hæc scribebamus, ad manum minimè erat; tum quod in hoc nostro notæ numerales ad antiquas propius accedere viderentur, venustiore nescio qua, & castiore conformatione. Quod utut verum sit, illud utique certum est, publicè interesse, vulgari & hunc nostrum Italicum, ut insigne antiquitatis monumentum hac iterata editione in oculos hominum incurrat, & eruditorum manibus teratur. Vfus sanè is est, quem satis superque indicant calculi ductiles, & reductiles, capitati, unde viginti, oblongis alueolis inserti. Calculi quatuor inferiores, unitatis vim singuli obtinent, appliciti tamen numero intercælato. Superior ille singularis & unicus, item ad motus quinque unitates notat. Alueoli unciarij extra ordinem sex calculos continent, quinque infra, unum supra, qui omnes XI. colligunt pro recepta unciæ diuisione in XII. solemnes partes. Semuncia, sicilicus, & semisicilicus seorsum comparent. Huc respexisse videtur ^c Solon, cuius extat præ clara sententia, *tyrannorum familiares calculis persimiles videri: quandoque enim maximi esse, quandoque minimi precij.* & hoc Solonis dictum ^d Orutes (siue is fuerit Orætes) gener Regis Artaxerxis, ad illam computandi artem retulit, quæ digitorum inflexione constat. In hac tabella

^a in explicacione inscriptionis Dutiliana, & in Lib. de nummis.
^b Numism. Dial. 9.

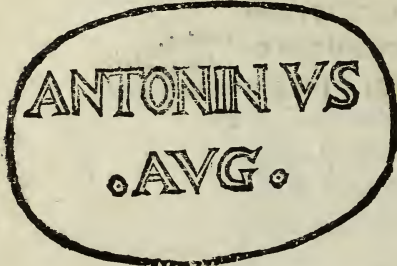
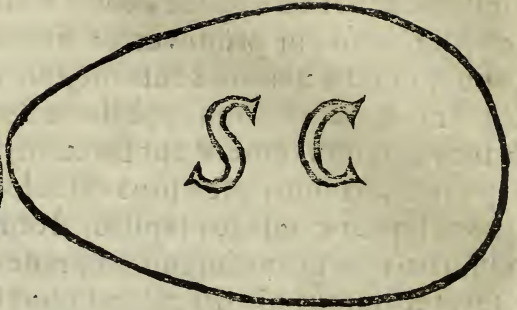
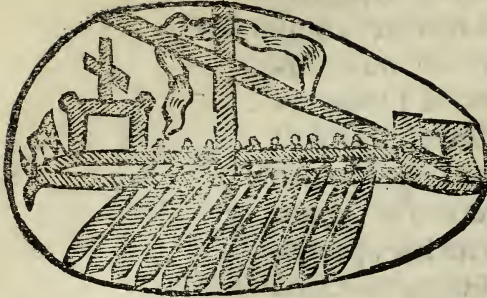
^c Diogenes Laertius.

^d Plutarchus in Apophth.

bella nouenarius eminent, cuius ea laus est, auctore Marciano, ut primi versus finem teneat; comprobata etiam à nostris ratione, qui notas numerales Arabū, quas Cifras appellamus, eodē limite arctauerunt, non temerè aut fortuitò, sed consultò & sapienter. At multiplex usus calculorū facit, ut antiquos aliquot candidos lapillos Romæ erutos, tum minutos, tum grandiusculos, curauerim hîc apponi, literis & quibusdā aliiscælaminibus insignes. Quos ego quidem arbitror, nō longè abesse ab athleticis illis calculis, quibus ex ^b Apocalypsi, & eiusdem e-

narratore Areta, lucē attulit eruditissimus ^c FABER.

^b cap. 2.
^c Lib. 2. Agost.
 nist. cap. 9. C.
 33.

Eadem utrimque.

Idem utrimque.

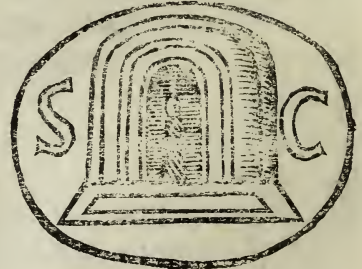
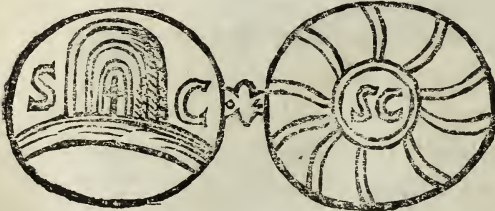

eadem in

aduersis &

auerfis.

Seruatus & laeuis.
utrimq;

Expli-

Explicito Ratiocinio, ad NEGOCIATORES veniamus. a L. 63. de horum ita meminit Marcianus; legatis servis, ex Leg. ceptis negociatoribus, Labeo scripsit, eos legato exceptos videri, qui prepositi essent negocij exercendi causa, veluti qui ad emendum, locandum, conducendum prepositi sunt. Negotiationes verò, ut multæ erant, ita eos qui exercebāt singulari nomenclatura insignibant. Ideoque BOARIOS, PVLLARIOS, FERRARIOS, AERARIOS, FRUMENTARIOS, VINARIOS, VESTIARIOS, SAGARIOS negociatores legimus non semel, aliosque non paucos. Pulchrè Cassiodorus: *Negotiatores, quos humana vita constat necessarios, huic potestati manifestum est esse subiectos, nam quicquid in vestibus, quicquid in ære, quicquid in argento, quicquid in gemmis ambitio humana potest habere preciosum, tuis ordinationibus obsecundat &c.* SARCINATORES ut huc referrem, monuit Ulpianus; *licet mercis appellatio angustior sit, ut nec ad servos Fullones, vel Sarcinatos, vel Textores vel Venalitiarios pertineat; tamen Padius lib. xv. scribit, ad omnes negotiationes porrigendum edictum.* Nec ablegandæ videntur SARCINATRICES, quas recensuerunt Festus, & antiquus titulus, b lib. 6. vari. m. 7. c L. 1. de text. but. act.

DIS. MANIBVS

IDES

SARCINATRICES

Neque verò fidem faciunt fragmenta quædam, Cornelii Frontonis nomine edita, in quibus legitur, *Sarcatrix quæ sarcit; Sarcinatrix quæ sarcinas seruat.* nisi hic sarcinarum nomine veniat mundus muliebris, quod non omninò improbandum videtur, cum legatur in antiquo marmore;

Y

IVLIA

IULIA . IVCVNDATA
 AVG. L. SARCINATR
 A. MVNDO. MVLIE. &c.

Et sanè mundus hic plerumque non sarcinas modò, sed & Impedimenta militaria æquauerit. At Frontonem tuetur ^a Nonius. Seruos etiam magistros, NAVI præpositos fuisse docet ^b Africanus. Magistrum autem navis accipere debemus eum, cui totius navis cura mandata est. Magistri verò imponuntur locandis navibus, vel mercibus, aut vectoribus conducendis, armamentisue emendis. & hoc est à seruo navem exerceri, ut apud ^c Iul. Paulum legimus. Et quoniam, ut superius attigimus, quæstus non modicus ex mancipiis venalibus proueniebat, erant in familia & VENALITIARII, alias VENALICII. Venalitiū autem fuit etiam loci nomen, ut apud Petronium, in quo tituli aliquando pingebantur. in ^d titulo autem ex edicto Aedilium Curulium scribebantur morbi, vitiaque mancipiorum, & quidquid aliud emptoris intererat non nescire. ^e Seneca hoc sibi voluit: *stare ante limen Calixti dominum suum vidi, & eum qui illi impegerat titulum, qui inter ridicula mancipia produxerat, alijs intrantibus excludi.* ^f Suetonius; nam apud maiores (ait) cum familia alicuius venalis produceretur, non temerè quem litteratum in titulo, sed litteratorem inscribi solitum esse; quasi non perfectum litteris, sed imbutum. ^g Petrus Chrytologus: hoc implebat Paulus, qui seruitutis suæ titulos sic scribebat: *usque ad hanc horam esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cadimur.* Pendebat autem aliquando hic titulus per colla. ^h Propertius,

Aut quorum titulus per barbara colla pependit,

Galati

^a Sarcinatri-
cer.

^b L. ult. de
exerc. act.
ναυκλήρας
vocat Plutar-
ch.

^c L. 4. § si ser-
uus. & L. 5.
eod. L. 19. de
zal act.

^d Gell. lib. 4.
cap. 2.

^e Epist. 47.

^f de ill. Græm.

^g Serm. 141.

^h Lib. 4. el. 5.

Calati medio cum saliere foro.

Et hæc quidem de titulo. Venalium autem nomine peculiariter veniebant serui nouitij. ^a Quintilianus: ^a Lib. 8. ca. 20. *item quod commune est & alijs nomen, intellectu alicui rei peculiariter tribuitur; ut urbem, Romam accipimus: & venales, Nouitios; & Corinthia, æra. Mangonum fraudes, & imposturas si quis adhuc aueat recenseri, ^b Seneca ^b Epist. 80. cam audiat: mangones quidquid est, quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt, itaq; eminentibus ornamenta ipsa suspecta sunt: siue crus alligatum siue brachium aspiceres, nudari iuberet, & ipsum tibi corpus ostendi. Thoranius sanè ut Antoniũ circumscripserit, prodidit ^c Plinius. ^c lib. 7. cap. 12. Illa translaticia erat, & quæ ad omnes venales aptaretur ^d cantilena;*

— hic est

Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos.

ut,

Verna ministerijs ad nutus aptus heriles,

Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti

Cuiliber. —

affinia illis ^e Terentianis:

^e Eunuchos.

— fac periculum in litteris;

Fac in Palastra, in Musicis: quæ liberum

Scire equom est adulescentem, sollertem dabo.

f Vlpianus: sciendum tamen est, quadam & si dixerit, præ- f L. 19. de d. stare eum non debere: scilicet ea quæ ad nudã laudem serui d. il. ed. pertinent, veluti si dixerit frugis, probum, dicto audientem.

De his satis dictũ. Deinceps ad INSTITORES transeamus. *Institor is est (inquiunt & Paulus, & ^b Vlpianus) qui ^g h. L. 18. & taberna, locoue, ad emendum vendendumue præponitur. hu- ^{3.} de Instit. iusmodi verborũ extat mentio in hæc verba; ⁱ Servus ⁱ L. 13. eod. cuius mihi usus legatus est, acquirit mihi, si institor sit, & ope-*

a L. 21. de usu & habu. ris eius utar in taberna. ^a itē: si duo, pluresve tabernā exer-

ceant, & seruum quem ex disparibus habebant partibus, in-

b L. 2 si Qua- dr. paup. fec. dic.

stitorem præposuerint &c. Veteres autē auctores (quod ego quidem obseruarim) meminerunt tabernarum, calariarū, cauponiarū, fulloniarū, lanioniarū, pistoriarū, un-

c L. 48. de pe- cul.

guentariarū, diuersoriarū, pellesuinarū, sutrinarū, purpu- rariarū, argentariarū, vinariarū, cretariarū, & medicinarū exercendę causa. In tabernis videtur fuisse canis cu- stodię gratia. ^b Paulus I. Cs. si quis aliquem euitans, ma-

d lib. 4 eleg. 2

gistratum fortē, in tabernam proximam se immisisset, ibiq;

a cane feroce læsus esset, non posse agi canis nomine quidam putant. at si solutus fuisset, contra. Illud sanē notandū est, in tabernis quandoq; fuisse adfixos ^c titulos, qui cum aliquo seruo prohiberent negocium geri. Ho-

e L. 5. de In- stit. act.

rum opera stataria & sedentaria videtur fuisse, ut ideò vestes nō succingerent, sed demitterent. Ver-

f Sat. 3.

tumnus apud ^d Propertium canit de se ipso,

— & ibo

Mundus, demissis Institor in tunicis.

Ceterū ^e Vlpianus cū Institoribus enumerat INSVLA- RIVM; AEDIFICIO, VEL FRUMENTO emendo præpositum; PECVNIIIS FENERANDIS; AGRIS COLENDIS; MERCATVRIS REDEMPTVRIS Q. faciendis &c. De Insulario nos infra.

Quod ad redempturas, attinet, lepidè s Iuuenalis,

— viuant Artorius isthic

Et Catulus, maneant qui nigrum in candida vertunt,

Quis facile est ad eam conducere, flumina, portus,

Siccandam eluuiem, portandum ad bulta cadauer.

g L. cit.

CIRCITORES, quorum item meminit ^e Vlpianus, sunt, quibus Vestiarj, vel Lintearj dant vestem circumferen- dam, distrabendamque. Extat antiquus lapis Romę ad D. Balbinę ita inscriptus;

✠ LOCVS OPORTV
NI CIRCITORIS CON
IVGISQVE EIVS ALBI
NAE ATQVE FILIORVM
EORVM PALATINAE
ET VRBICI

REQUIESCENTIVM
IN PACE

His omnibus adiungemus seruum merci ^a OLEARIAE <sup>a L. 13. de In-
stit.</sup> præpositum, cuiusmodi legitur in veteri marmore
CRESCENS quidam natione Bessus. Hi negociatores,
quorū ministeria, uti & superiorum pertexuit ^b Phi- <sup>b Quod omnis
probus liber.</sup>lo: alios seruili natos genere, benignitas fortuna promouit
ad ingenuorū officia, fiunt enim procuratores in amplis opi-
bus, interdum etiam conseruis proficiuntur ceteris. quibus-
dam uxorum, pupillarumq; herilium tutela commissa est,
ob spectatam ipsorū fidem, posthabitis amicis & necessarijs:
nihilominus tractant seruilia, fenerantur, emptitant, re-
ditus colligunt, patronos suos demerentur obsequiis. Reli-
qui sunt ARTIFICES, è quibus dominus non volupta-
tem modò consequi, sed & lucrum facere, operas
eorum locando cōsueuerat: GLADIATORES, AGITATO-
RES, FVNAMBVLII, PALAESTRITAE & alij huius generis.
GLADIATORES seu ARENARIJ in familia priuata fue-
runt non rarò. ^c Cornel. Tacitus; & singulorum ^{c Annal. lib. 1.}
pedibus aduolutus, tantum consternationis inuidiaeque
conciuit, ut pars militum Gladiatores, qui è seruitio Blasi-
erant, pars ceteram eiusdem familiam vincirent. Gla-
diator apud ^d Quintilianum: certa enim arena desti- ^{d Declam. 9.}
nabar

- a* in argumen-
to Milon.
- b* L. 44. de a-
fion. empti.
- c* Caio cap.
55.
- d* L. penult. de
act. empti.
e Sat. 3.
f lib. 4. Flori-
dor.
g lib. 8. ep. 1.
- h* 1. Phil.
- i* Lib. 6. 39.
- k* L. 18. de u-
sufr.
- l* Ep. 15.
- m* Apolog.
- nabar victima, nemo Munerario vilius steterat. *a* Asco-
nius: sequebatur eos magnum seruorum agmen, inter quos
Gladiatores quoq; erant, ex quibus duo noti, Eudamus, &
Birria. De seruo AGITATORE hæc *b* Papinianus; planè
si in tantum precium excessisse proponas, ut non sit cogitatum
à venditore de tanta summa, veluti si ponas Agitatore[m] po-
stea factum. quæ verba is intelliget, qui apud *c* Sueto-
nium legerit, Agitatori Cythico comessatione qua-
dam in apophoretis, vicies HS collata, & in veteribus
monumentis notauerit, præmia decreta M. Aurelio
Diocli Agitatori factionis ruffatæ. FVNAMBULI me-
minit *d* Labeo. Et hic est, quem Schoenobaten vocat
e Iuuenalis, Funirepum & Appuleius. Transtulit
autem eleganter *f* M. Cœlius; ego qui scirem. *g* Pompeium
Baulis schoenobaticam facere, & usq; eo, ut ego mi-
serer eius esurie, non sum commotus. Schoenobaticam
dixit facere Pompeium, quod ijs premeretur angu-
stij rei familiaris, ut illi pedes, quod Funambuli
solent, diducere non liceat. hoc planè est *h* Tullia-
num illud: quid erat in terris, ubi in tuo pedem poneret?
PALAESTRITAM seruum recensuit *i* Martialis,
At ille sima nare, turgidis labris,
Ipsa est imago Pannici Palaestrite.
k Vlpianus: nam si Librarium rus mittat, & qualum, &
calcem portare cogat, vel Histrionem Balneatorem faciat,
vel de Symphoniaco Atricensem, vel de Palastra, sterco-
randis latrinis preponat, abuti videbitur proprietate. *l* Sene-
ca; accedunt pessima nota mancipia in magisterium re-
cepta; homines inter oleum & vinum occupati, quibus ad
votum dies est actus, si benè desudauerunt. At hic ne-
scio an collocandi sint *m* MAGICI pueri, cuiusmodi re-
censet *m* Appuleius Nigidianos, & nescio quos
alios

alios pueros. Puella certè in historia ^a Apostolica, quæ habens spiritum Pythonem, quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando; & seruus apud ^{a Actor. cap. 16.} I. Cm. qui inter fanaticos caput aliquando iactauit, & aliqua profatus est, huc pertinent. Necnon & seruus ille, cuius meminit ^{b L. 1. de adil. ed.} Porphyrius, qui locutiones auium optimè perciperet. Et hi quidem artifices fuerunt voluptatum. Qui sequuntur, usui & cultui Patrifamilias & Familiarium, lucroque inferuiebant. PICTVRAM seruitiis interdictam apud Græcos, Romani seruis suis, ut sibi haberent ^{c de abst. li. 3. Lege & C. arenii in Michael. Curo. palata.} d per-miserunt. ^{d lib 35. cap. 10. Plin. e Sat. 9.} e Iuuenalis cum CAELATORE domestico Pictorem coniungens;

Sit mihi peaterea curuus Calater, & alter

Qui multas facies pingat citò. —

f Marcianus; Pictoris instrumento legato, cera, colores, ^{f L. 17. de fundo instr. g lib. 3. Sent.} smiliaque horum Legato cedunt. g Iul. Paulus: instrumen-
to Pictoris legato, colores, penicilli, cauteria, & temperandorum colorum vasa debebuntur. Ceras & cauteria ad Encausticen refero, cuius præter Varronem, Vitruuium, Plinium, Flaccum, Statium, Appuleium, Ausonium, Prudentium, ita meminit ^{h lib. 3. Faße.} h Ouidius;

Quique moues calum, tabulamq; coloribus uris,

Quique facis dicta mollia saxa manu.

quorum quidè versuum priorè illū fuit qui legeret,

Quique moues castrum. —

submonente ^{i lib 53. ca. 2.} i Plinio; in Encaustice pingendi duo fuisse antiquitus genera constat. Cera, & in ebore castrò, id est viriculo. Idem ^{k libid.} k auctor: Lala Cyzicena perpetua virgo, M. Varronis iuuenta, Romæ & penicillo pinxit, & castrò in ebore imagines mulierum maximè. Sed pro vulgata lectione stat, ^{l Lib. 1. An.} l Seruius ad illa,

cala.

Fortia facta patrum. —

scribit namque: *in*sculpta, tamen hoc nomen in principali
 aliam habet naturam, in derivatione mutat. nam calum est
 unde operantur argentarij: quod producit naturaliter &c.
 nihil, ergò apud Ouidium mutamus. Et quoniam Ro-
 ma, quod & hodie experimur, lutulèta hyeme fuit,
 æstate puluerulenta, idèd vestes exegerunt & ipsæ
 Balneatores suos, FULLONES videlicet; eosque non
 rarò familiares.^a Iabolenus: qui habebat Flaccum Ful-
 lonem, & Philonicum Pistorem, uxori Flaccum Pistorem le-
 gauerat. ^b Vlpianus tamen negociatoribus ad cen-
 suit, ^c Varro adscripsit rusticæ familiæ, nec malè, quia
 & ruri eorum usus fuit, & ex artificio negotium pro-
 dit. Horum officinæ, Fullonicæ, & Fullonica dicebā-
 tur, in Fullonia sanè natus est ^d Andriscus, qui du-
 bium liber an seruus, regium nomen animo regio
 impleuit. huius classis erunt & TEXTORES. ^e Marcia-
 nus: *seruus seruus plura artificia sciat, & alij coci legati*
fuerint, alij Textores, alij Lecticarij, ei cedere seruum di-
endum est, cui legati sunt in quo artificio plerumque ver-
fabatur. ^f Suetonius; Remmius Palæmon Vicetinus, mu-
 lteris verna, primo utferunt textrinum, deinde herilem fi-
 lium dum comitatur in scholas, litteras didicit. Textori
 succedet Phrygio. ^g Titinnius;

*Phrygio fui primo, beneque id opus sciui:
 Reliqui acus, aciasque hero, atque hera nostra.*

Agnè claudēt SVTOR & CERDO. de Sutore ^h Martialis,

*Dentibus antiquas solitus producere pelles,
 Et mordere luto putre vetusque solum;
 Prænestina tenes defuncti rura patroni,
 In quibus indignor sè tibi cella fuit.*

^a L. penult. de
 reb. dub.

^b L. 1. de tri-
 but. c. c. l.

^c lib. 1. de R.
 R. cap. 16.

^d Ammianus
 extremo lib.

14.

^e L. 63. de leg.

3.

^f de ill. Grām

^g Nonius.

^h Lib. 3. 75.

ut quia ex Ergastulo fuisset. ^a Iuriscs. hoc amplius
 eidem alumno meo hominem collactaneum, & vernam Su-
 torem, qui eum artificio suo, mercede delata, alere possit.
 huius instrumentum erant scalpra, & formæ. ^b Ho-
 ratius;

^a L. 78. §. he-
 redum a d. SC.
 Trebellian.
^b lib. 2. Sat. 3.

Si quis emat citharas, emptas comportet in unum,

Nec studio citharæ, nec musæ deditus ulli:

Si Scalpras, & Formas non Sutor —

^e Ulpianus: si Sutor puero parum benè facienti, forma
 calcei tam vehementer cervicem percusserit, ut ei oculus ef-
 funderetur, esse ex locato actionem. Opera fuerunt Ca-
 ligæ, Sandalia, Soleæ, Crepidæ, Calcei; à quibus
 SOLEARI, SANDALIARI, SVTORES CALIGARI dicti
 sunt. ^d Horatius;

^c L. 5. ad L.
 Aquil. L. 14.
 locati.

^d lib. 1. Sat. 3.

— sapiens crepidas sibi numquam

Nec soles fecit: Sutor tamen est sapiens. —

^e Phædrus elegantissimus fabulator, de malo Suto-
 re medicum professo,

^e lib. 1. fabul.
 lar.

Quanta putatis esse vos dementia,

Qui capita vestra non dubitatis credere,

Cui calceandos nemo commiserit pedes?

De Sutore autem Cæsariano festiua extat narratiun-
 cula apud ^f Arrianum. Serui CERDONIS meminit ^g Pa-
 pinianus, nisi tamen ibi Cerdo proprium nomen ho-
 minis sit, non artificii. Marcionis enim magistrum,
 illum cuius meminerunt Philastrius, & Theodore-
 tus, Cerdonem nominatum fuisse legimus. Cere-
 rum Cerdoni subulam tribuit ^h Martialis;

^f in Epist. lib.
 1. cap. 19.
^g L. 42. de o-
 per. Libert.

^h lib. 3. Ep. 16

Das Gladiatores Sutorum regule Cerdo,

Quodque tibi tribuit Subula, Sica rapit.

At ne quis dominarum nos omninò oblitos putet,
 lustrabimus mollem hæc, & delicatam legionem, de

a Lib. 3. *An-*
nal.

b Tomo 1.

c Lib. 14.

d Sat. 6.

qua apud *a* Tacitum legitur iusta Scueri Cæcinnæ conquestio; *in esse mulierum comitatui, quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad similitudinem barbari incessus conuortant.* Et sanè mater Iuliani martyris apud *b* Surium, *in publicum prodit cum innumerabili familia utriusque sexus.* Ne hyperbolicè quidem locutus est Cæcinnæ, si *c* Ammianum Marcellinum audimus, qui matronarum comites recenset, Textrices, Coquos, Spadones, & uniuersum promiscuè seruitium. Respexit huc *d* Iuuenalis,

— *gravis occursum, teterrima vultu,*

Balnea nocte subit, conchas & castra moueri

Noctè iubet. —

Castra appellat agmen immodicum. Eius nunc nos officia explicabimus, siue illa ministeria sint, & ab EUNUCHIS exordiemur, qui in familia Palatina,

— *præferti gemmis, vestiq; dabantur*

Custodes, sacroque adhibere silentia somno.

e in Eutrop.
f Lib. 3.

ut cecinit *e* Claudianus. præter quæ *f* Corippus,

Illis summa fides, & plena licentia sacris

Deseruire locis, atque aurea fulcra parare,

Regales mensas epulis onerare supernis,

Conseruare domum, sanctumque intrare cubile,

Internas munire fores, vestesque parare.

g lib. 8. *me-*
mem.

Tetigit sanè Corippus munera Eunuchorum, inter quæ recensuit custodiam Lectorum cubicularium, & eorundem ornatum. quod & priuatis dominis iam olim placuit. *g* Appuleius: *Dij boni! qualis ille, quamque præclarus apparatus? Quatuor Eunuchi confestim, puluillis compluribus ventose tumentibus, pluma delicata, terrestre nobis cubitum præstruunt: sed & stragula*

la veste, auro, ac murice Tyrio depicta, probè conster-
nunt. Imò & in hunc usum paratæ erant ancillæ.

^a Virgilius:

Nec victoris heri tetigit captiva cubile.

a lib. 3. Aen.

Agamemnon apud ^b Homerum,

b Iliad. 6.

Τὼ δ' ἐγὼ εἰ λύσω, πρὶν μιν καὶ γήρας ἔπεισω,

Ἥμετέρῳ ἐνὶ οἴκῳ ἐν ἔργῳ τιπέθει πάτρης

Ἴσθ' ἐποικιστέω, καὶ ἐμὸν λέχος ἀντιόωσαν.

Et licet harum opera ad officium corporis, concubi-
tumque referri possit, & debeat; perspicuè tamen

Ariadna apud ^c Catullum,

*c de nuptiis
Pelei, & The-
tidos.*

Si tibi non cordi fuerant connubia nostra,

Sana quod horrebas prisca præcepta parentis:

Attamen in vestras potuisti ducere sedes,

Quæ tibi incundo famularer serua labore,

Candida permulcens liquidis vestigia lymphis,

Purpureæ tuum consternens veste cubile.

Neque verò honorifico muneri non accessit honori-
fica appellatio. siquidem Chrysaphius, qui à ^d Mar- *d in Chron.*
cellino comite Eunuchus dicitur, ^e Victori Tunnu- *e Chron.*
nensi PRÆPOSITVS Imperatoris est; & Iohannes, &
Paulus clarissimi martyres Eunuchi, Præpositus al-

ter, PRIMICERIVS alter à ^f Terentiano, qui eorum ge- *f Sur. To. 5.
g 19. Mart.*
sta conscripsit, appellantur. Præpositum, cubiculo
intelligo. & Martyrologium Romanum: *item Roma,*
via Appia, natalis sanctorum Caloceri, & Paribenij eu-
nuchorum, quorum prior cum esset Præpositus cubiculi vxo-
ris Decij Imperatoris, alter verò alterius muneris Pri-
micerius, nolentes idolis sacrificare, ab eodem occisi sunt.

D. ^b Ambrosius; denique etiam speciali expressione Cal-
ligonus præpositus cubiculi, mandare mihi ausus est; me vi-

*b in epist. ad
Marcell.*

no tu contemnis Valentinianum? caput tibi tollo. respondi, Deus permittat tibi, ut impleas quod minaris, ego enim patiar quod Episcopi: tu facies quod Spadones. Et sanè impotenti quodam dominatu Spadones Imperio tunc, & longè ante incubuerant. ^a Ammianus de Constantio Augusto; uxoribus ac Spadonum gracilentis vocibus, & Palatinis quibusdam nimium quantum additus. Egregie ^b Alexander Seuerus, qui Eunuchos de ministerio suo abiicit, & uxori ut seruos seruire iussit, & cum Elagabalus mancipium Eunuchorum fuisset, ad certum numerum eos redegit, nec quidquam in Palatio curare voluit, nisi balneas fœminarum, cum plerosq; Eunuchos Rationibus, & Procurationibus præposuisset Elagabalus, his ille & veteres sustulit dignitates. Idem tertium genus hominum Eunuchos esse dicebat, nec videndum, nec in usu habendum à viris, sed vix à fœminis nobilibus Ex hoc luto, seu cœnum malum appellare, eruit quandoq; DEVS Opt. Max. preciosissimas gemmas, ut de Iohanne, & Paulo, de Calocero & Parthenio vidimus, qui vitam pro Christi nomine profunderunt. ^c Nereus itidem, & Achilleus Eunuchi cubicularii Fl. Domitillæ nobiliss. virginis, ceruices pro veritate & pietate fortissimè dederunt. Apud eosdem Cæsares Eunuchi aliquando functi sunt officio Prægustatorum. ^d Suetonius: quidam tradunt, epulanti in arce cum Sacerdotibus, per Halotum Spadonem Prægustatorem: alij domestico conuiuio per ipsam Agrippinam, quæ Boletum medicatum, avidissimo ciborum talium, obtulerat. Pocillatores etiam nō rarò fuerunt. ^e Tacitus; id Druso datum (venenum) per Lygdam Spadonē, ut cœlo post annos cognitum est. SILENTIARIOS etiam fuisse Eunuchos, faciunt ut credam verba Claudiani, quæ nuper citauimus.

^a Lib. 21.

^b Ael. Lam
pud.

^c Suet. 10. 3.

^d Claud. ca.
45.

^e lib. 4. Anna.

— *sacroque adhibere silentia somno.*

QUIETIS ministros dixisset ^a Procopius . quo munere ^{a l. b. 2. de bel. Porf.} an functi fuerint etiam in familia priuata, mihi quidem non omninò liquet. Neq; verò hoc prorsus abnuerim, cum apud ^b Saluianum mentio extet silentiariorum: *pauent quippe Actores, pauent Silentarios, pauent Procuratores; propè ut inter istos omnes, nullorum minus serui sint, quam dominorum suorum: ab omnibus caduntur, ab omnibus conteruntur.* Et hæc nomenclatura Præfecturæ, quæ conseruis silentium commendabat, utique videtur vel cum ipso Saluiano, vel paulò ante ipsum in lucem prodiiisse. Quod enim ad ^c Senecam referunt nonnulli, magisterium magis, quàm nomenclaturam indicat. Virga enim apud Senecam, qua murmur omne famulorum compescebatur, videtur fuisse insigne Tricliniarcharum in ipso Triclinio, extra quod Actoribus, seu Dispensatoribus conueniret; docente ^d Ammiano Marcellino, ^{d Lib. 145} qui præpositos urbanæ familiæ, digerentes comitatum matronarum prodeuntium, dextris aptata virga insignes recëset. Nota autem est virga & arundo Ianitoris apud Petronium, & Senecam. Affines Silentariis sunt illi, quos ad SOMNVM appellat ^e Curtius. ^{e Lib. 6.} *at ne in vicinia quidem dinerforij quemquam comilitonum receptum esse; sed per dispositos, quos ad somnum habebat, omnes procul relegatos, ne femina illa murmurantium inter se silentio verius quàm sono excitaretur.* In Palatio, ut diximus, Eunuchis grauissimarum rerum tractatio credita est. ideoque Claudio Cæsari ^f Narcissus ab epistolis fuit, quem Eunuchum ^{f Suet. Claud. dio cap. 28.} fuisse, adnotauit antiquus ^g Scholiastes Iuuenalis, & quidem ditissimum, ad summam, nihil omni- ^{g Sat. 14. in fin.}

nò

nò fuit, quod nò illis pateret. Apud priuatos custo-
diebant pueros, Pædagogorum vicibus functi. nec
aliter interpretatur illud ^a Iuuenalis veteres Glossæ,

^a Sat. 7.

Discipuli custos præmerdet Accenonetus,

quam de Eunuchò dictum esse Pædagogo, & Pa-
pate, cuius proprium sit communi sensu carere. PA-
PAS ergo Pædagogus est: & hinc datur intelligi,
^b Sur. To. 3.

quid sibi velint ^b Acta Viti, & Modesti martyrum;
Angelus autem Domini apparuit Papati eius religioso viro,
Modesto nomine. confirmant hoc glossæ quæ feruntur
Isidori; Papas, Pedagogus qui sequitur studentes. Tue-
bantur præterea mulierum pudicitiam, licet aliquã-
^c Eunuchò. do nomine tenus. ^c Terentius;

Edicit ne vir quisquam ad eam adeat: & mibi ne ab-
scedam imperat.

^d in *Entrop.*

Aderant lauanti dominæ ^d Claudianus;

— *Eous rector, Consulq; futurus*

Pectebat domina crines, & sæpe lauanti

Nudus in argento lympham gestabat alumna:

Et cum se rapido forsans proiecerat æstu,

Patricius roseis pauonum ventilat alis.

ubi quod ad LYMPHAM attinet, cum venia honesta-

^e Scaliger ad

Festum, Tur-

nebus lib 14.

aduer. c. 12.

^f Sat. 6.

rum matronarum, monebimus Lectorem, ^e AQUA-
RIOS, AQUARIOLOS, & BACCARIONES huic loco
deberi. Et in huius interioris tutelæ gratiam dicti
custodes sunt. ^f Iuuenalis:

— *decipit illa*

Custodes, aut ere domat, —

^g Gen. ca. 40.

Hinc magno in precio erant, non tantum apud Bar-
baros, sed & apud Romanos. Apud ^g Pharaoné præ-
positus Pincernis, & magister Pistorum eunuchi fue-
runt. Hermetimtis apud ^b Xerxem in maximo hono-

^h Lib. 8.

re est habitus. ^a Bagoas apud Alexandrum nihil non potuit. ^b Vsthanes, Persa martyr, Saporis Regis nutricius, principem locū in familia regia obtinuit.

^c Eunuchus, quem Philippus baptizauit, fuit *δαυάσης Καυδάκης τῆς βασιλείας τῶν αἰθιωπῶν, ὅς ἐπὶ πάσης τῆς γᾶς αὐτῆς.* . de hoc ^d Arator ita cecinit.

*Angelus alloquitur plenum virtute Philippum,
Australē celerare viam, qua Spado ingatis
Aethiopum pergebat equis; qui fidus in aula
Reginæ seruabat opes —*

^e Terentius ab eodē precio inducit Phēdriam exprobrantem Thaidi,

— porrò Eunuchum dixti velle te,

Quia sola utuntur his Regina: repperi.

Quocirca Imperator ^f Aurelianus; Eunuchorum modum pro Senatorijs professionibus statuit, quod ad ingentem estimationem peruenissent. ^g Ulpianus: *Et si puerum quis castrauerit, & preciosorem fecerit, Iulianus scribit cessare Aquilliam.* Et hæc sanè, ut pleraque alia, ^h Iustinianus Cæsar moderatus est, qui Eunuchos, ætatis & artificij habita ratione, xxx, l, & lxx solidis æstimari voluit. Ne videlicet essent amplius, qui C. ⁱ Aelio Seiano inuiderent, enormi comparatum pecunia nescio quem ex hoc semiuirorum, vel potius fœmini uirorum grege. Olim quidem pœna legis ^k Corneliæ tenebatur, qui hominem castrauisset; ut sileamus mali ominis fuisse amputare sibi virilia, etiam ^l religionis causa. Et quamuis ^m Domitianus, & ⁿ Nerua Cæsares castrari mares vetuerint, præualente tamen luxu, antiquatum est quidquid illi edixerunt. ^o Constantinus profectò & ipse inhibuit, pœna capitis proposita. ^p Leo autem Augustus

^a *Chr. lib. 10*
^b *Sur. To. 2. c. 21. April.*
^c *Acta Apost. cap. 8.*
^d *Lib. 1.*

^e *Eunuchos.*

^f *Vopiscus.*

^g *L. 27. §. 6. Puerum ad L. Aquill. l. 3. C. cōm. l. 1. c. de comm. seru. man.*

ⁱ *Plin. lib. 7. cap. 39.*

^k *L. 3. §. qui hominē. L. 4. §. 6. ad L. Cornel. de Sic. car. l. Iul. Obsc. quens. m. Staius lib. 4. Sylu. u. Dion. lib. 68. o. L. 1. c. de Eñ. p. L. 2. eod. tit.*

a Rev. per Europam gesta. rura lib. 6 ca. 3.

gustus Romanos nusquam, Barbaros alicubi secari permisit. Scilicet aula Constantinopolitana his carere non poterat diu. notat enim ^a Luitprandus, se Imp. Constantino obtulisse Loricas optimas noue, Scuta optima cum bullis deauratis septem, Cuppas argenteas deauratas duas, enses, lanceas, verua, mancipia quattuor Carsamatia, Imperatori nominatis omnibus preciosiora. *Carsamatum autem Græci vocant (inquit ille) amputatis virilibus & virga, puerum Eunuchum, quos Verdunenses mercatores ob immensum lucrium facere solent, & in Hispaniam ducere.* Et sanè animaduersione indignum non est, Eunuchis in Oriente continua quadam ferie, in Regum animos, corpora, opes, caritates, magnum semper aditum paruisse. horum mores breui elogio expressit ^b Ammianus his verbis; *quod si Numa Pompilius vel Socrates bona quadam dicerent de Spadone, dictisq; religionum adderent fidem, à veritate descivisse arguerentur.* Ab his factitiis foeminis ibimus ad naturales, & legitimas, è quarum numero OBSTETRICES taxauit ^c Iustinianus solidis LX. meminerunt veteres inscriptiones,

c L. 3. C. cõm. de Leg.

SEX. POMPEIVS

SEX. L. DAPHNIS

GRAM

CHLOE. POMPEIAE

APPI. OPST

& in eodem marmore,

ATIA. DYNAMIS

OPST

alibi,

SALLVSTIA. Q. L. IMERIA

OPSTETRIX

Porro

Porro ad hanc rationem scribendi, verbi etymon direxit ^a Donatus; *quæ opem tulerit parienti, opstetrix dicitur, unde & parturientes fer opem clamant.* ADSTETRIX quæ dicitur, perierat, nisi ^b CVIACIVS vir magnus, utique seruauisset huius officium tangit ^c Ouidius,

*Vna ministrarum media de plebe Galanthis,
Flaua comas, aderat faciendis strenua iussis,
Officijs dilecta suis. —*

& post Ouidium D. ^d Hieronymus: *ipsum iactant assidere lectulo, obstetrices adhibere languenti, portare matulam, calefacere lintea, plicare fasciolas.* His succedunt

NUTRICES. ^e Tacitus, *at nunc natus infans delegatur Græcûlæ alicui ancillæ, cui adiungitur unus, aut alter ex omnibus seruis plerumque vilissimus.* Fauorinus apud Gellium; *presertim si ista, quam ad præbendum lactem adhibebitis, aut serua aut seruilis est, ut plerumq; solet, externa atque barbaræ nationis.* D. ^g Hieronymus ex Theophrasto: *vocanda domina, celebrandus natalis eius, iurandum per salutem illius, ut sit superstes optandum, honoranda Nutrix eius, & GERULA, & de hac idem ipse*

^h Hieronymus; *Nutrix ipsa non sit temulenta, non lasciuia, non garrula, habeat modestam gerulam, nutricium gratiam.* Neque verò videtur hæc opera discreta semper fuisse, cum quæ fuit Nutrix, fuerit eadem & Gerula. Plautus:

*Nutrices pueros infantis minutulos
Domi ut procurent, neu quæ spectatum afferant,
Ne & ipse sitiant, & pueri pereant fame.*

Et hæ Nutrices fuerunt re, & nomine. illæ honorariæ, & ut ita dicam, nominales, quæ diligentiam infantibus, & munditiâ adhibebant, ut loquitur antiquus

^a apud Terentium in Andria.

^b in commentariis ad Tit. de ver. sign. L. 236. ^c lib. 9. metam.

^d lib. 2. epistolarum. ^e select. ep. 9.

^e in Dial. de causis corr. Eloqu. ^f lib. 12. c. 11.

^g lib. 1. aduers. Ioumian.

^h ad Latam.

ⁱ Prologo Pœnuli Turneb. lib. 28. aduers. cap. 6.

a Sat. 14. Nō.
Marcellus in
ASSAS.
b B. Vulcan.
ad Appul. de
Mundo.

glossator ad illud *a* Iuuenalis,

Hoc monstrant vetula pueris repentibus assa.

Quod autē *b* vir doctus & eruditus notauit, à Scho-
 liaſte Sophoclis, in Ajace flagellifero, vocari *παι*
δαγωγούς, ſiue *παιδοπιβάς*, *βαϊούλους* ideò, quod
 baiuli eſſent ſerui, & quia ſerui ad docendos pueros
 olim adhiberentur, id ſanè mihi ſuſpectum eſt. Ba-
 iuli enim ibi GERULI ſunt, NVTRITORES, & NVTRICII;
 hoc nomine appellati, quod baiulent geſtētq; ulnis
 pueros. Et hinc *c* in aula Conſtantinopolitana fuit
 olim magnus Baiulus. Italicè hi ſunt Balio, e Balia,
 ſiue, ut noſtrates vocant, Bailo e Baila, quæ apud
 Vicetinos Bela eſt, à verbo Latino antiquo *a* Beola-
 re, quod eſt *βασάζεν*. Huius loci CVNARIA eſt à cunis
 dicta ut videtur, veluti & *e* Cunina quā Deam voca-
 bant, infantium in cunis tutricem, & falcini ſum-
 motricem. vetus lapis,

e Georgius Co
 dinus.

d Gloſſarium.

e Laſtani lib.
 1. cap. 20.

D M

TEIAE. THREPTÉ. SO
 ROR. PIISSIMAE. CVNA
 RIAE. RVFINAE. V.V. &c.

f ad Sabina-
 num Diaco-
 num.

g lib. 11. 40.

h lib. 1. In fili-
 um, Tit. 6.

Alludit huc D. *f* Hieronymus; iam tibi & ſcala, per
 quas deponeres miſeram, parabantur: iam iter diſpoſi-
 tum, decreta nauigia, condicta dies, fuga animo pertra-
 ctata, & ecce Angelus ille cubiculi Mariae Ianitor, Cuna-
 rum Domini cuſtos, & infantis Chriſti gerulus, coram quo
 tanta faciebas, ipſe te prodidit. *g* Martialis: Cunarum
 fueras motor Charideme mearum. & hic propriè CVNA-
 RIVS. EDVCATOREM hîc ratione contubernii interſe-
 remus. *h* Iuſtinianus, iuſtæ autem manumiffionis cauſæ
 hæ ſunt, veluti ſi quis patrem aut matrem, filium filiamue,
 aut fratres ſoreſue naturales, aut pedagogum; aut Nu-

tricem, aut Educatores, aut Alumnum &c. ^a Appule-
 ius: ego sum Byrrhena illa, cuius fortè sepicule nomen in-
 ter tuos frequèntatum Educatores retines. & hic idem,
 qui NUTRITOR, & NUTRICIVS. ^b Acta Nerei, & Achil-
 lei martyrum: eorum autem corpora rapuit Auspicius di-
 scipulus eorum, Nutritor sancta virginis Domicilla. ^c Cæ-
 sar: erat in procuratione Regni propter aetatem pueri, nu-
 tricivus eius eunuchus; nomine Photinus. Porrò Nutri-
 ces & Nutricios TATA S & MAMMA S appellabant.
 Romæ,

^a lib. 2. Metæ.

^b Sur. 10. 3.

^c lib. 3. de bel-
 lo civ.

DIS. M.

ZETHO. CORINTHVS
 TATA. EIVS. ET. NICE
 MAMMA. F.

V. A. I. DXVI.

Egregiè verò ^a Petrus Chrysológus; Nutritor pius, ^d Ser. 62.
*nisi totus fuerit redactus in parvulū, numquam parvulum
 perfectum perducit in virum: deniq; tunc vocem tenuat,
 verba ponit, agit nutibus, sensus seponit, infirmat viscera,
 abijcit vires, membra dissolvit, gressum tardat, gessit non
 ambulare sed repere, ridere simulat, timere fingit, flere
 mentitur; quia est in illo mendacium pietas, despuisse pru-
 dentia est, est infirmitas virtus.* ^e Hieronymus: nunc
 & Gerula quondam, iam anus; & nutricivus, secundus post
 naturalem pietatem pater, clamitat, morituros expecta
 paulisper, & sepelis, forsitan & laxis uberum pellibus ma-
 ter, arata rugis fronte, antiquum referens MAMMAE lalla-
 re congeminet. Lalla autem solemnis est nœnia Nutri-
 cum. ^f Cornutus ad Persium: aut cur à Nutrice iussus
 dormire ploras? que infantibus ut dormiant, solent dicere
 sepè, lalla, lalla; aut dormi, aut lacte. Et hæc can-
 tio apud nostrates Mammæ etiam hodie exauditur.

^e ad Heliodo-
 rum.

^f Sat. 3.

A a 2; Huius

ad Euriam. Huius ordinis sunt ALVMNVS, & COLLVCTANEVS. de hoc D. Hieronymus: *nec Procurator calamistratus, nec formosus collactaneus, nec candidulus, & rubicundulus assecla, adhareat lateri tuo.* de illo, Vlpianus: *denique concubinam, filios naturales, alumnos, constitit generali obligatione non contineri, & si qua alia sunt huiusmodi ministeria.* de ALVMNA Iul Paulus: *in testamento, quod perfectum non erat, Alumnae suae Libertatem, & Fideicommissa dedit.* Collactaneus autem in veteribus monumentis, Collacteus & Colactius appellatur, Parmæ, ubi descripsimus oculata fide;

l. 8. de Pignor. & Hypoth.

l. 38. de fideicommiss. lib.

D M
KALOCERVVS
PVBLICVS
ELAENO
COLACTIO

B . M

Romæ in hortis Cyriaci Matthesii,

COMMVNIO VERNA
ANTONIAE AVGVSTAE
V. A. II. MES. X
COLLACTEVVS. DRVSI
BLANDI. F

Iuuenalis, & Marcianus Capella Collactaneam, Collacteam vocant. ^d Ille,

d sat. 6.

Tullia quid dicat nota Collactea Mauræ.

e lib. 1.

hic: sed quod sororis eius Collactea, & indiscreto amica fœdere videretur. Hoc fuit eandem Nutricem simul bibere, ut loquitur Appuleius. Et hic disquirendum est, an de huiusmodi ministeriis Vlpianus intellexerit; si serui (inquit) ususfructus legatus est, cuius testator quasi ministerio vacuo utebatur

flib. 2. Met. gl. 33. de usufr.

tur

Sur &c. Alumni & Collactanei quasi ministrare dici poterant. Et huius demum generis ministeria, longè post abolitos omninò seruos, diu perdurauerunt; licet enim serui, ^a Bartoli ICTi. ætate penitus defuissent, Collactanei tamen in usu erant, quod patet ex ^b Petro Paulo Vergerio seniore, qui in vita Vbertini Carrariensis hæc habet: *eiusdem fuit domesticum iudicium; quod sequitur. Longettus erat ei hereditarius seruus, & semper unà nutritus: nam usque ad ea tempora propagandorum seruorum mos in Italia manserat, qui nunc prorsus obsolenit. ei Vbertinus confidebat plurimum, & facile omnia fidei eius credebatur. is aliquando ab Carentana Vbertini concubina pulcherrima feminarum, in domestica contentione, seruus est appellatus, ad quam Longettus, eius inquit sum seruus, cuius & tu meretrix es. quo nihil illa molestius exprobrari sibi audire potuisset, & speciei igitur confidens, erat enim eximia forma corporis, & pignoribus ex Vbertino susceptis, non nisi illius sanguine suæ satis iniurie fieri posse arbitratur. itaq; filiulam, quæ erat in delicijs patri, allegat questum de matris iniuria. sed & ille quoq; Vbertini amicos, qui ei in cõsilijs semper aderant, patroni sibi ut essent orauerat. mentione igitur per puellam inducta, & per eos qui aderant interrupto crebrò eius sermone, mulier quæ ex superiore specula omnia intuebatur, indignata non audiri suã querelam, effrenis decurrit, à Longetto se contumeliose habitam queritur. Vbertinus insolita mulieris audacia nihil motus, edicere illum iubet quo se pacto res haberet. quæ cognita, ego inquit, quantum in me fuerit, eo, quod est contumelie causa, utrumq; vestrum absoluaui. & Tabellionẽ qui conscriberet iussit aduocari. tunc ad Longettum. vis ne liber esse? nequeo, inquit ille, liber tibi esse: nam si me ita senis, sum tibi*

*a Idem Bartolus ad L. Hostes de capt. & post. reu. citatus à Ge. nebr. Anno D. MCCXVI
b Latet adhuc in forulis nostratium Bibliothecarum.*

tibi seruus natus, nec me qui tali domino seruiro, mea conditionis pudet. sin manumittis, tanto me precio data libertatis emis, ut liber esse à te non possim. animo (inquit Verberinus) ut voles, utque te decebit, nunc necessitate conditionis, qua mihi additus tenebare, liber esto. deinde ad illam conuersus: & tibi quoque inquit, quando mea consuetudinis te pudet, liberum est abire, esto à me absoluta. tum illa flens, atq; insperato euentu penè exanimis, per hanc tuã te prolem inquit oro, ne me deseras, neu abijcias, ego ne te quidem domino digna sum serua, cumque multa & flere & dicere pergeret, iussit ut unde venerat rediret, ac ne se in reliquum talibus querelis molestaret. itaque uno iudicio homini benè merito gratiam reddidit, & illam admonuit, non debere se conditionis pudere, quam non modò spontè, verum etiam cupidè admisset. Haftenus Vergerius, cuius narrationem describere operè precium duxi, tum quod auctor nondum editus est; tum quod lectorem possit recreare longæ, & morosæ lectionis tædio affectum. Et quia nobiles matronæ catulis delectabantur, veluti Melitæis, inde factum est ut legamus in antiqua tabella marmorea,

OSSA

AVRELIAE. LIVIAE. AVG

SER. A' CVR. CAPELLAE &C.

modestè sanè, & non ut illa apud ^a Lucianũ, quæ Philosophum, catellæ curatorè habuit. Eidem Liuiæ legimus fuisse ministram ab ARGENTO POTORIO. nec absurdũ videtur miscuisse illi mulierem, & stetit ad cyathum & vinũ. ut quid enim ^b Romana Iuno cœlestem Iunonem non æmularetur, cui formosa Herculis uxor (ut canit Iuuenalis) fuit ad cyathos? Et hoc munere apud Herodem Sophistam functa puella

^a de mere.
cond.

^b Prudentius
lib. 1. adu.
Sym.
c Sat. 13.

la est, ut scribit in eiusdem vita Philostratus; puella nimirum (sit venia dicto) apud mulierculam. Ornatū muliebrem tractabant, COSMETAE & ORNATRICES. at quis hic ornatus muliebris? ^a Tertullianus: *habitus a de habitu muliebris. femina duplicem speciem circumfert; cultum & ornatum.* Cultum dicimus, quem mundum muliebrem conuenit dici. ille in auro & argento, & gemmis, & vestibus deputatur. iste in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis, quae oculos trahunt. ^b Macrobius: *eadem Iulia maturè habere cœperat canos, quos legere secretò solebat. subitus interuentus patris aliquando oppressit Ornatrices.* rectè ergo Tertullianus, qui curam capilli in ornatu reposuit. Cosmetarum autè meminerunt ^c Iuuenalis, & ^d Vlpianus. Ad ornatrices quod attinet, notandum est, illas tradi consueuisse magistris, ut ediscerent artificium ornandi. id quale esset de scribet nobis ^e Manilius partim, partim alii:

*Illis cura sui vultus, frontisq; decora
Semper erit, tortosq; in flexum ponere crines,
Aut nodis renocare, & rursus vertice denso
Fingere, & appositis caput emutare capillis.*

^f Tertullianus graphicè: *quid crinibus vestris quiescere non licet, modò substrictis, modò relaxatis, modò susci-* ^{f de chlu fœ} *minar-* ^g *tatis, modò elisis & aliæ gestiunt in cincinnis coercere, aliæ ut vagi & volucres elabantur, non bona simplicitate. affigitis præterea nescio quas enormitates sutillum, atque textilium capillamentorum: nunc in galeri modum quasi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in cernicem retrò suggestum &c.* qui sanè locus Tertulliani torfit nonnullos aliquantisper, quid enim Galero cum Vagina? veniebat illis porrò in mentem, Galeri loco Galeam substituere, præsertim cum Ro-

mæ legatur in veteri marmore.

CALPVRNIA

L. ET. C. L. GALEAE

ORNATRIX

videbantur confirmare veteres nummi, qui exhibent imagines mulierum Augustarum, quæ vixerunt Tertulliano scribente: harum enim capillitium ad galeam propius, quàm ad galerum accedit. at pro galero facit ^a Iuuenalis versus,

^a Sat. 6.

Sed nigrum flauo crinem abscondente Galero.

ubi hæc habet ad verbum antiquus enarrator: *crini suppositio, rotundo, in modum Galeæ facto, quo utebantur meretrices.* Tertulliano breuior & concinnior, Iuuenalis;

^b Sat. 6.

*Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput. —*

huiusmodi constabat compagibus Flaminicæ, Tutulus, & præter eas vittâ purpureâ crinibus innexa. Romæ olim in Musæo Carpenfi,

^c Festus;

APONIAE. SVCCESAE

A. TVTVL. ORNATR

C. BATONIVS. EPIGONVS

ATRIENSIS

Ex huiusmodi ministerio ancilla apud Petronium, Gytona in partem naus inferiorem ducit, corymbioque dominæ pueri adornat caput. imò supercilia etiam profert de pyxide, sciteque iacturæ lineaméta secuta, totam illi formam suam reddidit. Pyxis enim continebatur instrumento ornatricum, & cosmetarum. ^d Martialis;

^d Lib. 9, 38.

*Cum sis ipsa domi, mediaque ornere Suburra,
Frant absentes & tibi Galla coma;*

Nec

Nec dentes aliter, quàm serica nocte reponas,

Et lateas centum condita pyxidibus.

Nec tecum facies tua dormiat, innuis illo,

Quod tibi prolatum est, mane supercilio.

En integram officinam ornatorem, geminam planè illi Petronianæ, Comas, Pyxidem, Supercilia. Ab eadem ratione Venus apud Appuleium; *sume istam*

alib. 6. Met.

Pyxidem: & dedit protinus; usque ad inferos. & ipsius Orci ferales penates te dirige. tunc conferens Pyxidem Proser-

pina; petit de te Venus, dicit, modicum de tua mittas ei formositate &c. b. Zeno martyr: quid hoc est? ecce rursus

b. Sermo. de cõ-
tinencia.

ad lenocinia redis, colorem de pyxide mutuaris paulò ante damnatum. ecce indulgenter excolis crinem: odorato pul-

uere luctus pulverem mutas: in stibio fletus includis: or-

namiento ligas, quod suspendio voueras collum, ab Speculo oracula inquiris, quam commodè possis circum-

scribere petitorum. Apud Petronium eadem illa quæ Gytona exornauerat, euocatum Encolpion non minus

decoro exornauit capillamento: imò commendatior vultus enituit, quia flauum corymbion erat. Itaque ne in hac

quidem parte superari se à fœminis viri passi sunt. testis est Columella: contemptissimorum vitiorum of-

Prefat. lib. 8.

ficinas, gulosus cõdiendi cibos, & luxuriosus fercula stru-

endi, capitumque & capillorum concinnatores, non solum esse audiui, sed & ipse vidi. Et hos Tertullianus ap-

pellat structores capillaturæ. confirmat Manilius, Iuuenalis, & notissimus ille Othonis Aug. d. Ga-

d. Suetonius
Othone c. 12.
e lib. 1. cap. 4.

lericulus. Imò & Clemens Romanus, qui scribit, non licere Christiano nutrire capillum, & in unum

complicare, vel discerniculo discriminare, neque verò intortum calamistris crispare, vel flauum facere. Hinc Seruius in x. Aen. ad illud,

— *comptos de more capillos;*

Hoc quod diximus confirmat argumento personarum Tragicarum, quæ similes erant in utroq; sexu, quantum ad ornatum pertinet capitis. Neque verò barbam inornatam sinebant semiuiri hi nostri; ut

a *Pamelius.*

apud Cyprianum, & Tertullianum ^a alij notauerunt. Ad foeminas ut redeamus, capillorum cura illis præcipua fuit, non in structura tantum, sed & in colo-

b *lib. 2. El. 18.* re & cincinnis. *b* Propertius;

*Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
Ut natura dedit, sic omnis recta figura,
Turpis Romano Belgicus ore color.
Illi sub terris fiant mala multa puellas,
Quæ mentita suas vertit inepta comas.*

e *de cultu
fœmin.*

^c Tertullianus: *video quasdam & capillum croco verte-
re. pudet eas etiam nationis suæ, quod non Germanæ aut
Gallæ sint procreata: ita patriam capillo transferunt. A
Cincinnorum studio CINCERARIJ ministri appellati
sunt.* ^d Varro: *Calamistri, quod his calefactis in cinere,
capillus ornatur. qui ea ministrabat, à cinere Cinerarius
est appellatus. Meminit & Seneca: quidam se à Cine-*

d *lib. 4. de
L. L.*

*raris impulsos molestè ferunt, & contumeliam vocant o-
stiarij difficultatem, Nomenclatoris superbiam, Cubicu-
larij supercilium. f* Acron eleganter: *Cinistones & Ci-
nerarij eadem significatione apud veteres habebantur, ab
officio Calamistrorum, id est, veruum in cinere calefacien-
dorum, quibus matronæ capillos crispabant. cuius rei*

e *in Sap. non
ead iniur. ca.
14.*

f *lib. 1. Sat. 2.*

& g Virgilius meminit, dicens:

g *lib. 12. Aen.*

vibratos calido ferro. —

Porro Seruius ad illum Virgilij locum hæc habet;

crispa-

*crispatoꝝ calamistro . nam calamistrum est acus maior ,
que calefacta & adhibita intorquet capillos . Idem Ser-
uius in XII. etiam ille puluis , quo utuntur puella , ci-
nis vocatur . unde etiam & cinifiones dicti sunt .* ^{a Ho-} ^{a loco cit.}
ratus ;

Custodes , Lætica , Cinifiones , Parasua .

Calamistros autem *σιδνεῖ ὄρυαα* videtur appellare

^b Lucianus , quibus modicè calefactis cincinni exci- ^{b in amoribus}
tabantur . ^c Ouidius :

*Quam se prabuerant ferro patienter & igni,
Ut fieret torto nexilis orbe sinus .*

*clib. 1. amore
El. 14*

*Clamabam scelus est , istos scelus urere crines,
Spontè decent , capiti ferrea parce tuo .*

*Vim procul hinc remoue : non est qui debeat uri ,
Erudit admotas ipse capillus acus .*

Et sanè calamistrum , acum ferream non semel est
interpretatus ^d Isidorus . quo forsā respexerunt Fe- ^{d lib. 10. &}
stus & Iuuenalis . ille : *Acus dicitur , qua Sarcinatrix* ^{20. origen.}
vel etiam Ornatrix utitur . ^e hic :

*Est in consilio materna , admotaque lanis ,
Emerita qua cessat acu —*

e Sat. 6.

ubi antiquus interpres explicat , *Lanipendiam matris
factam ornatricem quasi magistram* . Erant autem usui
& minores acus , quibus sustinebantur & figeban-
tur capilli . ^f Prudentius ;

f Psychom.

—crinalis acus , redimicula , vitta .

^g Appuleius : *ad hunc modum vaticinata mulier , acu cri-
nali capite deprompta , Thrasylli conuulnerat tota lumina .*

g lib. 8. Met.

De prioribus illis cecinit ^h Ouidius ;

*h lib. 1. de art.
16. am.*

Forma viros neglecta decet . Minoida Theseus

Abstulit , à nulla tempora comptus acu .

Bb 2 Huius

Huius ministerii instrumenta erant Discerniculum,

*a lib. 2. de ar-
te am.*

Pecten, Speculum. de hoc ^a Ovidius :

*Nectibi turpe puta, quamvis sit turpe, placebit;
Ingenua Speculum sustinuisse manu.*

fuit enim officium servile, quod ingenuum homi-

b lib. 4. El. 7.

nem non usquequaque decebat. ^b Propertius ;

*Deliciaeque meae Latris, cui nomen ab usu est,
Ne speculum domina porrigat illa nova.*

c Sat. 2.

hinc ^c Iuuenalis.

*Ille tenet speculum patrici gestamen Othonis,
Actoris Arunci spoliū: quo se ille videbat
Armatum, cum iam tolli vexilla iuberet.*

Ab hac eadem opera Triton in Veneris comitatu,

*d Appul. lib. 4
Met.
e de nep. Ho-
nor. c. Ma-
rita.*

sub oculis dominæ speculum ^a prægerit. præclare
autem ^e Claudianus ;

*Casariem tunc fortè Venus subnixa corusco
Fingebat solio: dextra leuaque sorores
Stabant Idalia. largos hac nectaris imbres
Irrigat, hac morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
Dat varios nexus, & iusto diuidit orbis
Ordine, neglectam partem studiosa relinquens.
Plus error decuit, speculi nec vultus egebat
Iudicio. —*

Hic ornatricum altera cæsariem Veneris nectare ir-
rigat, ut alludatur ad illud ministerium, quod in-
quit ^f Iuuenalis ;

f Sat. 6.

*Disponit crinem laceratis ipsa capillis
Nuda humero Pfecas infelix —*

Ornatrices enim crinem componentes (ut ibi habent
veteres glossæ) rarum ac parum aquæ solent mitte-
re,

re, ac velut *Lexáçev*. altera pectine utitur, quem Eunuchus tribuit ^a Claudianus, ut vidimus. ^b Apuleius in præconio capilli; *vel nunc guttis Arabicis obunctus*, & pectinis arguti dente tenui discriminat^{us} &c. Non abit à pectine discerniculum. ^c Ovidius;

^a in *Eutropiæ*
^b lib. 8. *Met.*

^c lib. 3. *de ar.*
te am.

Munditijs capimur: nec sint sine lege capilli:

Admotæ formam dantque negantq; manus.

Nec ænus ornatus unum est: sed quamq; decebit

Eligat: & speculum consulat ante suum.

Longa probat facies capitis discrimina puri;

Sic erat ornatis Laodameia comis.

^a Varro: *Discerniculum*, quo discernitur capillus. *Pecten*, ^d lib. 4. *de L.*
quod per eum explicatur capillus. *Speculum* à *speciando*,
quod ibi se spectant. Et hæc fuit præfectura capillo-
rum, cuius meminit ^e Ovidius;

^e lib. 2. *amor.*
El. 8.

Ponendis in mille modis præfecta capillis,

Comere sed solas digna Cypassi deas,

cuius malè administratæ illa fuit pœna, quam teti-
git idem ^f Poeta;

^f lib. 1. *amor.*
El. 14.

At non pectendos coram præbere capillos,

Vt ræceant fusi per tua colla, veto.

Illo præcipuè ne sis morosa cauto

Tempore, nec lapsas sæpè resolve comas;

Tuta sit ornatrix: odi, qua sauciat ora

Vnguibus, & rapta brachia figit acu.

Deuonet, & tangit domina caput illa: simulque

Plorat ad inuisas sanguinolenta comas.

& ^g idem alibi;

^g lib. 3. *de ar.*

Non acus abruptit, non vallum pectinis illos:

Orna-

*Ornatix tuto corpore semper erat.
Ante meos oculos saepe est ornata, nec umquam
Brachia direpta saucia fecit acu.*

a Sat. 6.

a Iuuenalis:

*Altior hic quare Cincinnus? Taurea punia
Continuo flexi crimen, facinusque capilli.
Quid Psecas admisit? quanam est hic culpa puella
Si tibi displicuit nasus tuus? altera lauum
Extendit, peccitque comas, & voluit in orbem.*

b de cultu fae-
min.

c Sermone de
pudicitia.

d in hamarti-
genia.

Immundi muliebris altera pars erant cutis, facies
& huiusmodi reliqua, foeminis procurata ad insa-
niam usque. *b* Tertullianus: *in illum enim delinquant,
qua cutem medicaminibus unguunt, genas rubore macu-
lant, oculos fuligine collinunt. D. c. Zeno; interea miri.
excolit artibus sese, faciemque suam in se, quam non ha-
bet, quarit. pingit se in ipsam, & lenocinante vario ma-
gistri medicaminis fuco, vultum suum vultibus vertit
alienis. hoc futura, non quod natura praestitit, sed quod
ei ad examen speculi arbitrium temporale dictauerit.* *a* Pru-
dentius,

*Tadet sacrilegas matrum percurrere curas,
Muneribus dotata Dei quae plasmata fuco
Inficiunt, ut figmentis cutis illita perdat
Quod fuerat, falso non agnoscenda colore.*

e de discipl. &
habitu vir-
gin.

*D. c. Cyprianus: illi & oculos circumducto nigrore fuca
re, & genas mendacio ruboris inficeres, & mutare adulte-
rinis coloribus crinem, & expugnare omnem oris & capi-
tis veritatem, corruptela sua impugnatione docuerunt.*

f lib. 3. de ar. *f* Ovidius;

16.

*Non tamen expositas mensa deprendat amator
Pyxidas: ars faciem dissimulata iuuat.
Quem non offendat toto fex illita vultu,*

Cura

Cum fluit in tepidos pondere lapsa sinus.

^a Iuuenalis.

a Sat. 6.

*Interea fœda aspectu, ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pingua Poppeana
Spirat, & hinc miseri viscantur labra mariti.*

Eiusdem ordinis fuit auriculæ ornatix. Romæ :

IVLIAE ↓ LIVIAE ↓ AVGV
AVRICLAE
ORNATRIX

^b Cyprianus : *an vulnera inferri auribus Deus voluit, b loco prox*
quibus innocens adhuc infantia, & mali secularis igna-
ra crucietur, ut postea de aurium cicatricibus & cauernis
preciosa grana dependeant, gravia, etsi non suo pondere,
mercium quantitate ? De ornatu satis pro instituto
nostro. Cultus instrumenta hæc damus, quæ olim
extabant Romæ apud LAELIVM PASCHALINVM. Spe-
ctantur hic aureæ acus crinales, leuiter à summo in-
flexæ, ad crines comendos, & earum nonnullæ pu-
ræ, nonnullæ gemmatæ; adest viriola è minutis
smaragdis, quam licet magnus ^c EVIACIVS obseruet
brachialem fuisse, ego tamen collo quoque aptaue-
rim. ^d Iuuenalis,

^c lib. 10. ob.
seru. cap. 17.

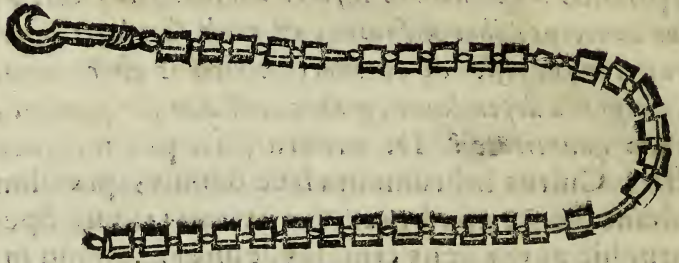
^d Sat. 6.

Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil

Cum virides gemmas collo circumdedit. —

Adest inauris ærea, gemmis tribus vitreis oblon-
gis dependentibus ornata, è mundo tenuioris ali-
cuius & paupertinæ foeminæ. Visitur & stalag-
mium è rudi amethysto. Inaures præterea, alte-
ra ex auro tota, altera distincta margaritis, & qui-
dem ad figuram nostrarum recentium proximè ac-
cedens. Bini insuper elenchi. ^e Plinius de mar-
garitis scribens; & procerioribus sua gratia est. Elen-
chos

^e lib 9. cap. 35

ebos appellant fastigiata longitudine. alabastrorum fi-
gura, in pleniorum orbem desinentes. ^aIuvenales;

— & cum

Auribus extentis magnos commisit elenchos.

ubi glossæ antiquæ habent, *uniones, margaritas oblongas, magnarum gemmarum elenchos, quos & titulos appellant.* ego malim *tutulos*: & sanè legimus superius ORNATRICEM A TVTVL. Et quidem Tutulus Pontificalis, cuius imaginem cernimus in denariis gentis Iuliæ, non admodum dissimilis elencho est, fuit enim metali figura, ut inquit ^a Festus. Vidimus ^{a u. Tutulus;} autem apud eundem aureas in aures ea planè figura, qua conspiciuntur in antiquis denariis: acus crinales, è quarum altera dependet Cupido fistulam inflans: annulos multiformes, tedimiculum seu minutum monile aureum, & alia multa. Huc referenda sunt illa ^b Cypriani verba: *non inferantur auribus vulnere, nec brachia includat aut colla, de armillis & monilibus catena pretiosa. sint à compedibus auris pedes liberi, crines nullo colore fucati, oculi conspiciendo Deo digni.* Huius loci sunt & Aur. ^c Prudentii. *car-* ^{c Hamantig;} *mina;*

*Ac velut artificis Domini manus imperfectum**Os dederit, quod adhuc res exigat, aut hyacinthis,**Pingere sculptilibus redimitæ frontis in arce,**Colla vel ignitis sincera incingere sertis,**Auribus aut granidis virides suspendere baccas,**Nectitur & nitidis concharum calculus albens**Crimibus, aureolisque riget coma texta catenis.*

Præclara illa ^d Zenonis martyris apostrophe: *ancilla d serm. 2. de Christi falsum idolum respuis? mibi crede in te colis, cuius* ^{avaritia} *ornatum, cuius imaginem non deponis. ad Ecclesiam Dei opere vario totū inaurata corpus, execrabili metallo procedis onusta, ubiq; delicata, sub mollibus fortis, deq; ipso cultus*

C c

rigore

rigore in oratione non flecteris : non manus tendis : timidum monilibus pectus prosternere dedignaris . sanè cervicem curvas non religione, sed pondere . quando ἔξομολόγησεν facies, quæ plus pro ornatus, quàm pro salute sollicita? ^a Idem alibi & quidem vehementer: o quantarum neces animarum in phaleris pendent ornate matrone! ornamentum, cuius unum si solvas in precium, distribuasque necessitatibus singulorum, ex eorum respiratione cognosces, quantorum malo ille constat ornatus . Concludamus hæc omnia verbis antiquæ inscriptionis,

^a Serm. de infirmitia.

D M
T. FL. AVG. LIB
PARTHENOPAEI
POPPEANI. EVNVCHI
AB. ORNAMENTIS &c.

VESTIPLICAE huius corporis erunt, quarum munus ex ipsa voce dignoscitur. ^b Fabius maior: ter de stupro uxoris, adiecto precio appellatus, vestiplicam domina habitum misit. ^c Seneca: placet non in ambitionem cubile compositum, non ex arcula prolata vestis, non ponderibus aut tormentis splendere cogentibus pressa: sed domestica & vilis: nec servata, nec sumenda sollicitè. ^d Ammianus: deinquum à Siluani lauacro, vel Mammea aquis ventitant sospitalibus, ut quisquam eorum egressus tenuissimis se terferit linteis, solitis pressorij vestes, luce nitentes arbitras diligenter explorat, quæ una portantur sufficientes ad iuandos homines undecim &c. Quid autem si vestiplicæ VESTISPICAE sint? quæ ut ait ^e Varro vestem spicerent. Apud Plautum sanè legitur, Vestispica, unctor, auri custos, stabbellifera, sandaligerula: ubi Nonius Marcellus legit vestispici. In veteribus autem monumentis VESTIFICOS legimus, & VESTIFI-

^b Declam. 363.

^c lib. 1. de Tranq. cap. 1.

^d Lib. 28.

^e lib. 6. de L. I.

^f Trinummo.

CAS, quos non malè & his ad censebimus. Rosemundam verò Alboini VESTIARIAM habuit, in cuius lectulo se Perodeo supposuit; ut scribit ^a Diaconus. At vestium colores nonnullos recenset ^b Ovidius;

^a lib. 2. de gest. Long. cap. 28.
^b lib. 3. de arte am.

*Quid de veste loquar? non iam segmenta requires,
Nec qua bis Tyrio murice lana rubet.*

Cum tot prodierint precio leuiore colores:

Quis furor est census corpore ferre suos?

Aeris ecce color, tum cum sine nubibus aer,

Nec tepidus pluias concitat Auster aquas.

Ecce tibi similis, qui quondam Phrixon & Hellen

Diceris Inois eripuisse dolis.

Hic undas imitatur, habet quoque nomen ab undis,

Crediderim Nymphas hac ego veste tegi.

Ille crocum simulat, croceo velatur amictu,

Roscida luciferos cum Dea iungit equos.

Hic Paphias myrtos: hic purpureos Amethystos:

Albentesue rosas: Threiciamue gruem.

Nec glandes Amarylli tuae: nec Amygdala desunt,

Et sua velleribus nomina cera dedit.

Aliquot etiam enumerat Nonius, veluti Cymatium aut Marinum; Molochinum; Impluuiatum; eos qui sunt à Calta & Croco, Cerinum, Ferrugineum, Ostrinum, Luteum, Violaceum, Pullum, Anthracinum. At hæc huius loci non sunt. Et quia laudatas matronas lanam fecisse laudatum olim fuit, idè Textrinum instruemus. ^c Caius Iuriscs. & ancillarum & filiarum familias nomine, de peculio actio datur, maxime si qua Sarcinatrix, aut TEXTRIX erit. ^d Vlpianus; quare si lanam conduxerit usufructarius expediendam, poterit etiam per usufructarias ancillas opus perficere. itemq; si ve-

^c L. 28. de pecul.

^d L. 3. de pecul. leg.

stimenta texenda redemerit &c. ^a Portius Latro; *ex omni*
^{2.} *rupe conchylium trahitur, quo vestis cruentetur. infelices*
^{in f.} *ancillarum greges laborant, ut adultera tenui veste per-*
^b *spicua sit. Et hoc artificium aded ancillas decuit,*
^{Lib. 14.} *ut ^b Ammianus uniuersas unico texturini nomine*
comprehenderit. De lana autem & lino quatenus
^c *in texturinum recipiuntur, legendus omninò est*
^{L. 68. de leg.} *^c Vlpianus. LANIPENDIÆ, quas nominauit ^d Pom-*
^{3.} *ponius, inter LANIFICAS pensã partiebantur, quan-*
^d *do ea munera sordere dominabus visa sunt. ^e Plau-*
^{inz. vir. &} *tus.*
^{ux.}
^e *Menachmeis*

— *seruire n tibi*

Postulas viros? dare una opera pensum postules;
Inter ancillas sedere iubeas, lanam carere.

QVASILLARIÆ à Quasillo, seu calathò dictæ sunt.
 Petronius; *nec contenta mulier tam graui iniuria mea,*
conuocat omnes Quasillarias, familiaque sordidissimam
partem, ac me conspui iubet. Romæ olim,

MVSA. QVASILL

VIX. ANN. XXX

CRATINVS LANIPEND

DE SVO

f Propertius;

^f *Et grauiora reppendit iniquis pensã Quasillist,*
^{lib. 4. El. 7.} *Garrula de facie s; qua locuta mea est.*

^g *D. Hieronymus: discat & lanam facere, tenere co-*
^{ad Latam.} *lum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stami-*
na pollice ducere, spernat bombycum telas, serum velle-
ra, & aurum in fila lentescens. talia vestimenta paret
quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nu-
^{lib. 2. ep. sel.} *dentur. ^b Idem; dolet sibi prælatum inuenem, non qui-*
^{ep. 9.} *dem comatum, non vestium sericarum, sed torosulum &*

in sordibus delicatum, qui ipse sacculum signet, textrium teneat, pensa distribuatur, regat familiam, emat quidquid de publico necessarium est dispensator & dominus, & praeueniens officia seruulorum, quem omnes rodant famuli, & quidquid domina non dederit, illum clamitent subtraxisse. Et in his quidem D. Hieronymi, illa verba (*non vestium sericarum*) non videntur carere mendo, rectius enim legentur (*non vestitu sericatum*) ut sibi per omnia constet ἰσοκωλον. Hæc mulieres mancipia domi ad usum habuerunt ut diximus. nunc recensēbimus quæ foris ad ostentationem ANCILLULAS ex Aethiopia, ut loquitur ^a Terentius, ne videlicet viris inuiderent Mauros & Aethiopes seruulos. Imò & hos habuerunt. ^b Tibullus de sua Nemesi;

^a Eunuchos.

^b lib. 2. el. 2.

illi sint comites fusci, quos India torret,

Solis & admotis inficit ignis equis.

Et verò quid venustatis in ominosa Aethiopsis facie delitesceret, ego quidem non video, nisi dicamus fefellisse has nostras, quod vulgò Aethiopes, ut notat D. ^c Hieronymus, vocarentur argentei. Inter ancillas conspicuæ fuerunt FLABELLIFERAE, quarum meminit ^d Plautus. Flabellum autem domi Eunuchorum fuit, ut indicat nobis Eunuchum mentitus Chærea Terentianus, & Claudiani Eutropius: aliquando etiam mulierculæ alicuius, velut illius apud ^e Martialem, quæ prasino flabello tenue ventilabat frigus æstuanti Zoilo. & hinc D. ^f Hieronymus inter ancillarum officia enumerat flabellum tenere.

^c lib. 1. ep. sel. ep. 16.

^d Trinummo.

^e Lib. 3. 40.

^f in epitaph. Paula.

VMBELLIFERAE etiam in hoc agmine. & Ouidius;

^g lib. 2. de arte am.

Ipse tene distenta suis umbracula virgis;

Ipse face in turba, qua venit illa, locum.

hor-

hortatur nimirū amatorem, ut ad captandam puellæ gratiam, servilia etiam obeat ministeria. Et hoc est, quod insolens & contumeliosum in Atheniensibus notat ^a Aelianus, quod inquilinorum puellas adigerent *σκιαδιφορεῖν ἐν ταῖς πομπαῖς*. SANDALIGERV-
^b LAE & ipsæ cum aliis aliquot, baiulæ fuerunt Veneriæ huius pompæ. ^b Ovidius;

Nec dubita tereti scamnum producere lecto:

Et tenero soleam deme, vel adde pedi.

Exequabantur hæc pueri ad pedes, & ancillæ quas tetigimus à SANDALIO. Expressit utrumque munus ^c cap. 3. *Marc.*
^{2.} *Luc.* 3. 10. 1. D. Iohannes Baptista, apud ^c Matthæum, & ceteros Euangelistas, ut notavit doctissimus MALDONATUS. Erant autem non raro aurea Sandalia hæc; ne videlicet virides umbellæ, prasina & pauonina flabella unicè perfringerent oculos, & pedum tegmina iacerent. Quin & *crepidarum obstragulis* (ut ait ^d Plinius) & *totis socculis addebant margaritas*; quos & ipsos prælatos ab aliqua ancillarum non dubitauerim. Et huic lepido puellarum collegio adscripserim ego ancillam meretriculæ illius, è cuius manu aquila calceum corripuit lavantis dominæ, ut demitteret Memphi in gremium Psammetychi Regis, cum ille ius diceret. Imò & virum Consularem, & Censorium, Imperiique Curatorem L. Vitellium, qui *miri in adulando ingenij* (verba ^e *Suetonii sunt*) *pro maximo munere à Messalina petijt. ut sibi pedes præberet excalceandos; detractumque socculum dextrum; inter togam, tunicasque gestavit assidue, nonnunquam osculabundus. O togatum mancipium!* Præibant ex officio ANTEAMBVLATRICES. subsequabantur PEDISSEQVÆ, & quas *δελάφια* vocat in uni-
 uer-

uersum a Lucianus. b Plautus;

—illi rei studet,

a Lexiphano.
b Asinaria.

Vult placere se se amica, vult mihi, vult pedissequa.

c Marcianus Capella; Periergia verò alijs comitata pedissequis, dotalibusque mancipijs, curiosè uniuersa perscrutans, atque interrogans sequebatur. idem auctor. præcedit illicò conscendentem Musarum concinentium pompa, & prædictarum comitum venerabilis multitudo. Pueri etiam ipsi non sine comitibus & pedissequis prodibant. a Cornificius; Gorgia pedissequa puerorum, absconde pueros, defende, fac ut incolumes ad adolescentiam perducas.

c Lib. 2.

COMITEM inquit e Ulpianus: accipere debemus eum, qui comitetur & sequatur; & ut Labco ait, siue liberum siue seruum, siue masculum, siue feminam.

d Lib. 4.

Subdit autem: inter comites utique & pedagogi erunt.

f Macrobius: auerterant in se populum, in spectaculo gladiatorum Liuia & Iulia, comitatus dissimilitudine quippe cingentibus Liuiam grauibus viris, hæc iuuentutis, & quidem luxuriosa, grege circumsidebatur. Ille de hoc numero apud s Appuleium; huius adharebat lateri se-

e L. 15. de iur.

f Lib. 2. cap. 5.

nex iam grauis annis, qui ut primum me conspexit: est, inquit, Hercules hic Lucius: & offert osculum, & statim incertum quidnam in aurem mulieris obgannit. In horum contubernio videntur fuisse cincinnatuli, & calamistrati illi, quos D. b Hieronymus procul arceat à

g Lib. 2.

h ad Saluinã.

Christiane virginis comitatu. non ambulet (inquit) iuxta te calamistratus Procurator, non Histrio fractus in feminam. i Martialis,

i Lib. 5. 62.

Crispulus iste quis est, uxori semper adheret

Qui Mariane tua? crispulus iste quis est?

Nescio quid domina teneram qui garrit in aurem,

Et sellam cubito dexteriore premit?

Per

*Per cuius digitos currit leuis annulus omnes.
Crura gerit nullo qui violata pilo?
Nil mihi respondes? uxoris res agit, inquis,
Iste mea. —*

lib. 1. de arte Quæ sanè videtur Martialis ab ^a Ouidio accepisse;

*Tuta frequensque via est per amici fallere nomen:
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.
Inde Procurator nimium quoq; multa procurat,
Ut sibi mandatis plura videnda putet.*

6 Sat. 14. Huius comitatus portio apud parum pudicas mulieres fuerunt SALVTIGERVI PUCRI, INTERNVNCTII ministri, quorumque meminit ^b Iuuenalis;

— conscia matri

*Virgo fuit, ceras nunc hac dictante pusillas
Implet, & ad mæchum dat eisdem ferre cinædis.*

de Dea Socr.

Ad hos respexit ^c Appuleius; hos Græco nomine Sæpovæ nominant, inter terricolæ cælicolæque vectores hinc precum, inde donorum. qui utro citroq; portant hinc petitiones, inde suppetias: cæu quidam utriusque interpretes & salutigeri. Huius agminis sordes & quisquiliæ sint

MVLIONES, BASTERNARI, CARRVCARII, CISIARII, LECTICARII, RHEDARII, IVNCTORES, & alii nescio qui inter bestias & vehicula occupati, quorum opera dominis, & dominabus promiscuo usui erat. Muliones in urbe etiam fuisse, nemini dubium esse arbitror. vehabantur enim matronæ vehiculo ^d carpentario, quod à iunctis mulabus trahebatur. id quale esset, indicant nummi veteres signati nomine & imaginibus Iuliæ & Agrippinæ Augustarum. At quia carpentum ab his, velut etiam à ^e magistratibus usu cæptum conijcio, inde factum est, ut matronæ ad Baster-

*e Fl. Vopiscus
in Aureliano.
Pollio in Clau
dio.*

nas

nas sese recipere. D.ª Hieronymus; *præcedit canas Basternarum, ordo femiivrorum. antiquus b epigrammatographus;*

*Aurea matronas claudit Basterna pudicas,
Quæ radians patulum gestat utrimque latus.
Hanc geminus portat duplici sub robore Burdo,
Prouehit & modico pendula septa gradu.*

Duplex robur Amites Basternarum sunt, ut vocat ^c Palladius. Asseres videlicet, seu perticæ aucupalibus similes, quarum Festus, & idem ^d Palladius meminerunt. Eadem penè quæ antiquus poeta habet & ^e Isidorus. Nec diuersa tradit ^f Seruius ad illud,

— *Pilentis matres in mollibus*

Pilenta (inquit) *sunt vehicula, scuti nunc Basternas videmus. erant autem tunc Veneti coloris, non ut nunc sunt Russati, quibus nisi casta matronæ uti non poterant. Burdonum meminit g Vlpianus his verbis: item iumenta, vel lectica, vel sella, vel Burdones. Quos scimus & b Carrucam dormitoriam portauisse, qua matronæ utebantur. Carrucæ nomen debent i CARRUCARII. D. k Paulinus describens comitatum sanctæ Melanix, Neapoli Nolam proficiscentis: tota huius sæculi pompa, qua honorati & opulenti poterant, circumflui Senatores prosequabantur. Carrucis nutantibus, phaleratis equis, auratis pilentis, & carpentis pluribus gemente Appia atque fulgente. Et Carrucis quidem ad luxuriam rationem utebantur deauratis. l Abdias; denique Nicolaus quidam ex ciuium numero, exhibens carrucam deauratam, cum quatuor mulis candidis, totidemque equis, obtulit beato Apostolo, dicens &c. Imò & aureis. m Martialis,*

^a ad Eusebium.

^b Collect. Pithoci, 1. edit. Lugd.

^c lib 7. Tit. 20

^d Tit. 12.

^e lib. 20. orig.

^f cap. 12.

^g lib. 8.

^g L. 47. de Leg. 3.

^h L. 14. de au.

ⁱ arg. Leg.

^l L. 24. locati;

^k Epist. 10. c.

^m Ascens.

^l Lib. 30

^m Lib. 5. 139

Auræ quod fundi precio carruca paratur,

Quod pluris nulli est, quàm domus empta tibi.

Et hi aliquando dicti sunt MVLIONES CARRVCARII, ut apud Capitolinum in Maximino iuniore . Cifium vehiculi biroti genus fuit, ut & Carpentum, à quo
 n L. 14. locati. a Cifiarij. De Rheda a Cicero: cum hic insidiator, qui
 b in Milonia. iter illud ad cædem faciendam apparasset; cum uxore ve-
 na. heretur in Rheda, penulatus, vulgi magno impedimento, ac muliebri & delicato ancillarum, puerorumque comitatu. fit obuiam Clodio ante fundum eius, hora ferè XI. aut non multò secus. statim complures cum telis in hunc faciunt de loco superiore imperum, aduersi Rhedarium occidunt. Et quidem mulæ rhedariæ apud Varronem huc pertinent. Est autem animaduertendum, quod Cicero de puerorû tetigit delicato comitatu, id à Martiale explicari;

c lib. 3. de R.
R. cap. ult.

d lib. 10. 13:

Cum cathedralicios portet tibi Rheda ministros,

Et Libys in longo puluere sudet eques.

CATHEDRALICII enim, pueri huiusmodi, à Cathedralis foeminarum dicti sunt. e Horatius;

e lib. 1. Sat.
ult.

— Demetri, teque Tigelli

Discipularum inter iubeo plorare cathedras.

f lib. 4. el. 5.

Propertius,

Supplex ille sedet, posita tu scribe cathedra

Quidlibet, has artes si pauet ille, tenes.

g lib. 5:

Phædrus,

Habebat quidam filiam turpissimam,

Idemque insigni & pulcra facie filium.

His speculum in cathedra matris suppositum fuit &c.

h lib. 5. 110. b Martialis:

Inter femineas tota qui luce cathedras

Desidet —

• Iuuenalis,

— *famam contempserat olim,*

a Sat. 6.

Cuius apud molles minima est iactura cathedras.

• Plinius iunior de Arria nostra; *dum hæc dixit, exiuit* *b lib. 3. ep. 16.*

cathedram, aduersoque parieti caput ingenti impetu impe-

git, & corruit. De Lecticarijs hæc habet Seneca; *c in Sap. non*

quid refert quot habeat Lecticarios, quàm oneratas aures, *ead. in iur. cap.*

quàm laxam sellam? • Iuuenalis,

14.

d Sat. 6.

Nec melior, silicem pedibus quæ conterit atrum,

Quàm quæ longorum vehitur ceruice Syrorum.

Vt spectet ludos conducit Ogulnia vestem,

Conducit Comites, Sellam, Cernical, Amicam,

Nutricem, & flauam cui det mandata puellam.

Et sanè hæc ostentatio Romæ olim & viros adegit,

ut conducerent greges AMICORVM; eo videlicet

consilio ut diuitias & opulentiam iactarent. • Mar- *e Lib. 2. 64.*

tialis:

Cinctum togatis post & ante Saufellum,

Quanta reduci Regulus solet turba,

Ad alta tonsum templa cum reum misit

Materne cernis? inuidere nolito.

Comitatus iste sit precor tuus numquam,

Hos illi Amicos & greges togatorum

Fusciculenus præstat & Fauentinus.

Imò ut ipsa iactantia se proderet magis, Kalen-

daria (ut ita dixerim) amicorum excogitata sunt,

in quæ nomina illorum referrentur. f Seneca: *nescis* *f lib. 6. de Be-*

quantum sit precium amicitie, si non intelligis multum *nes. cap. 33.*

ei daturum, cui dederis amicum; rem non domibus tan-

tum, sed sæculis raram, quæ non alicubi magis deest,

quàm ubi creditur abundare. Quid? istos tu Libros,

quos vix Nomenclatorum complectitur aut memoria aut,

manus, amicorum existimas esse? Non sunt isti amici, qui agmine magno ianuam pulsant, qui in primas & secundas admissiones digeruntur. consuetudo ista vetus est Regibus, Regesque simulantibus, populorum amicorum describere. Nescio quid simile stomachatur Vmbrius apud Iuuenalem; ex nouitia tamen & nuper recepta lectione,

8at. 111

—omnia Roma

*Cum precio, quid das ut Cossus aliquando salutes?
Vt te respiciat clauso Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus Libris venalibus. —*

At in aula Palatina erant Liberti, qui curam gerent amicorum Principis. olim legebantur Romæ epigrammata sepulchralia,

TI. CLAVDIVS. AVG
LIB. FORTVNATVS. A
CVRA. AMICORVM

&

D M
LIBERTORVM
T. FLAVI. AVG. LIB
VICTORIS
A CVRA. AMICORVM

&

M. VLPIVS
AVG. L.
A CVRA AMICORVM

At hæc frequenter dicis causa facta sunt. etenim in Principum domo (scribit & Plinius) nomen tantum amicitia, inane scilicet, irrisumq; remanebat. nam que poterat esse inter

eos amicitia, quorum sibi alij domini, alij serui videbantur? Vt cunq; sit, fuit hæc tam apud Principes, quàm apud priuatos caritatis & beneuolentiæ plena compellatio. hinc illæ voces ^a Drusi; *ecquando, propinqui amiciq;* ^{a Vell. Patercul. lib. 2.} *similem mei ciuē habebit Respublica?* ^b Tiberii in codicillis, *compotores & coepulones Pomponium Flaccum, & L. Pisonem, iucundissimos & omnium horarum amicos profitentis.* Trimalcionis apud Petronium; *amici, nondum mihi suaue erat in Triclinium venire. &, amici, panonis oua gallinæ iussi supponi.* ^c Titi Cæsaris; *amici, diē* ^{c Sueton. Tiro. cap. 8.} *perdidi.* ^d Socratis; *hic ille erat, amici, de Academia cupidinis cygnus.* Ita conuiuij dominus apud ^e Lucā Euan- ^{d Appuleius de dogm. Plat. e cap. 14.} gelistam: *φίλοι προσκαίβηδι ἀνώτερον.* ipse s̄ CHRISTVS ^{f Iohan. 15.} dominus discipulos alloquens; *ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ.* Idē ^g *valuit vox ἐταῖρος.* Rex apud ^g Matthæum: *ἐταῖρε, πῶς* ^{g cap. 22.} *εἰσηλθεις ὠδε, μὴ ἔχων ἐνδύμα γάμικα.* IESVS apud ^h eum- ^{h cap. 16.} dem; *ἐταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρες;* Socrates apud ⁱ Cassianum; ^{i collat. 130.} *πάυσάθε ἐταῖροι, εἰμὶ γὰρ, ἐπέχω δέ.* unde forsan mag- ^{cap. 5.} gnus ^k Eteriarches in aula Constantinopolitana. ^{k apud Curo- palat.} Ad rem. IUNCTORES iungebant rhedam equis vel ^l mulis, & meminit ^l Alfenus his verbis: *& sibi uideri eos demum usus sui causa patrem familias habere, qui ad eius corpus tuendum, atque ipsius cultum præpositi destinatiq; essent.* quo in genere Iunctores, Cubicularij, Coci, Ministratores atq; alij. Et quamuis ^m CUIACIUS & ⁿ VICTORIUS ^{m ad dictum caput Alfeni in comm. ex Bibl. P. Pi- zhoei.} Iunctores legant, non placet tamen à pandectarum ^{n lib 37. Var. cap. 1.} Florentinorū lectione discedere, ad stipulante præfertim ^o Cuiacio; Iungere enim hoc sensu probum ^{o qui retracta n. lib. 14. ob- ser. cap. 3.} *verbum est.* & inde Iunctura apud ^p Capitolinum: ^{p in L. Vere.} *data etiam uehicula cum mulabus acc mulionibus, cum iuncturis argenteis, ut ita de conuiuijo redirent.*

rent. Ancillas præter has omnes, negotiationi à dominabus fuisse præpositas^a I Cti testantur. Re-
 stat nunc urbani seruitii quam recenseamus extre-
 ma cohors; illa scilicet, quæ nomen sortita fuit
 ab ædium partibus, siue malimus membris. Aedes
 verò ipsæ eâ laxitate fuerunt, ut non excluderent
 myriadas illas seruorum, quas alibi explicuimus.

^b Epist. 90.

^c Epist. 114.

Seneca certè capacia^b POPVLORVM tectas domos in-
 star VRBIVM, non semel inculcat.^c Eiusdem hæc sunt:
*ubi luxuriam latè felicitas fudit, cultus primum corpo-
 rum esse diligentior incipit. deinde suppellectili labora-
 tur. deinde in ipsas domos impenditur cura, ut in LAXI-
 TATEM RVRI excurrant, ut parietes aduectis trans ma-
 ria marmoribus fulgeant, ut tecta varientur auro, ut la-
 cunaribus pauimentorum respondeat nitor. &c.*^d Iuvena-
 lis eadem expressit carmine;

^d Sat. 4.

*Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
 Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra;
 Iugera quot vicina foro, quas emerit ades?*

Nec verò non respondebant hisce spatiis aulae
 æmulæ urbium, capaces populi, & Cœnationes, &
 Porticus, Vestibula, Atria, Peristylia, Bibliothecæ,
 Pinacothecæ, Basilicæ, & alia ad decorem maiesta-
 tis perfecta, & publicorum operum magnificentiam
 comparata. In summa, domorum ea fuit amplitu-
 do, ut domini (prout temporis conditio exigebat)

^e L penult. de

usu & habitu

supud Gell. li.

12. cap. 10.

^g Hannibale.

quibusdam membris^e uterentur, quibusdam non.
 OSTIARIUS, quem Claustritium appellat^f Lenius,
 puerum ab Ianua & Cornelius Nepos, aditum obsi-
 debat, ut admitteret nimirum vel dimitteret eos,
 qui dominum conueniebant. D.^b Bernardus; cum enim
 CHRISTVS cordis ostium custodit, & est cordis ostiarius,

^h meditatio.

num cap. 5.

ut per illum ingrediantur, & egrediantur omnes familia
cordis, consequenter adsunt millia millium Angelorum,
ad fores exteriorum sensuum excubantium: nec audeat
alienigena irrumperere terribiles illas acies, propter Ostia-
ry reuerentiam, & Angelorum custodiam. ^a Cicero: ne-
minem à congressu meo neque Ianitor meus, neque somnus
absterruit. ^b Martialis,

^a pro Plancio.

^b Lib. 5. 29.

Illud adhuc grauius, quod te post mille labores

Paule negat lassò Ianitor esse domi.

EXCVBIAE, quas tangit D. Bernardus, Regum & Cæ-
sarum fuerunt. ^c Statius;

Non impacatis Regum aduigilantia somnis

Pila, nec alterna ferri statione gementes

Excubia. —

^c lib. 1. The-
baid.

^d Cornelius Tacitus: coniuratis tamen metu proditionis
placitum, maturare cadem apud Baias, in villa Pisonis,
cuius amœnitate captus Cæsar crebrò ventitabat, balneas-
que, & epulas imbat, omiſſis excubijs, & fortuna suæ mole.

^d lib. 15. Anna

^e Rutilius Numatianus,

Præbet equos, offert etiam carpenta Tribunus,

Ex commilitio carus & ipse mihi:

Officijs regerem cum regia tecta magister,

Armigerasque p̄j Principis excubias.

^e Lib. 1.

Et hæ EXCVBIAE, & CVSTODES in vestibulis fuerunt.

^f Virgilius Buten fidum ad limina custodem appel-
lat. Idem: poeta;

^f lib. 9. Aen.

^g lib. 6. Aen.

Tisiphoneque sedens, palla succincta cruenta,

Vestibulum insomnis seruat noctesque diesque.

quem imitatus est ^h Silius;

Ante aulam atque aditus, & inexorable limen

^h Lib. 13.

Quanta cohors, omni stabulante per auia monstro,

Excubat? —

Vis-

6. *Ann.*

Virgilius;

— *cernis CVSTODIA qualis**Vestibulo sedeat? —*b *de mundo.*

Appuleius; ante fores viri fortes, stipatoresque regalium laterum, tutela peruigili, CVSTODIAM per vices sortium sustinebant. erant inter eos diuisa officia, in comitatu Regio armigeri quidam, at extrinsecus singuli custodes locorum erant, & Ianitores, & Atrienses. Et hinc Nautam stationarium in scapha, CVSTODEM appellat Petronius. Fuit enim Scapha vestibulum navis. Hinc Diphilus apud Athenæum scriptum reliquit;

c *Lib. 5.*

Ἀλλὰς Ἰεραπέυειν ἔσω ὡς ἐμοὶ δοκεῖ
ἢ φυγάδος, ἢ πενῶντος, ἢ μαστίου.

d *Lib. 3.*

Ceterum Excubiæ Palatinarum imaginem nemo melius Corippo expressit. Neque verò priuati non habuerunt & ipsi suas Excubias, ut inferius videbimus, & adnotauit ad Tacitum eruditissimus I. LIPSIVS. Ad Ostiariū ut reuertamur, is fuit cathenatus. f Columella: an putem fortunatius à cathenato repulsum Ianitore, sæpè nocte sera foribus ingratias adiacere? Et hæc sunt Ostiarij impedimenta apud Afranium. h Suetonius: L. Votacilius Pilutus seruasse dicitur, atque etiam Ostiarius veteri more in cathena fuisse. Quod autem idem auctor de Lenæo Grammatico scriptum reliquit: puerum adhuc cathenis subreptum refugisse in patriam, non est quod de Ostiario interpretemur. Scriptura enim (me coniectore) liquido mendosa est, quam unius elementi detractione emendabimus, legendo; traditur autem puer adhuc Athenis subreptus, refugisse in patriam, perceptisque liberalibus disciplinis, precium domino suo retulisse: verum ob ingenium & doctrinam gratis

e *lib. 14. annual.*
f *in præfat.*
Lib. 1.

g *Festus in*
Trinimare
h *de clar. Rhetor.*

manu-

manumissus. Notanda autem sunt Suetonii verba, *veteri more*. Quæ indicant non ita factum fuisse ætate Suetonij. Et sanè longo etiam post ipsum interuallo legimus apud ^a Corippum, cathenas à Ianitore in Ianuam translatas fuisse; ^{a Lib. 1.}

Et iam crebra manus veloci concita pulsu,

Limina quassabat ductis munita cathenis.

Ad strepitum custos, cura est cui claustra tueri,

Sic ait indignans —

Ostiarum comes plerumque fuit canis. ^b Plautus;

^b *Mosellario*

— *Tranio age canem*

Istam à foribus face abducas —

^c Suetonius de Vitellio Imp. latebras quærente : ^{c cap. 16.}
confugitque in cellulam Ianitoris, religato pro foribus ^{d lib. 3. de ira}
cane. a Seneca: iratum vidisti amicum tuum Ostiario ^{cap. 37.}
Causidici alicuius, aut diuitis, quod intrantem submo-
nerat, & ipse pro illo iratus extremo mancipio fuisti. ira-
sceris ergò cathenario cani? & hic cum multum latrauit,
obiecto cibo mansuescit. Et hic erat mutus, vel po-
tius vocalis custos, qui Excubitore dormiente vi-
gilaret. Ianitori enim vigilia indicta erat. e ^{e Marci 13.}
dominus noster: sicut homo, qui peregrè profectus, re- ^{nu. 34.}
liquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cu-
iusque operis, & Ianitori præcepit ut vigilet. Alludit
ad hoc (ita liceat appellare) cynicum munus, para- ^{f cap. 16. m. 2.}
bola quæ extat diuitis comessatoris apud D. f Lucã, ^{g Serm. 123.}
ut rectè animaduerrit s Petrus Chrysologus. In-
quit enim; sed dicis diues; ego etsi vinum negavi, a-
quam peto, quam communem cunctis animantibus auctor
ipse omnium præstitit & natura. puto diues, quod & aquam
pauperi tu negasti, cui ne ingrederetur Ianuam tuam, ne
ad tuum puteum perueniret, canes quamplurimos obie-

Es

cisti.

cisti. Erant autem & qui pone Ianuam canem pictū haberent, ut apud Petronium Trimalcio. At quid ad hæc pictores nostri? qui in Triclinio diuitis Lazarum delineant? potest ne quidquam ineptius aut cogitari aut fingi? scilicet Ianitores admisissent hominem scatentem ulceribus, dorso ipsi luituri quidquid oculos nauseabundi domini offendisset. Canes verò immanes illi Villatici & Venatici, num oblectabant cœnantem dominum? apage. Catelli quidem in deliciis tricliniaribus habiti sunt, ut restatur mulier Chananæa apud ^a Matthæum, & indicant sculpturæ antiquorum ^b marmorum: ceterum Molossos, & eius generis reliquos, ne mo in conuiuium, nisi amens aut rusticus recepisset. At quisquis pictorum nostrorum penè omnium prauitatem corrigere voluerit, is profectò ocium desperauerit omninò: adeò ineruditi sunt, adeò cognitionem omnem antiquitatis turpiter abiecerunt. Ianitorum erat ignem seruare, ut memini me alicubi apud ^c Aristidem obseruasse. Ignem videlicet Larum familiarium, qui in Atrio fuit non procul ab Ianua. Ouidius,

*Omnis habet geminas hinc atque hinc Ianua frontes,
E quibus hæc populum spectat, at illa Larem.*

Lar autem Genius Focorum fuit inquit ^e Arnobius. ideoq; Lares nigros vocauit ^f Prudentius; & in veteri denario gentis Cæsariæ, Laribus Vulcanus superponitur. ^g Seruius autem Tullius Lari familiaris filius creditus, quod eius mater conceperit in Foco: in cuius conceptus gratiam compitalia Laribus, & Ludos idem instituit. His venerationis gratia consueuerat ignis accendi. ^h Capitolinus; & cum apud

Lares

^a cap. 15.
^b E. Visinus
in append. ad
Ciaccon. de
Triclin.

^c Sacr. Serm.
5. in princ.

^d Lib. 1. Fast.

^e Lib. 4.
^f Lib. 1. con-
tra Symm.

^g Dionysias
Halicarnass.
lib. 4.

^h Perinaeo.

Lares sacrificaret, carbones viuacissimi extincti sunt, cum inflammari soleant. Et hinc apud nos vernacula vox Focolare, quasi Focus Laris, quod & alij notaerunt. Hinc^a Sedulius:

alib. 1. carm.

*Hic laticem colit, ille Larem: sed iungere sacris
Non audent inimica suis, ne lite propinqua,
Aut rogos exiguas desiccet fortior undas,
Aut validis tenues moriantur fontibus ignes.*

Et ex his quæ contexuimus, non malè diuinet quispiam, Sarmentum illum, cuius meminerunt^b Plutarchus, Horatius, & Iuuenalis, Ianitorem aliquando in cathena fuisse. Horatius videtur asserere;

*b Antonio.
c lib. 1. Sat. 5.
d Sat. 5.*

*Multa Cicerrus ad hæc: donasset iamne cathenam
Ex voto Laribus querebat. Scriba quod esset;
Deterius nihilo domina ius esse. —*

Confirmat Petronius, qui Lares argenteos apud Trimalcionem, in ædicula inter ianuam & atrium videtur locare, in armario videlicet, ut infra explicabit nobis Plinius. Aliud Ostiarii ministerium tangit Petronius: *in aditu ipso stabat Ostiarius praestitatus, cerasino succinctus cingulo, atque in lance argentea pisum purgabat. vile nimirum & sordidum opus, quo & Venus^c Psyche exercuit. Inuenimus quandoq; mulieres etiã IANITRICES.* f Plautus.

*c Appul. lib. 6
Mecam.
f in Cinculione.*

Anus hic recubare solet custos Ianitrix.
Petronius: *quamuis non minus sudoris habuimus etiam postquam ad stabulum peruenimus. Anus enim ipsa inter diuerditores diutius ingurgitata, ne ignem quidem admotum sensisset: Inferius: Anus præcipuè lippa, sordidissimo præcincta linteo, soleis ligneis imparibus imposta, canem ingentis magnitudinis cathena trahit, instigatq; in Eumolpæ.*

*Lib. 5.
 & apud Suvii
 To. 2.*

*Matthei 26.
 Marci 14.
 Luca 22.
 Johann. 18.
 d cap. 12.
 e Plutarchus
 de curiosi.*

*lib. 1. Satur.
 gal. cap. 9.*

*Suetonius
 Ang. cap. 21.*

^a Pausanias etiã notat apud Homerũ Ianitricēs celi horas. ^b Acta Paphnutii martyris: *Beatus verò Paphnutius, cū per urbē ambularet, vidit ianuã cuiusdam ditissimi hominis patefactam, accessit igitur, & mulieri qua ianuam custodiebat, da inquit mihi filia paulum aqua ut bibam.* Ab hoc more sunt ancilla ostiaria in ^c Evangelio, & Rhode puella in ^d Actis Apostolorum, quæ pulsante ostium Petro processit ad audiendũ, ^e Ianitores autẽ & Ostiarii, ideò fores obseruabant, quia sordidum videbatur appenso ut olim marculo eas pulsare. Nos hac soluti religione, marculos recepimus, præclarè nobiscum actum censentes, si ostiarium non alamus. Ianitori proximus fuit minister, qui a IANO dictus est. Iano enim, à quo Ianuæ, aras Græci ante focos statuebant, s Macrobio auctore. Latini videntur intus, & non uno in loco domus coluisse, ut qui apud ipsos omnibus Ianuis præfset. Ideoq; homines recensentur in antiquis monumentis A IANO PRIMO PALATINO. A IANO MEDIO. A IANO AB ATRIO. Scio futuros, qui hæc carpant, quod Ianiædificia grandia & peruia essent, non Signa; Fornices & Arcus publici, non Aræ priuatorum. Hoc utut verum sit, concedent tamen illi mihi, propè Atrium alicubi extitisse Ianos, quod perinde est, ac si dicamus, intra domesticos parietes, cū præsertim nõ omninò repugnet, sub Iano signum Iani collocatum fuisse, cum & Augustus Pompeij statuam marmoreo Iano apposuerit. Hæc nos timidè & dubitanter asserimus, non ignari tractari à nobis plerumque crassissimas tenebras, quas si perumpere aliquando nitamur, luce aliqua crepera, & dubia, nemo nobis paulò humanior vitio vortet. Sub-

sequun-

sequuntur ATRIENSES. post Vestibulum enim Atriū,
à quo & ATRIARI. Et huius proximitatis ratione an-
tiquæ Glossæ illud Iuuenalis,

a Sat. 7.

— *esuriens migraret in atria Clio.*

De Ostiario, & custode Atriensi dictum interpretā-

tur. Horum fuit Atrium tueri. ^b Varro; *si ab ade &* ^{b lib. 7 de L.}
tuendo Aedituus est, cur ab Atrio & tuendo non Atrituus L.

fit potius, quam Atriensis? ^c Seruius ad carmen Virgi-
lianum; ^{c lib. 9. Aen.}

Armiger ante fuit, fidusque ad limina custos.

*Aedituus (inquit) fuit, quod ut supra diximus in ingen-
ti honore apud maiores fuit: illic enim & epulabantur,
& Deos colebant. Censu etiam omnes illic seruabant. quod
etiam Plautus in Asinaria, qua inducit Sauriam seruū At-
riensem in tota familia plurimum posse. Et sanè operæ
precium erit legisse eiusdem fabulæ actus secundi
ultimā scenam, nobile planè. Idem Grammaticus in
I. Aen.*

— *vocemq; per ampla volutant*

Atria—

*ibi inquit & pecunias habebant. unde qui honoratioreſ
erant, liminum custodes adhibebantur. ut*

— *qui Dardanio Anchise*

Armiger ante fuit, fidusque ad limina custos.

*ibi & culina erat, unde & atrium dictum est, quod atrium
erat ex fumo. hucusque Seruius. ^d Cicero: atque ut
in magna familia sunt alij lautiores, ut sibi videntur ser-
ui, sed tamen serui, ut Atrienses, alij inferiore loco, ut
Mediaſtini, &c. idem: quid enim censes, si L. Mum-
mius aliquem istorum videret, Mattellionem Corinthium
cupidiſſimè tractantem, utrum illum ciuem excellentem,
an Atriensem seruum diligentem putaret? idem ^e Ci-
cero, exstructa mensa non conchylijs aut piscibus;*

^d 5. Parad.

^e in Pisonum

sed

sed multa carne subrancida. Serui sordidati ministrant, nonnulli etiam senes, idem coquus, idem Atriensis. omnia appositè ad ea, quæ tradit Seruius; ut & illa Evangelica de Atrio summi Sacerdotis, in quo ad ignem & prunas calefaciebat se Petrus. Imò & quæ habentur apud ^a Lucam, & ^b Matthæum; cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. mirificè illustrantur carmine ^c Virgiliano;

^a cap. 11. 21.
^b cap. 12. 29.

^c lib. 9. Aen.

Armiger antè fuit, fidusque ad limina custos.

^d lib. 6. cap. 3

& 4.

^e Lib. 8.

An verò Atrium lacunatum esset, vel sub diuo, implicita quæstio est. ^a Vitruvius lacunaria non obscure in Atriis collocat. ^e Ovidius etiam;

Pumice multicano, nec leuibus atria topbis

Structa subit, molli tellus erat humida musco.

Summa lacunabant, alterno murice concha.

^f Lib. 14.

f & ;

— donec

*Excipiunt famula, perque Atria marmore tecta
Ad dominum ducunt. —*

^g lib. 4. Flo-
ridior.

Appuleius: *sed & Medici cum intrauerint ad agrum, uti visant, nemo eorum quod Tabulina perpulchra in edibus cernant, & lacunaria auro oblita &c. At lacunaria & tabulina non propriè in Atrio, sed circa Atrium visabantur; in porticibus nimirum quæ impluuium cingebant. Atrium enim ὑπερσπον erat. Ovidius autem & Ausonius (ut etiam ^h vir eruditissimus notat) pro Aula usurpauerunt. De seruo Atriense hæc habet ⁱ Phædrus;*

^h Casaubonus
ad Suetoniū,
ⁱ lib. 2. Fabul.

Ex alticinctus unus Atriensibus,

Cui tunica ab humeris linteo Pelusio

Erat descripta, cirris dependentibus.

ubi quærat aliquis, quid sibi per cirros voluerit Phædrus.

drus. Puerum ille cirratum intelligit, ut loquitur
 Persius; qualem nobis exhibent imagines Antinoi,
 quem Imp. Hadriani Atriensem fuisse testatur apud
 Eusebium Hegeſippus.

*a lib. 4. hiftoꝝ
 Eccl. cap 8. ex
 verſione Chri-
 ſtopherſon.*

in Achate gemma.

In huius icones non omninò conuenit illud ^b Mar-
 tialis, *b Lib. 12. 22.*

mol-

— *mollesq; flagellent*

— *Colla comæ.*

cum sint neq; promisso capillo, neq; detonso, sed cir-
rato & leuiter, diffuso, quem comæ tenorem seruant
omnes Antinoii magines. Vt ex his & Phædri carmi-
ne liceat suspicari, Atrienes perpetuò cirratos fuis-
se, neq; aluisse comam prolixam, vel attondisse ean-
dem, sed longiusculam fuisse in usum cirrorum. Et
hic quidem fuit cynædus ille de pædagogio aulico
deus, cuius meminit^a Terrullianus, dignus planè,
quem Ganymedes confessu dignaretur, & reci-
peret in contubernium Zamolxis, è fugituo Py-
thagoræ apud barbaros^b deus. Erat autem in A-
trio^c Tablinum, in quo seruabantur^d codices re-
rum in magistratu gestarum: erant^e Armaria, quæ
imagines maiorum continerent. Quo respexit^f Val.
Maximus; *imaginem in cella Iouis Opt. Max. positam
habet, quæ quotiescumque funus aliquod Corneliæ genti ce-
lebrandum est, inde petitur, unigue illi instar Atrij Capi-
tolium est*. In locum imaginum irreperunt exinde
(ut conqueritur & Plinius) signa externorum artifi-
cum, æra & marmora, ut etiam notauit in Atrio
Trimalcionis Petronius. Neq; alius quàm Atrien-
sis videtur fuisse, qui ab ATRIO CVRANDO, vel ATRI
CVRANDI appellatur in antiquo elogio. Nisi dicamus
fuisse recensitorem quempiam officiosorum homi-
num quorum, cateruæ in Atrio disponebantur. Et
quidni Nomenclatoré, qui domino salutantiũ no-
men infusurraret? Bibliothecæ autem, quarum hic
apta omninò statio est, adeò infederant omnes
domos, ut in ipsas declamauerit^h Seneca his ver-
bis; *Studiorum quoque quæ liberalissima impensa est,*

^a *Apologet.*
cap. 13.

^b *Aeneas Ga-
zæus in Theo-
ph.*

^c *Vitruu. lib.*

6. cap. 4.

^d *Plin. lib. 35.*

cap. 2.

^e *Iuuenalis*

Sat. 8.

^f *lib. 8. cap.*

16.

^g *Locotit.*

^h *de Tran-
quill. cap. 9.*

tamdiu rationē habebō, quamdiu modū. quo mihi innumera-
biles libros & bibliothecas, quarum dominus vix tota vi-
ta sua Indices perlegit? Et: sicut plerisque ignaris etiam
seruiliū litterarum, libri non studiorum instrumen-
ta, sed cœnationum ornamenta sunt. De hominibus qui

hæc tractabant quoniam non nihil diximus supra,
 ad Pinacothecas transeamus, quæ & ipsæ ad infamiam usque receptæ priuatim sunt. ^a Vitruuius in

a lib. 6. cap. 7.

ædium metatione, ipsarum rationem non semel sibi habendam constituit: improbauitque ^b Plinius nimum studium, quod in illis instruendis & referendis passim ponebatur. Et quidem tabulas pictas videntur curasse Pictores, quos semel indicauisse sufficiet. Iam verò OFFICINATOR A STATVIS,

b lib. 35. ca. 2.

cuiusmodi legitur fuisse Eutyches nescio quis Augustorū Libertus; & Hermeros Ti. Claudii Cæsaris seruus Theamidianus

AB MARMORIBVS MAGISTER, faciunt ut credam, apud Cæsares saltem, nō Pinacothecas tantū, sed & Agalmatothecas (ita liceat appellare) in deliciis fuisse, priuati enim his Atria referferant sua. Officinatorem à statuis, intelligo

Fabrum statuarium, proximè ad vim vocis, quam & ^c Vitruuius, aliis intactam usurpauit. Explicat autem

c lib. 6. cap. ult.

BERNARDINVS BALDVS, in perpetuo ad Vitruuium commentario. Interioris domus portio cubicula sunt, in quæ quod etiam moribus nostris, introire passim non licet, ADMISSIONALES euocabimus. ^d Macrobius; dum ista narrantur, unus è famu-

d lib. 1. Satur. nal. cap. 7.

litis, cui provincia erat admittere volentes dominum conuenire, Euangelum adesse nunciat cum Dysario.

^e Lampridius: cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset ei sæpè confessus, iret & ad conuiuia eorum,

e in Alexandro.

aliquos etiam haberet, quotidianos etiam nos vocatos; salutareretur verò quasi unus de Senatoribus, patente velo, Admissionalibus remotis. ^a Seneca huc respexit: ignovit abanus tuus victi. nam si non ignouisset, quibus imperasset? Sallustium, & Cocceium, & Duillios, & totam cohortem primam interioris admissionis, ex aduersariorum castris conscripsit. rectè, interioris admissionis. erat enim non unica tantum admissio. idem ^b auctor: est proprium superbiae magno aestimare introitum, ac tactum sui liminis, pro honore dare, ut ostio suo propius assideas, ut gradum prior intra domum ponas, in qua deinceps multa sunt ostia, quae receptos quoque excludant. Nec alios quam Admissionales innuit molestus ille nugator apud Horatium;

—haud mihi deero,

Muneribus seruos corrumpam, non hodie si

Exclusus fuero, desistam. —

In aula apud Cæsares his præerat MAGISTER ADMISSIONVM. ^d Ammianus; summissis verbis fit Ursicini mentio, ut consilij rei bellica præstantissimi, frustra; graui iniuriarum laceratis, & per Admissionum magistrum, qui mos est honoratior, accito eodem, ingresso consistorium offertur purpura. &c. hic autem MAGISTER etiam dictus est sine ulla alia adiectione, & hinc apud Cassiodorum legitur formula magisteriæ dignitatis: & apud Corippum infra videbimus. Admissionales ipsi, ex officio admissionis aliter dicebantur. ^f Suetonius; trepidum eum interdicta aula sub Nerone, quarentemque quidnam ageret, aut quo abiret, quidam ex officio admissionis simul expellens, abire Morboniam iusserat. Magistro ipsi, quem diximus, is videtur adsignatus vicarius, quem proximum Admissionum vocat Ammia-

^a de Clemètia
cap. 10. lib. 1.

^b lib. 6. de ba-
nes. cap. 33.

^c lib. 1. Sat. 9.

^d lib. 15.

^e lib. 6. variar

^f Vespas. cap.
14.

Amnianus, & adiutorem magistris, Cassiodorus. a Lib. 28.
b lib. 6. var.
riar.
At quia retulimus, Alexandrum Imperatorem salu-
tari consueuisse patente Velo; Velum (ut in hæc
etiam intima lectorem nostrum calamo ducamus)
obtendebatur foribus cubiculi Imperatorij, ut ocu-
los arceret. ^c Corippus;

c Lib. 3.

*Vt latus Princeps solium conscendit in altum,
Membraque purpurea præcelsus veste locauit,
Legatos Auarum iussos intrare Magister,
Ante fores primus diuina nunciat aula.
Orantes se se vestigia sacra videre
Clementis domini; quos voce & mente benignus
Imperat admitti. —*

idem;

*Verum ut contracto patuerunt intima Velo
Ostia, & aurati micuerunt atria tecti,
Cæsareumque caput diademate fulgere sacro
Ter gazis suspexit Auar. —*

Et hoc ^d Paulo Diacono sacrum velamen est: *Italiam* d lib. 16. de
gest. Rom.
*ei per pragmaticum tribuens, sacri etiam velaminis do-
no confirmauit. Ante Corippum Lampridius de E-
lagabalo scribens: qui subito militum strepitu exter-
ritus, in angulum se condit, obiectuque Veli cubicula-
ris, quod in introitu erat cubiculi, se texit. Viden-
tur autem in Palatio frequentia fuisse Vela, tum
quia ^e Suetonius scribit, prætensa fuisse foribus* e Claudio ca:
10.
*etiam solarii Vela, tum quia VELARIORVM præsi-
datum & præfecturam in domo Augusta fuisse li-
quidum est. Neapoli;*

D : M
L. FLAVI. AVG

Ff 2 LIB.

LAVR. PIGNOR
LIB. PRIMIGENI
SVpra. VELARIOS
DE. DOMV. AVG &c.

Romæ;

TI. CL. THALLVS

PRAEPOSITVS. VELARIORVM

DOMVS. AVGVSTAE & rel.

a Epist. cit.

Neque Romani tantum Principes conclauium fores
Velis obtexerunt, sed & Barbari. ^a Sidonius de

Theodorici Regis VViligothorum stipatoribus: *circumfissit sellam comes armiger, pellitorum turba satellitum ne absit, admittitur, ne obstrepat, eliminatur, sicq; pro foribus immurmurat exclusa Velis, inclusa cancellis.*

Quod autem diximus hoc factitatum fuisse, ut Velum visum arceret, ea quidem causa fuit, sed & alia propior & penè sola, ratio venerationis, quæ & in priuatorum ædibus (ut dicemus) pro suo modo fuit. Deorum sanè simulachra antiquitus obie-

b lib. 11. met.
c lib. 1. de vita D. Martii.

cto Velo abdebantur. ^b Appuleius: *ac dum Velis candidentibus reductis in diuersum, Dea venerabilem conspectum apprecamur.* ^c Sulpicius Severus: *quia esset hæc Gallorum rusticis consuetudo, simulachra Demonum, candido tecta velamine, misera per agros suos circumferre demencia.* Hoc autem à Diabolo fuit, qui Velum tabernaculi, & Velum templi ridiculè voluit æmulari, ut & alia huius generis sexcenta. A simulachris, Velamentorum obiectus transiit ad consistoria Iudicum.

d L. I. C. Th. de Offic. Re. For. Pro.

^d Constantius Imperator; *non sit venale Iudicis Velum, non ingressus redempti, non infame licitationibus Secretarium, non visio ipsa Presidis cum precio.* Ab his ad limina Grammaticorum, in honorem secreti, an verò in tegumentum erroris, dubitat D.

Augu.

Augustinus. In summa quidquid abendum fuit, Velo condebatur. ^b Martialis;

^a lib. 1. con
fess. cap. 12.
^b lib. 1. 91.

At meretrix abigit testem, Veloq; seraq;

extulitque ^c Ausonius prouerbii loco,

Non occurfatur, non garrulus, obuia cernens;

^c Epiced. in
Patrem.

Valuis & Velo condita non adij.

Quo forsan alludunt Vela in thalamo, quæ recen-
set ^d Chryfologus: *ex quo ad desponsandum suam Eccle-
siam Christus aduenit, thalamis ornatur Sponsæ, & orna-
tur auro fidei, argento sapientiæ, virtutum gemmis, sancti-
tatis Velis.* ^e Seruius: *ideò autem etiam in domibus ten-
debantur aulae, ut imitatio tentoriorum fieret, sub quibus
bellantes semper habitauere maiores unde & in thalamis
hoc fieri hodie conspicimus.* Apud nos retento Hebræo-
rum more, velabantur olim aditus templorum
& interni, & externi. ^f D. Hieronymus; *erat ergo
sollicitus si niteret Altare, si parietes absque fuligine,
si pauimenta tersa, si Ianitor semper in porta, si Vela
semper in ostijs.* ^g Gregorius Turonensis: *alia quo-
que vela, quæ vel parietibus, vel ostijs dependebant, ad
primum flammæ flatum exusta sunt.* Indicant hæc ve-
teres è musiuo picturæ, quas nos in absidibus Al-
tarium Romæ non semel contemplati sumus. Imò
superfunt etiam hodie ibidem porticus templorū,
veluti Alexii, Sabinæ, Augustini in schola Græca,
Cosmatis, & Chryfogoni, in quibus cernuntur an-
nuli velares inferti adhuc ferreis vectibus. Ana-
stasius Bibliothecarius non semel; *Vela de fundato,
Vela de Chrysoclauo, Vela de quadrapulo, Cortinam
Alexandrinam, Vela alba holoserica:* Et huius quidem
loci forsan est inscriptio, quæ visitur Colonia Agrip-
pinæ;

^d extreme seq
mo. 22.

^e 1. Aenied.]

^f in Epitaphi
Nepotiani.

^g de glor. con-
fessor cap. 55.

CASSIVS
VELARIVS
FANI. S. GER P
COM. STIP. XXVIII. &c.

Cathedræ Episcoporum & ipsæ velatæ fuerunt, ut
a in not. ad notavit magnus ^a BARONIVS. Summi etiam Pontifi-
martyrolog. ces hæc videntur non reieciſſe; cum ^b Iohannes
18. Ianuar. Diaconus ſcribat, Hebræos mercatores numquam
b in vita D. fuiſſe admiſſos ad colloctionem, ſeu obrutum
Gregorii apud ſummi Pontificis, ſed extra Velum longiſſimæ por-
Sur. T. 2. ticus, non quidem in ſcamnis, ſed in pauimento ſe-
 dentes, ſuſcepta præcia numerafſe. Sepulchris
 etiam noſtrorum Vela prætendi conſueuiſſe teſta-
 tur abundè ^c Prudentius;

e Caſtomerin
Hym. 10.

*Hinc maxima cura ſepulchris
 Impenditur, hinc reſolutos
 Honor ultimus accepit artus,
 Et funeris ambitus ornat.
 Candore nitentia claro
 Prætendere lintea mos eſt.*

d lib. 5. carmi

^d Sedulius Iudam inceſſens;

*— ſed nil tibi gloria ſæue
 Traditor illa dabat, pedibus conſiſtere nudis,
 Qui ſenſu pollutus eras, velut omne ſepulchrum
 Exteriora gerens alba velamina forma,
 Sordibus interius, fædoque cadauere plenum.*

e Matthæi 23.

27.

f Act. 23.

g Lib. 16.

Hic autè candor videtur perueniſſe ad nos ab He-
 bræorum conſuetudine, apud quos ſepulchra viſe-
 bantur ^e dealbata: & mirum eſt, niſi huc alluſerit
^f Paulus, Ananiam vocando parietem dealbatum.
 Quod & apud Ethnicos videtur obtinuiſſe. ^g Am-
 mianus:

mianus; *suasitque consarcinatis mendacijs, lasa maiestatis arcessere maritum insontem, & fingere quod velamen purpureum à Diocletiani sepulchro furatus, quibusdam conscijs, occultabat.* Alcimus Auitus;

alib. 3. ca. 10.

*Ille quidem celsa, dudum qui floruit aula,
Fletibus ad tumulum stipato funere fertur,
Auratoque datur conditus membra sepulcro,
Et preciosa tegunt elatum lintea marmor.*

Transtulit autem & hunc ornatum ad sepulchra Sãctorum Christiana pietas, pallis lineis, & holofericis impositis, ut videre sæpè est apud Gregorium Turonensem. Hæc de publicis Velis. Priuati & ipsi foribus suis prætendebant. *b* Seneca: *nemo ir-*

b Epist. 80.

rumpit, nemo cogitationem meam impedit, quæ hac ipsa fiducia procedit audacius. non crepuit subinde ostium, non alleuatur Velum. *c* Vlpianus; *sicut prothyrum domus, si velamen est, inquit, instrumento domus continetur: Meminit autem idem I. Cs. Velorum, quæ frigoris vel umbræ causa in domo essent: Velorum ciliciorum, quæ ideò pararentur, ne ædificia vento vel pluuia laborarent. Velorum quæ in hypæthris, quæ circa columnas extenderentur; quibus addemus & nos Vela, & Aulæa triclinaria, item Vela amphitheatralia, quæ per milites classarios (inquit *d* Lampridius) duci mos fuit. Admissionalium*

c L. 12. de fur. in q̄r.

vicem functi sunt apud priuatos frequentius c *v-*
b *c* *v* *l* *a* *r* *i* *i*. *e* Cicero: *iam cetera Iurisdictio nec im-*

d in Cõm. do.

perita & clemens, cum admirabili facilitate. aditus autem
ad me minimè prouinciales. nihil per cubicularium, ante lucem inambulabam domi, ut olim candidatus. Hi dominum tuebantur. quo fit ut f *Alfenus cubicula-*

e lit. 6. ad At. ep 2.

f L. 203. de verber. signif.

pus

¶ Declam.
328.

b L. 6. 14. An-
nal.

¶ Suetō, ca. 4.

d de legatio
no.
e cap. 16.
f cap. 17.

g Perlinace.

pus tuendum præpositi destinatiq; essent. ^a *Quin-*
tilianus: an verò parum iustas sciendi causas habebam
aduersus cubicularium? dominum suum non defenderat,
non seruauerat, nesciebat quis dominum suum occidis-
set. Hac ex causa ^b *Tacitus excubias vocat: sanè con-*
filium occuluit, telum inter ignaros parauit. num excu-
bias transfret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret,
cedem patraret, omnibus nescijs? Nec aliud ^c *Cæsa-*
rem mouit, cum in prædones incidisset, ut cete-
ris comitum seruorumque dimissis, detineret Me-
dicum, & cubicularios. scilicet illis carere pote-
rat, his non poterat. In Palatio autem, Præposi-
tum fuisse cubiculo, perhonestum munus fuit; ut
de Helicone præfecto cubiculo Caij Cæsaris testa-
tur ^d *Philo. Contigit hoc Calligono, ut vidimus*
Valentiniani, & Parthenio Domitiani apud ^e *Sue-*
tonium, qui & Saturium quendam recenset decu-
rionem cubiculariorum. Erant enim non unus aut
alter, qui apud Cæsares hoc munere fungerentur.
^f *Capitolinus: reliqui autem cubicularij Palatini (nam*
suos, statim ut Imperator factus est, filijs emancipatis de-
derat) diffugerunt. confirmat antiquum epigram-
ma;

M. LIVIVS. AVGVSTAE
L. AMARANTHVS
SVPRA. CVBVCLARIOS

Hiverò gratiosi apud dominum, maximis quibusq;
^h *Saturio To. 3.* muneribus præficiabantur. ^b *Cassius enim cubicu-*
larius Alexandri Imperatoris, accersit Marginam
virginē. Nescio quis ^c *alius eiusdē ordinis, Manuel,*
Sabel, & Ismael martyres inuitat ad sacrificandum,
^k *Breniar. Rō.* *Iuliani Cæsaris nomine.* ^k *Maximus Almachij Præfe-*
^l *14. Apr.*

Et urbi cubicularius, Valeriani & Tiburtij supplicium exigit. Hinc Tyrri & Sidonii, quibus infensus erat Herodes ^a Blastus, qui erat super cubiculum Regis, de-
 precatore usi sunt. Eodem respexerunt Legati He-
 bræorum, ^b Heliconem Libertum præfectum cubiculo
 Caij Cæsaris, obsequio & muneribus conati sibi de-
 uincire. Notatq; Lampridius, Commodum omnia
 ex nutu cubiculariorum semper fecisse. Quod ne-
 mini mirum videri debet, cum Regium cubiculum
 ad rerum propè diuinarum venerationem accederet.

^c Petrus Chrysologus: *quantum secretum cubiculi sit regalis, quali reuerentia, quo tremore locus habeatur, ubi ipsa Principis requiescit potestas, quam nulli extraneo, im-
 mundo nemini, nulli infideli pateat illuc & permittatur accessus; quam munda, quam casta, quam fidelia ibidem præstolentur obsequia, Imperialis aule manifestis decetur insignibus.* Cubicularii autem armigerorum opera ali-
 quando impleuerunt. ^d Ammianus; *post abruptum pe-
 riculum, cui aded proximus fuit, ut galeam eius cubicu-
 larius ferens, auro lapillisque distinctam, cum ipso tegmine
 penitus introiret. Quin & copiarum ductores fuerunt.*

^e Anastasius: *eodem tempore misit Imperator Iustinianus
 Narsetem eunuchum, & cubicularium suum in Ita-
 liam &c. Quo fit, ut minime sit mirandum, apud
 Reges f Anglorum, cubicularium, qui & camera-
 rius dicebatur, æs regium adseruasse. Item apud
 g Francos cubiculariis Regiis honorem aliquando
 maximum delatum fuisse. Et ab hac interiore cu-
 stodia cubicularii nostri, ut dominicorum facinorum
 conscii, in caput quandoque dominorum torque-
 bantur, velut etiam alij promiscuè serui. ut ^b Appu-
 leius, & ⁱ Ammianus testantur. Habebat autem &*

^a Act. Apo.
 Solic. cap. 12.

^b Philo de Leg.
 gat.

^c Scrm. 141.

^d Lib. 27.

^e in Virgilio.

^f Eadredus in
 vita S. Edgar
 di, apud Su-
 niam Tomo 1.

^g Massinius
 in Ludouico
 Balbo.

^b lib. 10. me-
 tam.

ⁱ Lib. 28.

a Domitiano
cap. 17.

b in Alexan-
dro Severo.

c cap. 7.

d cap. 2.

e Anastasius
Bibliothec.

f lib. 2. de ar-
te am.
g lib. 4. de his
Fabius minor
multa, De
clam. 1. &

cubiculum suos Lares. ^a Suetonius: *puer qui cura La-
rium cubiculi ex consuetudine assistens, interfuit cædi hoc
amplius narrabat &c.* Neque enim hæc de Laribus
communibus accipio, sed Larario ut vocat *b* Lam-
prius: *usus viuendi (inquit) eidem hic fuit, primum
ut sibi facultas esset, id est si non cum uxore cubuisset, matu-
tinis horis in Larario suo, in quo & diuos Principes, sed
optimos & lectos, & animas sanctiores, in quibus & Apollo-
nium, & quantum scriptor suorum temporum dicit, Chri-
stum, Abram, & Orpheum, & huiusmodi Deos habe-
bat.* Idem secundi Lararij meminit, & Lararij ma-
ioris. Quod autem apud ^c Suetonium de Augusto
legimus; (*Thurinum cognominatum, satis certa proba-
tione tradiderim, nactus puerilem imagunculam eius æream
veterem, ferreis ac penè iam exolescentibus literis, hoc no-
mine inscriptam; quæ dono à me Principi data inter cubi-
culares colitur;*) hoc sanè ad cubicularios Lares re-
ferendum est. Nec alibi, quàm in hoc secreto La-
rario ^d Vitellius A. Imperatoris pater, imagines
videtur coluisse aureas Narcissi, & Pallantis Liber-
torum. Et quia sanctos & beatos viros dormire in
Domino usurpat ecclesiastica loquendi consuetu-
do, unde cœmeteria, & decantata septem dor-
mientium memoria; ideò, Leonem I. sanctissimum
Pontificem legimus, sepulchris Apostolorum cu-
stodes adhibuisse, qui dicuntur cubicularii, ex Cle-
ro Romano. Collegam cubiculario adsignabimus
illum, cuius meminit ^f Ouidius;

*Fac plebem (mibi crede) tuam: sit semper in illa
lanitor, & thalami qui iacet ante fores.*

à qua consuetudine narrat ^g Dionysius Halicarnas-
seus, Tarquinium, clam lanitoribus, qui ad cubiculi
ianuam

ianuam dormiebant, 'stricto gladio cubiculum Lucretiæ ingressum fuisse. Et hierant CUSTODES cubi- a Sat. 5.
culares. ^a Iuuenalis,

Pone seram, cohibe. sed quis custodiet ipsos

Custodes? —

^b Appuleius: *Barbarus iste, cum necessariam profectio- b lib. 9. met.*
nem pararet, pudicitiamque caro coniugio conservare sum-
ma diligentia cuperet, seruulum suum Myrmecem, fidelita-
te præcipua cognitum, secretum commonet, suæque domi-
na CUSTODIAM omnem permittit. Briseis apud ^c Ouidiū, c Epist. 3. He-
ro.

Sapè ego decepto volui custode reuerti,

Sed me qui timidam prenderet hostis erat.

^d Ouidius ipse:

Quem penes est dominam seruandi cura Bagoe.

^e &

d lib. 2. amor.
El. 2.
e El. 3.

Heu mihi quod dominam, nec vir, nec femina, seruas.

In hæc ædiū intima conijciemus exoletos, imitatos
fœminas pueros, in deliciis habitos, quos præteri-
mus lubentes, ne turpi recensendo ministerio, ho-
nesti lectoris, qualem nobis contingere cupimus,
modestix incommodemus. Neque verò huic no-
stræ cubiculi collocationi aduersantur dicta CHRIS-
TI domini Lucæ XI. Quod enim ibi paterfamilias le-
ctum & cubiculū ianuæ videtur applicuisse, id extra
ordinem fuit, & magno cum mysterio. *O quàm dare
vult* (exclamat f Chrysologus) *qui se inquietari tali- f Serm. 32.*
ter, taliter patitur suscitari! O quàm necessitatis esse suæ,
quod suæ potestatis est, vult videri! O quàm pulsanti
iste gestiunt occurrere, qui sic secreti sui cubile ipsam col-
locauit ad ianuam! DIAETARIIS seu ZAETARIIS diæta
nomen imposuit. Diæta autem fuit vel cœnatio, vel
cubiculum; vel cubiculum & triclinii appendix.

a lib. 2. hist. eccl.

b apud Sur. Tom. I.

a lib. 2. ep. 17. lib. 5. ep. 6.

*a Abdias: iam enim regnum paratum vobis, & ex cornu-
scantibus gemmis Zetas instructas, plenas gaudij, plenas
epulis, plenas delicijs, plenas denique vitæ perpetua, & lu-
mine aeterno, paruo tempore amissis. D. ^b Sebastianus:
quanto magis illarum vos debet pulcritudo inuitare do-
morum, ubi sunt triclinia auro puro radiantia, quæ ex
gemmis & margaritis habent Zetas instructas? Meminit
autem non semel ^c Plinius iunior. Has, quia multæ
erant in unica domo, discernabant appposito nomi-
ne numinis alicuius, vel alterius cuiuspiam rei.
Exemplo sit celebris apud Lucillum Apollinis diæ-
ta, & illa altera eidem cognominis, cuius in veteri
lapide adhuc extat mentio;*

GESTATIO
CIRCINI. EXTERIOR
A DIAETA. APOLLINIS
AD. DIAETA. EANDEM
IN. CIRCIVITV. P. ∞. CC
LXXVII.

*d Suetonius
Claudio, cap.
10.*

e cap. 25.

Item in Palatio Hermæū, in quod recesserat ^d Clau-
dius, exclusus ab insidiatoribus Caij Caesaris. In
eodem Palatio fuit cœnatio nomine Iouis, cuius
meminit in Pertinace Capitolinus. Mica Domitia-
ni, & Timonion Antonij, indice non egent, cum
per se nota sint fatis. Verba etiam Dominica apud
^e Matthæum Euangelistam; εἰσελθε εἰς τὸ χαρὰν τῆ
κυρίου σου, *intra in gaudium Domini tui; vix aliter
Grammaticè, quàm de diæta, seu cœnaculo pos-
sunt intelligi, quod Dominus χαρὰν vel appellas-
set vel inscripsisset. Et verò hæc seu inscriptio, seu
appellatio, non decebat locum, in quo (ut parcè di-
cam) gaudium, & hilaritas debacchabantur. Ad hæc,*

ver-

verbum εἰσελάθει, quod Latinè est intra, vel subì, eò nos ducit etiam inuitos, uti etiam sentit V. cl. IOH. GEORGIUS HERVVARTVS, Serenissimi BAVARIAE DVCIS intimus Cõsiliarius, abstrusarum antiquitatum promus & condus. Vox quoque ipsa χαρὰ de epulis sumitur, ut animaduertit nobilissimus idè vir, in libro

a Esther; ἦγον αὐτὴν ἡμέραν μετὰ χαρᾶς, καὶ εὐφροσύνης. *a cap. 9.*

Seruo autem id quod erat exuere cupienti, nihil fermè iucundius obtingere poterat, quàm cœnæ, & conuictus dominici participem fieri. Et quidem

b I. Cti. recensuerunt speciem manumissionis per accubitus serui à domino inuitati, desumpto forsitan more è Saturnalibus feriis, quibus libertate Decembri, ut ille ait, serui dominabantur, domini seruiebant. Quod autem verba CHRISTI Domini de conuiuio, & diætâ accipiendâ sint, confirmatur ex illis, quæ leguntur apud eundem *c* Mat-

b Caius institutionum lib. 1. cap. 1.

thæum, καὶ τὸν ἀρχαῖον δᾶλον ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἕξωτερον. tenebræ enim exteriores, ut animaduertit acutissimus MALDONATVS, opponuntur copioso tæ-

c cod. cap. 25.

darum, lampadarum, lychnorum lumini, quo cœnaculum illustrabatur. Neque non huc pertinent

ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Exclusum enim & eiectum, amictum sindone super nudo, ut ab Euangelio non abeamus, agentem sub dio in tenebris, & metuentem sibi, reputantemque ignominiam suam, ecquid aliud manebat quàm fletus & stridor dentium? Quæ si libero capiti contingebant, cur negemus eadem accidere potuisse infelici seruulo, quem vili tunica indutum, torqueret mala conscientia perperam factorum, & domini præceps ira, ad flagella & cruces properantis? illa verò

eiusdem

eiusdem Matthæi; ἐπὶ πολλῶν σε κατασῆσω; videantur eruditiores, an adaptari possint ad triclinium C. Pompeij Trimalcionis, in cuius prima parte, ut ait Petronius, Procurator rationes accipiebat. Diætarios legimus, tum Philodespotum illum ex Hermæo, cuius ^a meminimus, tum hospitem Sanctorum martyrem Castulum, qui Zætarius Palatii in ^b scribitur in ^c martyrologio. Zæta autem & Zætarius. Diæta sunt & Diætarius, ea formatione, qua ^c Zarrhytum pro Diarrhyto, pro Diabolo ^d Zabulum, pro Dianio Zanium & pronunciari, & scribi, alij obseruauerunt. Neque adeo mirum videri hoc sinunt voces non paucæ, Latinæ ortu & notione, in quibus efferendis nos Din Z vertimus, ex communi tum Italicarum dialectorum, tum nationum ferè omnium consensu. Nomen DEI ipsius apud Latinos sunt qui deriuent à vocè Græca ΖΕΥC, solerti profectò & valdè probanda coniectura. Lapidine seu Lautumiæ in agro Vicetino sunt, indigenis & peregrinis ob nouitatem spectaculi celeberrimæ, in quibus naturæ & artis pugna maior sit an concordia, meritò ambigimus. Eas patria voce appellamus Costoza, antiquo nomine sensim & per licentiam, quam diximus, immutato; maioribus enim nostris procul dubio re & nomine custodia fuit. Et hæc in gratiam hominum nostrorum dicta sint. Ad Diætarios porrò ut reuertamur, Diætis præfuit DIAETARCHVS. Romæ;

DIS. MANIBVS. DEXTRI
CAESARIS. SERVO. DI
AETARCHO. DOMVS
AVG. TREBONIA. LAV
DICE &c.

Quod

^a *Vet. inscrip.*

^b *26. Mart.*

^c *Surita ad i.*

inver. Anton.

^d *Lipfi. de pro-*

uinc. cap. 16.

Isidor. lib. 20.

orig. cap. 9.

^e *Mitalerius*

ad Val. Max.

Quod verò habent glossaria. *Atiensis Διατάριος*,
Διατάριος, ex eo capite non improbamus, quod in
 Atrio ut diximus cœnabant veteres, & Diata ut vi-
 dimus, cœnatio fuit, & cœnaculum. Oblectamenta
 domus, Silvæ, Ambulationes, Viridaria, licet ^a pen-
 filia essent aliquando, in superficiario tamen habi-
 tationis solo ut plurimum constituta erant. ^b Hora-
 tius;

*Nempe inter varias nutritur Silva columnas,
 Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros.*

^c Tibullus;

*Et nemora in domibus sacros imitantia lucos,
 Aurataque trabes, marmoreumque solum.*

^d Iuuenalis;

*Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
 Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
 Iugera quot vicina foro, quas emerit ædes?*

^e Martialis:

*Daphnonas, Platanonas, aerias cyparissos;
 Et non unius balnea solus habes.*

^f Plinius; *Iam quidam Hortorum nomine in ipsa urbe
 delicias, agros, villasque possident.* ^g Iuuenalis, cum
 dixisset;

*Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
 Vulneribus —*

subdit;

Nunc mozus hic agri nostro non sufficit horto.

His peculiare homines è seruitio curam impendisse
 nemo negabit. Et Romæ olim profectò in mutæo
 Carpenfi legebatur;

SEX. POMPEIO. SALVIO. SEX. POM. SER. A. PEN
 DICE. CEDRI. ITEM. AB. HORT. CVLT. H. S. E. & C.

En

^a *Fil. Seneca
 Ep. 122. Pa-
 ter lib. 5. con-
 trou.*
^b *lib. 1. epist.
 10.*

^c *lib. 3. El. 3.*

^d *Sat. 4.*

^e *lib. 12. 50.*

^f *lib. 19. cap.*

^g *Sat. 14.*

En seruum a' PENDICE CEDRI, & AB HORTORVM CVLTVRA. Et hic sanè adnotanda est Pendicis vox, quæ à nostris ciuitate donata, nescio an alibi apud auctores Latinos legatur. Hanc frequentem apud Poetas nostros, inepti profectò sunt, qui ab appendice deriuant. Ab horti cultura fuit genero Vandalorù Regis in Africa^a Paulinus Nolanus Episcopus, sanctissimus vir, qui seipsum pro redimendo viduæ filio, in seruitutem dedit. At in familia Cæsarum VILlici seu PROCVRATORES HORTORVM fuerunt, tam urbanorum, quàm suburbanorum, pro dignitate videlicet, ne dicam superbia, diuinæ domus;

^a Gregor. lib.
3. Dial. cap. 1.

D M
FELICI. CAES. SER
VILICO. HORTORVM
MAIANORVM &c.

&c;

GENIO
COETI. HERODIAN
PRAEGRVSTATOR
DIVI. AVGVSTI
IDEM. POSTEA. VILlicVS. IN
HORTIS. SALLVSTIANIS &c.

item;

LOCVM ADSIGNATVM. A. MOSCHO. PROC
HORTORVM. MAIANORVM. ET. LAMIANOR

^b Panegy. Respexit ad hoc hortense Cæsarum patrimonium iunior^b Plinius: *circumfertur sub nomine Cæsaris, tabula ingens rerum venalium, quod sit detestanda auaritia illius, qui tam multa concupiscebat, cum haberet supernacua tam multa. tunc exitialis erat apud Principem*

pem huic laxior domus, illi amœnior villa. nunc Princeps in hæc eadem dominos querit, ipse inducit ipsos. illos magni aliquando Imperatoris hortos, illud numquam nisi Cesaris suburbanum, licemur, omimus, implemus. Et de his demum illud maioris Senecæ iure dici poterat, latiusque nunc Villici, quam Reges imperant. SVB VILLICVS huius ordinis fuit, ut indicat titulus antiquus,

a lib. 5. con-
trou.

HERMEROTI. VICARIO. SVO
LUPERCVS. SVBVILLICVS
HORTORVM. ANTONIANOR
BENEMERENTI. FECIT

Hoc autē muneris tetigit fortè ^b Seneca: *quo inquam se isti efferunt? ad ostium alicuius ostiarij, ad hortos alicuius ne ORDINARIVM quidem habentis OFFICIVM.* Viridaria seu viridaria instructa fuisse hominibus qui cole-
rent & ornarent, probat sepulcralis inscriptio,

b lib. 3. de be-
nef. cap. 28.

L. CORNELII. L. L. SASAE
MAGNI. VIRIDIARI
MONVMENTVM & rel.

AQUARII, præter illos publicos, etiam priuati fue-
runt, qui salientes curarent, pro familiarum quâ
usu, quâ voluptate. Aquæ sanè in eam copiam im-
missæ sunt in domos priuatas, ut Seneca Rhetor,
in summis culminibus ædium, nauigabilium pi-
scinarum freta haberi, alicubi testatus sit. Horti
adhæc, Cubicula, Cœnacula, Balnea, & corrupte-
læ denique omnes (ut conqueritur Frontinus) per-
petuis salientibus instructæ fuerunt. ^d Iulius Pau-
lus: *domo cum omni iure suo, sicut instructa est, legata,*
urbana familia, item Artifices & Vestiarij, & Zatarij, &
Aquarij eidem domui seruientes legato cedunt. De publi-

c lib. 1. con-
trou.

d lib. 3. Sent.
iii. 7.

a de aqua.
duci.

cis Aquarijs superius satis dictum est. Hoc unum erit appendiculæ loco, M. Cœlium Rufum cum Tabernarijs, & Aquarijs pugnasse, & quidem non cum hisce nostris, sed cum illis qui ex familia publica erant. Frontinus; *ac de vitijs huiusmodi nec plura, nec meliora dici possunt, quàm à Calio Rufo dicta sunt in ea concione, cui titulus est de Aquis.* Fuerunt & Aquarij Cæsariani, ut indicat antiquus titulus dedicationis, quem nos Romæ exscripsimus.

NYMP. SANC. SAC. EPICLETVS
A QVARIVS. AVG. N.

b Lib. 4.

Aquariorum artes^b Manilius recensuit.

*Ille quoq; inflexa, frontem qui projicit urna,
Cognatas tribuit iuuenilis Aquarius artes.
Cernere sub terris, undas inducere terris,
Ipsaque conuersis aspergere fluctibus astra,
Littoribusque nouis per luxum ludere ponto;
Et varios fabricare lacus, & flumina ficta:
Et peregrinantes domibus suspendere riuos;
Mille sub hoc habitant artes, quas temperat unda.*

Neque verò lectori nostro iniucundum fore arbitramur, si ad leuandum tædium diurnæ lectionis, ad amœnos illum fonticulos deduxerimus, ut affideat tantisper, & parua interiecta morâ vegetior exurgat. Martialis;

c Lib. 7. 49.]

*Fons domina, regina loci quo gaudet Hiantis,
Gloria conspicua, delictumq; domus:
Cum tua tot niveis ornetur ripa ministris,
Et Ganymedæo luceat unda choro:
Quid facit Alcides sylua sacratus in ista? &c.*

idem

idem alibi:

*Quis puer hic nitidis adsistit Hiantidos undis,
Et fugit ad dominam Naida? numquid Hylas?
Obenè quod sylva colitur Tyrintibus ista,
Et quod amatrices tam propè seruat aquas?
Securus licet hos fontes Argive ministros. &c.*

a Lib. 7. 14.

En ministros FONTANOS, annumerandos gregi non magis Aquariorum, quàm Pocillatorum turbæ. Iurisconsulti autem nostri vasa hæc recensent salientibus aquis accommodata; plumbeum Castellum, Fistulas sub terra missas, Ahenum lateribus circumstructum, Fistulas fictiles, Epistomia, Canales, Automata, Cantharos, Personas, Crateres, Vasa ænea. Expressiones porò aquarum Silani vocabantur. Earundem moduli aut ad unciarum, aut ad digitorum rationem instituti erant. unde fit, ut apud

Paulum in epistola nescio cuius legamus, ὕδατος τοῦ ῥέοντος δάκτυλον, *aqua fluentis digitum*, appositè ad veterem inscriptionem Sueffanam, in qua ordo Decurionum Coloniae Suefsæ, C. Titio cuidam Chresimo permittit

b L. penult. de fruit. russ. prad.

VT. A QVAE. DIGITVS

IN. DOMO. EIVS. FLVERET

Aquariorum priuatorum munera ex eorumdem familia publica satis patebunt. TOPIARIi hortos exornabant, uti & nunc faciunt, & id quidem Hedera, Myrto, Lauru, Buxo, Chamædaphne, Adiantho, Acantho & eiusdem generis alijs. c Plinius de cupresso loquens: *trahiturque etiam in picturas opere historiali, venatus, classese, & imagines rerum tenui folio, breuique & virente superueftiens.* iunior

d Plinius; alibi ipsa buxus interuenit, in formas mille

c lib. 16. cap. 33.

d lib. 5. ep. 6;

descripta, litteris interdum quæ nomen domini dicunt, modo artificis. Et: post has Acanthus hinc inde lubricus & flexuosus, deinde plures figura pluraque nomina. legabatur olim Neapoli,

LVCRIO AVG.

TOPIARIO. EX HORTIS &c.

^a Festus.

INSULARII Insulas custodiebant. erant autem Insulæ ædes grandiores, quæ non iungebantur communibus parietibus cum domibus vicinis. quales Sex. Rufus, & P. Victor olim Romæ non paucas recensuerunt. Veteres autem domos vel portus, vel insulas dixerunt, ut notant ^b Donatus & Festus.

^b Adelpb. act.

4. Sc. 2.

His videtur præfuisse nonnumquam PROCURATOR. Petronius: cum Procurator Insulæ Bargates, à cæna excitatus, à duobus Lecticarijs in mediam rixam perfertur.

^c Panegy. Traiani.

Tetigit hæc ^c Plinius in Domitianum inuehens: ergo in vestigia sedesque nobilium immigrant pares domini, nec iam clarissimorum virorum receptacula habitatore seruo teruntur, aut fæda vastitate procumbunt. datur intueri pulcherrimas ædes; deterso situ auctas ac vigentes. magnum hoc tuum, non erga homines modò, sed erga tecta ipsa meritum, sistere ruinas, solitudinem pellere, ingentia opera eodem, quo extructa sunt animo ab interitu vendicare. muta quidem illa & anima carentia, sentire tamen & letari videntur, quod niteant, quod frequententur, quod aliquando cæperint esse domini non seruiantis. Et quia in Horreis & Insulis preciosissimam plerumque partem fortunarum suarum homines opulenti reponebant, ideò serui CUSTODES appositusunt, ut præter ^d Pomponium I. Cium indicauit ^e Iuuenalis,

^d l. 3. de off.

Pref. vigil.

cat. l. 4.

— misera est magni custodia census.

Dispo-

*Dispositis prædiues Amis vigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
Electro, signisque suis, Phrygiaque columna,
Atque ebore, & lata testudine —*

ubi antiquus interpres; per translationem, inquit, disciplina Sparteolorum Roma, quorum cohortes in tutelam Urbis cum amis, & cum Aqua vigiliis curare consueverunt vicinis. ^{a L. I. de off. Pref. vig.} Paulus: erat autem familia publica circa portas & muros disposita, unde si opus esset euocabatur. fuerunt & priuata familia, qua incendia vel mercede vel gratia extinguerent. Neque verò frustra circa portas & muros disposita fuit familia publica, ut enim notat Donatus ad illa Terentij in ^{b Adelph.} Adelphis,

— priusquam ad portam venias, apud ipsum lacum. Varro docet, semper lacum portis additum: scilicet ob usum iumentorum exeuntium & introeuntium: præterea ut aduersum hostilem ignem portis de proximo subueniretur. ^{c Tit. cit. L. 3.} idem ^e Paulus: sciendum est autem Præfectum vigillum per totam noctem vigilare debere, & coerrare calceatum cum amis & dolabris. Ad quem locum legendus est magnus ^d CVIACIVS, cuius obseruationem possunt ^{d lib. 13. obseruat. cap. 30. e Serm. 24.} non nihil locupletare verba ^e Petri Chrysologi in Serm. cui lemma est de seruo vigili: sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. nil de vestitu, nil de ipsius occursus apparatu serui vigiles admonentur, sed tota in præcingendis lumbis mandatur cura. De priuatis nostris ^f Appuleius: nec secius Thrasileon, examussim capto noctis latrocinali momento, proreperit ^{f lib. 4. me: tam.} cauea: statimque custodes, qui propè sopiti quiescebant, mox ad unum omnes, etiam ianitorem ipsum gladio conficit. ^{g lib. 4. histor.} Iuencus etiam;

*Si sciret certum furis insistere tempus,
Quisque domus custos vigilaret, & obuia ferret
Arma procul, ruptas ne quis penetraret in ades.*

*a Serm. de du-
plici Tentat.
specis.*

nec non & D. ^a Zeno: tu ad hac sine dubio respondebis, omnia simul reposita, ac recondita claustris validissimis, & signaculis tutissimis communiui. nulli quidquam tribui: quinimò & ad custodienda ea vigilias addidi: meas curas impendi: sollicitudines tribui. Huc usq; urbanum hunc gregem calamo lustrauimus; si non totum, summa saltem eius capita. Superest autem, ut & rusticam plebem in unum locum ante oculos philologi spectatoris cogamus. Qui conuenerunt spectatum, dent operam, & æquo animo adsint. auferent enim secum Exodiarij nostri quidquid fastidij non ferendi; superbissima urbana mancipia, in hanc temporariam scenam inuexerunt.

*b lib. 33. cap.
10.*

c Vopiscus.

Rustica familia non fuit illa quidem (quod ad imensitatem attinet) urbana par; numerosa tamen & ipsa, dignaque ob ministeriorum aptam inter se rationem, quæ à nobis seorsum, recenseatur. Et sanè de numero testis nobis esse poterit Cæcilius is, qui testamento suo apud ^b Plinium edixit, *relinquere se iuga bouum tria millia sexcenta, reliqui pecoris ducenta quinquaginta millia*. Quot enim hominum capita tot bobus, tot pecoribus præposita fuisse arbitrabitur? diligenti sanè ratiocinatori, illa quattuor millia seruorum, quæ ipse expressit, vix huic summæ videantur sufficere. ^c Valerianus Imperator aluit in villa priuata vaccarum duo millia, ouium decem millia, caprarum quindecim millia, equas mille: ad quas sanè copias quingenti serui rustici, quos notat Vopiscus, pauci & infrequentes omninò sunt.

sunt. Iam verò arationes illas & latifundia, quæ pro-
 uincias occupabant, & maria (ut inquit Seneca) cin-
 gebant; num credimus vastitatem & inanitatem a Epist. 89.
 fuisse? minimè verò. Vnius Siciliæ ergastula, bel-
 lo seruili, centum & amplius millia fugitiuorum ef-
 fuderunt. & Probus ille præfectus Prætorio, qui b Ammianus
lib. 27.
 per uniuersum orbem Romanum patrimonia spar-
 sa possedit, eam multitudinem rusticorum manci-
 piorum possederit necesse est, ut illam pro digni-
 tate rei, diuturnâ vix possit assequi cogitatio. Age
 Senecam aduocemus, qui definiuit; *Vnum putas Di-* c Epist. 114.
deri ventrem, cui tot consulum regionumque vina conduc-
tur? aspice quot locis vertatur terra, quot millia colono-
rum arent, fodiant. unum putas videri ventrem, cui & in
Sicilia & in Africa seritur? d idem alibi. *Quamdiu sa-* a Epist. 60.
tionibus implebimus magnarum urbium campos? quam-
diu nobis populus metet? quamdiu unius mensæ frumentum
multa nauigia, & quidem non ex uno mari subuehent. Hu-
 ius familiæ recensioem illa nobis expedient, quæ
 scripta sunt à Vitruuio & Columella, describen- e lib. 6. cap. 9.
f lib. 1. cap. 6.
 tibus villæ positionem. Et quidem huius alterius
 topographiam sequi placet. Villa igitur erit aut ur-
 bana, aut rustica, aut fructuaria. Rursus urbana aut
 hyberna erit, aut æstiuâ. In hybernâ paterfamilias
 per hyemè erat: in æstiuâ per æstatem. Huius mem-
 bra erant, cubicula, cœnationes, balnearia,ambu-
 lationes, & reliqua, ut in habitatione legitimè urba-
 na; quibus non immorabimur, quoniam instruebantur
 ministerijs eò translatis, quousque dominus ibi
 permansisset. Atrienibus exempli causa, Balnea-
 toribus, Fornacatoribus, Diætarijs, Ostiarijs, Ful-
 lonibus, Mediastinis, Scoparijs, Suppellecticiarijs,

lib. 12, c. 3. Tonforibus, & reliquis alijs ad domini usum, & delicias. Atrienfi autem rustico illud iniungit ^a Columella, ut suppellectilē exponat, ut curet ferramenta nitidari, & liberari rubigine quod utique apud parcos & attentos patresfamilias obtinuisse arbitramur, qui nolent superuacuum suppellecticarium ministerium domi habere. Et hoc non rure modo, sed etiam in urbe aliquando placuit; cum ^b Cicero Atrienfi comparet illum, qui ^c Matellionem Corinthium cupidē tractabat. Villæ rusticæ primas Columella assignat culinæ, quam in chorte constituit Vitruvius. Nos de Pistrino primum agemus, quod utique opportunum fuit. Præcipit autem ^e Palladius, *ut si aquæ copia patiatur, fusuram balnearum suscipiant pistrina, ut ibi formatis aquarijs molis, sine animalium, vel hominum labore, frumenta frangantur.* Quæ sanè verba indicant, nō ita recentem esse usum aquariorum molarum, ut quidam arbitrantur. Alioqui viros & mulieres in pistrinum coniectos fuisse perspicuum est, ubi nimirum non aderat aquæ vis. ^d Lucas in Euang. *δύο ἕσονται ἀλήθουςαι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἢ μία* ^e παραληφθήσεται & c. meminit etiam ^e Theophrastus. Et hæc quidem mulieres. de viris diximus alibi: & ^f patet ex ijs, quæ narrat ^f auctor historiæ miscellæ, de pistrino quod Imperator Theodosius Romę sustulit mancipibus supplicio affectis. Culinæ adscribitur ^g mulieres, quæ ^g PVLMENTARIA rusticis coquunt item ^h eos qui CIBVM familiæ conficiunt. his ad ⁱ gnabimus ⁱ patinas & cacabos, sine quibus coqui non poterat pulmentarium. Expressit autem ^k Cato quid veniret nomine pulmentarij, at parcè (nō fallor) & crudum tantum respiciens, non coctum.

Sunt

Sunt huius loci **FOCARIAE**, quarum meminerunt ^a P^oponius, ^b Vlpianus, & ^c Paulus. Foeus enim fuit in coquinis. ^d Arnobius: *Quid quaso ut faciat praesidatum focorum Deus iste sortitus est? per humani generis coquinas currit, inspiciens & explorans, quibus suam lignorum generibus ardor in focolis excitetur &c.* ^e Sunt qui focarias concubinas interpretentur; & profecto nō male, possumus siquidem ex ^f Varrone coniecturam confirmare, is enim de pastoritia concubina scribens: *sed eas (inquit) mulieres esse oportet firmas, non turpes, quae in opere, ut in multis regionibus, non cedant viris: ut in Illyrico passim videre licet, quod vel pascere pecus, vel ad focum afferre ligna, ac cibum & coquere, vel ad casas instrumentum seruare possunt.* Et sanē **FOCARIJ**, quos vocat ^b Vlpianus, ad culinam pertinuerunt, cum eos **ATRIARIIS** adiungat. **CELLARIJ** vel **CELLERARIJ** à cella nominati, curabant aliquando ut essent saluæ rationes, inquit ⁱ Vlpianus. Ceterum ^k præbebant familiæ potionem, & cibum; eorumque diligentiam præceptionibus instruxerunt ^l M. Ambiuus, ^m Mænas Licinius, & ⁿ C. Matius. Et hos ^m Varro **ROMOS** videtur appellare, ut & ⁿ Columella. Culinæ proximum statuemus ^o **VALETVDINARIVM** primò, tum ^p Cellas seruorum solutorum, quos in uniuersum **OPERARIOS** vocabimus, ut appellat & ^q Varro; **AGRICOLAS** nimirum, & qui **OPVS** ruri faciebant inquit Terentianus ^r Geta. Hic est **MEDIASTINI** locus, ^s **SARRITORIS** seu ^t **SARTORIS**, ^x **OCCATORIS**, ^y **RVNCATORIS**, ^z **MESSORIS**, & aliorum huiusmodi, quos ^a **OPERAS** vocat Horatius, ut & rustici nostrates. Messores corbe insignes erant. ^b Ouidius;

^a L. 15. de fūdo. instr.

^b L. 12. cod. lib. 3. Sent. tit. 7.

^c lib. 4. aduer. Gent.

^d Gul. Furner. ex L. 2. c. de don. int. vir. & uxor.

^e flib. 2. de R. R. cap. 10.

^f Turnebus lib. 8. cap. 9.

^g L. 1. Nauiæ. Caup. Stabul. i. L. 12. de fūdo. instr.

^h Colum. lib. 11. cap. 10.

ⁱ Colum. lib. 12. cap. 4.

^j m. lib. 1. de R. R. cap. 16.

^k n. lib. 12. cap. 3.

^l o. Colum. lib. 11. cap. 1. lib. 12. cap. 3.

^m p. lib. 1. cap. 6.

ⁿ q. lib. 1. de R. R. cap. 17.

^o r. Phorm. act. 2. Sc. 1.

^p s. Colum. lib. 1. cap. ult.

^q t. lib. 2. cap. 13.

^r Colum. Varro lib. 1. cap. 29.

^s u. Plantus Ca. pinis.

^t x. Colum. lib. 2. cap. 13.

^y z. Colum. loco prox. cit. a. Lib. 2. Sat. 6. b. Lib. 13. Meta. 2. cap. 13.

*O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, verique fuit messoris imago.*

a Lib. 4. El. 2. *a* Propertius,

Arma tuli quondam, & memini laudabat in illis:

Corbis at imposito pondere messor eram.

b I. 24. de
fund. instr.

COLONI ex hoc numero sunt, & recensuit *b* Iulius Paulus, à quibus videntur profluxisse coloni originarij, & adscriptitij glebales, quorum extat apud Iuris tum Pontificij, tum Cæsarei conditores ce-

c lib. 10. de ci-
vili. Dei cap. 1

leberrima mentio. D. *c* Augustinus: *non sicut appellan-
tur Coloni, qui conditionem debent genitili solo, pro-
pter agriculturam sub dominio possessorum, sed sicut ait
quidam Latini eloquij magnus auctor &c.* Adscriptitij

d lib. 2. in Eu-
trop.

sunt, glebæ quam incolunt adsignati, deuoti ara-
tris & rastris, ut loquitur *d* Claudianus. Et horum
contubernales mulieres nos utique non vexabimus,
diuellendo & aliò transferendo. Imò & inibimus

e f. L. 12. &
16. de fund.
instr.

gratiam ab ipsis opinor, si *e* LANIFICAS & FLANTIAS co-
habitare permiserimus. Et in hunc fortè usum ha-
biti sunt aliquando in fundo TEXTORES, & instituti

g lib. 1. de re
R. cap. 2.
h lib. 12. c. 3.

Hystones inquit *g* Varro. Et sanè curam vestis con-
ditæ uni villicæ præscribit *h* Columella. & insuper
ut præparatas & peccitas lanas habeat, ex quibus
sibi, actoribus, & alijs in honore, seruilis vestis do-
mi conficiatur. monet præterea ut ad telam acce-
dat, ac si quid melius sciat, doceat. Textrinum &

i lib. 6. met.

Textricem ob oculos ponit; Ouidius;

*Haud moras, consistunt diuersis partibus ambae,
Et gracili gemixas intendunt stamine telas.
Tela iugo iuncta est, stamen secernit arundo:
Inferitur medium radijs subtemen acutis,*

Quod

*Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percussos feriunt inserto pectine dentes.*

*Vtraque festinat, cinctæq; ad pectora vestes,
Brachia docta mouent, studio fallente laborem.*

de textrino rustico hæc cecinit ^a Sidonius;

*a in Burgo
Pont. Leont.*

*Continuata dehinc videas, quæ conditor ausus
Aemula Palladijs textrina ducere templis.*

Hac celsi quondam coniux veneranda Leonti

(Qua non ulla magis nurus umquam Pontia gaudet

Illustris pro sorte viri) celebrabitur ade

Vel Syrias vacuasse colus, vel Serica fila

Per cannas torsisse leues, vel stamine fuluo

Pregnantis fusi mollitum nosse metallum.

Nunc pergamus ad Ergastulum cum Columella.

Fuit autem domicilium FOSSORVM, qui compediti erant. ^b Iuuenalis:

b Sat. 11.

Ipse focus breuibus ponebat oluscula, quæ nunc

Squallidus in magna fastidit compede Fossor.

^c idem alibi;

c Sat. 14.

Quid suadet iuueni letus stridore catena,

Quem mirè afficiunt inscripta Ergastula, carcer

Rusticus? —

^a Seneca pater: arata quondam populis rura, singulorum nunc Ergastulorum sunt, latiusque nunc villici,

*d lib. 5. con-
tron.*

quàm Reges imperant. Ergastulorum esse rura dixit

Seneca ea ratione, qua ^e Plinius scripsit, coli rura

e lib. 18. ca. 6.

Ergastulis pessimum est, id est mancipijs Ergastulo-

rum. At quindecim vincti Ergastulum constitue-

bant, si Appuleio credimus. His præerat ERGA-

STVLVS ut appellat ^g Nonius, quem ERGASTVLARIVM

*f Apologia (ut
vocat) prima.
g in Ergastu-
lum.
h lib. 1. ca. 8.*

vocat ^h Columella. Eunus sanè dux ille nobilis fu-

gitiuorum in Sicilia, Ergastularius seruus fuit, teste
 a *Lib. 14. in fi.* a Ammiano; licet b *Lib. 3. cap.* Florus videatur dissentire. Ho-
 b *19.* rû opus erat fodere, unde dicti sunt FOSSORES. Ideo-
 c *lib. 3. carm.* que inuisam terram Fossori canit c Horatius; ubi Por-
 d *Od. 18.* phyrio. Huiusmodi a Eutyches, Victorinus, & Ma-
 d *Sun. To. 3.* ro martyres. Nerei & Achillei (ni fallor) conser-
 ui, quos Aurelianus à Nerua Cæsare sibi donatos,
 tanquam seruos suos, per sua prædia diuisit, *iussitque*
eos tota die terram fodere, & cantabrum edere ad vespe-
ram. Cantabrum porrò, ut olim docuit vir magni
 i *aduersar. lib.* nominis e HADR. TURNÆVS, furfur est Apicio & Cœ-
 i *35. cap. 16.* lio. Et quidem Apicius lib. VI I. cap. I. & VI I. can-
 tabri meminit: at nusquã quid illud rei esset (quod
 ego quidem animaduerterim) explicauit. f Cælius
 i *lib. 2. cap. 19* Aurelianus de acutis morbis ad Hippocratem de
 pleuriticis iuuandis; *utendum* (inquit) *etiam hordeo,*
vel orobo in aceto miti, & calefacto, & celeriter saccello in-
cluso, tunc appposito, siue cantabro, eodem liquore ferue-
facto &c. Apud quẽ notandum est, quod ubi in Hip-
 pocrate lib. I I. de victu in morbis acutis, non longè
 à principio, furfur est, in translatione apud Aure-
 lianum ad eundem Hippocratis locum, est cantabrum. Idem auctor meminit cantabri etiam s alibi.
 g *Lib. de acu-* Accedunt Turnebo medici omnes, Barbari præser-
 i *tis. morb. cap.* tim, apud quos nihil est tritius. Galenus ipse in
 i *3. 8. & 17.* Dynamidijs, & Vegetius in veterinaria, succi cantabri mentionẽ faciunt, cremorem furfuris intelligen-
 tes, qui ut differebat PHILIPPVS MENZELIUS medicus
 Ingolstadiensis, cuius eruditioni hanc disquisitionẽ
 uniuersam debet philologus lector, ita exprimi so-
 let: In pugillos aliquot furfuris, seu cantabri, infun-
 ditur aqua, post horas aliquot refusa superflua aqua,
 fur-

furfures exprimuntur : furfuris succus albidus seu cremor sic est usui . In furfure enim, præsertim triticeo aut farreo , multum est farinæ , vel farinaceæ materiæ, quæ partim maceratione illa, partim expressione, cremorem conficit. Confirmantur hæc ex catholico F. Iohannis de Balbis, edito Augustæ anno MCDLXIX. in quo disertè legitur: *cantabrum purgamentum est frumenti vel farina, vel cibus caninus, quo canes pascuntur*. Itaque cantabrum ad vesperam edere, non erit herba cantabrica vesci, ut opinatus est Surrius, sed furfuraceo isthoc pane, & canino more tractari, nedum seruili. Voci verò originationo duplex affertur; altera à furfuraceo & contemptibili pane, captiuus & seruilibus dato cantabris, ex odio maiore gentis, quæ duritie sua tot annos Romanos exercitus fatigarit; altera ab elementaria subtractione, quod videlicet cantabrum dictum sit quasi canabrum, à caninis pultibus, quæ ferè fiunt è furfuribus, & frumenti varijs purgamentis. Hæc omnia quæ nos in epitomen redegimus, disertè & copiosè dominus MENZELIVS, in gratiam M. VELSERI cl. viri, cuius laudes supra omnem laudationem sunt. Ego verò (si lucernam licet mero meridie accendere) a Sat. 36 addo illa ^a Iuuenalis.

— *cum possis honestius illic*

Et tremere, & sordes farris mordere canini?

Cantabrum designare, ut etiam censuit antiquus glossator, qui adiecit, panem sordidum, canum esse. Nec aliud sibi voluit ^b Phædrus;

Canes legatos olim misere ad Iouem,

Melioris vite tempus oratum suæ,

Vti sese abriperet hominum contumelijs,

b lib. 4. fabular.

a cap. 19.

Furfuribus sibi consparsum quod panem darent. &c.
 Nec aliò forsan respexit Suetonius Nerone; panem
 quidem sordidum oblatum aspernatus est. Imò & quoad
 etymon, videndum est, an huic pani dederit nomen.

Cantaber, cuius hoc elogium expressit Silius Italicus; a Lib. 3.

*Cantaber ante omnes hyemisque æstusq; famisq;
Inuictus, palmamque ex omni ferre labore.*

Nimirum bellicosum & asperum populum, non alia videtur decuisse panis ratio, quam expedita hæc & paruo parabilis. Fossoris imago cernitur in antiqua ærea icuncula, cuius hoc exemplar est.

Caput

¶ *Epist. 77.*
item Artemi
dor. onirocr.
cap. 22. lib. 1

b Colum. lib.
11. cap. 1.

c Cat. Tit. 59
Interpres D.
Marthai cap.
24. 18.

d Catullus.
e Appuleius.
f Petronius &
Aeneas in
Tactic.
g Capienis.

Caput cetera glabrum, nisi qua à vertice in occiput, capilli in geminum nodum constricti dependere videntur, in memoriam reuocat illa D. ^a Cypriani ad martyres in metallo constitutos: *semitonsi capitis capillus horrescit, sed cum sit caput Christus, qualecumque illud caput deceat necesse est, quod ob Domini insigne est.* Iam verò ^b cuculli sagati forma quæ hic cernitur, habitum indicat operariorum rusticorum, qui alioqui ^c tunica induebantur. Et hi quidem semirasi fuerunt, velut etiam ^d ustores, & ^e pistrinarij. At fugitiui omninò rasi. Et quia reditus agrorum non rarò lapidicinis, cretifodinis, arenarijs, auri, argenti, sulphuris venis constabat, ideò adhibebantur huic operæ homines vincti, qui cæderent, foderent, eruerent. ^g Plautus;

Abducite istum actutum ad Hyppolitum fabrum:

Iubete huic crassas compedes impingier.

Inde extra portam ad meum Libertum Cordalum

In lapidicinas facite deductus fiet.

¶ *Lib. 6.*

i toto tit. de
publican. &
vestig.

Et quidem ^h Athenæus narrat, Niciam Nicerati mille seruos locasse ad fodinas argentarias. Cæsares certè, ad quos vectigalia, & portoria lapidicinarum ⁱ pertinebant, constituerant peculiaries ministros, qui hæc procurarent. Ideò in elogijs sepulcralibus leguntur, M. VLPIVS. MARTIALIS. AVG. LIB. A MARMORIEVS & T. FLAVIVS. FELIX. SVCESSVS AVG. LIB. TABVLARIVS MARMORVM LVNENSIVM. item HYMENAEVS CAES. N. SER. THAMYRIANVS A LAPIDICINIS CARYSTIIS. Et quidem metalla habitacula piorum erant. Clemens enim Pontifex & martyr Chersonam deportatus, duo millia Christianorum & amplius (ut in eiusdem ^h actis legitur) ibi reperit, dam-

k Breviat.
Rom. 2

nato.

natorum ad secunda marmora. Et hæc fuit familia-
ris & frequens nostrorum damnatio; in metallum
videlicet, quæ & libertatem adimebat: cuius non
semel acta martyrum meminerunt. Huius pœnæ
appendix fuit ferri candentis inustio, vel in^b pede,
vel in^c facie, vel in alia parte corporis. At quoniam
plerumque Ergastulorum domini liberos & seruos
promiscuè supprimebant, ideò consueverunt Prin-
cipes Ergastula recognoscere, ut fecit *d* Augustus:

a L. 7. de pœ-
nis. L. 17. 28.
36. eod.
b martyrol.
Rom. 5. Maii.
c L. 2. ca. The.
de pœnis.

repurgare ut *e* Tiberius, tollere ut *f* Hadrianus Ho-
rum, qui in ergastulis vel detinebantur, vel suppri-
mebantur, solemnibus & legitima nota fuit inscriptio
illa, quæ in fronte per inustionem imprimebatur.
g Scribonius Largus Scriboniæ gentis Libertus,
Claudianorum temporum scriptor hoc prodit, ver-
bis tamen corruptissimis, quæ nos emendare co-
nabimur. *Quatenus* (inquit) *acrium, & exulceran-*
tium medicamentorum habita est mentio, ponemus qua
stigmata tolluntur indignis & in multis. hæc calamitas ex
transverso accidit, ut dispensatori Sabini Calui naufragio
in ergastulo deprehenso, quem Tryphon multis delusum,
& ne casu quidem litteras confusas ullo medicamento ha-
bentem liberauit. Stigmata hæc, & quæ Tryphonis
alicuius manus requirant. Tentemus igitur, & le-
gamus: quatenus acrium & exulcerantium medicamen-
torum habita est mentio, ponemus quo stigmata tolluntur
indignis. etenim multis hæc calamitas ex transverso ac-
cidit, ut dispensatori Sabini Caluisi naufrago in ergastulo
deprehenso, quem Tryphon à multis delusum, & ne casu
quidem litteras confusas ullo medicamento habentem, libe-
rauit. Dicit autè, calamitatem ex transverso accide-
re, ut multò ante^{*b*} *Cicero; sed in te intuens Brute doleo,*

d Sueton. c. 32
e cap. 8.
f Spartianus.

g Tit. 231.

h in Brute.

cuius in adolescentiam per medias laudes quasi Quadri-
 gis vehementem, transversa incurrit misera fortuna Reipub-
 lica. Ita auctor ad Herennium; deinde ubi visum est
 ut in alveum descenderet, ecce tibi iste de transverso, heus,
 inquit, adolescens, pueri tui modò me pulsarunt, satis-
 facias oportet. Ita Petronius: quod non expectas ex trans-
 verso fit. Quod autem Scribonius auxilio esse velit
 illis tantum, quibus per iniuriam iniusta fuisset frons,
 id verò summam rationem habet: Inscripti enim ob
 peruersitatem ingenij contumacis, ob noxam, di-
 gni utique videbantur illa oris contumelia. Sabini
 autem Caluifij ^b Tacitus & ^c Seneca meminerunt.
 Hunc ritum inspiciens ^a Iuuenalis cecinit;

^a Lib. 4.
^b li. 6. *Annal.*
^c *Epist.* 271
^d *Sat.* 14.

Quem mirè afficiunt inscripta ergastula —

Petronius etiam, siue apud Petronium Triphæna,
 decepta specie stigmatum atramentariorum, sciscitari
 submissus cepit, quod ergastulum interceptisset erran-
 tes. Lepidium autem, allium, cantharides Ale-
 xandrinæ, sulphur viuum, & alia quædam è Scribo-
 nio adhibebantur inducendis cauteriorum signis
 in fronte extantibus. in quo artificio Cynnamus
 quidam, illene tonsor, an alius quispiam incertum
 est, videtur excelluisse. ^e Martialis;

^f *lib.* 6. 64

*An si quid nostra tibi bilis inuaserit ardor
 Viuet & hærebit, totoque legetur in orbe.
 Stigmata nec vafra delebit Cynnamus arte:*

^f *L.* 35. *de fun-
 do instr.* L. 16
^g *de usufr.*

Cretam effossam tractabant ^f FIGULI, è corpore ser-
 uorum; in usum videlicet fundi vasa parantes,
 quibus exportarentur fructus, velut amphoras, &
 dolia, & in villæ ædificationem, tegulas; mercis
 etiam gratia, ut vasa venirent. Figlinas autem in
 agro

agro quomodo exterceri oporteret, Hostilij Safer-
næ pater & filius libris editis monstraerunt, ut te-
statur ^a Varro; qui etiam ^b affirmat, se in Gallia tran-
salpina, intus ad Rhenum, regiones aliquot ac-
cessisse, ubi agros stercorarent candida fossicia cre-
ta. Huius loci fornax est, cuius ^c Cato meminit,
& seruus FORNACARIUS, quem nominat ^d Vlpianus.
Ergastulo succedunt pecudum stabula, Bubilia,
Ouilia, Caprilia, Equilia; quæ omnia Columella in
unum coegit, licet Vitruuius alio ordine collocaue-
rit. Bubilia instruuntur homine ^e ARATORE siue IV-
GARIO. Et illum quidem vetuit Imperator ^f Con-
stantinus pignoris causa de possessionibus abstrahi,
ne tributorum illatio retardaretur. Iugarij memi-
nit Columella; qui & eiusdem operam recenset.
Non alius ab his ^g BEBVLVS seu BESEVA, quorum
munera apud rei rusticæ scriptores latè extant. Bu-
bulci imago extat apud ^h Ouidium,

Sapè manu stimulos rigida portabat, ut illum

Iurasses fessos modò disiunxisse iuencos.

Ouilium mancipia inuenimus ⁱ TONSORES ouium,
^k OPILIONES seu ^l OVILIONES, ut appellat I. Cs. Hi
oues ^m curabant, ut & ⁿ CAPRARIJ caprilia, ^o VIR-
VICARIJ verueces, ^p EQVISIONES armentaria equi-
lia, quos equorum ^q MAGISTROS appellauit Appu-
leius. AGASONES Græcis sunt *ἰπποκόμοι*, seu ^r CV-
STODES equorum, qui & ^s SEQUITII & ^t GREGARIJ,
cum equorum grex dicatur ^u Equitium. Ad stipula-
tur ^x Festus, licet usurpet latius Acron ad illud
^y Horatianum,

— *si patinam pede lapsus frangat Agaso.*

Agaso propriè dicitur seruus, qui iumenta curat. hic autè Sa-

^a lib. i. de re

R. cap. 2.

^b cap. 7.

^c Tit. 38.

^d L. 27. ad L.

Aquill.

^e Columell. lib.

1. cap. 6.

^f L. 1. ca. Th.

de pignor.

^g L. 38. de fūd.

instr. Cato iur.

^h Colum. li. 2.

cap. 2. & 3.

ⁱ lib. 14. met.

^j Varro de re

R. lib. 2. c. 2.

^k Virgil. Ecl.

10.

^l L. 25. de fūd.

instr.

^m L. 68. de

Leg. 3.

ⁿ Colum. lib.

3. cap. 10. lib.

7. c. 6.

^o Papianus

Tit. 4.

^p Appul. 7.

Metam.

^q lib. 8. metā.

^r Lucionus in

Gallo.

^s Epuome an-

tiqua Iur. ciu.

^t Appul. eod.

lib. 7.

^u Epitome

cit.

^x in agasones.

^y lib. 2. Sat. 8.

tyricè *escarum ministrum* Agasonem appellavit, quem vulgò dicunt infertorem. Cum Festo tamen stat Seruius ad illa ^a Virgilij,

^a 3. Georg.

Impendunt curas denso distendere pingui,

^b &c,

^b 12. Aen.

Circumstant properi aurigæ, manibusq; laceßunt.

ubi aurigas improprie pro agasonibus dici notat, & eorundem fraudes recenset. Quamquam & equos iumentorum nomine venire non est usquequaque nouum. SUPERIVMENTARIi mentionem facit ^c Suetonius, seu apud Suetonium Claudius Cæsar, qui & conqueritur huiusmodi sibi pædagogum obtigisse: concinnè sanè ad sententiam Aristidis, cuius verba iam exscripsimus. Ab asinis dicti sunt serui

^c Claudio ca. 2.

^d Tit. 11.

^e lib. 1. cap. 18.

^f lib. 3. cap. ult.

ult.

ASINARIi, vel quod agerent, vel quod curarent. & meminere ^d Cato & ^e Varro. Seruius in 1. Georg.

Sapè oleo tardi costas agitator aselli,

AGITATOR verberator dictus ab agendo, ac per hoc asinarius dicitur. ^f Appuleius autem agasonem & asinarium promiscuè vocavit. Mulos regebant, curabant, agebant ^g MULIONES, quos ^h Lucianus ὄρεονόμους appellat. ⁱ SUBULCI, fues. ^k Martialis;

^g lib. 6. & 8.

^h Meta.

ⁱ L. 97. de le. 3

^j in conuivio.

^k Varro de re

^l R. lib. 2. c. 4.

^m lib. 10. 98.

Præsta de grege sordidaque villa

Tonsos, horridulos, rudes, pusillos

Hircosi mihi filios subulci.

ⁿ in præfat.

^o lib. 1.

^p lib. 7. Co.

^q lum. cap. 9.

^r Varro lib. 2.

^s cap. 4.

^t Papianus tit.

^u 4. Leg. Sal. tit.

^v 8. ex edit.

^w Basf.

^x p. cap. 8. n. 33.

PORCVLATORIS & subulci diuersa fuit professio, scribit ^l Columella. ^m ille namq; obseruabat lactentes, ⁿ hic pascebat adultos, ut & ^o PORCARIVS. Porculatione enim nutritus est ex Varronis sententia. At quos ὄρεονόμους habet Græca versio ^p Matthæi Evangelistæ, pastores reddidit vetus Latinus interpres.

Et

Et hi ferè omnes ^a PASTORES dicebantur, quibus præfuit is, quem pecori ^b PRAEFECTVM, & pecoris ^{*} MAGISTRVM dicebant. Seruius ad XI I. Aen.

^a Varro lib. 2. ca. 10. L. 8. 18. 25. de fund. instr. ^b Cic. pro Plancio.

— pauidi cessere magistri,

propriè magistri sunt militum, pastores pecorum. sed rectè proce sunt istæ translationes. nam & ductor militum pastor vocatur, ut diximus supra, & magistros pecorum dicimus.

^{*} Varro lib. 2. cap. 10. Coli. lib. 1. cap. ult.

Cicero; quem magistrum pecoris esse dicebant. hætenus Seruius. Ad hanc regulam, quem armenti CUSTODEM vocat ^c Ovidius, Lucretius Grammaticus

^c lib. 11. meta. ^d Florus lib. 3. cap. 19.

storem vocat armentorum. Pastor fuit ^d Athenio,

Cilix ille, qui in Sicilia, interfecto domino, familiam ergastulo liberatam, sub signis ordinavit; & veste purpurea baculoque argenteo & diadema-

te mimicum Regem aliquandiu egit. Iuxta ian-

nam præcipiunt rei rusticæ ^e scriptores VILlico

^e Varro lib. 1. de re R. cap. 13. Colum. lib. 1. cap. 6.

habitationem fieri; quod huic familiæ tutelam, inquit ^{*} Appuleius, dominus permetteret, quod rationes & pecuniam dominicam custodiret. Hic

^{*} lib. 8. meta.

Latinis Græciffantibus ^f EPITROPOS est. Hinc ^g Varro

^f Ausd. epi. 8. ^g lib. 1. de re R. cap. 2.

agriculturæ principè villicum appellat; ut & ^h Plautus villicationē, præfecturam. hinc villicari notavit

^h in Casina. ⁱ lib. 12. in princ.

Nonius villæ præesse. Successit enim villicus in domini locum, ut notat ⁱ Columella. Ideoq; vicedominus dictus aliquando est, ut in actis SS. Nerei &

^k L. 16. de in d. stitor. act. ^l Tit. 1. §. 142

Achillei. Victorinus loci vicedominum, triennium ex paralyfi decumbentem, precibus sanavit. At

^m lib. 1. de re R. cap. 36. ⁿ lib. 11. in princ. ^o Lib. 16. cap. 8.

hic quandoque distrahendis mercibus ^k præpon-

batur. ut Ausonianus ille Philon. Eiusdem munera

videre est apud ^l Catonem, ^m Varronem, ⁿ Columellam, ^o Florentinum. Et hoc ministerij nomen

^p in oratione pro Plancio

transtulit ^p Cicero eleganter ad magistratus; in-

quiens,

quiens, sic Populus Romanus diligit magistratus, quasi Re-
publica villicos. Quem imitatus Iuuenalis,
Pegasus attonita positus modo villicus urbi.

a Sat. 4.

b &c,

b Sat. 3.

— nam sic labentibus obstat

Villicus, & veteris Romæ contexit hiatum.

c Lib. 3. adu-
genz.

Accipit autem Arnobius propriè & signanter;
Casus & ipse assequens, Fortunam arbitratur & Cere-
rem, Genium Iouialem ac Palem, sed non illam feminam,
quam vulgaritas accipit, sed masculini nescio quem ge-
neris ministrum Iouis, ac villicum. Villici contuber-

d L. 47. de fi-
deicom. Lib.
e Colum. lib.
2. in princ.

nalis fuit villica, cuius ministerium exequantur
supra scripti rustici præceptores. Et sanè cum mat-
ronæ olim ruris & instrumentorum agrestium cu-
ram sedulam haberent, non erat villicæ magna
admodum opera, quod ipsi domini sua quotidie
inuiferent. At cum luxus & inertia pessum lauda-
tos mores dedissent, necessaria visa est villica,
quæ matronæ officia tueretur. Curabat autem vil-
lica pecora & salgama, præsertim ubi non aderant
horum peculiare ministri. idè Iuuenalis cum vil-
licam nominasset;

f Colum. lib.
12. cap. 4.
g Sat. 11.

— & montani

Asparagi, posito quos legit villica fuso.

Statim subdit:

Grandia praterea, tortoque calentia faxo

Oma adsunt, ipsis cum matribus, & seruata

Parte anni quales fuerant in vitibus uua:

Signinum, Syriumq; pyrum, de corbibus isdem,

Aemula Picenis & odoris mala recentis,

Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam

Autumnum, & crudi posuere pericula succi.

Imò

Imò & non semel occupabat coqui partes apud ten-
tiores. * Martialis;

alib. 12. 18.

— e cathedra

*Surgentem focus excipit superba
Vicini strue cultus iliceti,
Multa villica quem coronat olla.*

ibidem;

*Pinguis inaequales onerat cui villica mensas,
Et sua non emptus preparat ova cinis.*

b lib. 1. 23.

Et imitatus hæc elegantissimus * MURETVS.

c Ode ad Pe-
trum Gerard.

*O mensa, nec luxu affluens, nec sordida,
Dapibus parata rusticis!
Quas non, heri languentem ut irritet gulam,
Doctus saporavit coquus;
Sed filijs iuuenibus & seni viro,
Seuera coxit villica.*

Non multum abfuit à villico * MONITOR, qui ope-
rarijs verbo & exemplo præibat. Item DISPENSA-
TOR & PROCURATOR. à Pomponius: *potest enim aliquis*
dispensator non esse urbanorum seruorum numero: veluti
is qui rusticarum rerum rationes dispenset, ibique habitet,
non multum abest à villico. * Plinius minor; posse utra-
que eadem opera, eodem viatico inuisere: sub eodem pro-
curatore, ac pene iisdem actoribus habere, unam villam
colere & ornare, alteram tantum tueri. Procuratoris
cellam supra ianuam constituit Columella, ut vil-
licum obseruet ex vicino, & intrantium exeuntiumq;
conspectum habeat. Quam ministerij coniunctio-
nem agnouit & Cicero. cum *Pilie nostræ villam ad*
Lucrinum, villicosque procuratores tradidissim. ubi ta-
men videtur legendum, *villicosque & procuratores,*

* Colum. Lib.
1. cap. 11.

d L. 166. de
ve. bor. sibnisi.

e lib. 3. Epist.
19.

f lib. 1. cap. 6.

g Lib. 14. ad
Atticum, ep.
16.

Vlpia-

*L. 1. de ser-
uo fugit.
b Lib. 1. de
Orat.*

*lib. 3. Sent.
Tit. 7.
d cap. 20.
e L. questum
de fund. in fr.
I. 20. cod. Tit.
Colum. lib. 1 2
cap. 3.*

Lib. 7.

lib. 5. cap. 4.

Lib. 1.

*Sur. Tamo 3.
notat & An-
zon. Gallon. de
cruciat. S.
martyr. cap. 9.
ex Viñore
Vitis*

^a Vlpianus; *Senatus censuit, ne fugitivi admittantur in saltus, neque protegantur à villicis, vel procuratoribus possessionum.* Idem ^b Cicero; *num igitur si cui fundus inspicendus, aut si mandandum aliquid procuratori de agricultura, aut imperandum villico sit, Magonis Carthaginensis sunt libri perdiscendi?* Cum Procuratore ijdem fuisse videntur, qui MERCEDES præstare consueverant; & meminit Iulius ^c Paulus. Procurator enim, siue ἐπίτροπος apud ^d Matthæum Evangelistam mercedē operarij reddit. Habuit & rus ^e ACTORES suos, de quibus nihil amplius hic dicemus, cum satis superq; in urbana familia eorum expressa sit opera. Illud unum non videtur omittendum, in honore etiam ruri fuisse, ut scribit Columella. Præfecti enim & Præpositi, dominis non abnventibus, nacti erant umbram honoris, ceteri pœnam, supplicium, ignominiam. Ignominiosum enim fuit & pœnale rure quempiam habitare iubere. Minitantur id passim domini apud Comicos: & Pomponius Tr. Pl. apud ^f Liuium, objicit L. Manlio Imperioso, *quod filium inuenem, nullius probri compertum, extorrem urbe, domo, penatibus, foro, luce, congressu aequalium prohibitum, in opus seruile, prope in carcerem, atque in ergastulum dederit.* Quæ omnia & Val. Maximus rustici operis appellatione complexus est. Nimirum fuit publicè concepta, & iam confirmata vulgaris existimatio (inquit ^b Columella) rem rusticam sordidum opus esse. Pœnam & ignominiam simul videtur animo agitasse Iulianus Apostata, qui ⁱ Marinam uxorem Gordiani vicarij & martyris, in pago quodam, quem Aquas Saluias vocant, rusticarum seruituti addici præcepit, ut ea seruitute opprimeretur. EXACTORES rustici, quo-

quorum extat mentio in veteribus marmoribus, hic omninò collocandi sunt. horum fuit varium & multiplex agmen. in domo Cæsarum, ut diximus, pro modo videlicet fundorum, hortorum, patrimonij, prædiorumque. Et in veteri elogio legitur nescio quis exactor OPERVM dominicorum, qui huius fortè loci sit. Huc usq; de villa rustica, quod erat alterum caput institutæ narrationis. Reliquum est tertium, villæ scilicet fructuariæ, in qua idem ipse Columella cellas locat, oleariam, torculariam, vinariam, defrutariam & ceteras. Priorem illam exactè delineavit ^a Vitruuius, ^b Columella, ^c Palladius. Instruunt eandem ^d Cato, ^e Columella, & ^f Neratius apud Vlpianum. Est huiusce stationis ^g OLIVITOR, nec non & ^h CAPVLATOR, qui concha ferrea in labrum fictile oleum expressum transfundebat. LEGVLIVÈRÒ, STRICTORES, FACTORES, mercede conducebantur, ut indicant leges oleæ legendæ, faciundæ, & pendentis apud ⁱ Catonem. CVSTOS torcularium seruabat, qui tamen non semper in numero seruorum fuit. De torculari latè Columella & Palladius, & ante hos ^k Vitruuius; cuius itidem hæc sunt: *Sucularumque, & Prælorum & Vectium, si non fuisset torcularis preparatio, neq; olei nitorem, neq; vitium fructum habere potuissimus ad iucunditatem.* A Prælo autem formavit ^l Ennodius PRAELATORES. Cellæ vinariæ meminertunt iidem quos supra indicauimus. Et hanc ^m Vlpianus instruxit dolijs etiam defossis, Serijs, Cupis, Cadis, Amphoris. Seruus DOLEBARIS, siue

^a Lib. 6. ca. 9.
^b lib. 12. c. 50.
^c Lib. 1. Tit. 20.
^d Tit. 13.
^e lib. & cap. citatis.
^f L. 21. locatè ex cond.
^g Sidonius lib. 2. ep. 9.
^h Cato. Tit. 66. Columel. lib. 12. cap. 50.
ⁱ Tit. 144. & seq.
^k Lib. 10. c. 1.
^l Lib. 9. ep. 2.
^m L. 18. de iur. sufr.

A. TERENTIUS. M. L. CHRYSOGONUS

SER.

DOLEAR

H.

S.

E

LI

Hu-

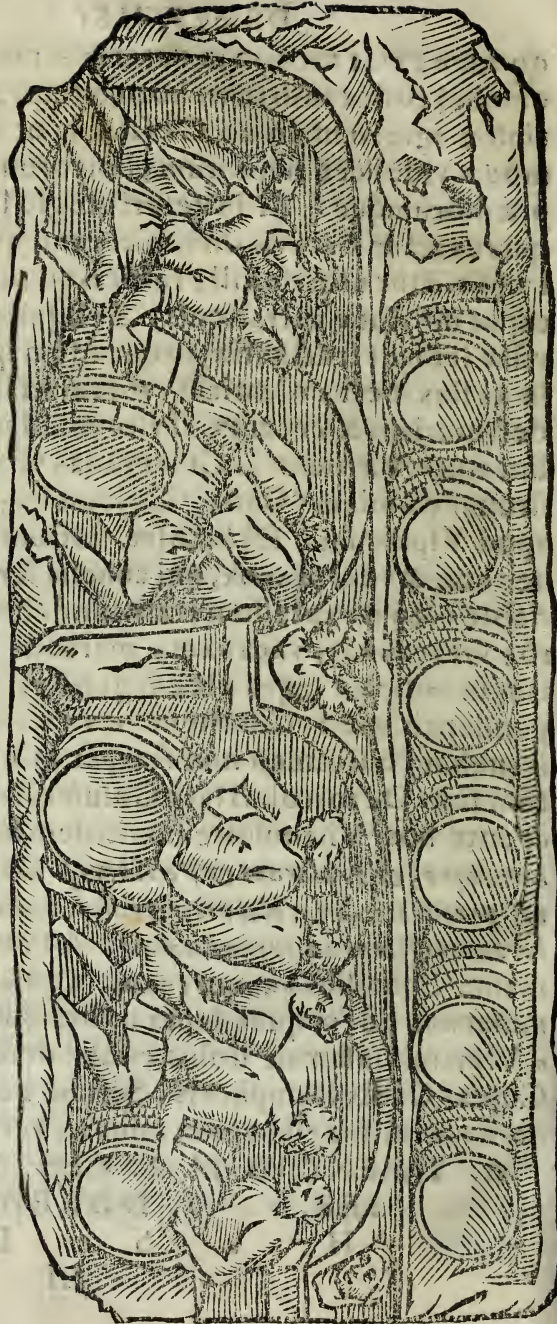
Huiusmodi seruos cū cellę vinarie typō exhibet antiquum marmor, quod anno MDCI effossum est Augustę Vindelicorum. Eius mihi delineatio M. VELSERRI beneficio obtigit, qui & ad monuit loci

^a lib. 14. cap. 23.

^a Pliniani; circa alpes ligneis vasis condunt, circulisq; cingunt.

His addemus NOS VINITORES, sine quibus nullus procul dubio esset cellę vinarie usus. ^b Columella; nam ut amplissimas impensas vinea possent, non tamen excedunt septem iugera unius operam vinitoris, quem

^b lib. 3. ca. 3.

quem vulgus quidem parvi aris, vel de lapide noxium posse comparari putat, sed ego plurimorum opinioni dissentiens, preciosum vitorem in primis esse censeo. Seruius ad a illa,

a Virgil. Buc.
Ecl. 10.

— aut matura vitore uua,

Vitor autem (inquit) vel custos vel cultor vinearum, Huius ordinis sunt VINDEMIATOR, siue is VINDEMITOR sit; nec non & PUTATOR. ^b Columella: si vero interiectibus capere cuiusq; generis fructum aueat, primum necesse est, ut vindemiatorum aleam subeat: neque enim singulis totidem antistites dare potest, qui obseruent, quique precipiant, ne acerba una cum maturis demetantur. Idem ^c auctor;

b lib. 3. ca. ut.

c lib. 10.

Quae canat inter opus Musa modulante putator

Pendulus arbutis —

FRONDATORI cum putatore non minimum conueniebat, a Ouidius;

d lib 14. me.

Falce data frondator erat, uitisque putator.

Induerat scalas, lecturum poma putares.

Itaque LEGVLIS conueniebant scalæ. Frondatoris autem operam frondationes appellat ^e Columella. At quoniam falices principatum obtinent inter eas arbores quæ vinearum causa feruntur, inquit ^f Plinius, & nostrates agricolæ ipsis arbutant agros, quod & ^g Plinij ætate factum est. ideò ^h SALICITARIUM his associabimus. Defrutaria vasa ænea seu plumbea fuerunt, in quibus defrutum, carcenum, sapa coquebantur. Fœnilia, pæalaria, apothecas & horrea Vitruuius extra villam consultò reiecit, ut ab ignis periculo tuta essent, quod & legibus ⁱ locutionum consueuerat aliquando exprimi. ^a FOMENISECTORES & FOMENISECAE nõ aliò ablegandi sunt.

e lib. 5. cap. 6.

f lib. 17. c. 20.

g Lib. cit. c. 23.

h Caro Tit.

i Colum. lib.

12. cap. 20.

k L. 12. de fund.

instr. Palladius lib. 11.

Tit. 18.

l L. 12. in fine

Locati & cõd.

a Colum. lib.

12. cap. 1. l. b.

2. cap. 18.

L 1 2 Et

b lib. 14. met. Et horum insigne fuit corona è fœno. & Ovidius ;
Tempora sæpè gerens fœno religata recenti ,
Defectum poterat gramen versare videri .

l lib. 4. El. 2. c Propertius ;

Da falcem , & torto frontem mihi comprime fœno :
Iurabis nostra gramina secta manu .

Sequuntur tabulata, & granaria pensilia, sublimia-
 que, ut vocat *d* Varro, quod & *e* laboleno placuit,
 quæ Vitruvius appellat sublimata. Percensendæ
 nunc nobis sunt appendices quædam villæ, hortus,
 fornax, furnus, piscinæ, sterquilinia, cohortes,
 auiaria, leporaria. Horti mancipium OLITOR est.

f Cicero ; *Parhedrum excita, ut hortum ipse conducat : sic*
olitorem ipsum commouebis. Helico nequissimus HSS CC
dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria,
2 lib. 11. 6. 3. *nulla casa. & Columella ; factururus mox si collibuisse,*
quod nunc aggredior, ut olitoris curam subtexerem villici
officijs. Hic asino seu caballo utebatur, quod etiam

h lib. 1. ep. 18. nunc Romæ fit. *b* Horatius,

— ad imum

i lib. 9. Metæ *Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballum.*
k L. 27. ad L. *i* Appuleius; *me deniq; ipsum pauperculus quidam hortu-*
Aquill. *lanus comparat quinquaginta nummis, sed magno, ut aie-*
bat. Et: in utino me multis oleribus onustum, proximam
ciuitatem deducere consueuerat dominus &c. Ad forna-
cem pertinet FORNACARIUS *h* seruus, cuius par-
i L. 12. de *tes fuerunt ignem tueri ne euagaretur. A furno MV-*
fund. instr. *LIERES, quæ PANEM coquebant (PANICOCTARIAS ap-*
m Serm. 99. *pellat* *m* Chrysologus) non abiungemus. *n* PISCATO-

n L. 17. de *RES & piscatui præpositi huius sanè ordinis sunt,*
fund. instr. L.
63. de Leg. 3.
Varro lib. 3. quando togati illi Xerxæ montium perfossores, &
de re R. cap. populatores marium, magistris & nomenclatoribus.
ult.

in piscium gratiam carere noluerunt. ^a Martialis;

Natat ad magistrum delicata muræna,

Nomenclator mugilem citat notum,

Et adesse iussi, prodeunt senes nulli.

^b Piscatores autem illi iv. & xxc. quos Paphnutius

martyr præmisit ad christum, videntur fuisse con-

ditione serui; urbani tamen, quod ut notat Meta-

phraustes, cibos mensæ Præsidis compararent. ^c Va-

lerianus Imperator ad Zosimionem Procuratorem

Syriæ, inter cetera quæ vult dari Claudio tunc Tri-

buno, *venatores qui obsequantur duos, carpentariū unum,*

curam Prætorij unum, aquarium unum, piscatorem unum,

dulciarium unum. Sterquilinia & latrinas, ut ex his

in agro egerent fimum, curabant illi quos ali-

cubi tangit ^d Vlpianus: licet è ^e Catonis sententia

hoc muneris villico præscribatur. Cohors quæ es-

set declarat ^f Varro; *Cohors, quod ut in villa ex plu-*

ribus tectis coniungitur, ac quiddam fit unum, sic hæc

ex manipulis copulatur cohors: quæ in villa dicta, quod

circa eum locum pecus coercetur. Receptum autem usu

est, ut frequentius cohorte coercerentur ^g gallinæ

villaticæ, rusticæ, Africanæ, galli & capi, quorum

curatorem GALLINARIUM recensuit ^h Varro. Et hinc

ⁱ Martialis pullos gallinaceos cortis aues appellat.

Auiaria cohibebant turdos, pauones, columbas,

turtures, lusciniæ, merulas, anseres, anates, pha-

fianos. Horum omnium custos ^k AVIARIUS dicitur:

singulorum, CVRATORES & PASTORES. Et quoniam

his abuti consueverant deliciae popinarum, exscri-

bemus hic veterem Romanam inscriptionem, quæ

docebit nos, ganeonum improbitate expugnatas

concidisse olim, ut, & sæculo nostro, laudatissimas

legum sumptuariarum sanctiones;

^a Lib. 10. 30.

^b Metaphr.
apud Sur. To.
^c legè Senec.
Nat. 2. lib.
^d cap. 17.
^e apud Trebel.
Poll.

^d L. 18. de uñ
sifr.
^e Tit. 5.
^f lib. 4. de L.
L.

^g Colum. lib.
8. cap. 3. & 2.
^h lib. 3. de re
R cap. 9.
ⁱ lib. 13. 45.

^k Colum. lib.
8. cap. 3. s. 11.

LAVR. PIGNOR.
 D. M. OLOPLVTIO
 SVCCESO. PRISCVS
 L. VARI. AMBIBOLI
 AVIARIVS. ALTI
 LIARIVS &c.

a *Martialis*
lib. 13. 62.
b *lib. 6. cap 3.*
c *lib. 2. de re*
R. cap. 1.
d *cap. 22. 4.*

e *cap. 15. 23.*
f *lib. 2. Sat. 3.*

inde est gallina altilis, cuius meminit Poeta *a* Co-
 quus. altile apud *b* Apicium, boues altiles ad publi-
 ca sacrificia faginati, apud *c* Varronem. Inde alti-
 lia apud *d* Matthæum Euangelistam: *ecce prandium*
meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt. Inde
 vitulus faginatus & altilis apud *e* Lucam. Qui autem
 in marmore legitur AVIARIVS ALTILIARIVS, ab *f* Ho-
 ratio FARTOR appellatur, cuius officium erat aues
 opimare & obefare in gratiam lautarum epularum.
 Romæ itidem,

ANTIGONVS. DRVSI CAES
 AVIVM. FARTOR
 PRIMILLA. FECIT
 CONIVGI. B. M

g *Peristeph.*

Et hinc arripuit occasionem apud *g* Prudentium Ro-
 manus martyr, deridendi Præfatum Asclepiadem:
Quum consulatum initis, ut vernæ solent,
(Pudet fateri) farre pullos pascitis.

h *L. 97. de*
le. 3.

i *L. 10. de u-*
sufr.

AUCUPES enumerat *h* Paulus; & refert urbanos fuis-
 se & rusticos, domini arbitrato: Fundorum enim
 redditus, ut innuit *i* Celsus, aucupio plerumque, ve-
 natione & piscatu constabat. Narrat Iulius Capi-
 tolinus, Antoninum Pium curasse, ut mensa eius
per proprios seruos, aucupes, piscatores & venatores in-
strueretur. Qui tamen hîc urbani videntur fuisse
 ideò, quia instruendarum quotidianarum epularum
 gratia habebantur, ut loquitur *a* Paulus. Aucupis
 tessera apud *b* Propertium arundo est,

a *lib. 3. Seno*
Tir. 7.
b *Lib. 3. El. 2.*

Cassibus impositis venor, sed arundine sumpta,

Faunus plumoso sum Deus aucupio.

Piscatoris apud ^e Ovidium;

elib. 14. meta

Miles erat gladio, piscator arundine sumpta

Leporarium lepores tantum olim ^d capiebat. Sed ^{d Varro lib. 3.}

processu temporis cerui, capreae, oves ferae, apri ^{cap. 3. & 12.}

cœperunt includi. Quare non mirum si obuios habebimus VENATORES. ^e Horatius;

o Lib. 1. Epi. 6

Si bene qui cenat bene viuit, lucet: eamus,

Quo ducit gula: piscemur, venemur, ut olim

Gargilius, qui manè plagas, venabula, seruos

Differtum transire forum, populumq; iubebat.

f Seneca: nullis animalibus nisi ex fastidio pax est: quantulum enim ex istis epulis, quas per tot comparatis manus, fesso voluptatibus ore libatis? quantulum ex ista fera periculose capta dominus crudus ac nauseans gustat? ^{f Epist. 39.}

g Ammianus Marcellinus: pars eorum, si agros visuri processerunt longius, aut alienis laboribus venaturi, ^{g Lib. 28.}

Alexandri magni itinera se putant equiparasse vel Caesaris. alienos labores vocat operam feruorum. ^{b Sal-} ^{b Caesari.}

lustius; non fuit consilium socordia atque desidia bonum ocium conterere, neque verò agrum colendo aut venando,

seruilibus officijs intentum atatem agere. Inter venatores LVPARII fuerunt non obscuro nominis, qui

carnibus veneno tinctis lupos necarent. Seruius meminit ad illud ⁱ carmen,

Tum laqueis captare feras & fallere visco.

i 1. Georg.

a MANSVETARII magistri & custodes; & qui callerent, ut cum ^b Manilio dicam,

a Lamprid. in

Elagab.

a Lib. 4.

Quadrupedum omne genus positis domitare magistris,

Exorare Tigres, rabiemque auferre Leoni,

Cumq; Elephante loqui, tantamq; aptare loquendo

Artibus humanis varia ad spectacula molem.

Senec-

Epist. 85. in c. fin. Seneca hunc imitatus: certi sunt domitores ferarum, qui (suissima animalia, & ad occursum exterrantia hominem, docent pati iugum: nec asperitatem excussisse contenti, usque in contubernium mitigant. Leonibus magister manum insertat, osculatur Tigrim suus custos, Elephantem autem minus Aethiops iubet subsidere in genua, & ambulare per funem. Vri porro & Leones placidi domi^d alebantur, uri etiam nunc fit animi causa. Pars huius agminis VRSARIUM sunt, quorum meminit Edigneris in vita D. Anselmi. Neque verò intra leporarium & viuarium tantum exercita venatio est, sed & in saltibus fundorum montibusque, cum *f* venatio ipsa erat in redditu. Ad hæc *g* VESTIGATORE opus fuit, qui ferarum cubilia, per vestigia indagaret. Seruius ad illa in IV. Aen.

lib. 2. de i. ra. cap. 31.

Lib. 1.

f Lib. 16. de usufr. g L. 12. de fund. instr.

— saltusque indagine cingunt,

INDAGINE, inquit, ferarum inquisitione, & quidam cum vestigatoribus ALATORVM mentionem inductam accipiunt. nam indagine vestigatore ipsum tradunt. Alas verò alatores, qui dextra & sinistra plagarum, sublata voce prohibent foras exire. Idem Seruius ad II. Georg.

Non absunt illic saltus —

lib. 3. cap. 8. Venationes, quæ penitus in urbibus non sunt. At *b* Columella VESTIGATOREM & INDAGATOREM ad apes transtulit. Illius minister fuit canis, qui vestigia odoratur, ut habent leges *a* Baioariorum; cuius pretium solertia naris est, & industria. nare mereri inquit Gratius. Verum quia villæ ædificia stare perpetuò non poterant, ideò *b* FABRI inter copias rusticas fuerunt, qui villam fartam tectam præstarent. ARCHITECTI etiam, è quorum numeris in veteri marmore extat SEX. POMPEIVS. AGASIVS. ARCHITECTVS. A. VILLA. SEXTIANA. Crassus verò Fabros & Archite-

a ex editione Joh. Scharidi. legendus & Artemidorus lib. 2. onirocr. c. 2. b L. 26. man. dati.

ctos ad quingentos domi habuit, quorum operas mercede locabat civibus Romæ ædificare volentibus, inquit ° Plutarchus. Architectum autem fuerunt quidam qui **STRUCTOREM** vocarent, seu potius Architecti ministrum. *a* Abdias: à domino (inquit) *d* *Histor. Apo.* *meo Rege India missus sum, requirens artificem structorem, Ital. lib. 9.* qui ei Palatia possit adificare. D. ° Zeno: Architectus es? *e* *de trapezo* *ATTENDE* *svs, cum omni diligentia iacias & cautela. Structor es? TIBI.* vide quomodo adifices: ne ligna & fœnum, ne stipulam vel paleas, sed argentum & aurum, & lapides extruas preciosos. Hos arte fabrica peritos vocat *f* Paulus *L. 19. de* I. Cs. & distinguit in **FERRARIOS**, & **TIGNARIOS**. *furd. instr.* **Fabros CARPENTARIOS** nominat *g* *lib. 3. Sent.* *Tit. 17.* **Papinianus**, uti & *h* *Tit. 4.* **lex Salica**; cuius hæc sunt ex editione Basiliensi; *si quis* *Maio rem, Infertorem, Scantionem, Mariscalcum, Strato rem, Fabrum ferrarium, Aurificem siue Carpentarium, Vinitorem vel Porcarium &c.* ubi quid aurifici commune sit cum carpentario ego sanè non video. nisi dicamus carpenta & vehicula auro & argento confueuisse exornari, ut *i* *lib. 34. c. 17.* *Plinius* luculento testimonio *h* *nummi ver.* confirmavit. *l* *Vopiscus in* *Aureliano* *m* *Cassiodorus* *lib. 6. 4. c. 15* *Carpenta enim Augustarum primò fœminarum, Iudicum deinceps & Magistratuum vehicula fuerunt: & idè in magno precio habita.* *a* *L. 18. de us* *frusu.* *Qui & QUALVM & CALCEM* portabant huius loci sunt; & quidem illorum meminit *a* *Vlpianus*. Qualus autè seu *Qualum* fuit nomen multi usus; nam & *Quala* *fatoria*, & *Qualum* panis, *Qualos* vindemiatorios, *exceptorios*que legimus. *vimineos* præterea & *fagilignos*. Sunt qui *olitori*, qui *agricolæ*, qui *lanificis* tribuant, *Nostri* illum *fabrorum*, *concham* appellant, *reliquos* *panieri*, *totum* à parte, *corbette* *cestelle*, *Villam* ipsam *seruabant* & *CVSTODIEBANT* *b* *L. 12. L. 15* *de fund. instr.*

z Colum. lib.
7. cap. 18.

d Serm. C.

o L. 58. de Leg.

3.
f L. 12. de
fund instr.
g cap. 11.

b 7. Aen.

z Varro lib. 1.
de re R ca. 10.
Siculus Flac
cus.
k apud Festū
l Lib. 4. de L.
Lo

m ca. 10. n. 3.
meminit &
Janitoris vd-
fici Sen. ep.
12.
n L. 46. de Le-
gatis 3.
o L. 203. de
uerbor. sign.
p L. 18. de
fund. instr.

mulieres, ne quid vicini rerum, quæ villa contine-
bantur, occuparent. Adhibiti etiam sunt muti^e cv-
STODES canes, quos interdium præcipit Cato clausos
esse, ut noctu sint acriores ac vigilantiores. Seruo-
rū enim vigillum vices & in urbe & rure implebant.
^d Petrus Chrysologus; *canis dormientibus dominis, no-
cte & custos & peruigil, prodit extraneum, turbat furem,
occurrit latroni, ut curam releuet & sollicitudinem seruu-
lorum.* Fundam uniuersum tuebatur^e SALTUARIUS,
Græci ἀρροφύλαξ. fructus conseruabat, fines scu-
stodiebat. Nomen etiam hodie retinent rustici no-
strates. Huiusmodi munere functus est Asaph cu-
stos saltus Regis apud Nehemiam, & Tirrus ille
h Virgilianus,

— *Tirrusque pater, cui regia parent
Armenta, & latè custodia credita campi.*

ubi notat Seruius, describi magistrum pecoris &
saltuarium. Saltus autem; quatuor centurijs consta-
bat vel * quinque; & fuit fundi pars ex^k Aelio Gallo
& l Varrone, in qua siluæ & pastiones sunt; & harum
causa casæ quoque, ubi dominus aliquando habi-
taret. Huius ordinis videntur fuisse, qui IANVAS ad
transmittendum populum per villas obseruabant, ut
notat Siculus Flaccus. non enim unus tantum IANI-
TOR in tota villa fuit. Ouilia suos habuerunt, ut eli-
citur ex verbis CHRISTI domini apud m Iohannem:
τῆρα ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτῆ
ἀνοίγει. Et videntur Bubilia, Equilia, Caprilia iti-
dem habuisse. Hos autem omnes, quos à capite vil-
læ rusticæ recensuimus; n Ulpianus vocat mancipia
prædiorum, operarios rusticos o Alfenus, rustica mā-
cipia p Paulus, alij aliter.

ANTONII VELSERI

AD HIERONYMVM FABRVM

MEDICVM,

De Zeta & Zetario,

SIVE DIAETA ET DIAETARIO.

EPISTOLA;

Cui S. Castuli historia occasionem præbuit.

Inter alios complures honores, quos nuper Landishute Serenifs. Principes in me immerentem contulerunt, non minimus is fuit, quando in prandio, exorto sermone de nomine Zetarij, quæ illi propriè notio subiecta esset, cum dixisset quæ volebat Reuen. D. Præpositus, Serenifs. Princeps Maximilianus meam quoq; sententiam intelligere voluit, misitq; ad me D. T. quæsitum, ecquid super ea re mihi comperatum esset. Atque ibi ego, testatus ante omnia, nihil me de ista quæstione ante cogitasse, dicturumque non aliam quàm quæ subito in mentem venissent: respondi 1. idem mihi videri esse zetam, vel rectius zætam, quanquam promiscuè scripserunt veteres, quod diætam. 2. Sic enim solitum antiquis duas illas litteras, D, I, in unam Z. contrahere, cui rei firmandæ, testimonium tunc attuli ex notissimo carmine ecclesiastico; *Michaelem in virtute contententem Zabolum*, hoc est, quod nemo negare potest, diabolum. 3. Proindeque eundem etiam esse Zetarium & Diætarium. 4. Porrò Diætam siue Zætam, antiquitus

fuisse cœnationem, seu id quod Germanica lingua vocamus Tafelstuben, Italica *Tinello*. 5. Ex omni hac ratione eam summam redire, ut Zætarius vel Diætarius is sit, cui zætæ, diætæ, cœnationis cura commissa est. 6. Ad extremum, arbitrari me hoc munus fuisse seruorum, aut summum libertorum. Quæsiuisti, num ista omnia statim idoneis auctoribus astruere ac probare possem. Negavi, quippe imparatus, & deprehensus. Postea domum reuersus, cepi considerare singula diligentius & attentius, lubuitque experiri, an obsequentiores & minus superbos libros haberem, quàm D. Præpositus, qui suos à se consultos aiebat nihil respondisse. Et est sanè, cur veteribus amicis meis, libris inquam, habeam gratiam, ita liberaliter & benignè responderunt ad omnia, neq; passim sunt existimationem meam, hoc saltem nomine, apud Serenissimum Principem in discrimen venire. Vnicum est, quod nunc primum ab illis didici, diætæ quidem nomen non rarò pro cœnatione accipi, esse tamen cum huius vocis significatio latius tendatur. Ista quomodo se habeant, paucis, si vacat, accipe. 1. dixi, non aliud esse zetam quàm diætam. Plinius indicat epistola 17. libri secundi, ubi aliquoties diætam nominat, monetq; interpret eius Io. Catanæus, alios libros zetam habere. Eandem lectionis varietatem notauit in editione sua Henr. Stephanus. Iam libro 5. ep. 6. Diætulam quoque legitur esse, ubi alij codices, eodem teste, zeteculam præferunt. Turnebus itidem, vir magnus, & veluti Sol quidam philologiæ, ita sentit, & est qui primum hoc eum docuisse asserueret. 2. Contractionis illius exempla, præter hymnum ecclesiasticum, permulta sunt apud alios. Ita Cyprianus ad Demetrianum: *Quid in ruinam Zabali per ipsum & cum ipso cadis?* quam lectionem teste Pamelio agnoscunt aliquot manuscripti codices: *Ambrosius de Fi-*
de

de ad Gratianū lib. 5. c. 1. *Zabulus enim verum Dei filium factebatur, Arrius negat.* Hilarius in Matth. can. 26. *Furem enim esse ostendit Zabulum ad detrahenda ex nobis spolia peruigilem.* Paulinus ep. 4. de Iuda proditore sic loquitur: *verè ut zabulus, ignarus gratiæ Dei, in qua illi non esset portio.* Ita Græci Ζάνορος pro Διάνορος, Ζαβάλλειν pro Διαβάλλειν teste Plutarcho. Et in Antonini itinerario, Zarrhytum pro Diarrhyto. Et apud Isidorum Zanium pro Dianio; Sic enim legit vir doctissimus Hieron. Surita: nam in vulgatis libris eam lectionem non reperias. Sed desino, ne ineptus fiam, & fortasse iam sum. 3. Zetarium eundem esse qui Diætarius, spero homini non nimis pertinaci ex ijs quæ supra allata sunt, satis probatum: quid enim potest afferrî cum ulla probabilitatis specie, cur si zeta idè est quod diætā, non etiam Zetarius idem sit qui Diætarius? 4. Quid igitur fuit tandem vel zeta vel diætā? Respondi cœnationem fuisse, taleque aliquid; quale Germani Tafelstuben oder Turnitz Itali *Tinello* appellant. Probo. Sidonius Apollinaris lib. 2. ep. 2. *Ex hoc triclinio fit in diætā, siue in cœnatiunculā transitus.* Lexicon Græcol. vetus, *διὰ τὰ τὸ ὑπερώϊον cœnaculum.* Tametsi huic loco non nimis nitor, scio enim cœnaculum aliud etiam significare, & verò, opinor, hîc aliud significat, sicut & apud Iuvenalem Sat. 10. *rarus venit in cœnacula miles.* Varro diætā inde dici vult, quod in ea per diem edatur. Non quæro quàm rectè: hoc est enim palam ineptum, quod pace doctiss. Romanorum dicere liceat; mihi satis est firmandæ sententiæ meæ esse. Athenæus lib. 5. in descriptione nauis Hieronis Regis, *ad utrumque parietem aditus medij diætæ fuerunt numero xxx. viriles, quatuor lectis strata.* Vbi eruditus interpres Dalechampius diætās interpretatur cœnacula, cœnationes. Fuluius Ursinus in appendice ad librum P. Ciacconij de triclinio Romano.

*usurpatur autem ait, diætā pro ipsa cœnatione & triclinio tum ab alijs, tum à Sidonio. Ostensum est diætā pro cœnatione accipi, ostendamus hoc nõ esse perpetuum. Plutarchus μίαν παλλακίδων διαίταν à Domitiano extructam, cum ipsius Capitolii magnificentia confert, qui locus certè, si quid ego sentio, non de cœnatione muliebri, sed de loco ubi concubinæ Imperatoris degebant, accipiendus est. L. Codicillis ff. de usu & usufr. *Partie & Trophime Diætas omnes quibus uti consuevit, habitet, quam domum post mortem eorum ad Republicam pertinere volo.* Quis hic non videt aliud esse Diætā à cœnatione. Plura sunt alia loca in ff. ex quibus idem apparet, quæ hic adscribere longum; & placet Iureconsultis, diætā in hortis significare habitationem voluptatis & amœnitatis causa extructam. Non aliter capio verba Aelij Lampridij in Heliogabalo; *Dicitur & balneas fecisse multis in locis, ac semel lauisse, atque statim destruxisse, ne ex usu balneas haberet. Hoc idem de domibus, de pratorijs, de zetis fecisse dicitur.* Adrianus Turnebus Zetam vel Diætā ædificium dicit esse, vel membrum domus, cœnationem cubiculum habens. Strabo libro XIII. κατεπένασε διαίταν βασιλικῶν, ὑπὸ τιμώνιον προσηγόρευσε. Interpres Xylander vertit: *Regiam domum construxit, quam Timonium appellavit.* Rectè, nam Plutarchus de eadem re loquens, ὀικισσῶν, ait, κατεπένασε αὐτῶν. Possunt alia quantumuis multa in eandem sententiam afferri, sed ego breuitatem confector. Cæterum Molani & Baronij interpretatio stare non potest. Apparet autem eos, vel illos potius qui primi eam commenti sunt, in fraudem inductos istis Plinij verbis ep. 17. lib. 2. *Diæta per quam eleganter recedit, quæ specularibus & velis obductis reductisue, modò adijcitur cubiculo, modò aufertur: lectum & duas cathedras capit.* Non est, viri magni, hæc notionis vocis zeta explicatio, sed unius non magnæ zetæ descriptio. Nec consequens*

quens est, ut si Plinius talem zetam habuit, omnis omnino talis fuerit. Dices ipse, si totum locum attentius perlegeris. 5. Cuiusmodi ergo Zetarij vel Diætarij munus officiumque fuerit, iam liquet homini non nimis iniquo, nempe Zetæ vel Diætæ curatio, scilicet ut munda esset ac nitida, tum ipsa tum suppellex, & instrumentū omne ad eam pertinens. Clarefcet hoc magis paulo post. 6. Porrò functionem eam seruilem fuisse, non est difficile demonstrare. Romæ lapis vetustus.

DIS. MANIBVS. DEXTRI
CAESARIS. SERVO. DI
AETARCHO. DOMVS
AVG. TREBONIA. LAV
DICE. FEC. CONIVG. B. M
CVM. DVABVS. FILIS. FOR
TVNATA. ET. FELICE

Vetus Lexicon *Διατάριος*, *Atriensis*. Neque verò dubium esse potest, quin *Διατάριος* Diætarius sit, aut, si fortè, nihil enim affirmo, Princeps Zetariorum. Sicut Marfilius Cagnatus etiam de vestris *ἀρχιάτρους* disputat, ita dictos, non quasi Principis medicos, sed medicorum, quavis de causa Principes. Et eodem vocare videtur nomen Atriensis, quod honestioris seruitij fuisse nemo ignorat. Omnino *Διατάριον*, utcunque seruum eximium aliquid supra ceteros Diætarios habuisse, nomen ipsum haud obscure demonstrat. Sed alterius ista loci. *L. Quæsitum est* §. 42. ff. de instr. leg. *Idem respondit, domo, ita ut instructa est, cum omni iure suo legata &c. & infra: hostiarj autem, inquit, vel topiarj, diatarj, aquarj, domui tantum deseruientes, continebuntur.* Iul. Paulus lib. 3. sent. tit. 7. de legatis. *Domo cum omni iure suo, sicut instructa est, legata, urbana familia, item artifices, & vestiary, & zetary, & aquary, & eidem domui seruientes, legato cedunt.* Vel hic locus planum facit nihil

nihil Diætarium à Zetario differre, quam dictionem, Zetarij puta, totidem litteris scriptam, extra historiam S. Castuli, hîc tantum reperi. Habes de seruis. De liber-
tis nullum testimonium possum adducere: nam superius
illud de Pactia & Trophima, non ausim certò asseuera-
re huc pertinere, quod si cui tamen placet eò trahere, nõ
admodum repugnabo. Sanè plus aliquid fuisse quàm
seruum S. Castulum, præter alia id mihi persuadet, quod
ter auditus fuisse dicitur, quæ cautio & moderatio in
seruum, vile caput, vix congruit. Hæc sunt, clariss. Do-
mine, quæ de Zeta & Zetarijs in mentem venerunt, sed
& alia complura, quæ non est operæ, & nimis ambitio-
sum sit persequi. Scripsi autem in gratiam Sanctiss. mar-
tyris Castuli, cuius precibus me supplex commendo, &
Sereniss. Principis, cui tu, si tanti esse putabis, referes.
Dominus quoque Præpositus, si aliquando hanc episto-
lam legerit, satisfactum sibi esse fortasse sentiet, intel-
ligetque, nihil opus esse Illustrissimo Baronio super hac
re negotium facessere, inuentum quippe cis alpes qui
vocolam obscuram satis perspicuè exposuerit. Benè va-
le vir clariss. Frisingæ, 21. Maij, 1604.

F I N I S.

I N D E X A V C T O R V M

Qui laudantur, corriguntur, aut illustrantur.

A

Bdias. 209. 236. 273.
Acron. 194. 259.
 lapius. 121
Acta Apostolorum. 49. 175.
 183. 233.
 illustrantur. 220
Adagiographus. 32. 65
Benedictus Aegius. 16
Aelianus. 25. 206
Aeneas in Tacticis. 256
Afranius apud Priscianum. 131
 elucidatur. 216
Africanus. 60. 170
Alboinus. 120
Hieronymus Aleander. 17
Alfenus. 61. 162. 213. 274
Clemens Alexandrinus. 25. 32. 57.
 60. 64.
Althelmus. 111. 112
D. Ambrosius. 179. 276
Anselmus. 51
Anastafius Bibliothecarius. 229. 233.
 234.
Antonmi Itinerarium. 277
Coel. Apicius. 252. 270
Apocalypsis. 167
Apost. Historia. 81
Anianus. 37
Apuleius. 7. 8. 9. 23. 25. 40. 44. 46. 53.
 56. 58. 62. 75. 84. 91. 108. 127. 128.
 132. 140. 141. 174. 175. 178. 187.

188. 195. 196. 197. 208. 213. 216.
 222. 228. 233. 235. 245. 251. 256.
 259. 261. 268.
 declaratus. 47. 193. 207. 260
Aristophanes. 8
 Eius Scholiastes. 3. 81
Aristoteles. 3
Arnobius. 59. 84. 138. 218. 249. 262
Artemidorus. 54. 107. 256. 272
Arator. 49. 183
Arcta. 167
Aristides Rector. 145. 218. 260
 illustratus. 116
Arrianus apud Epictetum. 177.
Athenaus. 14. 25. 47. 51. 54. 57. 62. 64.
 91. 124. 144. 256. 277.
Autor Cæne. 49
D. Augustinus. 1. 2. 46. 87. 88. 92. 113.
 117. 130. 144. 164. 229. 250.
Antonius Augustinus. 88. 166
Alcimius Auitus. 1. 43. 96. 231
Calius Aurelianus. 136. 252
 declaratur. 152
Ausonius. 13. 14. 87. 175. 229. 261
Autor ad Herennium. 258
*Autor Lib. de caus. corruptæ eloquen-
 tia.* 130

B

B *Alduinus.* 52
Bernardinus Baldus. 225
Baronius. 16. 17. 24. 230. notatur. 278
Bartolus I. C. 189
D. Bernardus. 98

N n

Bre

I N D E X

Breviarium Romanum. 50. 161. 232.
256.
F. Joannes de Balbis. 253
D. Bernardus. 214. 215
 illustratus. 98

C

C *Aecilius* apud Plinium. 246
 Marsilius Cagnatus. 279
Caius. 4. 6. 18. 203. 237
Ioannes Campensis. 65
Marcianus Capella. 23. 130. 134. 147.
 188. 207. emendatus. 130
Iul. Capitolinus. 8. 48. 89. 164. 213. 232.
 236. 270.
Iuo Carnotensis. 49
Vincentius Cartarius. 90
Iul. Capitolinus. 17. 20. 218
Iob. Cassianus. 46. 50. 137. 142. 161.
 213.
Cassiodorus. 3. 22. 110. 136. 151. 159.
 169. 226. 227. 273.
Ioannes Catanæus. 276
Cato. 22. 136. 137. 153. 248. 256. 259.
 260. 261. 265. 267. 269. 274.
Catullus. 22. 32. 36. 83. 86. 87. 96. 116.
 134. 179. 256.
Ifacus Casaubonus. 131. 222
Georgius Cedrenus. 248
Cornelius Celsus. 75. 136
Celsus I. C. 270
Iulius Censorinus. 28
Petrus Ciacconius. [142. 166. 277
Dion Chrysostomus. 3
Petrus Chrysologus. 5. 26. 37. 48. 68.
 78. 83. 88. 91. 97. 108. 133. 151. 154.
 159. 170. 187. 217. 229. 233. 235.
 245. 268. 274.
Cicero. 3. 4. 9. 20. 21. 22. 23. 26. 30. 32.

47. 51. 66. 73. 81. 108. 109. 111. 114.
115. 133. 137. 145. 146. 151. 160.
210. 215. 221. 231. 243. 257. 263.
264. 268. apud Seruium. 261
 exponitur. 5. 44. 65. 74. 130. 174.
 261.
 emendatus. 263
Claudianus. 14. 26. 28. 154. 178. 182.
 196. 205. 250.
 illustratus. 142. 157. 182
Clearchus apud Athenæum. 25. 45
Clemens Romanus. 8. 52. 193
Georgius Codinus. 186
M. Cælius apud Ciceronem *illustra-*
 tus. 174
Columella. 13. 22. 112. 137. 193. 247.
 248. 249. 250. 251. 256. 259. 260.
 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267.
 268. 269. 274.
Vincentius Contarenius. 115
Corippus. 144. 178. 216. 217. 226. 227
Aloysius Coradinus. 68. 93. 111
Messala Coruinus apud Suetonium. 116
Constantinus Imperator. 3. 228
Vincentius Contarenius. 8. 115
Cornificius. 144. 207
Cornutus. 130. 187
Iacobus Cuiacius. 37. 108. 185. 199.
 213. 245.
Curapalata. 120. 213
Q. Curtius. 181. 183
Cyprianus. 194. 198. 199. 201. 256.
 276.

D

D *Amoxenus Comicus,* apud Athe-
 næum. 44
David Prophetæ. 88. *illustratus.* 64
 eius versio emendata. 65

Dio-

A V C T O R V M.

<i>Diodorus</i> .	36.161
<i>Dioscorides</i> .	83
<i>Diphilus</i> apud Athenæum declaratus.	
216.	
<i>Ioannes Diaconus</i> .	230
<i>Paulus Diaconus</i> .	23. 47. 91. 120.
203.	
illustratur.	227
<i>Aelius Donatus</i> .	5. 8. 20. 47. 57. 59. 60.
99. 126. 127. 185. 244. 245.	
illustratus.	148. 149

E

E <i>Alredus</i> apud Surium.	233
<i>Edinerus</i> .	272
<i>Ennius</i> .	20
<i>Ennodius</i> .	137. 165
<i>Epiphetus</i> apud Arrianum.	41
<i>Epigrammatarius antiquus</i> .	209
<i>Epitome Iuris Civilis</i> .	1. 2. 114. 259
<i>Esther</i> .	237
<i>Eusebius</i> .	114. 223
<i>Eustachius</i> .	81
<i>Expositor Romani ordinis</i> .	50

F

F <i>Aber</i> .	167
<i>Favorinus</i> apud Gellium.	185
<i>Felix</i> .	23
<i>S. Ferrandus</i> .	120
<i>Festus</i> .	20. 21. 30. 45. 54. 56. 81. 120.
121. 169. 192. 195. 201. 209. 216.	
244. 259. 260. 274.	
<i>Albinus Flaccus</i> .	50
<i>Valerius Flaccus</i> .	74
<i>Calpurnius Flaccus</i> .	117
<i>Siculus Flaccus</i> .	274
<i>Florentinus</i> .	261

<i>Lucius Florus</i> .	6. 9. 252. 261
<i>Amalarius Fortunatus</i> .	49. 85
<i>Curius Fortunatianus</i> .	10
<i>Marcus Freberus</i> .	119
<i>Frontinus</i> .	29. 31. 241. 242
<i>Cornelius Pronto</i> .	169. 170
<i>Gul. Furnerius</i> .	249

G

G <i>Alenus</i> .	9. 114. 252
<i>Aelius Gallus</i> apud Festum.	
274.	
<i>Antonius Gallorius</i> .	24. 264
<i>Aeneas Gazæus</i> .	224
<i>Gellius</i> .	7. 13. 17. 19. 25. 29. 47. 73. 79.
126. 133. 140. 149.	
illustratus.	157
<i>Genebrardus</i> .	65
<i>Genesis</i> .	1. 36. 182
explicatur.	2
<i>Genesis Interpres</i> .	23
<i>Glossarium vetus</i> .	115. 138. 186. 239
<i>C. Gracchus</i> apud Gellium.	133
<i>Grattus</i> .	272
<i>D. Gregorius</i> .	36. 52. 110. 137. 240

H

D <i>Ionysius Halicarnassens</i> .	3. 29.
218. 234.	
<i>Hegesippus</i> apud Eusebium.	223
<i>Hermogenianus</i> .	7
<i>Herodotus</i> .	14. 36
<i>Ioannes Georgius Herwartus</i> .	237
<i>D. Hieronymus</i> .	26. 50. 102. 110. 113.
117. 185. 186. 187. 188. 204. 205.	
207. 209.	
illustratus.	146. 229
emendatus.	205

N n . 2 Hi

I N D E X A

A			
<i>Atilius.</i>	277	45.55.68.76.91.104.147.151.152.	
<i>Historia miscelle autor.</i>	248	181.182.185.192.195.196.221.	
<i>Homerus.</i>	140	245.253.	
<i>Horatius.</i>	12.27.38.39.40.41.46.55.	refellitur.	114
56.59.61.79.95.97.121.132.133.		emendatur;	201
138.140.147.152.154.164.171.		<i>Iustinianus.</i>	2.34.183.184.186
175.177.210.219.226.239.249.		<i>Iustinus.</i>	2
252.259.268.270.271.		<i>Iuuenius.</i>	54.121.127.162.245
<i>Hyginus,</i>	74	explicatus.	149.
I		L	
I		L	
<i>Abolenus.</i>	176.274	<i>Abeo.</i>	14.30.174
<i>D. Ignatius Martyr explicatus.</i>	49.	apud Gellium.	160
<i>Inscriptio Vetus.</i>	238	apud Vlpianum.	207
<i>D. Ioannes.</i>	52.127.160.213.220.	<i>Lenius</i> apud Gellium.	214
illustratus.	274	<i>Dionysius Lambinus.</i>	54
<i>Isidorus.</i>	29.41.49.50.79.81.83.86.88.	<i>Lactantius.</i>	18.186
110.113.121.128.154.164.182.		<i>Lampridius.</i>	39.46.74.95.120.131.
195.209.238.277.		163.180.225.227.231.233.234.	
<i>D. Isidorus emendatus.</i>	120	271.132. M.S.	
<i>Iulianus.</i>	10	<i>Portius Latro</i> apud Senecam.	204
<i>Iurisconsultus.</i>	118.135	<i>Scribonius Largus</i> emendatus.	257
<i>Iurisconsulti.</i>	75.97.154.157.161.162.	illustratus.	258
175.177.183.210.214.243.248.		<i>Lex XII. Tabularum.</i>	19
249.250.257.258.159.261.262.		<i>Leges Longobardorum.</i>	30
264.267.268.272.273.274.279.		<i>Salica.</i>	62.273
declarantur.	98.116.149	<i>Baioariorum.</i>	272
<i>Iuuenalis.</i>	6.7.13.17.20.28.30.32.38.	<i>Lexicon Greco Latinum votus.</i>	277.279
40.42.45.54.57.58.59.61.63.73.		<i>Lipomanus.</i>	161
75.88.90.91.93.95.97.99.100.104.		<i>Iustus Lipsius.</i>	123.216.238
114.118.124.125.127.131.133.		<i>Linus.</i>	13.29.30.65.81.92.208
135.140.145.151.152.158.159.		illustratus.	264
172.174.175.185.186.188.190.191.		<i>Velius Longus.</i>	64
192.193.195.196.198.200.208.		<i>D. Lucas.</i>	52.54.101.127.133.213.
211.212.214.219.224.235.239.		217.220.222.270.	
244.251.258.262.277.		illustratus.	235
restitutus,	137	<i>D. Luca Interpres.</i>	46.
enarratus. 68.137.178.199.253.		<i>Lucanus.</i>	48.100
<i>Iuuenalis Scholiastes.</i>	7.18.28.33.38.	emendatus.	142
		<i>Lucianus.</i>	10.14.26.28.32.62.73.94.
		190.207.259.260.	

A V C T O R V M.

Lucilius. 15. 140
 emendatus. 148
Lucretius. 20. 56. 88
Lutetius. 261
Luitprandus. 184

M

M *Acrobios.* 20. 57. 90. 159. 191.
 207. 220. 225.
 elucidatus. 91
Marcianus. 4. 24. 25
Ioannes Maldonatus. 206. 237
Manilius. 110. 117. 191. 193. 242. 271.
Aldus Manutius. 156
Pauli Manutii lapsus. 145
Marcellus Burdegalensis. 113
D. Marcus. 101. 220
 illustratus. 217
Marcelli Papæ Gestæ. 51
Ammianus Marcellinus. 6. 23. 33. 43.
 53. 56. 75. 91. 101. 110. 124. 132. 136.
 176. 178. 179. 180. 181. 184. 202.
 204. 225. 227. 231. 233. 247. 252.
 enarratus. 271

Marcianus. 167. 175. 176.
Nonius Marcellus. 15. 20. 124. 170.
 186. 202. 203. 251.
 illustratus. 261
 correctus. 126

Marcilius. 24
Marmoræ Priscæ. 147. 265
Martialis. 14. 19. 23. 28. 32. 36. 37. 42. 43.
 45. 46. 49. 53. 54. 56. 62. 63. 65. 66.
 74. 78. 85. 93. 94. 96. 101. 113. 118.
 120. 121. 124. 126. 130. 131. 134.
 136. 137. 141. 142. 148. 150. 154.
 162. 174. 177. 186. 192. 207. 209.
 210. 211. 215. 223. 229. 239. 242.
 258. 260. 263. 269.
 explicatur. 26. 27. 39. 64. 100.

102. 106. 122. 130. 156. 269. 270.
 expeditur. 101
Adamantius Martyrius. 22
Martyrologium. 136. 179. 238. 257. 264
Massonius. 233
D. Matthæus. 54. 151. 160. 162. 206.
 213. 218. 220. 222. 230. 237. 270.
 illustratus. 35. 236. 238. 264.
D. Matthæi interpres. 256. 260
Valerius Maximus. 12. 14. 18. 30. 44.
 121. 127. 129. 139. 264.
 emendatus. 44
 enarratus. 117. 224
Cyriacus Matthesius. 188
Menaunus. 78. 120. 145
Philippus Menzelius. 252
Metaphrastes actorum martyrum. 16
Volusius Metianus. 165
Mitalerius. 238
Modestinus. 164
Molanus notatur. 278
Antonius Muretus. 263

N

N *Ehemias.* 274
Nemesianus. 142
Cornelius Nepos. 11. 73. 110. 116.
 124. 133. 214.
Neratius apud Vlpianum. 265
Cæsar Nichefolæ. 29
Notitia Imperii illustratur. 62
Novella. 3
Rutilius Numatianus. 215

O

O *Aulus Orosius.* 2. 34. 48. 116
Ovidius. 24. 43. 83. 84. 85. 86. 111.
 127. 147. 175. 185. 195. 197. 198. 203.
 207.

I N D E X

207. 234. 235. 249. 250. 259. 261.	<i>Phadrus.</i>	20. 86. 131. 133. 177. 210
267. 268. 271.	explicatur.	222. 253.
dilucidatur.	<i>Iunius Philargyrius.</i>	88
222.	<i>Philastrus.</i>	177
tentatus.	<i>Philo.</i>	50. 67. 173. 232. 233.
	<i>Philostratus.</i>	144. 191
	<i>Phocylides.</i>	14
	<i>P. Pithæus.</i>	89. 92
	<i>Lutatius Placidus.</i>	2
	<i>Fabius Planciades.</i>	47
	<i>Plato.</i>	117
	<i>Plautus.</i>	7. 12. 18. 46. 47. 54. 55. 56. 80.
		98. 116. 127. 131. 160. 185. 202. 204.
		205. 207. 217. 219. 221. 249.
	declaratur.	122. 261
	<i>Plinius maior.</i>	10. 21. 24. 25. 30. 34.
		41. 44. 45. 46. 49. 53. 60. 81. 83. 86.
		109. 110. 115. 116. 119. 127. 129. 145.
		155. 160. 171. 175. 183. 199. 206.
		219. 224. 225. 239. 243. 246. 251.
		266. 267. 273. 278.
	emendatus.	10
	declaratus.	139. 251
	<i>Plinius minor.</i>	3. 92. 94. 95. 121. 124.
		135. 138. 148. 211. 212. 236. 243.
		263. 276.
	explicatur.	4. 11. 52. 244
	<i>Plinius Valerianus.</i>	42
	<i>Poeta vetus.</i>	92
	<i>Trebellius Pollio.</i>	208
	<i>Plutarchus.</i>	5. 18. 44. 94. 95. 117. 135.
		219. 220. 273. 277. 278.
	correctus.	166
	<i>Trebellius Pollio.</i>	78. 269
	<i>Pomponius.</i>	13. 34. 103. 105. 133. 204.
		244. 249. 263.
	<i>Porphyrius.</i>	12. 38. 253
	<i>Porphyrius.</i>	88. 175
	<i>Priscianus.</i>	21. 38
	<i>Theodorus Priscianus.</i>	46
	repre-	

P

P <i>Apinianus.</i>	19. 149. 174. 177. 259.
	260. 273.
<i>Rutilius Pamelius.</i>	194. 276
<i>Palladius.</i>	209. 248. 265. 267
<i>Inl. Paulus I. C.</i>	4. 6. 12. 18. 19. 21. 33.
	39. 46. 105. 118. 119. 149. 170. 171.
	175. 188. 241. 245. 249. 250. 264. 270.
	273. 274. 279.
<i>Pandecta Florentini.</i>	213
<i>Guidus Pancirolus.</i>	77
<i>Panegyrista declaratur.</i>	74
<i>Onuphrius Panuinius.</i>	50. 159
<i>Papinianus.</i>	19. 149. 174. 177. 259.
	260. 273.
<i>Laelius Paschalius.</i>	15. 41. 199
<i>Velleius Paterculus.</i>	213
<i>D. Paulus.</i>	51. 84. 159. 230
<i>D. Paulinus.</i>	209. 277
<i>Pausanias.</i>	220
<i>Benedictus Pererius.</i>	2
<i>Asconius Pedianus.</i>	12. 71. 119. 134.
	145. 160. 174.
	restitutus.
	21
<i>Aulus Persius.</i>	37. 116. 223
	illustratus.
	158
<i>Eius Interpres antiquus.</i>	115. 116. 150.
<i>Petronius.</i>	10. 14. 20. 29. 32. 42. 54. 56.
	57. 58. 62. 64. 66. 83. 90. 98. 137. 141.
	144. 145. 154. 161. 162. 170. 181.
	192. 193. 204. 213. 218. 224. 238.
	244. 256.
	illustratus.
	59. 134. 216. 219. 258

A V C T O R V M.

reprehensus. 92
Procopius. 181
Propertius. 10. 81. 128. 170. 172. 194.
 204. 210. 250. 268. 270.
Prosper. 52
Prudentius. 17. 78. 79. 96. 111. 112.
 113. 119. 175. 190. 195. 198. 201.
 230.
illustratus. 198. 301. 230. 270

Q

Quintilianus. 4. 19. 20. 24. 32. 91.
 113. 159. 161. 171. 173. 204. 232.
enarratus. 130

R

Rabanus Maurus. 49. 148
Cunradus Rittershusius. 2
Sextus Rufus. 244

S

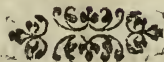
Saluianus. 8. 155. 181
Crispus Sallustius. 92. 125. 271
Ioannes Saresberiensis. 2. 83
D. Sebastianus apud Surium. 236
Scribonius Largus. 35. 41. 83
Scauola. 149. 159. 160. 163
Iosephus Scaliger. 30. 182
refellit. 137
Sedulius. 56. 219. 230
Seneca Philof. 4. 5. 20. 21. 26. 28. 31.
 32. 34. 35. 38. 39. 40. 42. 43. 46. 49.
 53. 54. 56. 62. 63. 64. 65. 67. 73. 75.
 90. 94. 96. 102. 104. 106. 108. 110. 121.
 125. 126. 129. 130. 132. 133. 137.
 138. 141. 142. 148. 150. 154. 155. 170.
 171. 174. 181. 194. 202. 211. 214. 217.

222. 231. 238. 258. 269. 231. 238.
exponitur. 37. 100. 151. 181. 211.
 226. 241. 247.
Seneca Rhetor. 99. 238. 241. 251
Seruius. 4. 28. 32. 41. 47. 48. 50. 57. 71.
 128. 175. 193. 194. 209. 221. 227. 260.
 261. 267. 271. 272. 274.
notatur. 88
Sulpitius Seuerus. 52. 228
Sidonius Apollinarius. 48. 54. 73. 88.
 89. 96. 101. 114. 120. 136. 228. 251.
 265. 277.
Silius Italicus. 48. 75. 96. 97. 215. 255
B. Siluester. 50
Aelius Spartianus. 6. 18. 20. 131. 144.
 146.
declaratur. 115
Stattius. 2. 17. 95. 103. 175. 215
Henricus Stephanus. 276
Strabo 32. 33. 278
Suetonius. 3. 17. 22. 24. 31. 34. 47. 62.
 65. 73. 87. 94. 105. 109. 113. 116. 118.
 125. 132. 136. 144. 145. 164. 170.
 174. 176. 180. 181. 193. 206. 213. 217.
 220. 226. 232. 236. 260.
explicatur. 23. 141. 216. 254
sollicitatus. 34. 141
restitutus. 216
illustratus. 234
Suidas. 2
Seruius Sulpicius, apud Ciceronem.
 133.
Hieronymus Surita. 238. 277
Surius. 132. 144. 161. 178. 179. 180.
 183. 187. 220. 232. 252. 264. 269.
refellit. 253
Symmachus. 157
Symposius. 111
illustratur. 112
Synodus Rhemensis. 23

Coro

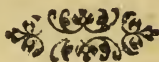
I N D E X

	T			
C	Cornelius Tacitus.	6. 23. 53. 59. 138. 141. 173. 178. 180. 185. 215. 258. declaratur.	63. 232.	
P.	Terentius	55. 8. 31. 148. 171. 182. 183. 205. 245. 249.		
T	Tertullianus.	22. 23. 47. 191. 194. 198. 224. asseritur. 192. explicatur. 193		
Theodoretus.		144. 248 apud D. Hieronymum.	185	
Tibullus.		11. 24. 64. 116. 205. 239		
Titinnius	apud Nonium Marcellum.			
		176.		
Adrianus Turnebus.		42. 159. 182. 249. 252. 276.		
Gregorius Turonensis.		46. 47. 64. 112. 113. 229. 231.		
Maximus Tyrinus.			97	
	V			
V	Arro.	13. 21. 26. 31. 32. 33. 137. 175. 176. 194. 197. 202. 210. 221. 245. 249. 250. 259. 260. 268. 269. 270. 274. notatur. 277. expositus. 131. 261 apud Gellium.	45	
Vatinius.			109	
P. Vegetius.	78. expositus.		252	
Fl. Vegetius.			121	
Marcus Velserus.		166. 266 laudatus.	253	
Venuleius.			24	
Antonius Velserus:			215	
Petrus Paulus Vergerius Senior MS.			189.	
		P. Victor.	135. 244	
		Sextus Victor.	39	
		Petrus Victorius.	213	
		Virgilius.	28. 32. 41. 48. 60. 75. 83. 119. 126. 176. 193. 194. 215. 216. 221. 222. 259. 260. 261. 271. 272. 274. declaratur.	57. 88
		Hugo de S. Victore.	50	
		Victor Vitensis.	264	
		M. Vitruvius.	89. 96. 98. 104. 175. 222. 224. 225. 247. 259. 265. 267. 268. declaratur.	137
		Io. Ludouicus Vives.	146	
		Domitius Vlpianus.	7. II. 19. 20. 21. 24. 25. 32. 36. 46. 94. 98. 116. 118. 133. 160. 164. 169. 171. 172. 174. 176. 177. 191. 203. 204. 207. 209. 231. 249. 259. 264. 265. 269. 273. 274. declaratur.	4. 6. 12. 183. 188
		Flavius Vopiscus.	144. 183. 208. 246. 273.	
		Flavius Vrsinus.	58. 97. 166. 218. 277.	
		Bonaventura Vulcanius.	186	
	X			
		Io. Xiphilinus.	31. 158. 161	
		Gulielmus Xylander.	278	
	Z			
		D. Zeno.	38. 49. 55. 159. 193. 198. 201. 246. 273. restitutus.	152

Rerum , & Verborum memorabilium

I N D E X.

A

Bacus Romanus.	165	Amicorum greges.	211
Accersitores.	127	A cura amicorum.	212
Acroaticæ Aristotelis commentationes.	73	Anagnostes.	109
Actor. 148. 149. 264.		Anteambulones.	121
à frumento.	153	Antorcha.	128
Actoris adiutor.	149	Ancillæ matronis in balneis operam dabant.	42
Ædium apud veteres laxitas.	214	negociationi præpositæ.	214
Acus. 195. crinalis. ibid.	199	Ancillulæ ex Æthiopia.	205
Adiutores tabulariorum.	147	Anteambulatrices.	206
Admissionalium munus.	126. 225	Antinoia imago.	223
Admissionum magister.	226	Antiquarii.	113
proximus.	ibid.	Apparitores.	29
adiutor.	227	Aquarii. 31. 241. Cæsariani.	242
Adstetrix.	185	eorum artes. ibid. vasa.	243
Aduersitores.	127	Arca dispensatoris.	158
Ædificio emendo præpositus.	172	Arcarii.	151
ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ.	26	Arcarius Rom. Pontificis.	159
Agitator.	174. 260	Præfectorum.	ibid.
Agris colendis præfecti.	172	Arca stataria.	ibid.
Agafones	256	Archiatr.	27. 279
Ἀγορασις.	53	Archimagirus.	45
Ἀγορούλαξ.	274	Architectus.	272
Albæ.	50	Architriclinus.	54
Alipilus.	41	Archium.	147
Altile.	270	Arenarii.	173
Alumnus.	188	Argento præpositus.	60
Alumna.	ibid.	Argentum escarium.	ibid.
Ancillæ.	179	potorium	61
Aliptræ.	38. 39	scanicum.	ibid.
eorum instrumenta.	40	viatorium.	ibid.
Amanuenses. A manibus.	209	balneare.	ibid.
		Arator.	259

○ ○

Armen-

Rerum, & Verborum

Armenti custos.	261	Boues altiles ad sacrificia saginati.	270
Armata imaginum in atrio.	224	Bubilia.	259
Armiger.	119	Bublequa.	ibid.
A' custodia armorum.	120	Buccinator nominum.	139
Armilla veteris i con.	143	Burdones.	209
Artifices.	173		
Afinarii.	260		
Asylum quid.	11	C	
Atrienfes.	216, 221, 279	C Ælator.	104, 175
Attrarii. 221, 249, cirrati.	224	Caipor.	21
Atrienfis rustici munus.	248	Camerarius.	235
Aucupes.	46, 270	Canon menstruus.	152
Aucupis tessera.	270	diurnus.	ibid.
Atrium.	222	Cantabrum.	252
Ab Atrio. Attri curandi.	224	Capillati serui.	28
Auro escario præpositus.	60	Calatores.	30
item gemmato.	61	Captiuitatis initium.	2
Auctoris ingenua confessio erro-		Castellarii.	31
ris, 151, modesta excusatio.	220	Castrenses serui.	29
Auriculæ ornatric.	199	A' Cura Casellæ.	190
Auriga.	260	Cantabrum quid.	253
Auium voces intelligens seruus.	175	eius originatio.	254, 255
Auiarium.	269	Capillorum præfectura.	197
Auiarius.	ibid.	Capararii.	256
		Capulator.	265
B		Carpentum.	208, 210, 273
B . F. bonum factum.	26	Carruca dormitoria.	209
Baiuli.	186	aurea.	ibid.
Baiulus magnus.	ibid.	Cartucarii.	208, 209
Balio, Balia; Bailo, & Baila.	186	S. Castulus Martyr.	280
Balneator.	38, 144	Cathedralicii pueri.	210
Basternarii.	208	Catelli in deliciis tricliniaribus.	218
Basternæ.	209	Cacula.	120
Bela.	186	Calamistrum.	195
Beolare.	186	Calator.	54
Bestiis obiecti.	17	Calculatores.	147, 164
Bibliothecarum frequentia.	224	Calentones, Cautolones.	165
Bibliothecis præfecti.	108	Calculus Veterum.	165
Bibliopola.	114	Calculi athletici.	167
		Canis	

memorabilem Index.

Canis tabernarum.	172	Chirurgi.	34
post ianuam pictus.	218	Chorus.	75
vestigatoris minister.	272	Choraulos.	ibid.
Canes custodes.	274	Christus in larario Alexandri Seueri.	
Calones.	120	234.	
Calendarium.	154	Circitores.	172
Calendario praefectus, à Calenda-		Circumpedes.	65
rio.	ibid.	Cinerarii.	194
Calendaria amicorum.	211	Cinifones.	295
Calide minister.	63	Cisium.	210
Capsæ.	117	Cisarii.	208.210.
Capsarii.	119	Citharædus.	75
Capitor.	57	Citharæ species, & partes.	79
Castratio vetita.	183	Claues antiquorum.	106
Cathedrarii Serui.	136	Claucularii.	108
Cella quid.	137	Clautores.	121
Cellæ familiaricæ.	ibid.	Claustrituus.	214
Cellulæ.	ibid.	Clinici.	35
Cella meretricia.	ibid.	Cœmeteria.	234
Cellæ operariorum.	249	Cohors.	269
fructuariæ species.	263	Collactaneus.	188
Cella olearia.	263	Collacteus. Collactius.	ibid.
vinaria.	265	Collactanea, Collacta.	ibid.
Cellæ promæ.	47	Collaria seruorum.	15
penariæ.	ibid.	Collaris inscriptio.	ibid.
Cellarii.	46	Collaris ferrei gestatio famosa.	12
Cellerarii.	249	Collegia.	31
Cellariolum.	ibid.	Colobium.	50
Cellarium.	47	Coloni.	250
Cella.	ibid.	Adscriptitii.	ibid.
Celeuma.	74	A Chorintis. Corinthiarius.	104
Censores vsi nomenclatoribus.	139	Comati serui.	28
Censoria potestas in Cæsares transla-		Communes serui.	29
ta.	140	Comœdi.	92
Censuales.	155	Coci.	44.45
Ceræ, & cauteria.	175	Condus promus.	46
Cerdo.	176	Contubernales mulieres colonorum.	
Cestelle.	273	250.	
χαρὰ.	236.237	Corbette.	273
Charta.	115	Cornua libri.	115

memorabilium Index.

Elenchi.	199	Famulus.	ibid.
Encaustice.	175	Famulitium.	ibid.
Episcoporum cathedræ velatæ.		Fames filios vendere coegit.	3
230.		Familia aquaria.	31
Ab Ephemeride.	154	Rustica numerosa.	246
Epitropos.	261	Fana.	31
Equifones.	259	Fartores.	138
Equorum magistri.	ibid.	Far pro pane.	152
custodes.	ibid.	Fibulæ.	76
Equitii.	ibid.	Vestiaræ.	78
Equitium.	ibid.	Musicorum.	ib.
Eros.	35	A' Fibili præpositus.	ib.
Eras.	44	Figuli.	258
Ergastulum.	251	Figlinæ in agris.	259
Ergastulus, Ergastularius.	ibid.	Flabelliferæ ancillæ.	205
Eunuchi. 178. Martyres.	180	Fiscus.	31
Prægustatores Cæsarum.	180	Fistulator.	80
Pocillatores, Silentiarii.	ibid.	Fistulæ figura.	82
rerum grauissimam curam gerunt.	181	Focarii.	46. 249
etiam puerorum.	182	Focariæ etiam concubinæ.	249
ac matronarum.	ibid.	Focolare.	219
pretium.	183	Fœnifectores, Fœnifæ.	267
Exactores. 163. Auri, Argenti, æris;		eorum insigne.	268
Hereditatum, Legatorum, Peculiorum, operum Dominicorum.	ibid.	Fontani ministri.	243
ibid.		Fornax.	259
Exactor operum.	265	Fornacarius.	ibid. 268
Expositorum liberorum libertas.	3	Fossores.	252
Excerpta Apuleii, Florida.	41	Fossoris imago.	255
Excubiæ.	215. 232	Fructuarii serui.	29
Exoleti.	235	Ad funale.	128
		Furfuris cremor.	252
		Fron dator.	267
		Fron datio.	ibid.
		A frumento.	153
		Frumento emendo præpositus.	172
		Fullones.	176
		Fullonica.	ibid.
		Funambulus.	174
		Funirepus.	ibid.
		Fugitivi serui, Fugitiuarii.	9

F

F Aber à Corinthis.	105
Fabri.	272
Ferrarii, Tignarii, Carpentarii.	273
Factores.	265
Familia quid.	20

Rerum, & Verborum

quasiti præconio.	10	Ianitores.	216
libello.	16	Vigiles.	17
raſi.	256	ignem larum familiarium ſerua-	
Fugæ cognitio penes magiſtratam.	11	bant.	218
De Furtis cognitio.	12	fores obſeruabant.	220
		ruſtici.	274
G		Ianitrices.	219
G Alearii.	121	A Iano miniſter.	210
Gallinarius.	269	primo, medio, ab Atrio.	ib.
Geruli ſportularum.	100	Ignis larum familiarium in atrio.	218
Gerula.	185	Inauris.	199
Geruli.	186	Incendiis extinguendis deſtinati ſer-	
Gestationes cettæ.	135	ui.	37
earum modi.	136	Induſium.	62
Gladiatorès.	173	Indagator.	272
Gladiatores in conuiuio.	97	Infertores.	54
rude donati ſpectatores.	156	Vini, pani.	144
Globuli lignei veterum.	158	Inſibulatio.	75
Glutinatores.	115	Ingrati in ſeruitutem redacti.	3
Grammatici.	116	Inopia ſeruitutis cauſa.	3
eorum velum.	228	quæ reſtituta.	ibid.
<i>γραμματῶν.</i>	10	Inſutor.	171
Graphium.	113	eius habitus.	172
aureum.	ibid.	Inſularium.	172
Graphiarium.	ibid.	Inſulæ.	244
Gregarii.	259	Inſularii.	ibid.
Grex.	20	Inſulæ Procurator.	ibid.
Guttus.	40	<i>Intortitia.</i>	128
H		Internuncii miniſtri.	208
H Ereditarii ſerui.	29	Inuitator.	53
Hiſtriones.	92	<i>ἵπποκόμοι.</i>	259
Homo.	22	Iugarius.	259
Ab hortorum cultura ſeruus.	240	Iuniores.	208, 213
Hortorum procuratores.	ibid.	Iuncturæ.	213
Hydraules.	89	<i>Iungere.</i>	ibid.
I		Iuſta.	155
A B Ianua puer.	214	Iuuenis.	127
Ianitoris arundo, & virga.	181	K	
latraliptæ.	38	<i>Κολωνίς.</i>	115

memorabilium Index.

L

A Lagena, & Laguna.	62
Lagena signata.	160
Lalla.	187
<i>Lallare</i> .	ibid.
Lamella ænea feruorum.	15
Lampadophori.	128
Lanipendix.	204
Lanificæ, ibid. 250. Lanix.	250
Lapidicina.	256
Lari genius focorum.	218
Laribus compitalia, & ludis feruio Tullio instituti. 218. ignis accen- sus.	ibid.
Ad Laternam,	128
Larium cubiculum.	234
Lararium secundum, Maius.	ib.
Latrina.	269
Leetularii.	36
Leetisterniatores.	55
Leeticarius.	98.130.208
Leeticarii Cæsariani.	134
Leguli.	265.267
Lenticula.	40
Leones domi alebantur.	272
Leporarium.	271
Liberi addicebantur.	19
Liberti Imperatorum à studiis.	108
Liberti Cæsariani feruorum loco.	132
Liberti annuli iure donati.	ibid.
Librarii.	113
eorum administri.	115
Librariæ.	114
Lictores.	29
Ligula.	41
Limocincti.	29.30
Limus.	30
Lintea.	40
Litterati, Litteratores.	116
Lixa.	121

Loculi. 159. clauibus firmati. 160.	160.
etiam seruabant claues.	ibid.
Logographi.	155
Lorarii ferui.	7
D. Lucæ ossa Patauii.	128
Luparii.	271
Ad Lycheum.	128

M

M Agistri.	116
Maiores domus.	148
Malleatores.	115
Mammæ.	187
Mancipia.	1
nouitia vectigalia.	24
veterana nouitia.	25
Urbana.	33
Prædiorum. 274. rustica.	ibid.
Mancipanorum artes.	25
morbi explorati.	ibid.
Mancipariorum Tituli.	170
Manfuetarii.	271
Martiales larinates ministri.	30
A' matella puer.	63
Machærophori.	145
Magici pueri.	174
Magister.	226
Mancipatii.	24
Mangones.	24
Marcipor.	21
Manipuli tricliniæ.	99
Ab marmoribus magister.	225
Mazyces.	141
Medici.	34
Medicorum superpositus.	37
Medicæ.	ibid.
Mediastini.	38.97.349
Mensarum deterfores.	56
Mensæ præpositi.	162
Mercatus redempturisq; præpositi.	172.

Mer-

Rerum, & Verborum

Mercedem præstabat Procurator.	264		
Messor.	249		
Ad metalla damnati.	256		
Miniculator.	116		
Ministeria publica.	30		
Ministri conuiuii.	47		
Ministra ab argento potorio.	190		
Ministeria.	48		
Ministrator.	61		
à frumento.	153		
Missilia.	158		
Molæ aquariæ veterum.	248		
Monitores.	128, 138, 263		
Monitrix.	129		
Monoclinium.	73		
Moriones.	94		
Mulieres musicæ.	79		
Muliones.	208, 260		
carrucarii.	210		
N			
N Ani, & Nanæ.	94		
Nauti præpositi.	170		
Nautis magister.	ibid.		
Naulia.	85		
Necis ius in seruos.	6		
Negotiatores diuersi.	169		
Nomen vnde appellatum.	138		
Nomenclatores.	54, 138, 224		
Nomenclator à censibus.	140		
Nominum seruilium seges.	33		
Notarii. 109, Principis.	110		
Notariæ.	110		
Nouitius.	25		
Numerarii.	147		
Nutrices.	185		
Nutritor, Nutritius.	187		
Nummi plumbei.	122		
		O	
		Bsonator.	55
		Obstetrix.	184
		eius pretium.	ibid.
		Obstetrix.	185
		Occator.	249
		Ocularii.	24
		Offarii.	44
		Officiosi.	126
		Officinator à statuis.	225
		ὀινόχοος.	62
		ὀκινόμοσ.	159
		Olitor.	268
		Oliuitor.	265
		Oleariæ merci præpositus.	173
		Operarii.	249
		Operæ.	ibid.
		eorum habitus	256
		Operarii rustici.	274
		Organum.	88
		Organici.	ibid.
		Organa hydraulica etiam folles habebant.	ibid.
		Organarius.	89
		Ornatrices.	191
		Ordinarii serui.	29
		ὀρεονόμοι.	260
		Orcini.	37
		Ornatus.	191
		Ornatores.	115
		Ornatrices.	191
		earum instrumenta.	192
		Ostiarius.	214
		catenatus.	216
		eius comes canis.	217
		ministerium.	219
		Ouilium mancipia.	259
		Opiliones, Ouiliones.	ibid.

memorabilium Index.

P

P ædagogia.	21	Pistor, 45. Pisor.	ibid.
Pædagogi.	116, 128	Pistores Dulciarii, Lactarii.	45
Palæstrita.	174	Picturâ feruis concessa.	175
Guidus Pantirolus Pignorii præceptor.	77	Pictorum communis error notatus.	218.
Panicoctariæ.	268	Pigmentarius.	36
Panis distributio.	58	Pignoribus accipiendis præpositi.	162
<i>Panieri.</i>	273	Pileati.	37
Papas.	182	Pinacothecæ.	225
Pastores.	261	Pistrinum.	9, 248
<i>Paucero.</i>	128	à Theodosio sublatum.	ibid.
Pecoris magistri, Pecori præfecti.	261.	Pistrinarii.	256
Pecten.	197	In Pistrinum acti viri, & mulieres.	ibid.
Peculiatî serui.	29	Placentarii.	46
Penuarius.	47	Pocillatores.	57, 62, 180
Peni procurator.	ibid.	Pocillatoris icones.	68
Penu quid.	ibid.	Pollinctor.	36
Penuaria ancilla.	ibid.	Pomarii.	46
Pecuniis dandis, scenerandis, exigendis præpositi.	162, 172	Poppysmata.	64
Ad Pedes pueri.	65	Potitii.	30
A pedibus.	66	Porculator, Porcarius.	260
Pedissequi.	124, 144	Porculatio.	ibid.
Pedissequæ.	206	Procurator.	161, 163
à pendice Cedri.	240	Procurator Cæsaris.	163
Penula qualis.	130	Procuratores Cæsariani.	161
Penula vestis lecticariorum.	ibid.	Procuratio ornamentorum, Bibliothecæ, Patrimonii, & heredit;	
Penula Grammaticorum.	ibid.	xx. heredit; Aurariarû, Balnei Formiis, Fundis, Cajetæ; Laureato ad Elephantos; à Rationibus; Villarum Tusculanarum; Subprocurator vicesimæ.	162
Peregrinantium ministri.	147	Promptuarium.	46
Phaleræ cursorum, & equorum.	141	à Potione.	62
Phrygio.	176	Præceptores.	34, 106
Pictorum error in historia Mariæ Magdalenæ.	66	Præconis munus.	139, 140
Pilenta.	209	Prægustatores.	59, 180
Piscatores, & Piscatui præpositi.	268	Prælatores.	265
Piscatoris telsera.	271	Præpositus.	179

P p Pri

Rerum, & Verborum

Primicerius.	179	Sandalarii.	177
Promus.	46. 249	Sandaligerulæ.	206
Prorogatores.	151	à Sandalio pueri, & ancillæ.	ib.
Publici serui.	29	Sarcinæ.	169
Puer, seruus.	21	Sarcinatores.	ib.
Puerorum formosorum frequens seruitium.	65	Sarcinatrices.	ibid.
Pugillarium forma.	110	Sartor, Sarritor.	249
A' Pugione.	120	Scantio.	62
Puelli garruli.	144	Scapha.	216
Pulmentaria.	248	Schœnobates.	174
Pumicatores.	115	Scissor.	57
A' Punctis.	32	Scobe triclina purgabantur.	99
Putator.	267	Scopa.	98
		Scoparius.	97
Q		Scriptores.	109
Q Valus.	273	Scribæ.	39. no. 114
Q Quæfiliariæ.	204	Scribendi ratio.	115
Quietis ministri.	181	Scrutarius.	140
R		Semirasi.	256
R Asi.	256	Segmenta circularia ex ebore.	158
R Ratiocinator.	163	Sella gestatoria, fertoria.	136
à rationibus libertus.	ibid.	tonforia.	ibid.
Rationalis.	163	pettusa.	ib.
Receptitii serui.	29	balnearis, familiarica.	ib.
Redempturæ.	172	Arquata, arcuata.	138
Rhedarii.	208	Curulis, muliebris, solida.	ibid.
Ripuariorum leges.	6	Sepulcra velata.	230
Runcator.	249	dealbata.	ibid.
Ruri habere, ciuitate relicta, ignominiosum.	249	Seruitii nomen vetus.	1
S		Seruitium: seruitia.	22
S Altus.	274	Serui Originatio.	ibid.
S Sattuarius.	ibid.	Serui duorum generum.	2
Salutatores.	124	non habent ius.	4
Salutandi hora.	125	à militia retracti.	4
Salutatio publica, priuata.	ib.	liberi facti in militia adscripti.	4
Salutigeruli pueri.	208	Pecudum numero habiti.	4
Sambucinae, Sambustriæ.	81	male tractati.	5
Sambuca.	ib.	epitheta serui.	6
Sandalia aurea.	206	à fuga retracti stigmatibus notati.	13
			fugi-

memorabilium Index.

fugitiui cruci affixi,	18	Sutor.	176.	Caligarius.	177.	Cælatia-
pignori dati,	19			nus.		ibid.
fiduciarii.	ibid.	Symphoniaci.	73.	remigum.		74
vrbe eiekti præter Medicos, &						
Præceptores.	116					
qui animaduertebant in Seruos.						
12.						
Seruorum Nationes.	32	T Abellarii.		113.	141.	146
Nomina.	35	Tablinum in atrio.				224
familia vrbana.	33	Tabulata.				268
vestis.	133	Tabernarum diuersæ species.				172
viçtus.	153	tituli.				ibid.
Sigma vetus.	58	Tabellio.				146
Silani.	243	A Tabulis.				147
Silentiarii.	180	Tabularium.				ibid.
Silicarii.	32	Tabularii.				159
Sistri figura.	82	Tabularii Augustorum.				147
Societates.	31	à Patrimonio, Hereditatū, Filci,				
Soliarii.	177	Prouinciarum, à Muneribus,				
Ad somnum.	181	rationis Vestiaræ, à Vehiculis,				
Spadones.	178	ibid.				
Speculum.	196. 197	Tædigeri.				128
Sterquilinia.	269	Tæpula.				47
Stalagmium.	199	Tatæ.				187
Statua miseris perfugium.	11	Testamenta seruorum.				4
Structor.	273	Tectores.				32
Stylus siue graphium.	111	Tesserarius.				155
Sublimia. Sublimata.	268	Tessera.				ibid.
Subscribendarii.	155	eius materia, ib. 156. Inscriptio.				ibid.
Subvillicus.	241	Symbolum.				ibid.
Subulcus.	259. 260	Tessera honoraria.				158.
Supellecticii.	103	fiumentaria.				ibid.
Superiumentarius.	260	Tesserula.				ibid.
Stigmatum notæ.	14	Textor.				176. 250.
ad metalla damnatis iniustæ.	257	Textrices.				178. 203.
item ergastulis.	ibid.	Thalami velum.				229
Structores.	45. 56	Theodosius Imperator trielinii ne-				
Strictores.	264	quintias sustulit.				91
Strigilis.	40	<i>Spóros.</i>				138
Succollatores.	36	Tibicinæ.				80
		Tibiæ figura.				82

Tincl-

Rerum, & Verborum Index.

<i>Tinello.</i>	277	<i>Vernilitas.</i>	27
<i>Topiarii.</i>	243	<i>Verniliter.</i>	ibid.
<i>Tormenta feruilia.</i>	8	<i>Vestiarii, 105. Ad vestem. A veste.</i>	ib.
<i>Torchie, Torchii.</i>	128	<i>Vestiarum.</i>	203
<i>Torcularium custos non semper feruus.</i>	265	<i>Vestifici. Vestispici.</i>	105. 202
<i>Tonfores ouium.</i>	259	<i>Vestifici.</i>	202
<i>Tonfor. 43. Palatii.</i>	ibid.	<i>Vestificæ.</i>	ibid.
<i>eius instrumenta.</i>	ibid.	<i>Vestigator.</i>	272
<i>Tonstrix.</i>	44	<i>Vestiplicæ.</i>	202
<i>Tractatores, Tractatrices.</i>	37	<i>Vestispicæ.</i>	ibid.
<i>Trapezita.</i>	163	<i>Vestium colores.</i>	205
<i>Triclini species.</i>	67	<i>Veterator.</i>	25
<i>amplitudo.</i>	102	<i>Vice-dominus.</i>	261
<i>Tricliniarchæ virga.</i>	181	<i>Villici.</i>	32
<i>Tricliniariorum feruorum partes.</i>	54	<i>Vinitor.</i>	266
<i>cultus, frequentia.</i>	67	<i>Viriola.</i>	199
<i>Triumviri non feruorum modo, sed & liberorum maleficia conquirebant.</i>	13.	<i>Virvicarii.</i>	259
<i>Tunica.</i>	49. 131	<i>Vigiles.</i>	31
<i>Tutulus.</i>	192. 201	<i>Vigilum Præfectus.</i>	ibid.
<i>Tympanum, eius forma.</i>	87	<i>Villæ topographia.</i>	247
<i>Tympanistrix.</i>	88	<i>Villici.</i>	240. 261
V		<i>Villicatio.</i>	ibid.
V <i>Asa Samnitica.</i>	25	<i>Villicari.</i>	ibid.
<i>Corinthia; Delia.</i>	104	<i>Villica.</i>	262
<i>Vitrea, murrina, fictilia: escaria, potoria</i>	ibid.	<i>eius manus.</i>	ibid.
<i>Vascularii.</i>	104	<i>Ad vinum.</i>	62
<i>Velum.</i>	227	<i>Vindemiator, Vindemitor.</i>	267
<i>Velaminum præfectura.</i>	ibid.	<i>Virga murmur famulorû compescatur.</i>	181
<i>Vela templorum.</i>	229	<i>Vmbelliferæ ancillæ.</i>	205
<i>Ticliniaria, Amphitheatralia.</i>	231	<i>Vmbilicus libri.</i>	115
<i>Venalitium.</i>	170	<i>Vinctores.</i>	38. 39
<i>Venalicii.</i>	170	<i>Vnguentarius.</i>	41
<i>Venaliatiarii.</i>	24. 170	<i>Vocator.</i>	53
<i>Venales.</i>	171	<i>Volumina.</i>	115
<i>Venatores.</i>	46. 127	<i>Vrsi domi alebantur.</i>	272
<i>Vernulæ.</i>	26	<i>Vrsarii.</i>	ibid.
		<i>Vitiores.</i>	36
		<i>Vtriculi figura.</i>	82
		<i>Vulgares ferui.</i>	29

F I N I S.

2661-658

